Claus Rønlev
Slægtsforskning

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

MEMOIRER OG BREVE

UDGIVNE AF
JULIUS CLAUSEN OG P. FR. RIST.

XVII

GYLDENLØVES LAKAJ.

OPTEGNELSER FRA CHRISTIAN V'S TID

AF

MATTHIAS SKAANLUND

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN
1912

Digitaliseret af Claus Rønlev

GYLDENLØVES LAKAJ

OPTEGNELSER
FRA
CHRISTIAN V^S TID
AF
MATTHIAS SKAANLUND

UDGIVNE AF JULIUS CLAUSEN OG P. FR. RIST.

TRYKT I 900 EKSEMPLARER

LANGKJÆRS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

I Christiania Videnskabernes Selskabs Møde den 30. Maj 1873 gjorde Professor *Ludvig Daae* opmærksom paa en hidtil aldeles upaaagtet Autobiografi, nemlig Lakaj, senere Sorenskriver *Matthias Skaanlunds* utrykte Meddelelser om sit Levned, der indeholdt værdifulde Bidrag til Sædernes og Samfundsforholdenes Historie under Christian V, og samme Aar udgav han i Norsk historisk Tidsskrifts 3die Bind et *Uddrag* af denne Autobiografi. Det har vel næppe den Gang været muligt at faa Manuskriptet udgivet i sin Helhed, og det fremkom derfor i en overordentlig stærkt beskaaren Form.

Udg. har ment, at Skaanlunds Optegnelser fortjener en bedre Skæbne end i Uddrag at offentliggøres i et Tidsskrift, der — i hvert Tilfælde her hjemme — næppe har Læsere udenfor Fagmændenes Kres, og at de har saa megen Værdi, at de i et større Omfang bør gøres tilgængelige for en videre Læsekres.

Forf. har nedskrevet disse Optegnelser som en Slags Journal eller Dagbog; men naar de store Perioder i hans Liv indtræffer, bryder han ud fra Almanak-Notitserne og dvæler ved Begivenhederne paa en fortællende og beskrivende Maade, der faar Karakteren af „Memoirer".

Efter disse Perioder deler hans Livs Historie og dermed Memoirerne sig i fire Afsnit.

Han fortæller først i ganske korte Træk om sin Skolegang i Fødebyen Lund i Skaane, indtil han som 16-aarig Knøs bliver Tjener hos en Monsieur *Jørgen Burchard,* med hvem han et Par Aars Tid rejser rundt paa Gæsteri paa Herregaarde og Præstegaarde i Sjælland og Skaane. Beretningen herom er kun spinkel og indskrænker sig mest til Datoer, Navne og Vejlængder med Forbigaaelse af alle Detailler;

selv de store Begivenheder, f. Ex. den udbrydende Krig berøres kun let og skimtes kun i Baggrunden. Da bliver hans Herre, *Jørgen Burchard*, Legationssekretær hos Hr. *Just Høeg*, den danske Ambassadør paa Kongressen i Nijmegen, og Skaanlund træder nu direkte over i dennes Tjeneste som Lakaj.

Just Høeg til Gjorslev var 1670 bleven Envoyé i Haag, en ret besværlig Post paa Grund af de mange store Stridsspørgsmaal, der var de europæiske Stater imellem, og 1674 undertegner han paa Danmarks Vegne Alliancen mellem Kejseren, Spanien og Nederlandene. Han var en meget dannet og kundskabsrig, men ikke særlig begavet Mand, der ligesom de andre danskfødte Diplomater ikke stod højt i Kongens Gunst, og havde Ord for at være en ligesaa hæderlig og paalidelig som meget hæftig Mand. Den 6. Juni 1676 blev han beordret til som Ambassadør og Befuldmægtiget at møde ved Fredskongressen i Nijmegen, der blev aabnet paa Englands Initiativ for at faa Ende paa den Krigstilstand, i hvilken Ludvig XIV's Overmagt holdt Europa fast.

I Danmark havde Krigspartiet ved Hoffet vundet Overhaand, i September 1675 blev Krigen med Sverige erklæret, og den krigslystne og jagtelskende *Christian V* var Fyr og Flamme; man haabede at kunne vinde de skaanske Provinser tilbage. Danmark sluttede sig til den store Kurfyrste *Frederik Wilhelm* af Brandenburg, for i Forbindelse med ham og sine andre Allierede at standse Ludvig XIV, Sveriges urokkelige Ven, i hans voxende Vælde. 1675 stod Krigen i Nordtyskland, 1676 vandt Danmark store Sejre tilsøs, og i Juli førtes Hæren til Skaane; Begivenhederne i „den skaanske Fejde" vil være bekendte. Under denne førtes Fredsunderhandlingerne i Nijmegen, som Skaanlund fortæller om.

Først i November kommer *Just Høeg* til den lille stille By, der laa i Nærheden af selve Krigsskuepladsen, og omgiver sig her med et stort og pragtfuldt Hof af unge Adelsmænd og Rigmændssønner, tilligemed mangfoldige Sekretærer og Skrivere, Tjenere, Lakajer, Pager, Køkkenfolk, Bogbindere m. m., og lidt efter lidt strømmer Diplomaterne til fra alle

Europas Lande, idet de søger at overgaa hverandre i Pragt og Herlighed. I Aar og Dag besværliggjordes de indviklede Forhandlinger ved idelige Etikettespørgsmaal, Rangstridigheder og tomme Formaliteter, og blev stadig forhalet ved nye Instruktioner fra Hofferne. *Just Høeg* arbejdede med stor Iver og Flid, hvorom de 22 smukke Foliobind, hvori han lod Kongressens Forhandlinger og sin vidtstrakte Korrespondance indføre, som nu findes i Rigsarkivet, kan vidne. 1677 blev den danske Diplomat Grev *Anton af Aldenburg* for en Tid sendt til Nijmegen som en Slags Formand for Ambassaden, og *Høeg* fik desuden for Handelssagernes Vedkommende en Sideordnet i *Simon Petkum*, men han vedblev dog selv at lede Forhandlingerne.

Skaanlund gengiver disse i en ved sin sproglige Hjælpeløshed tidt meget uklar, men i sin Helhed korrekt Fremstilling, som han dog støtter til samtidige Skrifter, f. Ex.: de *St. Disdier*, „Histoire des négotiations de la paix de Nimegue", der udkom 1697 i 4. Udgave, og som han upaatvivlelig har benyttet. Nærmere at udrede disse Forhandlinger vil i denne Forbindelse være uden Interesse, ligesom ogsaa Skaanlunds Fremstilling, der undertiden fortaber sig i uvæsentlige politiske Detailler, er blevet noget forkortet. Danmarks Resultat af den i sin Helhed saa hæderfulde Krig og af den kostbare Fredskongres tilintetgjordes af de franske Diplomaters Statskunst og de Allieredes Frafald. Da Holland sluttede sin Separatfred med Frankrig den 10. August 1679, skrev *Just Høeg* trøstesløs over de fejlslagne Forhaabninger til sin Konge: „Alt er tabt, og man har forraadt os", og Historien har vist, at Revanchen trods alle Forsøg aldrig kom. Det er dog ikke Fremstillingen af de politiske Forhandlinger, der vel kan synes mangen Læser noget trættende, som giver *Skaanlunds* Fortælling Interesse, men derimod det hele mærkelige Billede, han gengiver af Forholdene under Kongressen, det daglige brogede Liv, Festerne, Stridighederne, Ceremonierne, Duellerne osv.

Kort efter sin Hjemkomst til Danmark bliver Skaanlund 1680 ansat som Lakaj hos *Christian V's* og *Sophie Amalie*

Moths 8-aarige Søn *Christian Gyldenløve.* Kongens Forbindelse med Livlægen Poul Moths 16-aarige Datter stammer fra 1671, Aaret efter hans Tronbestigelse. Paa den sirligste og diskreteste Maade siger Hofpræsten Dr. Masius i sin Ligprædiken over den illegitime Fyrstesøn, at han „lod sig som et prægtigt Blomster første Gang se i Kbhvn. den 28. Febr. 1674. Det kan ej være nogen af os ubekendt, af hvilken høj Haand dette dejlige Blomster haver været plantet, og hvorfra den har bekommet sit Anstrøg af Purpur-Farven". Men Ulykken var, at *Christian V* samtidig plantede mangt et saadant „dejligt Blomster" farvet af det kongelige Purpur, dels i Ægteskabet med sin udmærkede Dronning *Charlotte Amalie* og dels i sin Forbindelse med sin anerkendte Mætresse. Dette Forhold maa kendes for ret at kunne læse mellem Linierne i Skaanlunds Journaler, der netop stammer fra den Tid, da Slegfredvæsnet er paa sit højeste ved det kjøbenhavnske Hof. Dette er indviklet i et Intrigenæt, som spindes af den herskesyge og jaloux Enkedronning *Sophie Amalie,* der stadig holder sit Offer *Leonora Christina Ulfeldt* fast i Blaataarn og som protegerer Mætressen og hendes mægtige Parti for at holde den fromme og dygtige Dronning nede, saa at hun maa finde sig i, at der fødes hendes godmodige og letfærdige Gemal Slegfredbørn, samtidig med at hun selv bringer Prinser og Prinsesser til Verden. Ydmygelsen strækker sig saa vidt, at Dronningen ved sit Hof og sit Bord maa modtage disse Slegfredbørn, da de voxer til, og lade dem omgaaes sine egne Børn. Heri havde Kongens mægtige uægte Broder, den store Charmeur, *Ulrik Frederik Gyldenløve,* sin Del. Han dækkede over sin egen illegitime Fødsel ved at antage sig *Sophie Amalie Moths* Sønner, der boede hos ham i hans Palais paa Kongens Nytorv, hvor han foranstaltede overdaadige Fester, der bragte de ægte og uægte jævnaldrende Kongebørn sammen i venskabelig Omgang.

De otte Aar *Skaanlund* er *Gyldenløves* Lakaj, er vistnok hans lykkeligste Tid, ikke mindst Opholdet med ham i Holland, der forholdsvis er udmærket fortalt. Hans Dagbog

fra denne Periode giver mangfoldige Bidrag til det urolige danske Hofs Historie. Dets mange Rejser, dets pragtfulde Fester, Fyrstebesøg, Karusseller og Jagter afvexlende med smaa uheldige krigeriske Foretagender (Hamburg) og ligesaa uheldige diplomatiske Stridigheder med Hertugen af Gottorp, noterer han omhyggeligt, og hvor hans egne Notitser svigter ham, tyer han til andres. Han har saaledes i høj Grad benyttet: *„Tages-Register über Hr. Christian des Fünften, etc. glorwürdigste Lebens- und Regierungs-Geschichte. Kph. 1701,* udgivet af Joh. Laverentzen, et aandløst Diarium, som han paa mange Steder har udskrevet og oversat. Udg. har dog anset det for rigtigst at forbigaa disse hans Afskrifter af „Tages-Register", ikke alene fordi det i Forvejen er tilgængeligt, men fordi det her gælder om først og fremmest kun at medtage det, der særligt vedrører *Skaanlund* og hans Herre, og dette foreligger altid fra hans egen Haand.

Autobiografiens fjerde og korteste Afsnit omhandler Lakajens Udnævnelse til Sorenskriver i Ørkedalen i Søndre Throndhjems Amt. I hine Tider havde fornemme Herrers Tjenere let Adgang til civile Embeder uden Hensyn til deres Anlæg og Kundskaber, et Forhold, som vedblev at bestaa, selv efter den juridiske Embedsexamens Indførelse, lige til Struensee ved en Kabinetsordre af 12. Februar 1772 lod befale, at „Domestiquer ej maa foreslaaes til noget officielt Embede".

Om sit Liv i Norge udtaler Skaanlund sig kun meget lidt. Optegnelserne forandrer helt Karakter. Rimeligvis former Opholdet sig meget tomt og ensformigt for ham i Modsætning til hans tidligere livlige og urolige Færden ved Hoffet og i Hovedstaden, og han har vel ogsaa havt en trættende Embedsvirksomhed, der mest bestod af besværlige Embedsrejser med Skifte-, Autions- og Panteforretninger i det dengang lidet fremkommelige Sorenskriveri i den storladne, men især om Vinteren meget barske Ørkedal. Optegnelserne bliver knappere og knappere. Han omtaler kun lidet sin Hustru og sine Børn, og Udg. har ikke fundet nogensomhelst Interesse forbundet med at aftrykke de tørre og magre Opremsninger

af hans Forretningsrejser og disses Vejlængder. Allerede 1704 ophører endogsaa disse Meddelelser, hans ensformige Oplevelser og daglige Liv har maaske været ham for fattigt og tomt, og trods alle gode Forsætter optager han dem ikke. Først som en gammel Mand paa 72 Aar, da han efter et Ulykkestilfælde bliver syg og sengeliggende, tager han Bogen frem og tilføjer et Par Afskedsord.

Det fremgaar tydeligt af Manuskriptet, at Skaanlund har nedskrevet dette efter tidligere Optegnelser i Almanakker eller Notitsbøger (Charteker, som han etsteds kalder dem), hvori han efterhaanden eller maaske daglig f. Ex. paa Rejser har indført Dagens Oplevelser. Efter Fortalen at dømme, maa han have begyndt sine Optegnelser eller Journaler 1682 den 1. Januar, altsaa da han er 25 Aar og Lakaj hos Christian Gyldenløve; men det kan bestemt siges, at han først i Norge og i en ældre Alder og efterhaanden har samlet alle tidligere Notitser og Optegnelser og nedskrevet dem i den Foliant, som nu foreligger; thi „Tages-Register", som allerede benyttes i Manuskriptets Side 13, udkom først 1701. Det ensformige Liv i den alvorlige Natur har vel drevet ham til Arbejdet „for Tidsfordriv, og Ørkesløshed at betage", som han siger et Sted; men Ensformigheden gjorde ham vel saa efter faa Aars Forløb ked deraf.

Manuskriptets sproglige Hjælpeløshed er iøjnefaldende. Undertiden bliver den helt ynkværdig og stiller Læserens Taalmodighed paa Prøve; men til andre Tider bryder hans Fremstillingsevne den stive og knudrede Form, og Fortællingen flyder da helt livligt, ja dramatisk fra hans Pen, glimtvis med naturligt Lune og en Humor, der vidner om hans Iagttagelsessans og hans Evne til at finde karakteristiske Træk. I sin inferiøre Stilling har han Blik for mange mærkelige Smaating, som en anden, højere stillet Forf., næppe vilde falde paa at notere sig; men man tilgiver let den gamle Lakaj hans Smag for de forskellige Herrers brogede Liberier, og Kammertjeneren i denne de mægtige Allongeparykkers

Tid, hans Beundring for de høje Herrer, der „bærer eget Haar".

Skaanlund har vel nok efter Datidens Forhold havt en god Skoledannelse, ligesom han ogsaa senere benyttede Lejligheden til at lære, især fremmede Sprog, og han har vel ogsaa staaet langt over sine Embedsbrødre i Dannelse. Men saavidt der i Manuskriptet kan være Tale om en Retskrivning, er denne i høj Grad inkonsekvent og varierende, og man har derfor anseet det for ufornødent at gengive den, hvorimod man ved at bibeholde Ordlyden har søgt at bevare Sprogets gamle Tone.

Udover det, som Memoirerne selv fortæller om Gyldenløves Lakaj og den gamle norske Sorenskriver *Matthias Skaanlund*, kan intet oplyses. Han døde vistnok c. 1731 paa sin Gaard Follo i Ørkedalen.

Manuskriptet ejes af Universitets-Bibliotheket i Christiania.

Formedelst Guds store Almagt har Naturen sendt mig ind i Verden, og hun byder mig at elske mig selv og hade det mig skader; udi denne hendes Omhyggeligheds Paamindelse fremtræder Billighed og befaler mig at elske mine Venner og hade dem, som misunde mig, hvilket ikke skulde være mer end baade Billigheds og Naturens Lob. Saa tør jeg dog ej være Døden hadelig, men Synden som mig skader, og Djævelen som mig hader, og Verden som misunder mig Guds Glæde. Omendskøndt Døden har søgt sin Belejlighed efter Guds Anordning og indtrængt sig Anno 1677 og 79[1]) og nedsablede mig dem, som jeg efter Guds Lov og fjerde Bud havde kærest.

Næst en Ægteskabs Kærlighed følger da dens Elskelighed, af hvis Extraction man er kommen af, hvilket giver mig Anledning Ørkesløshed at forekomme, saa og min egen Curieusitet at fornøje. Først at antegne noget kortelig om mine Sl. Forældre, endskøndt Lykken havde abandonneret mig og ikke udi alle atraalig Begærlighed favoriseret, helst efterdi deres dødelige Frafald skete i Krigens Tid, og jeg da var i mine unge Aar udenlands,

[1]) Hans Forældres Dødsaar.

og vidste det ikke førend ved min Hjemkomst igen til Kjøbenhavn den 4. Oktober Anno 1679. Dernæst har jeg antegnet hvis min egen Person er betræffende med videre, saa længe den gode Gud forunder Liv og Helsen, hvilket nu efter min forrige Jour- og Annal til Dato er nærmere efterset og fremdeles som bemeldt skal dermed continueres af

MATHIAS NIELSEN
Skaanlund.

Kjøbenhavn den 1. Januari Aº 1682.

Anno 1618

er min Sl. Fader *Niels Nielsen* født i Melby udi Gøngeherred i Skaane af ærlige Forældre, hans Fader var som bemeldt *Niels*, sammesteds Præst, og hans Moders Navn var *Sidsel Hans-Datter*[1]).

Anno 1621 er min Sl. Moder født i Ösö ved Helsingborg i Skaane af ærlige Forældre, hendes Faders Navn var *Mathies Jensen*, Degn sammesteds, hendes Moders Navn var *Inger Jacobs-Datter.*

Da nu min Sl. Faders Forældre i hans unge Aar var ved Døden afgaaen, søgte han sin Fortun, hvor Gud og Lykken ham Brødet havde beskæret; iblandt andet kom han i Tjeneste hos *Güldenlew*[2]), hvilken blev ihjelslagen af en Bryggersvend paa Kjøbenhavns Gade. Siden kom han i Tjeneste hos velbaarne Sl. *Friedrich Skade.* Dernæst kom han i Tjeneste hos velb. *Christopher Valckendorph* paa Ellinge og var hans Ridefoged.

Min Sl. Moder iligemaade efter hendes Sl. Forældres Frafald begav sig hen at tjene godt Folk

[1]) Forfatterens Opgivelser om sin Faders Forældre stemmer ikke overens med Cawallins Herdaminnen, og andre Kilder.

[2]) En Lykkeridder Jørgen Ulrik Gyldenløve, der udgav sig for en Søn af Christian IV og Christine Munk før deres Ægteskab. Under et Ophold i Kbhvn. blev han i et Klammeri med en Bryggerkarl paa Christianshavns Bro dræbt 1655.

som i Helsingør og Kjøbenhavn, og sidst hos Magister *Ole Bager* i Lund, strax han var gift[1]). Sammesteds indfaldt mine Sl. Forældre et kærligt Ægteskabs Venskab tilsammen, og bleve de Anno 1646 viede udi Lunds Domkirke af Mag. *Hans Erenst.* I samme deres Ægteskab har Gud velsignet dem med elleve Børn, 8 før mig (hvilke ere døde), og 2 efter mig. Anno 1662 Torsdagen d. 7. Marts er min Søster *Inger* født og lever endnu.

Anno 1668 blev min Søster *Sissel* født, døde Anno 1671. Anno 1668 Caroli Dag blev Lunds Akademi indstiftet, samme Tid indtræder Sl. Fader i sin Pedel-Bestilling. Anno 1677 døde min Sl. Moder. Anno 1678 begav Sl. Fader sig i Ægteskab med *Sissel Peders-Datter.* Anno 1679 døde min Sl. Fader; samme Aar efter hans Død blev min Halvbroder *Peder* født.

Da jeg nu ved min Hjemkomst til Kjøbenhavn som bemeldt[2]) fornam mine Sl. Forældres dødelige Afgang (hvilke den allerhøjeste Gud give en glædelig Opstandelse), rejste jeg over til Skaane, Tilstanden nærmere at fornemme, som desværre enhver Retsindig kan slutte, idet min Sl. Fader med en langvarig Svaghed var beladt paa den ene, og Svie og Ild ved den blodige Krig paa den anden Side havde de ringe Ejendele bemestret,

[1]) Mag. Ole Bager (1607—77), en Søn af Raadmand Johan Borchardsen i Odense, blev 1667 Domprovst og 1668 den første Rektor ved Universitetet i Lund. Han blev 1639 gift med Marie Larsdatter.

[2]) Forf. vendte hjem fra sin første Udenlandsrejse i Begyndelsen af Oktober 1679.

og det som der var igen, gav jeg ikke alene mine 2de Søskende, men tog strax hende og noget derefter hannem til Kjøbenhavn, hende at lære kniple, sy, baldyre med videre, hannem lod jeg lære at læse og skrive, samt betalte hans Kost aarlig. Dette skal saa kortelig være meldt om mine Forældre, og farer saa hermed fort saa vidt mig selv angaar.

Anno 1657.

Fredagen den 9. September er jeg født til Verden udi Lund i Skaane, og efter Daab og Christendom har mine Sl. Forældre ladet mig oplære i Catechismo og Børnelærdom ved Skolegang, først hos en smuk Skolemester ved Navn *Jens Harrebo*, dernæst hos *Peder Matzen;* videre saa mine Sl. Forældre, til min Velfærd at befordre i Fremtiden, satte mig derfor Anno 1667 udi Lunde latinske Skole.

Anno 1668 Caroli Dag erindrer jeg, da Academiet i Lund blev indstiftet, skete med en stor Procession, Kimen og Klokkesang til Kirken, Biskoppen *D. Peder Winstrup*, Procancellarius[1]), alle Professorerne forføjede sig til Kirken fra Bispegaarden; for dem gik Pedellerne, tvende med hver en forgyldt Stjerne og røde Fløjls korte Kapper. Paa begge Sider af Professorerne gik deres blaaklædte Vagt med Hellebarder og det svenske Vaaben i støbt Plade paa Brystet. I Kir-

[1]) Den bekendte mægtige og myndige Bisp Peder Vinstrup (1605—79), der efter Skaanes Afstaaelse strax sluttede sig til den svenske Regering. Han blev dog ikke Prokansler 1668, men først 1671.

ken holdtes en skøn Musique, hvornæst de højlærde Mænd gjorde deres Orationer i den Kirkepart bag Alteret over Krafts-Kirken[1]), hvor alting var sirligt udstafferet, først den store Stol, hvor de deres Tjeneste skulde forrette, dernæst de lange Trappebænke, hvor Professorerne sade; desforuden paa begge Sider i bemeldte Kirkepart ovenpaa var bygget til alle Studenterne. Der nu alting var fuldendet i Kirken, forføjede de sig under Musique og Klokkelyd til Bispegaarden, hvor de bleve imodtaget og hilset med Stykker og Kanonskud, samt Herpukker og Trompeter, som var did skikket fra Malmø, hvor de siden med Gouverneuren og flere Store bleve paa det herligste tracterede, og derimellem ved Skaalernes Omgang blev Stykkerne løset, indtil over Midnat at de udi stor Glæde skiltes ad.

Anno 1669 tog mine sl. Forældre mig fra Latin-Skolen igen og satte mig til en smuk dansk Skolemester ved Navn *Adam* dér at informeres udi Regning og Skrivning. Endel[2]) deres Haardhed mod Ungdom confunderede mit ingenium og lærte lidet, endel det svenske Aag siden Academiets Opkomst begyndte alt mer og mer at indrøddes. Gik saa i Skole til Anno 1671. Rejste jeg første Gang til Malmø om Sommeren, kom strax hjem igen, er frem og tilbage 4 Mil. Samme Aar blev jeg begæret at tage Tjeneste i Lund hos en svensk Herremand, hvilket jeg forsøgte paa et halvt Aars

[1]) Krypt-Kirken.
[2]) Endel = dels.

Tid, men som det svenske Væsen ej stod mig an, kvitterede jeg.

Anno 1672 var jeg første Gang i Sølager, Landskrone, Helsingborg og Alrom med Magister *Ole Bager* og R., hvor *Mari Margrethe Olsdatter Bager* havde Bryllup med Præsten i Alrom[1]). Samme Aar kom Mons. *Georg Burchard* hid til Lund[2]); han var Broder til Professor Mag. *Iver Wandels* Kæreste *Kirsten,* denne havde rejst for Hofmester udenlands med velb. *Holger* og *Tage Tott;* han lovede mig Tjeneste hos velb. *Holger Tott,* hvilket og skete.

Men der jeg Anno 1673 d. 1. Martii rejste med merbemeldte Mons. *Burchard* (eller *Borch*) til *Holger Tottis* Gaard Sefvede, var der alt en anden Brudedreng til hans forestaaende Bryllup (som paa de Tider var brugelig) antagen; da beholdt Mons. *Borch* mig til sin egen Opvarter, som var til min Lykkes bedre Forfremmelse. Den 12. dito rejste vi til Lund igen, den 14. dito rejste min Herre da til Kjøbenhavn, og jeg blev i Lund, saasom han strax skulde komme igen. Den 6. Maji kom

[1]) Marie Margrethe Bager (f. 1647) var en Datter af Ole Bager og blev gift med Præsten i Väsby Hans Danielsen Gemsøe (1640—93), der forlod Sverige 1687 og drog til Danmark, hvor han s. A. blev Præst i Stege. Hun blev gift 1694 med hans Eftermand, den bekendte Morten Reenberg (1660—1736), der blev Sognepræst ved Frue Kirke i Kbhvn. Hun var 13 Aar ældre end han, men overlevede ham.

[2]) Jørgen Burchard (Burchardi, Borchardsen, Borch), som spiller en stor Rolle i sin Tjeners Memoirer, var født c. 1634 og en Søn af Biskoppen i Ribe Hans Borchardsen (1597—1643), der havde været Lærer for Frederik III, og Anna Cathrine Brod. Han blev Student 1651, studerede i Strassborg og Heidelberg 1656 og rejste derpaa som Hofmester for unge Adelsmænd. Hans senere Livsførelse vil fremgaa af det følgende. Han havde gode Familieforbindelser. Magister Ole Bager og hans Søster Kirstines Mand Magister Iver Vandal var hans Fætre. Denne sidste var først Konrektor i Odense, senere fra 1655—68 Professor i Lund og døde 1693 som Præst i Opager.

min Herre igen, og d. 8. dito rejste han til Helsingborg til Doctor *Christian Fosses* Bryllup, som dér stod sammesteds[1]). Den 15. dito kom han igen, og d. 16. dito rejste vi til Malmø og Kjøbenhavn.

Den 6. Juni rejste vi fra Kjøbenhavn til velb. Hr. *Ole Rosenkrantzes* Gaard til *Holger Tottes* Bryllup[2]). D. 8. dito havde *Holger Tott* Bryllup paa bemeldte Gaard Egholm med *Ole Rosenkrantzes* og Fru *Helle Krabbes* Datter Jomfru *Helvig Rosenkrantz*, hvilket var meget prægtigt med en stor Forsamling af Adel og Paarørende, som var der i 8 Dage, med overflødig Spisning og Drik af alle Slags, Dans og Glæde, hvortil de havde Violonger, samt Herpukker og Trompeter af Kongens Garde. Klædedragten var ikke den ene Dag som den anden. Dagen efter de vare copulerede, indstillede sig de unge Brudefolk i den store Brudesal, staaendes, hun overfor hannem, havde et firkantig Bord med en hvid Silkedug bredt frem for sig, hvor da Morgengaven blev presenteret. Dernæst fremkom hendes Forældre og forærede dem den skønne Herregaard Marsvinsholm i Skaane af Værdi med underliggende Gods og Herlighed til

---

[1]) Christian Foss (1626—80) var Professor ved Lunds Universitet, da han 1673 giftede sig anden Gang med Sophie Kaare, Datter af Borgmester Jens Nielsen Kaare i Helsingborg. Under Krigen flygtede han til Danmark, hvor han blev Livlæge hos Kongen og Højesteretsassessor. Hans Søster Ingeborg (1638—76) var 1664 bleven gift med Burchards Broder Jens (1635—81), der var Præst i Tranebjerg paa Samsø.

[2]) Holger Thott til Søfde m. m. (1647—95), Søn af Rigsraaden Otte Thott til Næs og Dorte Rosenkrantz. Han blev gift med Helvig Rosenkrantz (1656—1707), Datter af Geheimeraad Baron Oluf Rosenkrantz, der 1682 blev dømt for sin Bog om Adelen, og Birgitte (ikke Helle) Krabbe. Adels-Aarbogen sætter det pragtfulde Bryllup til 8. Maj 1672. Brudefolkene fik en sørgelig Skæbne: han døde som en fattig Mand, og hun blev sindssyg.

30,000 Rixdlr. Siden kom Adelen af begge Køn fremtrædendes, hver med sin Brudeskænk og med en Gratulation nerlagde den paa bemeldte dugbredte Bord for Brudeparret. Da denne Ceremoni under Herpukkers og Trompeters Klang var tilende, havde de et skønt Sølvtaffel bestaaende udi Tallerkener, Fade, Skeer, Kander, Bægere, Pocaler med videre at opregne, drevne og slet forgyldt[1]) og uforgyldt, som bedrog sig til en temmelig Sum. Siden gjorde de unge Folk deres Contra-Gratulation baade i Særdeleshed og i Almindelighed, derefter gik de tilbords og levede saa i før ermeldte Glæde.

Til saadanne kostbare Bryllupper og Barseler bad Adelen Kongen, Dronningen eller Prinserne, endel at nyde saa stor Naade, endel den Regalitet derhos fulgte, enten de kom der eller ej. Ellers var her ingen fra det kongl. Hus, men Kongen har siden forbøden, ikke alene slige misbrugelige og overdaadige Bekostninger, men endog at ingen Brude- eller Faddergave maa gives eller tages under vedbørlig Straf.

D. 15. Juni rejste vi fra Egholm igen. Ellers har jeg herforuden i dette Aar rejst med min Herre i Skaane og været i Helsingør, Helsingborg, Lund, Malmø paa adskillige Herregaarde nogle Gange.

Anno 1674 har jeg rejst med min Herre meget omkring i Skaane. D. 6. Juli rejste jeg med hannem atter over til Malmø. D. 10. dito saa jeg Kongen af Sverrig, *Carl d. XI* til Hest i Malmø

[1]) Slet forgyldt = glat forgyldt.

ridendes fra Slottet paa en gulblak Hest, hans Klædning var paa samme Couleur. Enkedronningen, hans Moder, kjørte i en Carosse med 6 Heste, de fulgtes ad til Raadhuset, hvor de lod sig af Magistraten tractere. Han var en vakker ung Herre, brugte sit eget Haar[1]).

D. 11. dito gjorde *Tage Thott*, Enkedronningens Kammerherre af Sverrig[2]), (endskøndt han var dansk Adel født) et kosteligt Banquet og tracterede alt det svenske Hofs Cavalierer og Jomfruer i regard af dette: han var forlovet med Fru *Mette Rosenkrantzes* Datter paa Hikkeberge i Skaane, Jomfru *Krabbe*, at de med samme kunde se hende, saa og at invitere dem i sit eget Hus i Malmø, hvortil han havde ved min Herre, sin gamle Hofmester, ladet fra Kjøbenhavn bestille fransøske Kokke, Sukkerbagere og Violonger, hvorfor det Gæstebud langt overgik det magistratiske Gæstebud, som tracterede Kongen.

D. 14. dito rejste vi over til Kjøbenhavn igen. D. 8. Augusti rejste jeg med min Herre til Samsø, hvor hans Broder Mag. *Jens Borch* var Præst paa

---

[1]) Det var Allongeparykkernes Tid, der begyndte paa Christian IV's Tid og kulminerede ved Midten af det 18. Aarhundrede. Moden krævede de uhyre lange bølgende Lokker, og faa kunde præstere dem uden Paryk, men der var stadig dem, der ikke fulgte Moden og bar eget Haar. Kammertjeneren anfører det altid som en Sag af Interesse.

[2]) Tage Thott til Eriksholm (1648–1707) var tilligemed sine Brødre, den ovennævnte Holger og nedennævnte Knud Thott, svenske Godsejere, indførte paa det svenske Ridderhus, Tage desuden 1673 Kammerherre hos den svenske Enkedronning. Han var paa den Tid forlovet med den smukke Mette Sophie Krabbe, hvis romantiske Giftermaal med Johan Monrad er bekendt. Under den skaanske Krig maatte Brødrene følge de Danske og forlade deres Godser, som blev konfiskerede, selv blev de 1678 dømte og henrettede in effigie. I Danmark blev Tage Thott Etatsraad, Amtmand og Geheimeraad, og 1696 gift med Petra Sophie Reedtz, Kanslerens Datter.

Tranbjerg hannem at besøge. Var der i 8 Dage og 4 Dage hos hans Svoger Mag. *Jacob Jersin* i Kallundborg[1]). Den 22. dito kom vi hjem til Kjøbenhavn igen. Herforuden har jeg været nogle Gange før og siden med ham i Skaane i Købstæderne og Herregaarde, og saaledes rejst deromkring ofte frem og tilbage. NB. I dette Aar var jeg hel syg i Kjøbenhavn.

Anno 1675 d. 8. Februari gav Hans kgl. Majestæt den svenske Ambassadeur, Grev *Niels Brahe,* Audience[2]).

D. 7. Juni blev vores Prinsesse *Ulrica Eleonora* forlovet eller tilsagt Kong *Carl den 11te* af Sverrig efter Grev *Brahes* Anmodning paa sin Konges Vegne.

D. 20. Juli gav Kongen den svenske Envoyé extraordinaire, *Lilienkrona*, Audience, hvilken strax rejste tilbage. Nu begyndte det at lade sig anse til Krigen mellem os og Sverrig. Imidlertid var jeg med min Herre ovre i Skaane, som havde begleidet Fru *Helle Krabbe*[3]) over ad Skaane til Marsvinsholm, hvor hendes Dotter, Fru *Helveg*

---

[1]) Mag. Jacob Jersin (1633—94) blev 1664 Præst i Kallundborg og s. A. gift med Adelheid Borchardsen, Burchards Søster. 1680 blev han Biskop i Christianssands Stift. Hans Enke levede endnu 1714.

[2]) Den 8. Juli 1675 Kl. 9 Aften gav Kongen den svenske Minister Niels Brahe i Nærværelse af alle sine Ministre sit Samtykke til Ægteskabet mellem sin Søster Ulrica Eleonora (1653—93) og den svenske Konge Carl XI (1655—97). Sverige ønskede denne Forbindelse for at vedligeholde Freden med Danmark, og her arbejdede Enkedronningen derfor for at Datteren skulde blive Dronning. Da Krigen dog brød løs et Par Maaneder efter, fastholdt Prinsessen og Kongen Forbindelsen, og et halvt Aar efter Fredsslutningen fandt Formælingen Sted. Hun var en god og ædel Personlighed, der sluttede sig varmt til sit nye Fædreland.

[3]) Birgitte, ikke Helle. Kvinderne benævnedes dengang med deres Fædrenavn, ikke med deres Ægtemands.

Rosenkrantz laa i Barselseng, hvorfor vi ikke turde bie der længer, men forføjede os strax til Helsingborg; da var Færgestederne forbøden paa begge Sider. Endelig var Commandanten saa føjelig og paa hendes venlige Anmodning lod hende og os passere imod Garant, at Folkene skulde komme tilbage igen, hvilke hun endda maatte fornøje med 10 Rixdlr. Der vi nu trædte[1]) i Baaden, var den nær sunken af Folkemængden, som vilde været med, og maatte derfor jage en stor Del af igen, som efterstod med grædende Taare.

Der vi nu kom til Helsingør d. 16. Augusti, vilde Vores endelig beholdt den svenske Baad og Folk, men Fruens Forbøn og Velbekant hjalp dem løs; dog de kom ej længer end blev i deres Baad ved Broen for Kundskabs Skyld[2]). Paa denne Maade slap vi igen over paa vor rette Boldgade[3]). — —

D. 2. September blev Krigen imod Sverrig publiceret.

D. 8. dito rejste jeg med min Herre atter over til Samsø og kom d. 17. dito igen.

I dette Aar har jeg rejst meget i Skaane baade Vinter og Sommer, indtil Færgestederne blev forbøden, og var ofte i Stæderne, som Malmø, Helsingborg, Landskrona, Lund, Ystad (hvor *Børge Rosenkrantzes* Bryllup stod med Jomfru *Sehe-*

[1]) Trædte = traadte.

[2]) „For Kundskabs Skyld" vil sige: for at de ikke skulde spejde.

[3]) Skaanlund har efter „Tages Register über Christian d. Fünftes Lebens- und Regierungsgeschichte, Kph. 1701" oversat og nedskrevet nogle enkelte Data fra Septbr. til Decbr. 1675, mærkelig nok ikke de vigtigste, men ligesom tagne iflæng; de er her udeladte. Den 2den Septbr. slutter Kongen Forbundet i Mølln med den store Kurfyrste Frederik Wilhelm af Brandenburg. Wismar belejres og erobres den 13. Decbr. af den danske Hær.

sted)[1]), item Herregaarder, saa som Sefvede og Marsvinsholm, tilhørte *Holger Thott*, tillige med Tulisbo, Agerup og Brøde [Brodda], Eriksholm tilhørte *Tage Thott* med 500 Bønder til, Krogholm tilhørte Baron *Jørgen Krabbe*, som havde deres Søster, Fru *Jytte Thott;* deres Moder, Fru *Maren Rosenkrantz* boede paa Sefvede. Jeg var og paa Skabersø, tilhørte deres Sl. Farbroder *Auge Thott;* paa Hikkeberge, tilhørte Fru *Mette Rosenkrantz*, er Enke efter tre Mænd: *Trolle, Bilde* og *Krabbe;* Ugerup tilhørte *Auge Rammel*, alle skønne Herregaarde, hvilket i det skønne Land var kosteligt iblandt dem at rejse[2]).

I Malmø logerede vi hos en Enke, navnlig[3]) —. I Lund hos min Herres Svoger og Søster bemeldte Mag. Hr. *Wandal.* I Landskrone hos[3]) —. I Helsingborg hos *Brødde Poulsen.* I Helsingør hos Enken[3]) —. I Kjøbenhavn hos hans Svoger *Hendrik Werner,* som var en Rhinskvinshandler, hvor jeg havde det overmaade godt, thi dér betalte han sin og min Kost og Logement, hvilket anlediger mig at antegne min Herres Søskendes Navne. De vare Bispebørn af Jylland, deres Fader Mag. *Johan Burchard;* han havde ikkun én Broder, som bemeldt Præst paa Samsø. En Søster i Kjøbenhavn, som havde først Vinhandleren *Albert Dysseldorph,*

[1]) Her maa vistnok være en Navneforvexling.

[2]) Om Fru Jytte Thott se nedenfor, hendes og hendes her nævnte Brødres Moder hed Dorthe Holgersdatter Rosenkrantz. Skabersø tilhørte dengang Ove Thotts Søn Frederik Thott. Mette Holgersdatter Rosenkrantz (1624—83) havde været gift med Niels Vind til Grundet, Erik Bille til Løgismose og Niels Krabbe til Skellinge. Ove Rammels Godser blev konfiskerede, da han under Krigen holdt sig til de Danske. Han bosatte sig i Danmark og købte Basnæs.

[3]) Navnene in blanco.

siden bemeldte *Hendrik Werner,* hendes Navn var *Elisabeth*[1]). En Søster navnlig *Karen* havde Mag. *Hendrik* i Helsingør, nu Enke og boer her i Kjøbenhavn[2]). En Søster navnlig *Kirsten* havde Mester *Iver Wandal,* Professor udi Lund, han var Bispen Doctor *Hans Wandals* Broder. En Søster i Kallundborg navnlig *Alhed* havde Mag. *Jacob Jersin.*

Jeg var og med hannem i Aar paa General-Procureur Dr. *Peder Scavenius's* Herregaard og i Holbæk[3]); og som intet videre forefaldt at rejse, lod min Herre mig gaa i Regne- og Skrive-Skole her i Kjøbenhavn for at igentage, hvis jeg i saa Maade kunde have forsømt eller glemt. Saa har jeg nu i dette Aar rejst tilsammen 137 Mil. Efter jeg forleden Aar var syg, bar jeg dette Aar Paryk.

Anno 1676.

— —[4]) D. 11. Martii lod Hans kgl. Majestæt den hidtilværende Storcansler Grev *Griffenfeld,* samt hans Svoger, Stadsobersten og Borgmester *Fock* [ɔ: *Fogh*] arrestere. Skete saaledes: Saa snart han kom efter Sædvane, og som han kom i Løngangen, stod General *Arenstorff* der med en armeret Vagt og tilspurgte ham, hvor han vilde hen,

---

[1]) Elisabeth Borchardsen var først gift med Vinhandler og Stadskaptajn Albrecht Dysseldorph, død 1666, og dernæst 1669 med Vinhandler Henrik Werner eller Wørner, der døde 1712.

[2]) Karen Borchardsen var gift med Henrik Goiske (1619—71), Præst ved Olai Kirke i Helsingør fra 1659 til sin Død.

[3]) Generalprokurør Professor Peder Lauridsen Scavenius (1623—85) havde 1664 købt Hovedgaarden Aastrup i Kbhvns. Amt. Han blev Etatsraad 1684.

[4]) Nogle Data udskrevne af Christian V. „Tages-Register" er udeladt.

svarede: „Til Kongen“. Derpaa sagde bemeldte *Arenstorff:* „Nu ikke mer, I skal følge mig.“ Da førte han hannem op paa Bibliotheket ved Slottet og tog strax Kaarden fra ham til nærmere Ordres. Derpaa blev ført i en Chaloupe derfra med stræng Vagt ud til Castellet, hvor han sad til nærmere Forhør, men *Fogh* til Slottet. Strax blev i samme Moment deres Gaarde og Bo forseglede.

Videre dette at fuldføre kan jeg ikke efterlade, endskøndt det ikke følger samme Maaneds Datum. Videre at melde: D. 6. Junii blev han efter sin Doms Formelding ført til Rettersteden i Castellet at henrettes. Efter Dommen var oplæst, blev hans Vaaben for hannem af Bøddelen sønderbrudt, og der han nu til Døden var beredt, og i samme Moment, at Bøddelen skulde gøre Ende derpaa, som var et Øjeblik nær, blev Kongens Pardon udraabt paa hans Liv til et evigt Fængsels Forvandling.

Hans Dom lyder saaledes: — —.[1])

Denne Afsigt[2]) gik ud paa Tryk i Almindelighed. I ligemaade kom for Lyset tvende Slags Kobbermønt, den ene havde paa den ene Side en Ugle, som havde 5 Kort i den ene Fods Klør, paa den anden Side stod paa Tysk: forseet er forspilt. Der udgik og nogle Vers paa Latin, Dansk og Tysk.

Denne Mand var begavet med en stor Forstand, hvorfor han blev i slig Værdighed ophøjet; men hvad er det, naar man lader Hovmod faa Over-

[1]) Denne er udeladt her, da den er trykt andetsteds.
[2]) Afsigt = Afgørelse eller Dom.

haand? Jeg erindrer, at hver Dag Kl. 11 havde han saa stor Opvartning, at for hans Gaard, hvor han boede paa Kjøbmagergade, var snart saa mange Carosser som for Kongens Slot Kl. 12. Hans Liberi var blaat med sort, hvidt, rødt, Sølv- og Guldsnore, var hele Streger af hver Slags og gik i Slangevis. Hans Laquaier gik for ham, naar han kørte, med Sølvkaarder i Hænderne. Holdt som et fyrsteligt Hof. Han var paa[1]) Tønder Gulds Midler, dem fik Kongen, dog gav han hans Datter, eneste Barn, en Tønde Guld; han var og Enkemand. Brugte sit eget Haar.

Jeg vil ej mere melde herom, men Gud regere dem, som saaledes ophøjes, at de tænke paa Gud og skikke sig efter Tiden. (Denne var en Vintapper-Søn). Hvo, som staar, se, han ej falder!

D. 13. Maji forordnede Hans Majestæt Geheimeraad og Statholder udi Fyrstendømmerne Slesvig-Holsten Grev *Fridrich von Ahlefelt* til Stor-Canceler igen[2]). Han lod sig bygge en skøn Gaard af Bindingsværk bag Børsen[3]), og der den Anno [1682] afbrændte, købte igen Generallieutenant *Niels Rosenkrantzes* Gaard paa Kongens Torv[4]).

D. 6. Juni blev Hans Excellence velb. Hr. *Just Høeg* beordret til Ambassadeur til den store Am-

[1]) Tallet in blanco.

[2]) Frederik Ahlefeldt til Graasten, Langeland, Rixingen m. m. (1623—86) blev Statholder i Kbhvn. 1661, Ridder af Elefanten og Statholder i Hertugdømmerne 1663, Rigsgreve 1665, dansk Lensgreve 1672. Efter Griffenfelds Fald var han Storkansler til sin Død.

[3]) Slotsholmsgade Nr. 4, hvor nu Krigsministeriet har sine Lokaler.

[4]) Nu Hotel d'Angleterre paa Kongens Nytorv.

bassada til Nijmegen udi Gelderland, hvor Fredstractaterne skulde forhandles; samme Tid blev han Ridder af Danebrog[1]). NB. Hvor da min Herre bekom den Character at betjene bemeldte Ambassade for kgl. Legationssecretair. — —[2]) Videre meldes ej om Kongens Fremgang med Krigen, saa som den Nijmegenske Rejse tager sit Begynd, hvorfor jeg appart[3]) om Krigen antegner med videre.

NIJMEGSKE REJSE.

D. 3. Juli rejste vi fra Kjøbenhavn (som Ambassadeuren var rejst et Par Dage før). Vi kom til Ringsted om Aftenen og logerede om Natten til Borgmesterens. Copisterne *Wilhelm Helt*[4]) og *Bartholomæus Hansen*[5]) var med. D. 4. dito rejste vi tidlig derfra, kom fra Korsør over til Nyborg om Aftenen. Et lidet Stykke derfra ligger rige *Christen Skeels* Gaard Ravnholt, hvor vi for

---

[1]) Just Høeg til Gjorslev (1640—94), kom 1662 i Tjeneste ved Hoffet og blev forlovet med Christian IV.s senere saa berygtede Datterdatter Sofie Amalie Lindenov, men hævede Forbindelsen og blev 1670 gift med Karen Iversdatter Krabbe til Fuldtofte i Skaane (1637—1702). Se om ham i Indledningen og nedenfor.

[2]) Nogle Uddrag af „Tages-Register" er udeladte. I Sommerens Løb stod de store sejrrige Søslag i Østersøen og foregik Hærens Landgang ved Helsingborg den 3. Juli.

[3]) Appart = à part, afset fra den.

[4]) Vilhelm Helt (c. 1650—1724). Han rejste senere 1682—88 som Hovmester med Vincents Lerche, den senere Geheimeraad, blev 1688 Assessor i Rentekammeret, 1699 Maître des requêtes i danske Kancelli, 1719 Finansdeputeret. Han blev adlet 1720 og Konferensraad 1723. Han har skaffet sig et Navn som Digter.

[5]) Bartholomæus Hansen var Søn af Borgmester Hans Hansen i Helsingør og blev Student 1673. 1688 var han Hovmester for Ulrik Christian Gyldenløve.

os dér fandt hans Søn *Jørgen Skeel*[1]) og *Anders Bilde,* Fru *Mette Rosenkrantz* paa Hikkeberg i Skaane hendes Søn[2]). Vi laa om Natten til Hr. *Jørgens*[3]). De fulgte med.

D. 5. dito rejste vi derfra til Odense og Assens, kom strax over Færgestedet[4]) og fik Vogne til Hadersløf. Om Aftenen spiste i Hamborger Herberg, rejste saa derfra om Natten lige til Flensborg, var lidet i „Prinsen". Er en lang smal Stad. D. 6. dito rejste vi derfra og kom til Sko[v]by, logerede om Natten til Capitajn *Didrichs.* D. 7. dito kom vi til Rendsborg, en fast [ɔ: befæstet] kgl. Stad, spiste der hos Raadmand *Everts,* derfra til Itzehou, en kgl. Stad, ej fast, ligger ved det Vand Stør. Vi spiste om Aftenen i Hamborger Herberg hos *Johan Meid,* derfra til Elmshorn, en Flæk, laa om Natten til Major *Pretz.* Den ganske Aften havde vi et gruligt Støb-Regn[5]).

D. 8. dito rejste vi derfra og kom til Hamborg,

---

[1]) De to unge Mænd slutter sig til Just Høegs Følge. Jørgen Skeel (1656—95), Søn af Christen Skeel den Rige, rejste i Følge med sin fhv. Læremester, Mag. Peder Krog, den senere Biskop i Tronhjem. Aaret efter træffer Johan Monrad ham i Amsterdam og søger at lokke ham med til Paris, hvilket Skeels Forældre dog forbyder. I Juni maa han rejse hjem, da hans Moder døde, men rejste atter ud. Han blev Kammerjunker ved sin Hjemkomst 1684 og blev regnet for sin Tids rigeste Herremand, men døde allerede 39 Aar gammel paa Gl. Estrup.

[2]) Anders Bilde til Løgismose (1655—94) var en Søn af Erik Bille og den omtalte Mette Rosenkrantz i hendes andet Ægteskab. I Slutningen af 1677 træffer Johan Monrad i Amsterdam sin intime Ven, Anders Bilde, der kom fra Nijmegen, og de følges nu ad til Belgien, England og Paris, hvor de i Januar 1680 træffer Just Høeg, der efter Kongressens Afslutning kommer fra Nijmegen med en Del af de unge danske Herremænd. 1682 gifter han sig med Rigsadmiralen Jørgen Bjelkes Datter. Han nævnes senere som Kancelliraad og Etatsraad. Som bekendt blev Johan Monrad ved hans Hjælp gift med hans Halvsøster Mette Sophie Krabbe.

[3]) Sognepræsten i Herrested, Jørgen Henriksen Randers, (1633—84).

[4]) Aarøsund Færgested i Øsby Sogn, Haderslev Amt.

[5]) Støb-Regn = Øs-Regn. (Kalkar.)

hvor Hs. Excellence Ambassadeuren og Frue, Fru *Karen Krabbe*, var. Han logerede i „Kongen af Frankrig" og vi logerede skraas overfor i den „bremerske Vögel". Der var vi paa 11te Dag og besaa alting. Er en mægtig skøn Handelsstad, er Anno 830 bygget, ligger i Stormarn, har mange skønne Kirker, Raadhuset og Drikstuben er værd at se, deles i gamle og ny Stad; i den nye er St. Michels Kirke med forgyldte Knopper ligesom Nicolai Kirke.

D. 19. Juli rejste Copisterne, jeg og de fler[1]) Domestiquer tilskibs over Vatnet til Amsterdam, men Ambassadeuren, Herremændene[2]) og min Herre rejste tillands. Dette Vand er vel det salte Hav, men som indenskærs [er] fast Land paa den venstre og 17 store Øer, som Landkartet udviser, paa den højre Haand, hvilke Lande man saa et lidet Glimt af undertiden. Ellers var her stor Ebbe og Flod, at Vandet gik os fra Skibet, saa vi hver Dag kunde gaa ud paa tør Grund og samlede Mængde af Muslinger, hvor jeg aad mig saa ked af dem, at jeg siden ikke kunde fordrage dem. Der var og en amsterdamsk Jøde med os paa Skibet, hvilket Slags Folk jeg ikke havde været i Compagni med før. De andre overtalte mig (som han havde en Kød- og en Smør-Kniv), at da han sad og fik Mad paa Dækkelet, tog hans Kødkniv og stak [den] op til Skaftet i Smørret og sprang min Vej, han tog strax Kniven og kastede [den]

[1]) fler = fleste.
[2]) Ved „Herremændene" forstaas de unge adelige Herrer i Just Høegs Følge.

overborde og saa efter mig. Men som han var alene og vi saa mange, gik hans Vredes Flage[1]) over. Endelig, der jeg mødte ham paa Amsterdams Gade nogle Dage efter vi vare kommen did, bad han mig venlig om jeg ikke vilde følge med ham og besøge ham, men jeg troede ham intet.

D. 28. dito kom vi lykkelig til Amsterdam, hvor Ambassadeuren alt var og logeret ind i det gamle Herren-Logement. Denne Stads Stor- og Skønhed falder vidtløftig at annotere, men jeg skal købe mig dens Beskrivning, autor Filip v. Zesen[2]).

D. 29. dito gik vi derfra med Træk-Skøjten; (dette Land er langt og Grøfter fra den ene Stad til den anden i ganske Landet), gaar hver Time, og naar Klokken ringer skal hver, som vil være med, være i Skøjten; den er lang med Dækkel over og Lærreds Luger paa Siderne, den kan tage 30—40—50 Personer og drages af 1 Hest, som En sidder paa og rider. Det gaar saa net, at hvor den gaar hen, kommer den paa samme Klokkeslet, hvor Timen istedetfor Mil regnes, saa mange Ür[3]) eller Timer til den Sted; slaar ej fejl.

D. 30. dito kom vi til den Haag, hvor Hosted[4]) er i Holland, en overmaade dejlig Stad. Strax rejste Ambassadeuren og Monsr. *Borch* til Nijmegen og bestilte dér Huse og anordnede alting til sin behagelige Tjeneste. Imidlertid fik vi andre

[1]) Flage = Byge. (Kalkar).

[2]) Beschreibung der Stadt Amsterdam von Philip von Zesen. 1664.

[3]) Uur, hollandsk Glose af samme Betydning som Time, udtales yr og derfor bogstaveret saaledes af Skaanlund.

[4]) Hosted = Hovedstaden.

Kostpenge, jeg fik ikkun 1 Ducaton[1]) om Ugen. Der Hs. Excellence kom igen, lejede han sig et Hus strax ved Prinsens Dyrehave[2]), hvilken ligger tæt ind til Byen, hvor han holdt sit eget Hof; thi det var for kostbart, hvor han logerede i „Keysers Hof", at holde saa mange Folk. Her bestilte han alle hans Meubler, som Sølvtaffel, Tapeter, Spejler, Stole, Borde, Carosser, Hesteredskab medvidere alt Behør, samt Liberi. Der dette var færdigt, rejste han med sit hele Hof den $^{13}/_{23}$ October[3]) til Nijmegen, nemlig til Leyden, logerede i „Løven", til Utrecht og til Arnheim og saa til Nijmegen, men vi med Trækskøjte til Rotterdam og derfra med et Torfskib[4]) med Bagagen til Nijmegen, hvor der ligger skønne Stæder opad Waal'en paa begge Sider. Nemlig Rotterdam er en smuk Stad og stor. Hovedkirken til St. Lauritz; paa bemeldte Kirke er Taarnet nedtaget, saa som den svage Grund kunde det ej bære. Erasmus Rotterdamus staar paa Torvet med en Bog i Hænderne. Denne Stad er bygget af den 24. Konge i Frankenland, ligger i Holland. Item ligger her opefter Briel, Workum, Gorkum i Holland, Bommel i det Hertugdom Geldern og Tiel i Grevedømmet Zytphen[5]). Vores Skib maatte mest drages af Heste, naar vi ingen Vind havde,

[1]) En hollandsk Sølvmønt = 63 Stuivers (Styver).

[2]) Just Høeg og hans Familie samt den Del af hans Følge, som efterhaanden indfandt sig, boede fra August til November i Haag.

[3]) Den ny Stil begynder i Danmark først i Aaret 1700, i Holland og Frankrig var den begyndt 1582.

[4]) Torfskib = Tørveskib.

[5]) Navnene er saa forvrængede, at de ikke med Sikkerhed lader sig rekonstruere.

imod denne store Strøm, som er Waal'en, Maas'en og Rhinstrømmen. Vi var og oppe og saa et Slot navnlig —[1]), som de Franske havde opbrændt[2]).

D. 28. October kom vi til Nijmegen. Følger nu den Stad Nijmegens Beskrivelse, hvor denne store Ambassade skulde være. Denne Stad fører en Vice-Grevskabs Titel og ligger i Gelderland, et Hertugdømme, hvilket tilhører Halvparten Kongen af Spanien, og den halve Part Staterne af Holland, og er Nijmegen de Hollænders. En meget smuk Stad, ligger tæt ved Waal'en, som er en stor Strøm eller Elv, som kommer fra Rhinstrømmen og Maas'en og har sit Udløb ved Rotterdam til Havet. Ner ad bemeldte Strømme kommer en stor Mængde af alle Slags uforfalsket ny Vin, af Elvene kostelig Lax og fra Landet deromkring alle Slags Fisk, Fugl; og andet af Madvarer, som til slige Herrers Bord behøves, var ingen Fattelse. Ellers hvad Tørv, som der blev forødt, kom i stor Mængde fra Holland. Staden var middelmaadig stor med høje Mure. Ved Vandet eller den Side ved Rivieren-Siden var der Mure omkring og Volde ovenpaa tillands. Ovenpaa bemeldte Jordvolde stod store plantede Lindetræer paa begge Sider som Alleer. Den var forsynet med 4 Porte, en ved Vandet og de tre mod Landet. Den ved Vandet var i Sønder, hvorfra gik en Gade lige frem over Torvet og lige en igen til den midterste Port paa Staden tillands, som var i Nord. Fra den østre Port gik en Gade

[1]) Navnet in blanco.

[2]) Skaanlunds Liste over de Vejlængder, han har rejst, er udeladt. Fra Kbhvn. til Nijmegen regner han iøvrigt 146 Mil.

lige frem over Torvet og en lige igen til den vestre Port, desforuden var der mange andre Gader. Ellers de Gader, som laa nere ved Rivieren, var noget længere end de oppe i Staden. [Af] Kirker var kun den ene Hovedkirke reformeret, stod ved Torvet. Torvet var langagtig, 4-kantig og bredere i den Ende ved Kirken end hvor de bemeldte 4 Real-Gader gik i Kors over bemeldte Torv. Der var og en liden luthersk Kirke nere ved Rivieren, som ellers er en luthersk Kirke i hver Stad i ganske Holland, besynderlig for Garnisonens Skyld eller Soldatesken.

Paa Pynten af Volden ved den vestre Port var paa Volden et *Belvedere*; naar man gik der op, kunde man se alt Landet omkring.

Paa den anden Side af samme Port var Slottet, hvor Burggrafen boede, var bygget af et Slags Sten, som jeg ej før har set, graa og firkantig aflang snart 3 Sl. kvart [?] og $^1/_2$ Alen tyk eller bred, var ej som Sandsten, ej heller huggen Kampesten; der sagdes, det var opbygget før Christi Fødsel.

Mellem bemeldte Slot, Belveder og Vold til de Capital-Huse i Byen var en stor Plan, besat med unge Træer i Alleer, som kaldes Kalfverbusch; der spaserede Cavalierer, Jomfruer og andre om Sommeraftenen. Raadhuset stod ikke paa Torvet, men i den Gade vest for Torvet, dog ikke langt derfra, var bygget i samme Linie med de andre Huse, og naar man kom der ind, saa man først hvor stort det var, nemlig med 4 Fløje eller Laav[1]),

[1]) Laave = Ladebygninger eller Længer (norsk).

derudi var et firkantigt Gaardsrum; i bemeldte Raadhus holdt Ambassadeurerne deres General-Conference.

Udi denne Stad var mange store Capital-Grundmurede Huse og Gaarder, hvoraf Ambassadeurerne tog de største og bekvemmeligste, og hvor ikke ét var nok, tog de 2 eller 3 og lod bygge og forandre til en Gaard, og lod dem saa speche, fly og renuere[1]), at de blev som ny.

Naar nu en saadan Gaard var med al sin Behør færdig og Ambassadeuren var der indflyttet, da eendel[2]) til den Potentats Respect saa og Gaardens Prydelse, eendel at ingen skulde gaa omkring og spørge, hvor boer den eller hvor boer den, ja og for en anden Raisons Skyld med Domestiquen blev funden, som hver Ambassadeur lod gøre sin Kejsers, Konges eller Potentats Vaaben over hans Port eller Dør med en stor forgyldt udhuggen rund eller firkantig Ramme.

Der nu Ambassadeurerne begyndte at indfinde sig i Staden, maatte Garnisonen strax forføje sig derfra, og var der ingen Soldateske saa længe vi var der, men Borgerskabet maatte holde Vagt om Nætterne paa Torvet.

D. 8. November fik vi nyt Liberi: rødt Klæde med gule Silkesnore og 2 Rader Sølv udi. Samme Dag blev jeg og antagen udi hans Tjeneste[3]), og blev ingen Liberidrager det betroet som jeg, nemlig at bestyre Secreteriet, og maatte forskaffe dem alt,

[1]) speche = spække = udfylde. fly = istandsætte. renuere = renovere.
[2]) eendel = dels.
[3]) I Ambassadøren Just Høegs Tjeneste.

hvis de behøvede af Blæk, Papir og Penne med videre, item at forskaffe Bogbinderne hvad de behøvede. Derforuden maatte jeg henbære og franquere alle de Breve, som skulde gaa med Posten, item indløse og hente alle dem, som kom; til ingen anden maatte de leveres uden naar jeg kom. Hvorpaa hans Excellence hver Lørdag gav mig Penge og jeg hannem derimod en Regning, hvilket continuerede saa længe vi var der, det min Copie- eller Genpart-Bog udviser. Ellers vartede jeg ej videre op end over Borde ved Maaltid, saa og naar han kørte ud i Contravisit eller til General-Conference, saa og naar nogen Ambassadeur kom til ham en visit første Gang med en stor Pomp og Train, da maatte alt Liberiet med de andre gøre Opvartning.

Saa havde nu hans Excellence iligemaade alting færdig tilligemed sin Gaard, som bestod af tvende Gaarde bygget udi én. Den rette Dør derpaa var imod Sønden til en Gade, hvorudi boede mange Ambassadeurs. Porten var mod Nord til den Gade, som kom fra Torvet og gik videre til bemeldte Kalfverbusch, Belvederet og Slottet, udi hvilken Gade boede end flere Ambassadeurer. Først man kom ind i Forstuen var Spisegemakket paa den venstre Haand og Kammertjenernes Kammer paa den højre Haand. Midt for Forstuen var et Apartement med Kakkelovn, hvor Laquaierne opvartede; i samme Partement paa den venstre Haand indenfor, var Antichamberet; der indenfor var Audiencegemakket, hvilke tvende sidste vare kostelig be-

prydet med Himling[1]), Kongens Skilderi derudi, Spejler, Tapeter, rare Borde og Stole med videre; udi eller indenfor Laquaiernes bemeldte Partement var en Dør; lige Linie fra Gadedøren var Kirken, hvilken blev brugt til mere end Kirke: til Spisesal om Sommeren og til Bal og Masquerade om Vinteren. Paa samme Kirke var fire Døre, en som bemeldt i en Ende, lige for den var en til Gaarden, og paa den højre Haand af Skorstenen Dør til Sukkerbageriet og der Laquaierne spiste; den fjerde Dør til et Værelse, hvorudi var adskillige ubrugelige Mobilier. Paa den højre Side af bemeldte Kirke var en Gang fra Gaarden og Stalden til Sukkerbageriet; videre at erindre: at naar man kom i Forstuen imod man vilde gaa lige frem til Laquaipartementet, brød man af paa den højre Haand: dér var en lang Gang, hvor man havde Kammertjener-Kammeret paa den højre Haand, og dernæst i samme Gang var en Dør, hvor man gik ind dér Pagerne, Copisterne, Kammertjenerne og -Piger spiste; derindenfor var et Kammer, hvor Gouvernanten havde sit Tilhold. For Enden af samme Gang var Køkkenet; der ovenpaa var Tørvene, som de kogte med og ellers blev brændt paa Skorstenen. Paa den venstre Haand var en Indgang til Sølvhuset og der Laquaierne spiste og til Sukkerbageriet, hvor man gik igennem til den Gang mel-

[1]) Tronhimmel. Et saadant Tronsæde med Himmel over fandtes i alle Ambasadørernes Audiensgemakker. Stolen var kun et kongeligt Symbol. „De Engelske", skriver Høeg i et Brev til Kongen, „har denne Stol vendt mod Væggen, at ingen skal sætte sig paa den, de Franske har Stolen vendt udad, hvorover hænger Kongens Kontrafej." Høeg beder om at faa Kongens Portræt tilsendt til samme Brug, hvilket langt om længe sker.

lem Kirken og Stalden til Gaarden. Ved Bagporten var et Vadskehus.

De øvrige Værelser over Spisegemakket var deres eget Sovekammer, Fruens Ante[1]) — og Audience var Spille-Gemak, meget vel prydet. Over Meubel-Kammeret var Hans Excellences eget Kammer og kostelige Bibliothek, hvor ovenover stod alle Ambassadeurernes Skilderier, som var her i Staden; op til disse Gemakker var nere fra Forstuen en stor bred Trappe op til. Over Kirken var Secreteriet, hvor Secretairen laa i samme Kammer, men Copisterne var der om Dagen og skrev; der tæt hos havde de deres eget Kammer. Bogbinderne havde og deres Kammer der tæt hos, hvilke indbandt i fransk Bind og forgyldte alle de Bøger, Hans Excellence kunde overkomme, som var rare. Jeg havde og et lidet Kammer for mig selv. Alle disse Værelser tilligemed en liden Forstue var over Kirken, Op- og Nergangen dertil var med en Trappe ner til Gaarden. Ellers havde hans Excellence den anden Dør paa sit Kammer, som gik ud til den Forstue ved Secreteriet, hvor han havde sin Indgang til bemeldte Secreterie og Bogbinderne. Jeg vil ej melde mere om de andre Værelser, alene Hovmesteren havde sin over Porten og Schweizerne derhos over Vadskehuset.

Der hans Excellence nu havde alting i Beredskab, brugte han den Maade, som paa bemeldte Ambassade var indrettet. Han sendte med Carosse

[1]) Formentlig: Antichambre.

en Cavalier og Legationssecretairen til Mediateurerne, de engelske Ambassadeurer, og ved en Compliment forstændigede, at Kongen af Danmarks Ambassadeur, Hans Excellence Hr. *Just Høeg*, var alt ankommen her til Staden paa sin Konges Vegne som plenipotentiaire til denne Fredsforhandling. Derpaa sendte Mediateurerne deres Bud overalt til alle de andre Ambassadeurer der i Staden og lod dennem samme hans Ankomst insinuere. Hvorefter sendte enhver Ambassadeur sin Cavalier og Secretaire til Hs. Excellence *Just Høeg* med en Gratulations-Compliment og begærede derhos paa sin Ambassadeurs Vegne den Time, paa hvilken han kunde nyde Audience hos hannem. Hvorpaa Hs. Excellence gav enhver som Budet kom til, den Ambassadeur sin Audience-Time til om anden Dagen, og det uden Forskel hvis Herre han var fra, men ligesom Budet kom først til hannem, hvor med al Rang-Disput blev forekommen.

Den anden Dagen kom da enhver Ambassadeur til den rette bestemte Tid, som af Hr. *Just Høeg* til deres Bud var given. Da han kom nu kørendes i Gaden med en stor Eqvipage af Laquaier, Pager og Herremænd, samt med mange Carosser, nogle med 6 og mange med 2 Heste for, maatte al vores hele suite af Mandkøn comparere til Øjesyn; alt Liberiet[1]) stod udenfor Døren til han var nær, og Cavaliererne i Forstuen. Da han var nærmere, gik Laquaierne og alle dem, som bar Liberi ind i For-

[1]) Ved „Liberiet" forstaas hele Tjenerskabet, som bar Herrens Farver og Vaaben.

stuen og Svitzerne stod næst Døren. Disse alle stillede sig i to Rader i Forstuen og Cavalierene med Marskalken kom ud om Døren og tog først imod ham, og idet han steg ud af sin Carosse, kom Hs. Exellence fremtrædendes, at han tog imod ham ret i Forstue-Døren. Saa gik da strax vores Cavalierer og Marskalken for dem begge, alt ind igennem og ind i Antichamberet til Audiencedøren; dér fulgtes begge Ambassadeurerne ad ind og satte sig paa de beskikkede to Stole ud for hinanden under Himlingen med begge deres Hatte paa. Ellers blev Døren derfor strax af Pagerne tillukket. Den Fremmedes Cavalierer, som fulgte bagefter, bleve tillige med vores, samt alle Pagerne i Antichamberet. Der de havde nu været sammen saaledes en halv Time, kom de ud igen, og alle Cavalierne og Pagerne gik for, dog først deres Laquaier. Vi indstillede os i vores forrige Sted i 2 Rader i Forstuen, og vores Herre fulgte den Fremmede til Forstuedøren og stod dér, til han havde sat sig dér udi sin Carosse; dermed gik man ind igen. Og strax derefter kom igen en anden Ambassadeur med hvilken samme Omgang begikkes og saa fremdeles med alle de Ambassadeurer, som vare her i Staden, som varede baade før og efter Middagsmaaltid den ganske Dag.

Den 3die Dag, som var Dagen hernæst, gav Hs. Exellence Hr. *Just Høeg* alle disse Ambassadeurer, som havde været hos hannem, Contravisit paa samme Klokkeslet, som de havde enhver været hos hannem til, saaledes: han sad i sin kostbare

Carosse med rødt Gyldenstykke i Mønster udenpaa udhuggen og forgyldt, hel dejlig, med 6 staalgraa skønne Heste for; for hannem gik alle Laquaierne, ved Siden af Carossen Pagerne. Dernæst kørte de andre Carosser, som var med hans egen, 5 i Tallet, de 3 var hver med 6 Heste for, de andre hver 2 for, hvorudi sad Marskalken, Cavaliererne, Secretaire, Hofmester og Staldmester med videre. Der han nu kom til den Ambassadeur, hvor han havde sig agtet, forefaldt samme Ceremonier dér, ligesom hos os var passeret, og gjorde han saa sin Haand fri[1]) den Dag hos de Kejserlige, Engelske, Spanske, Franske, Svenske, Brandenburgske, Hollandske og de flere, dog ikke som de her ere rangerede.

Saadan publique og prægtig Pomp og Train holdtes med hver Ambassadeur, naar han kom til Staden, undtagen vores Premier-Ambassadeur Grev *Anton af Altenburg*[2]) som hidkom Anno 1677 og tvende andre, formedelst en liden Tvedragt imellem de Kejserlige og de engelske Ambassadeurer som Mediateurer anlangende Rangen. Ellers var Grev *Antoni* derimellem ofte borte, snart til Danmark, snart paa sit Gods, en gammel Herregaard,

[1]) Gøre sin Haand fri = løse sig fra en Forpligtelse.

[2]) Anton, Greve af Aldenburg (1633—80), var en uægte Søn af Grev Anton Günther af Oldenburg, men blev legitimeret 1654 og Rigsgreve. Ved Faderens Død blev han Statholder i Oldenburg, blev dansk Greve 1671 og opnaaede de højeste Hædersposter i Danmark. Da han var en meget repræsentativ og rig Mand blev han stærkt benyttet i diplomatiske Øjemed. 1676 blev han Formand for det glimrende danske Gesandtskab i Nijmegen, mere for yderligere at pynte paa det end for Nyttens Skyld; han lagde ogsaa selv de Penge, 70000 Rdl., ud, som hans Udstyrelse og Ophold kostede ham. Han tilbragte megen Tid paa sit Gods Dorewert, ca. 3 Mil fra Nijmegen, og forlod Kongressen i en Sendelse til London i April 1678. Han blev 1680 anden Gang gift med den fra Griffenfeldts Historie bekendte Prinsesse af Tarent, men døde kort efter Bryluppet.

som ligger ikke langt herfra, navnlig Dorwart; han var og i England paa Kongens Vegne; dog var han igen kommen tilstede, da den General-Conference paa Raadhuset, som saa ofte, holdtes Anno 78 til Fredsforhandling, og naar han var tilstede, skrev han altid først under alle de Documenter og Breve, som gik til Kongen, og alle Kongens Ministris, som var hos de Allieredes Potentater, saa vel som hvis her blev forhandlet, hvilket dog af *Just Høeg* og Legations-Sekretairen bleve conciperede og forfærdigede og saa sendt til hans første Underskrivelse, dernæst underskrev *Just Høeg* og siden *Petcum* [1]).

Højbemeldte Grev *Antoni* var en meget vakker, anselig og gavmild Herre; han gav Kongens eget Liberi og havde baade af Kongens Pager, Trompetere og Laquaier iblandt sin Suite. Til de Fattige lod han daglig uddele Mad og Penge, og alt hvad han vandt i Assembleerne udi Spil, det lod han uddele til de Fattige, saa hans Lige i de Tilfælde var ej paa den Sted, ja jeg saa selv nogle Gange, at han ikke saa nøje paasaa at give et fattigt Menneske 1 Ducat i Guld. Jeg fik mange Drikkepenge af ham. Han holdt ellers et kosteligt Hof. Var Ridder af Elefanten.

Nu vil jeg antegne noget om Hans Excellence Hr. *Just Høegs* Hofstat og Suite.

---

[1]) Hollænderen Simon de Petkum blev meget brugt til diplomatiske Sendelser og var dansk Resident i London 1663, hvor han var Regeringens Redskab til at faa Leonora Christine Ulfeldt udleveret. Senere var han Gesandt i Stockholm og Haag samt i Nijmegen som Envoyé extraordinaire 1676. Han døde c. 1692.

Personerne.

1. Hans Excellence Hr. *Just Høeg* selv, en meget vakker, anseelig og forstandig Herre.
2. *Fyren*, som siden blev Baron og kaldet Fyrendal[1]).
3. *Frederich Krag*, var Marschalk[2]).
4. *Niels Krag*[3]).
5. *Palle Krag*[4]).
6. *Jørgen Skeel*, rige Christen Skeels Søn[5]).
7. *Jørgen Vind*, Skatmester Holger Vinds Søn[6]).
8. *Palle Rantzau*[7]).
9. *Christian Daa*[8]).

---

[1]) Den svagelige forældreløse Godsejer Diderik Fuiren til Vindingegaard af den fuirenske Slægt (1656—86) rejste 1674 til Udlandet for at uddanne sig og blev 1677 adlet som Friherre af Fuirendal. Han blev 1683 Assessor i Højesteret og døde allerede i en Alder af 30 Aar.

[2]) Frederik Krag (1665—1728), Søn af Geheimeraad Erik Krag, var fra 1675 Kavaller ved Gesandtskaberne i Nijmegen og Paris. Efter Freden blev han Kammerjunker hos Dronningen og senere Ceremonimester. Se nedenfor.

[3]) Niels Krag (1653—1713), Søn af Otto Krag til Egeskov og Voldbjærg. Han sluttede sig i sin første Ungdom stærkt til den bekendte Johan Monrad, der i sine Memoirer fortæller om deres Samliv paa Herregaardene og om deres Rejseliv fra 1672 til Italien og Paris. Krag har vel derfra begivet sig til Nijmegen. Han blev 1682 gift med Niels Juels ældste Datter, forøgede sine mange Godser og Titler, blev 1696 Geheimeraad og døde som 1ste Deputeret i Finanskollegiet.

[4]) Palle Krag (1657—1723), Broder til Frederik Krag, deltog som Premierlieutenant ved Livregimentet i den skaanske Fejde, blev saaret ved Helsingborg 1676, udmærkede sig ved Lund 1677, blev Kaptajn og blev atter saaret ved Malmø s. A. Hvis han har været i Nijmegen, maa det have været i Kongressens sidste Aar. Han førte ogsaa senere et rigt bevæget Liv som Kriger og blev Generallieutenant 1710, indtil han 1713 tog sin Afsked og blev Geheimeraad og Stiftamtmand i Viborg.

[5]) Jørgen Skeel, se Side 18.

[6]) Jørgen Vind (1657—82), Vicekansler Holger Vinds Søn, der var paa Studierejse og 1677 i Leiden. Han blev 1682 dræbt i Paris i en Duel med Frederik Rantzau til Putlos, den senere Geheimeraad og Kancellipræsident i Gottorp. Jørgen Vind var ved sin Død Oberstlieutenant i fremmed Tjeneste.

[7]) Palle Rantzau (c. 1650—1691) var en Søn af Frands Henriksen Rantzau til Bratskov og Kokkedal. Han blev gift med Ingeborg Seefeld.

[8]) Christian Daa var en af Alkymisten Valdemar Daa til Borrebys 12 Børn. Ellers vides intet om ham. Ved Amalienborgs Brand 1689 omkom en Christian Daa.

10. *Anders Bille*[1]).
11. *Levind Marskalk*[2]).
12. *Klingenberg,* General-Postmesters Søn[3]).
13. *Biermann,* nu *Ehrenschildt,* den unge[4]).
14. *Stye Høeg,* Herrens Broder (glemt, skulde staa næst først[5]).
15. Legationssecretaire *Borch.*
16. Hofmesteren *Hartmann,* tydsk.
17. Staldmesteren *Gert Dysseldorph,* dansk[6]).
18. Præsten var tysk og Biermann Informator[7]).
19. Intendanten *Albert Dysseldorph,* Broder til forrige[8]).
20. Christopher *Wilchen,* Køkkenskriver[9]).

---

[1]) Anders Bille, se Side 18.

[2]) Levin Marschalck maa vel have hørt til den bekendte bremiske Adelsslægt.

[3]) Paul v. Klingenberg (1659—1723) kom om Sommeren 1677 til Nijmegen, hvor han vistnok kun opholdt sig et Par Maaneder, inden han rejste videre til Tyskland og Italien. Han var en Søn af den dengang endnu saa rige Godsejer og Diplomat, Generalpostmester, Etatsraad Paul v. Klingenberg (adlet 1669), der efter at have mistet sin Formue døde 1690 paa Højris hos Sønnen, der var bleven Assessor i Højesteret og Konferensraad.

[4]) Martin Conrad Biermann (c. 1662—1715) var allerede 1676 hos Just Høeg, men forlod Nijmegen samtidig med Præsten Nothelfer Nvbr. 1677 og studerede i Tübingen, hvor han 1678 havde en Duel og blev saaret i Haanden. Han var en Søn af den meget indflydelsesrige Kancellisekretær og Diplomat Conrad Biermann, der 1681 fik Vaabenbrev med Navnet Ehrenschildt. Den yngre Ehrenschildt blev Etatsraad og Overceremonimester.

[5]) Stygge Høeg, se nedenfor Side 41.

[6]) Gert Dysseldorph og den nedenfor nævnte Albert var Sønner af den velhavende Borger i Kjøbenhavn, Vinhandler og Stadskaptajn Albert Dysseldorph (død c. 1668), som var gift med Elisabeth Borchardsen, en Datter af Bispen i Ribe og altsaa en Søster til Legationssekretæren Jørgen Burchard (Borch). Gert Dysseldorph blev, som man vil se, Hofmester for Christian Gyldenløve. Han blev senere Præsident i Bergen, hvor han døde 1712.

[7]) Præsten, Magister Nicolaus Nothelfer, blev ansat ved Ambassaden 24. Juli 1676 og var Lærer for flere af de ganske unge Adelsmænd. Han blev 1677 Slotspræst i Glückstadt.

[8]) Albert Dysseldorph blev senere kgl. Kældermester og Mundskænk, derefter kgl. Slotsfoged, 1707 Kancelliraad og Præsident i Borgretten. Han døde 1711 og var gift med Elisabeth Michelbecker.

[9]) Christoffer Wilcken er rimeligvis den samme, der blev Sekretær hos Statholder Gyldenløve og som omkom ved Operabranden paa Amalienborg 1689.

21. Copist *Wilhelm Helt*, dansk fra Køge[1]).
22. Copist *Volmer Jessen*, norsk, døde paa Hjemrejsen[2]).
23. Copist *Suertfeger*, holstensk[3]).
24. Copist *Bartholomæus Hansen* fra Helsingør[4]).
25. Kammertjener *Jacob From.*
26. Kammertjeneren til Madame, *Johan Drubech*, tydsk.
27. Sukkerbageren, fransk, var og Taffeldækker.
28. Sukkerbagerens Dreng var en Flaman [ɔ: Flamlænder].
29. Mesterkokken, fransk.
30. Mestersvenden, fransk.
31. En Dreng, halv Svend.
32. En dito, mindre.
33. *Martin* Bogbinder.
34. *Johan* Bogbinder.

Liberidragere:

35. Page *Jean Witt*, Hollænder.
36. Page *Anton Nordman*[5]), dansk.
37. Page *Christopher Nordby*[6]), dansk.
38. Page *Frederik Rijs*, dansk og hollandsk.

---

[1]) Vilhelm Helt, se Side 17.

[2]) Volmar Jessen døde 1679, han var en Søn af Præsten i Skien Jesse Madsen (død 1678), der havde været Rektor og Professor ved Gymnasiet i Chria.

[3]) Rimeligvis Ditlev Johan Suertfeger (død 1740), der blev Overauditør og Generalstabssekretær ved de danske Hjælpetropper i Italien 1704—8, Generalauditør i Norge 1712, Overkrigskommissær 1716 og Generalkrigskommissær 1723.

[4]) Bartholomæus Hansen, se Side 17.

[5]) Anton von Normann. En Mand af dette Navn nævnes i Dansk Adels Aarbog 1906 som Søn af Hans v. Normann til Garnitz m. m. En gammel Adelsslægt fra Rygen.

[6]) Christoffer Norby, Søn af Christen Nordby til Lunderup, af en gammel Adelsslægt. Han gik i fransk Krigstjeneste og omtales 1706 af Johan Rantzau som en dygtig Officer, men Krøbling efter mange Saar. (Adels Aarb.)

39. Page *Daniel Zedelhyber*, hollandsk.
40—52. Tretten Laquaier, danske, tydske, franske, flaman.
53. Suisser [ɔ: Schweizer] *Jean*, fransk catholsk.
54. Suisser *Johan*, tydsk calvinsk.
55. Herrens egen Kusk.
56. Madames Kusk.
57—58. To Forridere.
59. En Staldknægt[1]).

Herforuden havde de meste Cavaliers Tjenere og Laquaier samme Liberi som Ambassadeurens Folk, hvilket naar han kom kørendes gjorde en stor Anseende.

Det andet Køn.

60. Mad. Fru *Karen Krabbe*, Ifver Krabbes Datter[2]).
61. Jomfru *Anne Juel*, hans Søsterdatter[3]).
62. Jomfru *Rijs* den ældre.
63. Jomfru *Rijs* den yngre[4]).
64. Mademoiselle *Rouchmar*, en Françoise.
65. Fruens Kammerpige *Elsebet Anders*datter, Vejle.

---

[1]) Listen er næppe fuldstændig, og der er Grund til at tro, at flere unge danske Adelsmænd paa deres gængse Udenlandsrejse har besøgt Nijmegen og i nogen Tid opholdt sig ved Just Høegs statelige Hof, f. Eks. Rigsadmiral Henrik Bielkes Søn Christopher Bielke til Østraat, der faldt som Oberst ved Höchstädt 1704, og flere andre. Om Pagerne Jean Witt, Zedelhüber, Fr. Rijs og dennes Søstre mangler Oplysninger.

[2]) Om Karen Krabbe, se Side 17.

[3]) Anne Sofie Juel var en Datter af Henrik Juel til Lindbjerggaard, der 1663 blev gift med Sofie Høeg. Anne Juel var altsaa kun et Barn, da hun var i Nijmegen. Hun blev gift med Oberstlieutenant Frederik Budde, der døde 1725. Hun døde efter 1707.

[4]) Jfrne. Rijs og Pagen af samme Navn er vel Søskende og hører vist til en hollandsk Familie, muligvis af Henrik Ruse, Baron af Rysensteens Slægt. I et Brev fra Burchard til Just Høeg benævnes den ene Søster Hellegond Ruys.

66. Gouvernanten, som havde alt Tin, Lin og Sengklæder i Antvor[1]).
67. Hendes Datter.
68. En Stuepige.
69. En dito.
70—71. To Vadskepiger.
72—73. Nok to Piger, en vadskede Sølv og en i Køkkenet.

Disse Folk kostede noget at føde og lønne, men det var ikke endda alt regnet.

1. Staldfolkene bekom Kostpenge.
2. De gemene Tjenestepiger spiste ved ét Bord.
3. Kokkene og Sukkerbagerne spiste ved ét Bord.
4. Suitzerne eller Dørvogterne ved ét Bord.
5. Laquaierne spiste ved ét Bord.
6. Copisterne, Pager, Kammertjenere, Kammerpiger, Bogbinderne ét Bord.
7. Intendanten, Køkkenskriveren ved ét Bord.
8. Jomfruerne, Secretairen, Hofmesteren og Præsten, naar der var Fremmede, ét Bord, ellers ikke.
9. Ambassadeuren med Fruen, Jomfruerne og Cavaliererne spiste sammen ved ét Bord, hvorpaa var første Sæt 9 à 13 Retter Mad, det andet Sæt lige saa meget, og det tredie var Confitur-Sættet og ordinaire om Middagen.

Ellers holdt han tillige med alle Ambassadeurerne offentlig Taffel, saa at hvad Cavalierer fra andre didkom, spiste ved hans Bord uanmeldt;

[1]) Antvor eller Antvar = Forvaring, Værge.

det samme gjorde vores igen hos andre for Omgængel[igheds] Øvelser og den Complaisance derhos fulgte, med videre.

Ellers kunde han undertiden bede de Mediateurske eller Allieredes Ambassadeurer til Gæst og ofte Burggreven med Borgemester og Raad der af Staden, hvor da Kjelderen og deres Struber spillede Contra-labet; men oftest tabte de Fremmede, han lod sig ikke heller forsmaa deres Invitation[1]).

Herforuden gik der i andre Tractamenter tidt store Depenser, saasom at hos alle de Ambassadeurer, der gifte vare, holdtes Assemblée, og var det hos os hver Tirsdag, hvor da lod sig indfinde om Eftermiddagen alle Ambassadricer med deres Jomfruer og Cavalierer, for det første at spille Kort (hvor da først Alhombre-Spillet brugtes og var i Estime, som kom fra Spanien og Frankrig og var endnu ej bekendt i Danmark), for de sidste at danse, hvortil opvartede franske Violonger og Hoboys[2]); om Aftenen blev en Collation presenteret tilligemed Confiturer og Vin, dog Damerne elskede mest varme Vafler, som strax af Jærnet til dem blev opbaaret 2—3 à 4 ad Gangen; naar de ej lystede mere, tog de fat paa deres Spil og Ungdommen til Dansen igen, derimellem at forstaa før og efter de havde hvilet sig. Ved Collationen blev ofte frembaaren Sokkelad, Coffi eller Thée, hver efter sit Behag. Denne Assemblée varede til om

[1]) Labet (fransk la bête) er et Kortspil med Beter. Skaanlund mener spøgende, at Just Høegs Gæster spillede højt Spil med Vinen i hans Kælder.

[2]) Hoboys = Hautbois = Hautboister.

Natten Kl. 12—1 ad 2. Dette continuerede Aar ud og Aar ind og skulde være en Divertissement for Fruentimmeret, dog kom Ambassadeurerne ofte did at spille Kort med Damerne eller Forkering eller andet, mellem sig selv; saa ansaa [de] og Danserne.

Om Vinteren diverterede de sig ikke alene med Spillet, men Ungdommen, forstaa: Jomfruer og Cavalierer, presenterede sig ved smukke Masquerader med adskillige paafundne Danse, hvilket var helt fornøjelig at anse, det Ambassadeurerne og Ambassadricerne ikke gerne forsømmede at anskue. Og paa det ingen Gemen skulde have sin fri Indgang i slig Ambassadeurs Gaard, havde derfor enhver Ambassadeur sine Suissere, som tog Vare paa Porte og Døre, hvilke iligemaade holdt baade Porte og Døre tillukkede, saa længe Ambassadeurerne spiste. Den Maade brugte alle Ambassadeurerne, hvilket giver mig Anledning til Hukommelse at erindre noget om en Hustyv her hos os.

Hs. Excell. *Just Høeg* havde et skønt Sølvtaffel, bestaaende i mange Sølvfade, store og smaa Tallerkner, Skeer, Knive og Gafler, Bægere og andet mere, samt Drikkefade. En Dag efter Middagsmaaltid Døren blev oplukket, kom der et Kvindfolk fra Landet og ved Tilspørgsel af Suisseren, sagde hun, at ville tale med den og den, som var den Pige, der vadskede op i Køkkenet, som og saa var, men ikke i den Intention. Der hun nu kom ind i Køkkenet var Kokkepigen der alene, hvor da denne Kokkepige sagde til denne Fremmede: „O se, tag denne Sølvtallerken og gak ud og sælg den,

I skal have Eders Andel deraf.“ Den anden af Frygt vægrede sig her udi. Da sagde vores: „O, frygt intet, her gaar saa mange Folk herind om Dagen, Du skal blive sikker nok,“ flyede hende saa Tallerkenen. Den anden af Enfoldighed lod sig overtale og gik dermed bort. En føje Tid derefter, som sædvanlig efter Maaltid, blev alt Sølvet efterset, naar det var vadsket, mankerede dette Tallerken og blev flittigt eftersøgt, men fandtes ikke. Suitzerne kunde ej heller gøre nogen Forklaring, thi mange slige Folk gik der ud og ind om Dagen. Denne Landspige gik lige hen til en Guldsmed med Tallerkenen at sælge; han var ej hjemme, hvorfor Konen svarede hende: „Du kan komme hid i Morgen, saa skal Du af min Mand derfor blive betalt, lad kun Tallerkenen blive her saa længe.“ Hvilket sidste hun gjorde, men kom ej igen, thi Konen mærkede Uraad paa Færde. Naar nu en Ambassadeur var ankommen her til Staden, sendte han strax noget Sølv og en Afridsning paa sit Vaaben til alle Guldsmedde, ifald noget staalet Sølv skulde dem forekomme. Der Guldsmeden nu kom hjem og forefandt dette Tallerken, gjorde han det strax bekendt for vores Hofmester, og hans Kvinde maatte og fortælle denne Piges Tallie, Klædedragt med videre; dette kom Suitzerne til bedre Eftertanke og Erindring, at det var den samme, som paa de Tider gik til Køkkenet, men ingen vidste, hvor hun var at finde, thi Kokkepigen sagde, hun kendte hende ikke. Endelig havde Hofmesteren saa mange Aarer om-

borde, at hun blev opspurgt, saa som hun var ikke langt fra Byen, dér hun havde hjemme; dér blev hun greben og leveret hid til Magistraten, hvor hun strax gik til Bekendelse, at hun aldrig har staalet før, men *Just Høegs* Kokkepige flyede hende den at sælge. De dømte hende at kagstryges og den District forvist. Der Hs. Excel. *Just Høeg* dette hørte, sendte han Bud til Borgmester *Fagel*[1]) og sagde, han vil have den Dom forandret saaledes: den Pige, som de har dømt til Kagen, vil han have løs, og den, som tjener ham, under hvis Jurisdiction hun er, maa de lade kagstryge, hvilket og strax skete, og han tog den Landpige i Tjeneste udi den andens Sted.

Der var herforuden en af vores Flaman[2]) Laquaier, stal og en Sølv-Tallerken, men han rømte af baade med Liberi og Tallerken.

Ingen af Ambassadeurerne havde kosteligere Sølvtaffel end en af de franske, nemlig *Grev d'Avaux*[3]); naar man kom ind i hans Spisegemak, stod der som et Skab midt i Gemakket, naar dets Døre blev oplukket, sluttede de til begge Vægge, saa at den hele Væg fra Loftet til Gulvet presenterede et ganske forgyldt Sølvtaffel, helt kosteligt Arbejde, hvilket dog ikke blev brugt uden til en Zirat og blev tillukket, naar han havde spist, thi han havde ellers et andet dagligt Sølvtaffel.

1) Borgmester i Nijmegen Nikolas Fagel (1620—95) senere Generalpostmester.

2) Flaman = Flamlands, flamsk.

3) Jean Antoine de Mesmes d'Avaux (1640—1709), en af Datidens betydeligste Diplomater. Han var Gesandt i Kbhvn. en Tid og vandt i Stockholm 1693 stor Indflydelse.

Jeg bliver videre ved *Just Høegs* Hof, hvilket saaledes at holde, kan enhver tænke, at der gik meget til at spise, lønne og klæde saa mange Folk, foruden den store Husleje maanedlig udgik. Ja, jeg hørte selv af hans Excellences egen Mund, da han iblandt andet sagde til Secretairen, at de 2000 Rixdlr., han faar maanedlig af Kongen, forslaar ikke. Ellers holdt Cavaliererne sig selv Kamre i Byen og deres Tjeneres Kosthold paa egen Bekostning.

Herrens Broder *Stye Høeg* lod sig opvarte af Hans Excellences Laquaier og Folk, og som han af mig var saavelsom af mange ubekendt i Danmark, vil jeg erindre mig noget om hans Lykkes Forandring[1]). Han var i forrige Tider Landsdommer i Danmark, og havde Hans høje Excellence *Uldrich Fridrich Guldenlew* en Søster og *Stye Høeg* den anden af de *Grubber* tilægte, og de vare hel gode Venner. Men som *Stye Høeg* skal have havt lidet mere Inclination til *Guldenlews* Gemal end han burde, og Hans høje Excellence kom undervejr dermed, skilte han sig strax ved hende. *Stye Høeg* maatte forlade sin og strax forføje [sig] af Kongens Riger og Lande. Derpaa begav han

---

[1]) Stygge Høeg til Gjorslev var fra c. 1660 til 1665 Landsdommer i Lolland og Falster og blev gift med Marie Grubbes Søster Anne Marie fra Gammelgaard. 1663 gjorde han Fallit, mistede sit Gods og blev afskediget. I Norge bevirkede hans Forhold til Svigerinden, den bekendte Marie Grubbe, der var gift med Statholderen Ulrik Frederik Gyldenløve, hendes Skilsmisse og hans Landsforvisning. 1674 lod hans Hustru sig skille fra ham, og han sank dybere og dybere, indtil Just Høeg forbarmede sig over ham og fik Kongens Tilladelse til at kalde ham til sig i Nijmegen 1678. Her gjorde han kun Skandaler ved sine Udsvævelser og sin Drukkenskab. Senere var han i Danmark, men forsvinder i Usselhed og elendige Kaar.

sig udenlands og kom til Rom udi Italien, hvor han kom i Tjeneste hos en fyrstelig Cardinal for Gentilhomme og Maître d'hotel. Formedelst denne Forandring forandrede han og sin lutherske Religion, hvilket smertede Hans Excell. *Just Høeg;* men der han nu var kommen til slig Ambassadeurs Værdighed, og Hans høje Excell. *Guldenlew* kom i Ægteskab igen den 16. Augusti 1677 med Grev *Antoni af Altenburgs* Datter Frøken *Antonetta Augusta*[1]), formaaede Hs. Excell. Hr. *Just Høeg* hos Hs. kgl. Majestæt og Hs. høje Excell. *Guldenlew*, [at han] ved sin Forbøn fik sin Broder bedt til Naade igen, og derpaa skrev ham til til Rom. Hvilke gode Tidender han holdt sig efterrettelig og kom derpaa til Nijmegen til sin Broder Hr. *Just Høeg*, 1678 om Foraaret. Men denne *Stye Høeg* var gruelig inclineret til Drik og Kvindfolk uden Forskel, ja han opspurgte det sidste Slags, saa snart han kom ind om Nijmegens Port, førend han kom til sin Broder, og da han kom did, blev

---

[1]) Ulrik Frederik Gyldenløve (1638—1704) var en Søn af Kong Frederik III og Margrethe Pape. Som ung udmærkede han sig i Krigen 1657—60 og hans højst uheldige Giftermaal med Sophie Urne og Marie Grubbe er bekendt. Efter sin Udenlandsrejse blev han 1664 Statholder og 1666 kommanderende General i Norge, men han opholdt sig som oftest ved Hoffet i Kbhvn. Han var i høj Yndest hos Christian V, der altid behandlede ham som en ægtefødt Broder. Han fik en mægtig Indflydelse, blev overvældet med Tillidshverv og Hædersbevisninger, blev 1671 dansk Greve og fik Titlen „høje Excellence", saaledes som Skaanlund stadig benævner ham. Under Krigen var hans Forsvar af Norge berømmeligt, Nordmændene elskede ham, og han havde fra 1673—79 fast Ophold der i Landet. Efter Skilsmissen fra Marie Grubbe 1670 blev han 1672 forlovet og 1677 gift med Grev Anton af Aldenburgs Datter Antoinette Augusta (1660—1701). Da han med Alderen blev svagelig, trak han sig efterhaanden tilbage fra det offentlige Liv. Han var en elskværdig, livslysten Levemand med en fin Smag og en fuldendt Verdenstone, men uden Statsmandsdygtighed og alvorlig Sands for andet end Livet i Krigen og ved Hoffet. Efter Kongens Død bosatte han sig i Hamburg, hvor han døde 1704.

han med Glæde imodtagen, og logerede saa længe vi var der i Hs. Excellences Gaard. Han havde dér, hvad hans Hjærte begærede; strax forlod han den papistiske Relion igen og antog sin gamle lutherske Relion. Han havde da her hel gode Dage, men misbrugte dem ilde. Efter Maaltid om Eftermiddagen lod han sig ophente af Hr. *Just Høegs* Kælder en Pot gammel Rhinskvin og drak, lod saa spænde for en Carosse, kørte saa for Lyst paa Volden hver Dag, og naar han kom derop paa, var der smaa Kipper nedenunder Volden, did søgte han ner, som var nogle hel gemene Canaille-Huse. Denne slette Forlystelse øvede han baade om Morgenen hel tidlig og som bemeldt om Eftermiddagen. Dette blev saa kundbart, saa og Hs. Excell. *Høegs* Respect rørtes herved; men da han kom undervejr dermed, som var en hastig Mand, kunde han ej sligt taale, og gav derfor *Stye Høg* temmelig haarde Repriments. Der var stor Forskel mellem disse tvende Brødre, ihvorvel *Just Høeg* var yngst; deres Sl. Fader var *Just Høeg*, fordum Hofmester paa Sorøs adelige Academie i Sælland[1]). — — —

Da denne Stad Nijmegen var udvalgt til Handelsplads, sendte Kongen af Storbrittanien sin Ambassadeur *Leonel Jenkins*[2]) først til Nijmegen, hvilken ankom der d. 16. Januari 1676, [og] blev af Commandanten Vagt for sin Dør tilsendt, men han med Compliment og Discretion[3]) sendte dem

[1]) Her følger i Manuskriptet en Fortegnelse over samtlige Ambassadører og Mediatører, men da der senere forekommer en lignende, mere fuldstændig Liste, er denne udeladt. Prof. Daae har i sit Uddrag udeladt dem begge.

[2]) Diplomaten Lord Leoline Jenkins (1623—1685).

[3]) Drikkepenge.

tilbage igen. Den anden Dag aflagde Magistraten deres Visit hos hannem.

De Herren-Staten sendte strax deres Ambassadeurer iligemaade, som ankom dér d. 24. dito, og aflagde strax derpaa deres Visit til bemeldte Mediateur, han igen til dem. De andre gjorde sig færdig didhen at forføje sig, og maatte derfor med Pasporter forsynes, hvilken Ambassadeur eller Envoyé, som igennem et fjendtligt Land skulde passere. Det hændte sig, at Hertugen af Lothringens Envoyé skulde rejse [gennem] de Franskes Gebet, og Kongen af Frankrig ej vilde give Hertugen af Lothringen sin tilbørlige Titel, men slet og ret: „Min Cousin, *Prins Carl af Lothringen*“ [1]), hvilket de Allierede vægrede sig at imodtage, hvilket blev beklaget for Kongen af England, som strax ved sin Ambassadeur Mylord *Barcley*[2]), som da var til Paris, endelig formaaede Titlens Forandring saaledes: „Hertug og Broder“.

Denne Stad Nijmegen har de franske for nogen Tid siden havt inde, men igen indtaget af de Hollændere, og havde han endnu i sin Magt inde den Stad Maastricht, som ligger i Braband og har hørt Hollænderne til. Udi og omkring denne Stad Maastricht laa en Fransk ved Navn Mons. *Calvo*[3]), hvilken gjorde stor Allarm og strippede omkring med sine Partier her ved Maas'en og Waal'en, ja,

[1]) Ludvig XIV havde fordrevet Hertugerne af Lothringen; og Prins Carl, der blev Hertug af Lothringen 1675 og var en berømt Feltherre i østerrigsk Tjeneste, gjorde nu paa Kongressen i Nijmegen Fordring paa sit Land.

[2]) Den gamle engelske Diplomat Lord John Berkeley forlod Kongressen i Nijmegen 1677 og døde Aaret efter.

[3]) Jean Salvador Calvo eller Gûalbe (1625—90), fransk General.

her tæt under denne Stad Nijmegen, hvorfor Mediateurerne var hel misnøjet, og derfor begærede en Neutralitet paa nogle Mil her omkring Byen, hvilket de Franske ikke vilde consentere undtagen for denne Stad Nijmegen alene. Endelig ved stor Møje og Underhandling bekom de paa det sidste Neutralitet paa en Mils Circumferenz om denne Stad.

Der nu Ambassadeurerne begyndte at samle sig, maatte Garnisonen forføje sig, som bemeldt, af Nijmegen, saa som Mængden af Fremmede mærkelig tiltog, og gjorde saa mange Ambassadeurers Suiter et stort Tal Folk, og paa det alting skulde indrettes i en god Orden og Skik til Fredelighed og Endrægtighed blandt saa mange Potentaters og Herrers Domestiquer og Folk, som vare samlede af mange Nationer og fjendtlige Partiers Folk, da saasnart en Ambassadeur havde gjort sig publique bekendt, blev hannem af Mediateurerne insinueret det gode Politi, som var sluttet og indrettet, at ingen Liberidrager maatte bære Kaarde eller Stok, langt mindre den Sort at bruge, item at ingen Cavalier under Livs, Gods og Æres Fortabelse duellere eller fordre hinanden, hvorover enhver Ambassadeur vilde behage at holde sine Folk i Tvang.

Denne Instrux blev først brudt af 2de danske Cavalierer, nemlig *Palle Rantzau*, vores, og den unge *Lemfort*, som var af Grev *Antonis* Suite. Nu var Grev *Antoni* ikke her i Nijmegen, men bortrejst. Imidlertid vilde disse vores unge Cavalierer ikke acceptere eller holde *Lemfort* for nogen Herremand eller Cavalier. De mente han

var hverken født Adel eller nobiliteret; de andre vores unge Herremænd instigerede *Palle Rantzau* til at han skulde se at trække *Lemfort* op, hvortil han sig og lod forlede nogle Gange, indtil Skemten blev for grov og utaalelig, saa at *Lemfort* gaar mig til en Morgen tidlig og ind til *Palle Rantzau* i sit Kammer (saasom de logerede tvert ud for hinanden) og skældte ham Huden fuld, og derpaa fordrede hannem ud for Porten med en Degen. *Palle Rantzau* forskrækkede sig ikke for hans Udfordring, men svarede han skulde møde. *Lemfort* gik saa ud over Kalfverbuschen og ud om Porten mellem Slottet og Belvederet. *Palle Rantzau* gik paa Kalfverbuschen og oppebiede *Jørgen Skeel* og *Anders Bilde*, som skulde være hans Secundanter. Imidlertid var Hs. Excell. *Just Høeg* og Madame nylig kommen ned i hans Antichambre og begyndt at spille Troktafel[1]). Der han dette fik at vide, sendte han strax Bud til dem, at de skulde komme til ham. De kom endda ikke saa snart; da sendte han Legationsecretairen ud til dem og forbød dem i Hs. Majestæts Navn, at de ikke skulde duellere. Omsider kom da *Palle Rantzau*. Da han kom ind om Døren, anfaldt Hs. Excellence hannem med en skrækkelig haard Reprimande. *Lemfort* tarderede en temmelig Stund, førend han kom, og tilmed var hans Vej længer, saasom han var uden for Porten. Der han langt omsider kom, var Hs. Excell. *Høeg* med en stor Vrede betagen og angreb ham med skrækkelig

[1]) Daae læser Trochtastel, men der staar Trocktaffel = Troktavle = Billard.

haarde Ord: „Din Sacramentske etc. Djævelen skal besætte Dig, vil Din etc. bilde Dig ind at duellere, Du er vel undskyldt at bære Kaarde, hvor er Din Præceptor, han tager vel vare paa Dig, han skulde have Buxerne ner paa Dig og piske Dig bra med Ris istedetfor Kaarde Du bærer; véd Du hvad Kaarde eller denne Sted betyder?“ *Lemfort* vilde undskylde sig, stod indenfor Døren paa den højre Haand, bukkede sig og sagde Skylden at være hos *Rantzau*. Herren var en hastig Mand havde Kolfven[1]) i Vejret og sagde: „Hold Din Mund, jeg skal sla Dig, saa Hjærnen skal sidde paa Væggen.“ Madame om Halsen paa ham og styrede alting til det bedste. Saa tog han fat paa dem begge og skældte grulig og sagde, „de skal faa en Ulykke, han skulde skrive Kongen til, at de skal aldrig komme i Danmark mere og desforuden i haardeste Maader straffes“ med meget mere, som jeg ej vil melde, og havde Madame ej været der tilstede, havde Udgangen ej blevet god. Endelig gik der Forbøn, at Vreden blev stillet. Denne Reprimande-Act varede længe. Monsieur *Lemfort* maatte saa smelte[2]) dette, thi det var ikke godt at stampe imod Brodden. Al denne Tragedie saa og anhørte jeg, begge Pagerne *Nordby* og *Nordman*, Legationssecretairen; Switzerne, som det og hørte, kunde ikke forstaa det.

Lemfort var ung, undersettig og temmelig koparret. Hans Fader var Generalauditeur i Norge.

[1]) Kolfven = Kølve, Kolve, Kølle, rimeligvis Stødestokken eller Queuen, hvormed han spillede Billard.

[2]) smelte = fordøje (Kalkar).

Imidlertid holdt han sine Tanker hos sig selv og mente at faa i sin Tid Opretning for denne Tort; forføjede sig dernæst fra Nijmegen og over til England og siden til de spanske Nederlande igen og begav sig under Militien sammesteds, og endskøndt Udgangen ikke træffer samme Aar, saa vil jeg alligevel føje den her hos[1]). Der denne Nijmegenske Fredsforhandling var til Endskab, beordrede Hs. kgl. Majestæt *Just Høeg* allernaadigst at gaa for Ambassadeur til Frankrig; dog rejste han først til Kjøbenhavn og in December 1679 derfra igen ad Frankrig til, hvorhen han rejste ubehindret; men der han havde været sin fulde Tid der, begav han sig paa Hjemrejsen Anno 85 derfra igen, og hvor han kom i Stæderne, blev han herlig respecteret og imodtagen for det Embede og store Caracter, han førte. Men der han kom i det Grevskab Hennegau i de spanske Nederlande (hvilket grænser til Frankrig) til den Stad Bergen op Mons der strax ved, lod *Lemfort* sig finde og ved tvende Officerer lod han *Just Høeg* fordre imod den forrige Tort, han havde opbaaret, og vilde nu have Satisfaire derfor, thi han lagde nu ikke større Estime paa *Just Høeg* end en anden Herremand. *Just Høeg* ansaa herudi sin Konges

[1]) Johan Lemfort var en Søn af den velhavende Generalauditør i Norge Zacharias Lemfort (død 1689), der fik Vaabenbrev 1688 og som var en af U. F. Gyldenløves Protegéer. Det er vel ogsaa denne, der har faaet Sønnen, der var Fændrik ved et norsk Regiment, optaget i sin Svigerfaders Følge, uagtet han ikke var adelig. Hans senere saa uheldige Optræden overfor Just Høeg bliver ham ogsaa tilgivet herhjemme, og da han vender tilbage til Norge, ansættes han 1687 som Major ved Palle Krags Regiment. Han døde 1710 som Oberst og Chef for throndhjemske Regiment. (Se E. Nystrøm, Efterr. om S. M. Bruun, Side 98 og Pers. Tidsskr. V, 5, Side 127).

Respect og dette Arbejde ikke at være hans Function, og derfor gjorde dette bekendt for det Steds Chef og Commandeur med disse Ord: han rejser nu som Kongen af Danmark selv igennem Kongen af Spaniens Lande, og som de tvende Potentater ej har noget fjendtligt udstaaendes med hverandre, Undersaatterne ikke da at forøve nogen Insolence, besynderlig imod en kongelig Frimand; begærede derfor, at denne Person maa anholdes, indtil han kommer til sin Konge, hvilken han dette vil gøre bekendt. Hs. Excell. *Just Høeg* med Løfter, Complimenter og Respect passerede ubehindret sin Vej. Men der han kom til Kongen og gav dette tilkende, blev dette ej vel optagen, saa det lod sig anse, at *Lemfort* havde ingen Fortun at vente i Danmark. Nu var dennes Fader *Zacharias Lemfort* i stor Naade hos Hs. høje Excell. Statholder *Guldenlew*, som saaledes recommanderede alting til det bedste hos Hs. Majestæt og besynderlig hos Hr. *Just*, hvilken betænkte den Forbøns Kraft, at han formaaede sin Broder *Sty Høegs* Frihed til Danmark igen og lod derfor alting fare; dermed blev *Lemfort* klar. Men hvad er det — Alderdom og Ungdom stemmer sig ikke gerne paa en Vægtskaal. [1])

Efterdi jeg har slig Materie for mig, maa jeg føre mig en anden Passage til Nijmegen mellem

[1]) Palle Rantzau havde iøvrigt i April 1677 et andet Sammenstød med et Par berusede Svenskere med paafølgende Duel udenfor Porten, hvor den ene af disse blev saaret i Haanden. Denne Sag indberetter Just Høeg til Kongen, da den skaffer ham nogle diplomatiske Vanskeligheder, der dog hurtigt bilagdes. „Han ansaa det hele for Ungdoms Hastighed" og foreholdt Rantzau „ved dette Sted at være sømmelig og fordragelig". (Just Høegs Arkiv.)

de Spanske og Franske til Erindring, som var en mærkelig Rencontre, og førend jeg kommer dertil, maa jeg først melde, hvorledes Ambassadeurerne boede saa vel som Envoyéerne.

Hs. Excell. *Just Høeg* boede øverst oppe i en Gade, som var nær Slottet og Kalfverbusken, visende fra Vester til Øster og Husdøren imod Sønden. Disse efterskrevne boede i samme Gade paa samme Side: først *Colbert*, fransk Ambassadeur, tæt hos ham var *d'Estrades*[1]), den første franske Ambassadeurs Bagport; dér strax hos boede *v. Platen*[2]), osnabrücksk Envoyé; udi et lidet Tverstræde derved boede *Petcum*, vores Envoyé. Denne Vej gik til *Jenkins* Gaard; saa kom man i en stor Gade igen. I samme Gade paa den anden Side, strax over for os, boede den pavelige Ambassadeur; Vest hannem igen *Olievenkrantz* svensk; vest hannem igen Comte *d'Avaux* fransk, skraas ud for de tvende andre franske. Ingen Potentaters Ambassadeurer boede hinanden saa nær som disse tre franske, de tvende Vægge imellem, og den tredie skraas overfor. Flere boede ikke i denne Gade. Vores Bagport var til den store Gade, som begyndte ved Kalfverbusken fra Vest over Torvet og til Øst, som før er sagt.

Neden for os paa samme Side af vor Bagport boede Marskalk *d'Estrades*, og et Stykke derfra boede førmeldte engelske Ambassadeur *Jenkins*.

Paa Kalfverbusken ved Slottet og Belvederet

[1]) Godefroy d'Estrades, Marskalk af Frankrig (1607—86).

[2]) Baron, senere Rigsgreve v. Platen-Hallermund (1632—1709) Envoyé fra Biskoppen af Osnabrück.

boede først begge de lüneburgske og den anden engelske Ambassadeur *Tempel* [1]). Snorret eller lige ud for vores Bagport boede den hollandske Ambassadeur Grev *Oudick*, hvor efterfølgende Action begyndtes. Vest hannem boede Mylord *Barclay;* i samme Gaard kom i hans Sted Mylord *Heyde* [2]), engelsk Ambassadeur; Vest hannem boede Grev *Antoni*, dansk Ambassadeur; Vest hannem boede de brandenburgske lige ud for *d'Estrades*. Et lidet Stykke derfra var Raadhuset og saa Torvet. Paa Torvet boede Grev *Kinsky* [3]), kejserlig Ambassadeur; nedenfor Torvet og Kirken, paa begge Sider af den østre Gade, boede de tvende andre Kejserlige, de 3 Spanske og de flere i Tvergaderne, samt Grev *Oxenstierna*, den svenske; de tvende hollandske: *Beverning* [4]) og *Haren* [5]) boede mod den nordre Kant alene tilsammen i en Gaard tvert ud for Marquis *de los Balbazos's* Bagport, og de andre Envoyéer, hvor de kunde, som er vidtløftigt og unødig at melde. Ellers var der ingen, som boede saa langt fra hinanden som begge de svenske Ambassadeurer, saa og de hollandske; dette er nu saa kortelig at observere.

Nu vil jeg komme til mit forrige Propos. Der var paa den ganske Handels-Plads ingen, som var hinanden saa skrækkelig hadefuld som de

[1]) Den berømte engelske Statsmand Sir William Temple (1628—99).

[2]) Den engelske Diplomat Laurence Hyde (1641—1711) havde været Gesandt i Polen.

[3]) Franz Ulrich Kinsky, Greve til Rimiza og Tettau m. m. (1634—99), senere Overkansler i Bøhmen.

[4]) Hieronimus Beverningk (1614—90).

[5]) Den hollandske Diplomat Willem van Haeren (1626—1708) havde 1671 været sendt til de nordiske Hoffer som overordenlig Gesandt, 1698 i Stockholm.

Spanske og Franske, saa de havde ingen tryg Livstanke til hinanden, Herrerne for sig selv undtagen, men formedelst den fredelige Anstalt, som de Engelske havde indrettet, turde ingen af Partierne først ytre sig. Endelig tildrog det sig engang, at den ordinaire Assemblée var hos den hollandske Ambassadeur Grev *Oudijck,*[1]) som boede tvert ud for vores Bagport, som er meldt, hvor sig indfandt Hs. Excell. *Just Høeg* med mange Ambassadeurer, alle Ambassadricerne, Jomfruer og Cavalierer, og var dér i deres ordinaire Lyst til langt over Midnat, og enhver havde sine Liberidragere med, som gjorde en stor Mængde af Folk. Imidlertid som de ved deres Opvartning vankede omkring iblandt hinanden i Gemakkerne, Forstuen, Gaarden og Porten, da var der nogle iblandt de Spanske, som spurgte saa sagte imellem hinanden, om den havde ladt, om den havde ladt, og det i Porten, hvortil der blev svaret ja; thi de Spanske havde forsynet sig med Kaarder, ladte Pistoler og korte Bøsser, hvilke de havde forvaret i Pagernes Carosser (thi de nød den Ære, som ingen af de andre Ambassadeurers Pager nød, at de kørte i Carosser), saa mente de da det skulde blive færdigt, om nogen skulde anfalde dem. Det var mørkt i Porten, hvor de lod disse Ord falde, og tænkte, de vare alene. [Men] der var en af de franske Laquaier, stod i en Krog dem uvitterlig, han forstod spansk, gav det strax sine andre Cammerater tilkende, da han fik Lejlighed, og den

[1]) Wilhelm af Nassau, Greve af Odijk, Herre til Cortgene.

ene den anden saa hemmelig og sagte, indtil det kom baade for Cavaliererne og Hofmesteren, ja, den franske Ambassadeur Comte *d'Avaux* selv, som dér ogsaa var, hvorefter han forføjede sig hjem. De Franske herpaa sankede tilsammen saa meget Gevær, de kunde faa, og forsamlede sig alle, de tre franske Amdassadeurers ganske Domestique (saasom de boede tæt hos hinanden) ind udi Marskalk *d'Estrades's* Gaard, lukkede Porten til og endrægtelig gjorde sig færdig til en Attaque.

Der de Spanske nu kørte hjem, faldt deres Vej forbi Marskalk *d'Estrades's* Gaard, hvor de ikke ventede nogen Fare fra. Der var over bemeldte Gaards Port et Kammer; saa snart de Spanske kom lige der udfor, blev Vinduerne aabnede, og gav de Franske en Salve paa de Spanske, dog ingen fik dengang Skade; de strax ner fra samme Kammer og conjungerede sig med det store Parti i Gaarden. De Spanske fik ikke Søvn i deres Øjen, førend de bekom deres Gevær ud af Carosserne, og saa snart den første Salve af de Franske som sagt var gjort, blev deres Port aabnet, og da gik den rette Træfning an. De Franske var stærkere, thi de kom alle, ja til Kokkedrengene med Bradspiddene. Den første Salve, de Spanske gjorde, repousserede de Franske i Porten, som de ikke alle kunde komme ud ad Porten paa én Tid. Om Morgenen syntes de Spanskes Kugleskud baade i Porten og i Muren. Der nu de Spanske havde forskudt sig, maatte de retirere til de fik ladt igen. Imidlertid brugte deres Cammerater, som ej sligt

Gevær havde, Kaarder og kastede med Sten, samt brændte omkring sig med deres Fakler. Denne Skermydsel varede den Gade igennem til Torvet, saasom de Spanske havde ingen anden Raad end at skyde og retirere til bemeldte Sted, at Borgervagten kom og ophævede denne Attaque. Ellers er det mærkeligt, at da den første Træfning angik paa Gaden udfor oftbemeldte Marskalk *d'Estrades's* og de brandenburgske Hr. Ambassadeurers Gaarde, kørte Marquis *de los Balbazos* og hans Dame hver i sin Carosse, samt Hertugen af Florence, som havde til Gemal deres Datter, som han sad i Carosse med og hun var frugtsommelig; i samme Sværm træffede der en Kugle igennem hendes Carosse, men gjorde ingen Skade. Da deres Pager og Laquaier med de flere kom i dette Arbejde, forlode de deres Herskab, og da denne Kugletræfning som sagt var passeret, befoel de strax deres Kuske ved store Skrig, at de skulde køre i fuld Galop, til de undkom al Fare. Udi denne combat blev en af de Franske død, Hofmesteren kvæstet med nogle flere, saa vel som nogle kvæstede paa den spanske Side. Ordene gik, at den ene franske Ambassadeur Comte *d'Avaux* var personligen incognito selv med i denne Skermydsel.

Denne Skyden og Allarm hørtes til Vores og Grev *Oudijcks*, hvor Hs. Excell. *Høeg* i samme stod færdig at gaa hjem over Gaden, fik strax den Handel at vide, gik saa hjem og sendte strax Bud til Marquis *de los Balbazos*, som var Chef for den spanske Ambassade, og ved en Compliment

lod ham vide, det gjorde ham ondt, at han med saadan Misnøjelse skulde komme hjem til sit Hus, og ifald man ikke skulde nyde den Neutralitet paa saadan considerable Sted, nødtes man at tilgribe de Midler, som slig Overlast billigst kunde revangere, tilbød derfor Mons. le Marquis alle sine Folk og Suite; det samme vil han formode alle de allierede Ambassadeurs medindstemmer og gør ligesaa, naar dette ikke skal anses for en fri Sted. De andre Allierede iligemaade, saa mange som dette var bekendt, lod samme Nat deres Compliment hos ham aflægge. Men bemeldte Marquis lod igen paa det flittigste betakke for deres fortrolige Oprigtighed, han har ingen anden Udvej end cito dette at gøre sin Konge bekendt; hvad derpaa vil følge, skal Tiden meddele.

Om Morgenen var der en gruelig Køren paa Gaderne, den ene Ambassadeur fra den ene til den anden og til Mediateurerne og mellem de Allierede, de Franske og Svenske, anlangende denne Splid. De spanske Ambassadeurer sendte strax en Expresse til deres Konge, saa vel som til Paven og England, hvilke vare Mediateurer, de andre Ambassadeurer gjorde iligemaade denne Action hver sin Mester og Herre bekendt. Nu var Paven en particulier Mediateur, saa vidt som antræffer de catholske Potentater; blev derfor siden den Nuntius, som var til Nijmegen efter Beslutning befalet at tage denne Sag i Forhør, hvorpaa disse begge catholske Potentaters Ambassadeurers Domestiquer maatte nogle Gange indfinde sig i denne

pavelige Legats Hus, hvor Sagen som oftest blev examineret af hannem. Hvor da Skylden udfaldt paa Marquis *de la Fuentes*[1]), den anden spanske Ambassadeurs Domestiquer, af hvilke en Del bleve afstragede og nogle casserede, efter én var bortrømt. Ellers Morgenen efter Oprøret som bemeldt var skeet, sendte alle de franske Ambassadeurer nogle Cavalierer til Madame la Marquise *de los Balbazos*, samt til Hertuginden af *St. Pieter* og til la Marquise *de Guitana*, og som den første var italiensk, de andre spanske, aflagde disse Herremænd udi Marquis *de los Balbazos* eget Paahør hel artige Complimenter udi italiensk Sprog, paa deres Herres Vegne, hvilke med stor Fortrydelse havde fornummet denne urolige Ulempe, hvormed dennem en Del Alteration var forvoldet, saa vel som hvis imod deres Respect og store Qualitet kunde være forgrebet! og som alt dette er sket imod deres Herrers Videnskab, vilde de vente, at denne insolente Forøvelse af de Gemene ikke skulde afskære den Connoiscance og Confidence, som hidtil mellem dem samtlig har været og formoder, at det fremdeles continuerer.

Dette skete sidst in Juli og først in Augusti 1678[2]). Denne Compliment frugtede saa vidt, at de strax derefter samtlige begyndte at forlyste sig udi de forrige Assembleer med Spil, Leg, Dans, Masquerader, Comedier med videre.

[1]) Rimeligvis den Don Balthazar de Fuenmajor Marquis af Castel-Moncayo, som 1673—75 var spansk Gesandt i Kbhvn. og som forærede Griffenfeld en kostbar Karet. (Se D. Saml. IX, S. 74. og Hist. Tidsskr. VIII, 8, S. 23 ff.)

[2]) Just Høeg skriver $^{20}/_{30}$ Juli 1678. Hans Indberetning til Kongen stemmer godt overens med Skaanlunds.

Næste Post herefter kom der bedrøvelige Tidender til vores Ambassadrice Madame *Høeg*, at den svenske Vice-Gouverneur udi Skaane *Jørgen Sperling*[1]) havde uskyldeligen ladet henrette og arquebusere hendes Broder Sl. Baron *Jørgen Krabbe* paa Malmø Torv virkelig. Han havde tilægte Fru *Jytte Thott*, Søster til *Knud*, *Holger og Tage Thott*, hvilke trende Brødre tillige med *Ove Rammel* og *Hans Valkendorph* vare in effigiis henrettede sammesteds. Efter en Commissarial-Rets Dom i Malmø vare [de] dømt fra Ære, Liv og Gods, formedelst de skulde have havt hemmelig Correspondance med Danmark og frivillig begivet sig til Danmark, hvilket var en stor Usandfærdighed, thi de bleve fangne didført af de Danske, som vare Mestre af Skaane, efter de Svenske havde beordret, at al den skaanske Adel skulde forføje sig til Stockholm, saa de herudi skete stor Uret. Men de Svenskes Øjemærke var alene hensigtet til at blive Mester over deres Herresæder og store Jordegods med videre til nogle Tønder Gulds Værdi, hvilket de og bemægtigede sig, hvilket vidtløftigt vilde falde at melde[2]).

Hvorover Madame *Høeg* ikke kom lang Tid paa Assemblé og kunde ej uden Alteration se

---

[1]) Generallieutenant Jørgen Sperling (1630—91) blev 1677 Guvernør i Skaane, Halland og Blekinge.

[2]) Den omtalte Henrettelse af Jørgen Krabbe til Fultofte ($1633—{}^{16}/_{1}$ 1678) paa Malmø Torv vakte en umaadelig Opsigt. Uagtet intet var bevist imod ham, undertegnede Carl XI dog hans Dødsdom. Hans Hustru, Jytte Thott, som det blev ham nægtet at sige det sidste Farvel, henvendte sig til alle om Hjælp, og hendes Søster, Øllegaard Sehested, skrev et rørende Brev af $^{29}/_{12}$ 1678 til Just Høeg i Nijmegen om at paavirke de der forsamlede mange Gesandter for derved muligvis at redde hans Liv.

nogen Svensk. *NB.* Hendes Sl. Broder var en meget vakker Herre, boede paa Krogholm i Skaane, betjente Hofretten aarlig til Upsal; til Krigens Fortsættelse laante han Kongen af Sverrig 30000 Rixdlr. Ligesaa gjorde den andre skaanske Adel, hver efter Lejlighed. Da han blev fra Malmø Slot afført til Torvet med sin Carosse og 6 sort overdragne Heste, meget sørgelig og begrædelig, blev han sat paa en Stol ved Corps de garden [1]), som staar muret midt paa Torvet, hvilket er stort og vel 4-kantig; da gav han hver af de 4 Fændriker 50 Ducater i Guld at gøre deres fait punctuel og fix; Præsten, som hannem betjente, gav han, som han optog af sin Lomme, et Guld-Sejrværk. Hvor da hannem Kongens Naade blev tilbøden, om han vilde gøre sin rette Bekendelse til sine Beskyldninger, skulde han blive pardonneret, men han stod fast paa at ville dø paa sin Uskyldighed; dog vilde han end offerere Kongen alle sine Midler og Ejendele, om han Livet maatte beholde, men ikke fordi at han var skyldig i noget, thi han havde som en ærlig og tro Mand efter sin Eds Pligt tjent sin Konge og det svenske Rige af yderste Flid og Formue. Alt dette uagtet, da han havde gjort sin gudelige Bøn og efter et givende Tegn skød disse 4 Fændrikker til. Hans Frue, som logerede paa Torvet udi deres egen Gaard som sædvanligt var, at Adelen i Skaane havde hver mest [2]) sin Herregaard i Købstæderne,

[1]) Hovedvagten.
[2]) For det meste, oftest.

hvor nærmest var, til deres egen Hofstat, naar de for Lyst kunde til Staden henrejse; der hun nu hørte dette Skud, faldt hun død ner i Stuen, var derefter syg $1^1/_2$ Aar, og var dette meget bedrøveligt som smerteligt, at Dagen førend han skulde til Døden hengaa, kørte hun op til Slottet at tage Afsked med sin kære Mand, og da hun didkom, blev hun forbøden at faa ham i Tale. Dette syntes noget uchristeligt.

Der udgik siden en Tractat over denne Sl. Mands store Uskyldighed og hadelige Døds-Bortrykkelse, saasom over hans Svoger og de flere Adelsmænds ineffigierede Mortification og Disfame om hver i Særdeleshed. Sl. Hr. Baron *Krabbe* gjorde selv en Vise, førend han blev henrettet [1]).

Jeg har selv siden hørt af adskillige Svenske, at Kongen af Sverrig havde siden havt Mishag og Fortrydelse over denne gode Herres uskyldige Død, da han kom udi anden Erfaring etc. Hvorfor og den ganske skaanske Adel, hvis Gods var confiskeret og fratagen, kom igen til deres Dignitet, Ære og Herresæde igen at nyde ved Freds-Tractaterne til Lund, tracteret og afhandlet ved de danske Ambassadeurs, Grev *Anton til Altenburg*, Baron *Jens Juel* og *Ehrenschilt* d. 3. September 1679. Men de solgte og mageskiftede deres Gods og vilde ej være under Sveriges Gevalt.

---

[1]) Den omtalte Traktat er vel et af de Skrifter, der nævnes i Bibliotheca Danica, III, Side 1237. — Baron Krabbes Vise paa 14 fireliniede Vers meddeles i Manuskriptet, men den er i sproglig Henseende saa mishandlet, at den næppe fortjener at aftrykkes.

Den nijmegenske Handel giver mig Anledning at melde noget [om] dette Aar 1678 om Kejseren *Leopoldus den Første*, født d. 9. Juni 1640. Hans første Gemal Fru *Margreta Teresia*, Kong *Philip den 4* af Spaniens Datter, født 1651, Bilager 1663, døde den 12. Marti 1673 uden Livsarvinger. Den anden Gemal Fru *Claudia Felicitas*, Ertzhertug af Østerrig *Ferdinandi Caroli* Datter, døde uden Børn. Den tredie Gemal, *Philipus Wilhelm* af Nyborgs Datter *Anna Maria Josepha* født den 6. Jan. 1657[1]), fødte hannem til Verden en Søn den 26. Juli 1678, hvilken i sin Daab fik 12 Navne, nemlig —[2]). Hvorover var en overmaade stor Glæde i det ganske Kejserdøm. De kejserlige Ambassadeurs i Nijmegen gjorde en kostbar Festin og Banket, hvilket holdtes hos Graf *Kinsky*, som boede paa Torvet og var bekvemmeligst, til hvilket indfandt sig alle de Allieredes Ambassadeurs, samt de engelske, de samtlige kejserlige, danske, spanske, kurbrandenburgske, hollandske og flere, hvor alle med deres Domestiquer bleve herlig tracteret. Og var der uden for Porten gjort et kunstigt Løvværk i Højden, hvor udi Midten stod den flakte Ørn, hvor af hvert Næb udsprang af det ene rød Vin, [af] det andet hvid Vin udi 24 Timer; dog holdt de op lidet undertiden, formedelst den store Folkemængde af Gemene, som i deres Drukkenskab gjorde temmelig Allarm, baade sloges og andet.

[1]) Dette er ikke rigtigt, den tredie Gemal var Eleonore Magdalena Theresia (1655—1720), Datter af Pfalzgreve Wilhelm af Neuburg.

[2]) Navnet, som staar in blanco, er Joseph I (1678—1711), der blev tysk-romersk Kejser 1705.

De holdt under baade Bøtter og Spande, samt Hatte, hvorover meget blev spildt. Ambassadeurerne udkastede en hel Hob kejserlig ny Mønt af Vinduerne til de Gemene, og da de havde ikke mere, begyndte Hs. Excell. *Just Høeg* at tømme sine Lommer; det samme efterfulgte de andre, alt Kejseren til Ære.

Madame *Høeg* holdt sig lang Tid inden sine Døre og bemøjede sig ej at lade sig finde udi Assembleerne og kom ellers aldrig mere til Ambassadricen, Grevinde *Oxenstierna*[1]), hvilken Grevinde og mistede megen af sin Conversation med de andre Ambassadricer, særlig den fransøske Madame *Colbert*[2]), endel for deres Misnøjelse ved Kortspillet, endel, at Grevinde *Oxenstierna* efter sin første Udflugt af Barselseng gav sin Visit først til den spanske Ambassadrice Madame Marquise *de los Balbazos*, førend til hende, som var fransk og deres Allierede. Dette kom saa vidt, at det geraadede til en Misforstand imellem de Franske og Svenske indbyrdes, hvilken aarsagede en stor Ophold udi den General-Conference, som skulde foretages, saa at Grev *Oxenstiernas* Medcollega *Olievenkrantz*[3]) ved sin Igenkomst fra Sverrig, hvor han havde været og taget ny Instrux og Fuldmagt, mente at skulle have fundet en tem-

[1]) Den dygtige og mægtige Statsmand, Kancelliraad, Greve Bengt Gabrielsson Oxenstierna (1623—1702) blev Kancellipræsident 1680. Han var gift med Magdalena Stenbock.

[2]) Charles Colbert Marquis af Croissy (1625—96), Præsident for Parlamentet i Paris, Udenrigsminister 1679—1690.

[3]) Den lærde Statsmand og Digter Johan Larsson Paulin Olivecrantz (1633—1707).

melig Avance udi deres Forehavende og magtpaaliggende Arbejde og Forretninger, fandt han isteden denne store Misnøjelse.

Endelig kom det til den forrige General-Conference, [der] holdtes paa Raadhuset, hvilket var bygget udi 4 Fløje, hel vakkert med Gemakker oven og neden. De Allierede, som Kejserlige, Danske, Spanske, Brandenburgske, Hollandske, med flere, havde deres Partiment[1]) under eller [i] nederste Værelse midt for Indgangen tvert over Gaarden; de Franske og Svenske havde deres Tilhold ovenpaa ét Sted, og Mediateurerne iligemaade deroppe, men for sig selv; og hvad som da paa enten[2]) af Siderne blev proponeret og behandlet, det gik siden Mediateurerne imellem med. Dette continuerede Dag efter Dag i nogle Uger i dette Aar 1678. Og hvad mig siden herudinden blev bekendt som passeret, vilde falde altfor vidtløftig at indføre om saa mange, men kortelig var Udgangen denne:

Udi Norden saa Frankrig og Sverrig, at Danmark, Brandenburg, Lüneburg, Hannover, Osnabrück og Münster[3]) havde Overmagten fra Sverrig, idet han [ɔ: Sverige] maatte paase den Sejrvinding, de Allierede havde over hannem ved Wismar, Lante Rygen, Pommern, Stift Bremen, Verden med mere han mistede paa den tyske Bund, foruden hvad Danmarks Sejre ved de skaanske Stæders og Landes Indtagelse, samt vundne Søtræfninger.

[1]) Appartement.
[2]) Enten = en af (Kalkar).
[3]) Disse Lande var selvstændige Smaariger.

Saa Sverrig havde nu intet andet at læne sig til end det langt fraliggende Frankrig, [og] kunde derfra ej vente nogen securie formedelst Hollands Overmagt tilsøs.

Kejseren, Spanien og Holland stod paa lige Vægtskaal med Frankrig og var hinanden lige voxne, ikke desmindre begyndte de at blive trætte og penge-tynde, dog gjorde Spanien sin Flid med Holland at formaa England til at bevæge sig med Assistance imod Frankrig, som [ɔ: England] og omsider transporterede nogle Regimenter over til de spanske Nederlande.

Der Frankrig det fornam, lod han saa hemmelig ved sine Ambassadeurs tilbyde de danske Plenipotentiaires, at i Fald de strax vilde gøre Fred og forlade de Allierede, skulde Kongen af Danmark faa sine pretenderede Lande [ɔ: Skaane, Halland og Blekinge] igen, hvorpaa Hr. *Just Høeg* svarede categorisk, at han hertil ikke havde nogen Ordre, og tilmed vilde hans Konge ikke vide af nogen Fred, førend det kom til en General-Fred, [desuden] kunde hans Konge vel faa og beholde sine pretenderede Lande, foruden at forlade de Allierede.

Hvad sker herpaa? Som Hollænderne var plaget med Refven [Ræven] og altid har været Danmarks Fortrykkelse til deres Egennyttighed for Sundets Skyld. Hvorpaa den hollandske Ambassadeur *v. Beverning* maaske af en Nys[1]) af dette franske Tilbud til Danmark endel mente, at de Franske

[1]) Nys = Efterretning (Kalkar).

gjorde Holland Fredstilbud alene paa det, at Svensken ved Udgangen kunde faa sine Lande igen, saa at Frankrig kunde siden tvinge Spanien, Kejseren, Danmark, Brandenburg, Lüneburg, Münster og alle de Allierede som den mægtigste, hvilket og skete.[1])

Den 19. Maij 1678 sendte den hollandske Ambassadeur *van Beverning* et hemmeligt Bud om Aftenen til den franske Ambassadeur Comte *d'Avaux* og begærede, at han den anden Dag om Morgenen Klokken 7 vilde alene gaa og spasere paa Volden, vilde han møde ham dér ogsaa alene; thi da var det roligst og folkeøde for den forrige Nats Vogne af Herrer eller Liberi. De mødtes og havde over en stiv Time Samtale om en particulair Fred mellem Frankrig og Holland. De hollandske vilde hentyde det[2]), at det var den Franske, som havde Bud til den Hollandske; men det var ikke saa.

Hvorpaa idelig siden forskrevne Dato til den 26. Juli løb Courier mellem Holland og Nijmegen, mellem Nijmegen og Deinze, førend de kunde indtræffe[3]) alting. Den 20. Maij kom en Courier fra Kongen af Frankrig af Lejren til Deinze [af] d. 18. dito, hvor Kongen beviser ved Skrivelse Staterne stor Høflighed og gode Løfter, hvorudi han og gjorde Løfte til de Spanskes Fred at ville forestille. Dette Brev kom til Comte *d'Avaux*,

[1]) Meningen er vel den, at Holland, der som sædvanlig havde en Ræv bag Øret („plaget med Refven") med Hensyn til Danmark, gerne sluttede Separat-Fred med Frankrig, da dette mægtige Land dog tilsidst kunde tvinge sin Villie igennem til Fordel for Sverige.

[2]) Hentyde = forklare, erklære.

[3]) Indtræffe = fastsætte.

hvorpaa han strax med 2 Carosser og alt sit Folk forføjede sig hen og overleverede det til de Hollandske, hvorover alt Folket og særlig de Allierede tiltog sig[1]) adskillige Tanker, og da dets Indhold kom udi Rygte, anvendte de Allierede al deres Flid at forebygge en particulair Fred, hvorover de Allieredes Conferencer bleve debellerede[2]). Imidlertid gik Courierer mellem Kongen af Frankrigs Lejr, Nijmegen og den Haag[3]), indtil den 26. Maij *van Beverning* rejste ad Lejren til den franske Konge nærmere at fuldføre dette (for de Allierede præjudicerlige) Anslag. Den 14. Juni rejste den engelske Mylord *Tempel* til den Haag. Den 26. dito forestilledes sammesteds 2de Tractater betræffende mest om at formaa (ved militærisk Magt og Trusel), at Kongen af Frankrig skulde bekvemme sig til billigere Conditioner, særlig paa kejserlig, spansk og lothringsk Side.

Imidlertid arbejdedes hel iverlig paa de lange Conferencer daglig imellem de Allierede (saasom Hollænderne til egen Fordel vilde undfalde[4]) dem), at enten nogen Ophold kunde ske eller og en General-Fred at træffe. Men Hollænderne saa indvortes helst, at Sverrig, som sædvanlig deres Gemyt har været, kunde blive mægtigere end som Danmark, saa og at Frankrigs Propos kunde faa Fremgang paa Sverrigs Side. Dette hemmelige Forsæt at fuldbyrde gik der stedse, som bemeldt,

[1]) Tiltoge sig = gjorde sig.

[2]) Debellerede = tilintetgjorte.

[3]) Manuskriptet er ved Indbinding beskaaret for nær og derfor paa sine Steder ikke tydeligt.

[4]) Undfalde = svigte.

Courier imellem saa dølt [dulgt], indtil den 8. August, Klokken 9 om Morgenen. [Da] kom den hollandske Envoyé til den franske Premiere-Ambassadeur, Marschalk *d'Estrades,* og haandstillede ham en Memorial fra Staterne om dette vigtige Værks Fremgang med en stor Compliment til hans Konge for hans bestandige Forehavende til denne Fred med videre, etc. Imidlertid lod de andre 2 franske Ambassadeurer ej pausere, paa det at saa snart bemeldte Envoyé *Boreel* var borte, drog de did til Comte *d'Estrades,* at de dernæst alle tre vilde strax forføje sig hen til de hollandske Ambassadeurs, at aabenbare dem deres sidste Resolution fra deres Konge. Hvilket de ogsaa strax gjorde. Denne de Franskes Fuldmagt var saa gedulgt, at den engelske Ambassadeur og Mediateur *Tempel* fik ej andet Svar, at de hverken har saadan Ordre eller kan slutte nogen particulair Fred imod det stærke Forbund, de samtlige Allierede havde indbyrdes sluttet. Ja, den anden hollandske Ambassadeur, Graf *von Nassau,* vidste vel, at Freden skulde sluttes, men kunde ikke tro, at [det] skulde ske saa snart eller at de Franske havde faaet nye stærke Ordres, hvorover han, efter Prinsen af Oraniens Ordre, Dagen før, nemlig den 7. Augusti, rejste til den Haag; item baade Mediateurerne og de Allierede vare indbildte, at ingen Tractat blev endnu sluttet, førend de Franske bekom nye Ordres anlangende nogle Særpunkter, ihvorvel de havde dem i deres Lomme, hvorpaa de Franske rejste samme Dag, alle 3 Ambassa-

deurer, til de hollandske Ambassadeurs og forestillede dem Fredspuncterne med den nye Fuldmagt, og begærede at alting strax maatte expederes og undertegnes; thi herudi vare de Franske sneldelig udi deres hemmelige og saa considerable Sager, (det de og siden har rost sig af at fuldbyrde saadanne Vigtigheder iblandt saa mange misundelige og stridende Partier, som her var forhaanden).

Samme Dag som Freden [mellem Holland og Frankrig] skulde sluttes efter den lange Conference mellem disse tvende Partier, da, efter de Franske havde holdt Taffel, satte de Franske sig alle 3 i deres Carosse og kørte hen til den engelske Ambassadeur, Mylord *Tempel.* For hans Upasseligheds Skyld tog han imod dem udi sin Slobrok og Nathue, og dér tilbød de hannem, om han ikke vil være med at undertegne Fredstractaterne, som i Dag skal sluttes mellem deres Konge og de Herren-Stater. Hvortil han svarede, at han absolut vægrer sig herudi, saa som hans Konge havde sendt ham og sine Medcolleger paa en General-Fredsforhandlings-Plads, og ikke at mægle eller undertegne nogen particulair Fred. Samme Nat, da Freden var sluttet, sendte han en Expres til Staterne og lod dem disse Tidender forstændige [1]), samt at de Engelske ikke vilde undertegne eller conformere nogen particulair Fred, som de ej havde Ordre til.

Imidlertid fornam alle de andre allierede Ambassadeurs, at her var et stort Uraad [2]) paafærde,

[1]) Forstændige = give tilkende.
[2]) Uraad = Ulykke, Skade.

anvendte deres største Flid af al Magt at forhindre Tractaternes Undertegnelse, baade ved Memorialer og Protester [og] i skarpeste Maade forestilte, [at] Staterne har altid erkendt sig for Gouverneur af al Billighed, men nu ses, at de vil sætte en Flæk paa deres Honneur, med mere Vidtløftighed ved Trusler.

Hollænderne svarede hertil og refererede sig til de Allieredes Indgivende af $^{10}/_{20}$ den forrige Maaned, at de da trædte fra[1]) alle nødvendige Billigheder, og det kommer de Allierede let nok for at formane Hollænderne til Taalmodighed, saasom deres Sager staar paa den bedste Fod, i det de norske [ɔ: nordiske] Allierede indløber daglig nye Fordele over de Svenske. Tvertimod at Holland er nu saa kraftesløs, at Kongen af Frankrig kan bemestre sig saa mange Pladser som han forlanger, altsaa kan Holland ikke med nogen Raison forgievelig[2]) ruinere sig med videre etc. Al de Allieredes Paastand og Forbygning[3]) frugtede intet, men *Anno 1678 d. 10. Augusti*, efter Grev *Audijck von Nassau* var hastelig igen kommen fra den Haag, kom disse 3de hollandske Ambassadeurs Klokken elleve om Aftenen ankørendes udi deres Carosser, medhavende deres Suite samt Fakler og Blus, hen til den franske Ambassadeur Marschalk *d'Estrades's* Gaard, hvor de andre 2de franske Ambassadeurer og vare; der underskrev de Fredstractaterne. De Franske gav Hollænderne deres Stad

[1]) Træde fra = frafalde, gaa fra. (Kalkar.)
[2]) Forgievelig = forgævelig = forgæves, til ingen Nytte. (Kalkar.)
[3]) Forbygning = Opbygning. (Kalkar.)

Maastricht igen, som de Franske havde [taget] fra dem, item *Prinsen af Oranien* sine Lande i Frankrige. Der nu alting var klart, saavelsom med Commercie-Tractaten, om Midnats Tid, kørte de hollandske Ambassadeurer fra Marschalk *d'Estrades* igen. Deres Tjenere og Laquaier bankede paa alle de Borgerdøre, de forbi passerede og var kendt, udraabte og kundgjorde, at Freden var sluttet med Frankrige og Holland. Dette var et stort Skaar for alle de norske [ɔ: nordiske] Allierede[1]). Artiklerne var 21. De franske og hollandske Ambassadeurs vare lystige og glade med megen Lykønskning og aflagde Complimenter førend deres Afskeds Skilsmisse skete. Hvornæst den franske Premier-Ambassadeur Marschalk *d'Estrades* rejste den anden Dag, som var den 11. Augusti, til Kongen af Frankrig, med alt dette.

Ved denne Fredsslutning mellem Frankrig og Holland blev Spanien ikke lidet mistrøstig, saasom de vare udi de Tanker, at [være] blevne medindgrebne til Fredsfordrag efter Forhaabnings Løfter; men det slog fejl, saasom Frankrig havde andet bag Øret til sin egen Fordel, og som England havde aldeles slaget sig fra alle particulaire Fredstræfninger at bivaane og undertegne, hvorfor de Hollandske anvendte deres største Flid som Mediateurs, at arbejde paa Fredspuncter imellem Frankrige og Spanien. Og derfor blev mellem dem samtlig sluttet, at til dette vigtige Værk at foretage, blev ud-

[1]) Texten har flere Gange norsk for nordisk. Ved nordiske Allierede maa vel menes Danmark og Brandenburg.

kaaret og samtykket, at [i] de 2de hollandske Ambassadeurs van *Bevernings* og *Haerens* store Gaard skulde holdes Fredsforsamlingen, hvor de og alle 3de Nationer indfandt sig til dette højvigtige Arbejde[1]) d. 13. Augusti, og holdt saa deres Conference daglig 4 Timer For- og 4 Timer Eftermiddag, undtagen om Søndagen, saa og naar nogen Instants[2]) indløb, som til nærmere Forespørgsel paa enten[3]) af Siderne maatte henstaa.

Imidlertid rejste den engelske Ambassadeur Mylord *Tempel* til den Haag igen; der fik han bra Drikkepenge. Den hollandske Ambassadeur *van Beverning* rejste og til den Haag. Ikke desmindre anvendte de kgl. danske og brandenburgske Ambassadeurs ej en ringe Flid ved kraftige Remonstrancer og ivrigt Arbejde hos de spanske Ambassadeurs, at de ikke vilde forhaste sig med den forehavende Fred, thi det var dog tvert imod den kraftige Alliance, som var gjort imellem de samtlige Potentater, og paastod, at alt dette maatte forhales til en General-Fred, saa som deres Herrer ej andet eftertragter.

Den 17. dito kom *van Beverning* igen fra den Haag til Nijmegen. Den 1. September bekom de franske Ambassadeurs atter nye Ordrer anlangende Tractaterne med de Spanske, dog til et lidet Afslag. Den 11. dito rejste den franske Ambassadeur *d'Avaux* til den Haag og kom igen den 17. dito.

---

1) Separat-Freden mellem Spanien og Frankrig.
2) Instance = Indvending.
3) Enten = en, hver af. (Kalkar.)

Imidlertid var *van Beverning* ikke nu saa hastig og uforsigtig i sine Affairer, som ved Fredsslutningen med den hollandske, hvor han forsaa sig udi 5 considerable Poster, thi han gav i sit Præambulum[1]) Kongen af Frankrig en Titel og Skin fast som Staternes Protector og andet mere etc.

Udi Holland var en temmelig Consternation over det, at de engelske Tropper forøgedes stærkt i de spanske Nederlande, ej vidende udi hvad Betænkning dette skulde tages imidlertid. Den 13. September kom en Courier fra den franske Konge til Nijmegen, medbragte den endelige Conclusion til Freden med den spanske Krone.

Den 17. September, samme Dag Comte *d'Avaux* som bemeldt kom fra den Haag, søgte han strax hen til Fredsforsamlings-Pladsen hos de hollandske Ambassadeurs om Efter-Middagen Kl. 2, og var Tractaterne saa vidt igennemgaaede, at de den Aften blev undertegnede. De Spanske lod dem strax oversætte i Spansk, hvilket siden blev examineret af *Colbert*, men han fandt ej mere end 2 à 3 Ord, som ej kom overens med det franske Sprog; dem forandrede han.

Efterdi Staterne vare Mediateurs, udvalgte de deres egne Ambassadeurs Gaard til dette Værk, som og var den største i Nijmegen, at derudi boede 2de af dem, til hvilken Ende de og havde forandret og indrettet en Del Gemakker egal, paa det ingen Fortrydelse eller Mishag paa enten af Siderne skulde indfalde. Man trædte [traadte] derind igen-

[1]) Indledning, Fortale.

nem en stor Dør i Salen paa Midten. Himlingen var ved den ene Ende paa den venstre Haand af Indgangen og Skorstenen paa den højre Haand tvert imod. De Franske havde deres Indgang til Salen paa Siden af Skorstenen, og den Dør, hvor de Spanske skulde træde ind igennem, var ved Enden af Himlingen midt udi Salen. Et langt Bord var stillet midt i Salen paatvert, den ene Ende vendte til Døren, den anden mod Vinduerne, men som de Franske ikke vilde, at Himlingen skulde være paa de Spanskes Side, blev den nertagen, og Skorstenen, som gjorde altfor stor Distinction ved den højre Haand af Indgangen, lod de hollandske Ambassadeurer strax bedække med et Tapeteri[1]), al Misnøjelse at betage ved denne Egalitet.

Om Aftenen Kl. 9 kom alle de 3 Franske ankørendes med deres store Suite til de hollandske Ambassadeurer, blev geleidet i det til dem ordinerede Gemak; de Spanske i deres, som var derimod. Da gik *Beverning* ind til de Franske og havde Tractaterne i Haanden og kundgjorde dem, at de vare alt færdige, gik saa ind i den anrettede Sal og satte sig for Bordenden, hans Medcollega *van Haeren* derimod ved den nederste Ende. Saa blev Dørene paa én Tid oplukkede, som vare tvert ud for hinanden, hvor hver Part Ambassadeurer inde vare. Kom alle ind paa én Tid, ligesaa havde den ene ikke Fortrin for den anden paa hver sin Side og kom paa én Tid til Bordet og satte sig. De Spanske havde (som man befandt) tvende Des-

[1]) Tapeteri = Tæppe, Gobelin.

avantager udi denne Disposition, for det første at de kom paa den venstre Haand i Salen, for det andet at Marquis *de los Balbazos* maatte Rangen give sine Medcollegaer den højre Haand.

Saa ginge alle disse Ambassadeurs paa én Tid at sætte sig ved Bordet, alle med deres Hatter paa i lige Respect, hver for sin Herre: Marschalk *d'Estrade* og Marquis *de los Balbazos* tvert ud for hinanden, *Colbert* imod Marquis *de la Fuente*, Comte *d'Avaux* imod *Kristin* og Mediateurerne ved hver sin Ende af Bordet: øverst *Beverning* og *van Haeren* nederst, som vare de hollandske. Alle Cavaliererne indstillede sig bag Stolene, staaende, og udi Linie af hver sin Sort. Saa tog de tvende første Chef[er] hver sin Pen og underskrev Tractaterne og forflyttede de saa hver til sin Sidemand; i lige Fald imidlertid sad de alle med deres Hatter paa Hovedet. Siden vexlede de om Tractaterne til atter Underskrivelse, saa at de bleve hver for sin Konges Honneur de første, som underskrev, og stod foran eller øverst, hver paa sin Genpart. Siden leverede de deres Segl og Tractaterne til Legationssecretairerne, som paa samme Maade dennem forseglede.

Dernæst rejste alle Ambassadeurerne sig op fra Bordet og med Glæde fornøjelig complimenterede hinanden paa et halvt Quarters Tid; siden retirerede de sig alle endrægteligen tilbage og gik af denne Sal, hver Sort ind i sit Gemak, og Cavaliererne iligemaade til sin Sted. Dernæst kørte enhver til sit Hus og Hjem.

Dagen derefter rejste Comte *d'Avaux* til den

Haag igen. De norske [ɔ: nordiske] Allierede vare hermed ilde tilfreds og arbejdede af al Magt til en god Endskab med deres Affairer, endskøndt Overmagten var paa deres [ɔ: de andres] Side. Alligevel spændte de Svenske Buen for højt, endel i det at paa de Allieredes Side var sket saa stor Separation, saa og det Indpas[1]) herhos, at Biskoppen af Münster nylig ved Døden afgik.

Hernæst gik det an[2]) paa de Kejserlige, hvorpaa der og [fra den] fransøske Side indløb adskillige Propositioner, Projecter og Memorialer til et Fredsfordrag imellem disse to mægtige Potentater, hvorudinden Lothringen ogsaa skulde være indesluttet, og andre faa Fyrster. Dog vilde Kongen af Frankrig først have Ratificationen klar fra de Spanske.

—— Imidlertid arbejdede de kejserlige og franske Ambassadeurer af al Iver med deres Projecter, Propositioner og Memorialer og Contra-Documenter alt til den 24. December, hvor de samtlige indfandt sig, saasom den engelske Ambassadeur og Mediateur Mylord *Jenkins*, samt de franske: Marschalk *d'Estrades*, *Colbert* og Comte *d'Avaux*, de svenske: Ambassadeurer Grev *Bent Oxenstiern* og *Johan Pauli Olivenkrantz*, de Spanske: Marquis *de los Balbazos*, Marquis *de la Fuente*, og de Kejserlige: Biskoppen af *Gurk*, en Fyrste, Grev *Kinsky* og *Straetman*, (disse skal staa før de franske og de Spanske udelukkes saa som de ikke mødte), er

[1]) Indpas = Hindring.
[2]) Gaa an = begynde.

foreskrevne hver i sit Partement af sin Sort. Den pavelige Ambassadeur og Nuncius skulde og indfunden sig, men formedelst en Misforstand imellem det pavelige Sæde og det engelske Rige, indfandt han sig ikke, men han var ikke ørkesløs hjemme, men han arbejdede af al Magt og Formue til Fredsslutningens Fremgang.

De danske og brandenburgske Ambassadeurs gjorde ved deres Protester stærke Modsigelser til de Kejserlige, at de ingenlunde imod al Respect vilde vige fra den kraftige Alliance, som er sluttet imellem deres Herrer og det romerske Rige.

Endelig som Tiden saa sent udi denne Maaned udviste, at saadan vidtløftig Affaire ej saa hastig kunde lade sig afgøre, ikke desmindre bragte de det saa vidt med deres Arbejde, at Tiden til den sidste Conference blev udstillet til [de] første Dage udi tilkommende Aar, skulde de atter indfinde sig.

Anno 1679.

Den 5. Januari indfandt sig alle disse forberørte Ambassadeurs paa Raadhuset igen, hvor de franske Ambassadeurs da først declarerede hvad Pladser[1]) Kongen af Frankrig vilde have sig forbeholden til en Linie ad Rhinstrømmen nemlig: Castelet, Hoey, Verriers, Aachen, Durich, Lemrich, Nius, Ordinges[2]), og jo længere det henstod med Tractaternes Slutning, jo mere prætenderede Kongen af

[1]) Ved Pladser forstaas Fæstninger eller befæstede Byer.

[2]) Chatelet, Honyet, de øvrige Navne er tildels saa forvrængede, at en Rekonstruktion vil blive meget tvivlsom.

Frankrig under den Prætext de store Bekostninger siden hans udstedte Proportioner til dennem var tilgaaen, som for Vidtløftigheds Skyld forbigaaes. Desimidlertid gik Conferencerne ivrig for sig tvende Gange om Dagen, og formedelst de vigtige Vidtløftigheder, som der underløb[1]), kom det ej til Endskab førend den 5. *Februari.*

Blev da i Guds Navn Freden sluttet imellem Kejseren og Frankrig, Lothringen og andre faa Fyrster derudi begreben, saaledes at Kongen af Frankrig overdrog til Kejseren: Philipsburg med sine Pertinentier, Kejseren derimod overdrog til Kongen af Frankrig den Stad og Castel Friburg med det derunder dependerende. Hvilket Tractaterne udførligere forklarer, som bestaar udi 36 Articler.

NB. 2 à 3 Dage førend denne Tractat blev undertegnet, opstod den kejserlige Ambassadeur *Stratman*[2]) og gjorde en berømmelig categorisk Tale paa Latin paa Hertugen af Lothringens Side. Den franske Ambassadeur *Colbert*, som her ej var beredt at besvare samme, han alligevel paa staaende Fod gjorde saadan zirlig og kraftig Besvarelse, at den ganske Assemblée blev bestyrtet og sad i største Forundring; derved fik [han] stor Berømmelse. Dette hjalp meget paa Lothringens Side.

Den samme Dag blev Freden paa Raadhuset i ligemaade sluttet imellem Kejseren og Sverrig. Tractaten bestaar i 12 Articuler.

[1]) Underløbe = være forbunden med. (Kalkar.)

[2]) Den kejserlige Hofraad, Grev Theodor Hendrich von Stratmann var en af de mest fremragende Herrer ved Kongressen, død 1693.

Den engelske Mediateur *Tempel* undertegnede iligemaade Tractaterne. Dette var Vand paa de Svenskes Mølle, hvorover Modet daglig tiltog og var deres Skrifter efterdags skarpere.

Vores danske Ambassadeur *Just Høeg* lod ej alene paa den offentlige Forsamling de Kejserlige ved sin Protest forstaa deres ubillige Frafald tvert imod den kraftige gjorte Alliance, men endog om Morgenen indgav sin Proposition til den franske Ambassadeur Marschalk *d'Estrades*, at han havde ej alene saa stor Fuldmagt at slutte Fred, men endog at gøre Forbund med den allerchristeligste Konge af Frankrig imod Kejseren og det romerske Rige, og det saa længe at udholde som Kongen af Frankrig behagede. Dette mislingede.

Kongen af Frankrig havde sin Ambassadeur *Rebenac*[1]) liggende til Hamborg, der efter sin Konges Ordre forføjede sig til det lüneburgske Hof, og der sluttede Fred med disse Fyrster af Celle og Brunswick til de Svenskes Fordel, at de fik Stift Bremen igen og Fyrsterne beholdt det Amt Tidinghusen og det Provsti Douwern, samt en Del Tiende og Beneficier, som Kejseren havde af Stift Bremen, item at Kongen af Sverrig skulde lade opstille til de Brunswickske Fyrster tre Tønder Guld. Dateret d. 6. Febr. 1679.

Der Kongen af Danmark saa sine Medallieredes Utroløshed[2]) (for hvis Skyld han havde indladt sig i Krigen, som hernæst skal meldes), gav han Ordre

[1]) Den franske Diplomat François de Pas, Greve af Feuquiéres-Rebenac (1649—94), var 1679 Envoyé i Kbhvn., senere i Brandenburg.

[2]) Der menes Troløshed.

til sin extraordinaire Envoyé til den Haag udi Holland, *Henning Meiercron*, at han skulde proponere til den franske Ambassadeur i den Haag, Comte *d'Avaux*, at det var hans Konges Villie at slutte Fred, saasom alle hans Medallierede havde undfaldet ham og derfor henstillede alting under Kongen af Frankrigs egen billige Composition, og forlangte derfor ingen anden Mediateur. Kurfyrsten af Brandenburg, som iligemaade fandt sig mærkelig misholden ved den uformodentlige Forandring, sendte sin extraordinaire Envoyé *Meinders* at gøre et Forsøg paa Fredsfordrag.

Envoyé *Meiercron* bemøjede sig meget i den Haag med den franske Ambassadeur Comte *d'Avaux*, saavelsom [med] de andre til Nijmegen, med Fredsproposition samt Repliquer osv., men [det] frugtede lidet, saasom baade de Engelske, Franske og Svenske laa alt for meget vores for hart paa Klingen til de Svenskes Avantage; det samme gjorde og de flere, saa det begyndte at se tyndt ud for os. Hvorfor vores Konge sendte Ordre til Envoyé *Meiercron*, at han strax skulde forføje sig i April fra den Haag til Kongen af Frankrig til Fredens nærmere Fuldførelse[1]). — —

Her maa jeg anføre en Officers Stratagema[2]).

[1]) Her er udeladt Beretningen om en Del diplomatiske Forhandlinger af ringe Interesse.

[2]) Denne Fortælling. „En Officers Statagema" eller Krigslist, har Daae udeladt i sit Uddrag, men har meddelt den i „Holbergske Analecter", Norsk Historisk Tidsskrift III, Side 89, da han synes, at den minder stærkt om Leerbeutels Bedrifter i „Den pantsatte Bondedreng", hvortil der ingen Kilde findes. Han mener, at da der dengang opholdt sig en stor Mængde Danske i Nijmegen, er det rimeligt nok, at den kan være bleven bekendt i Danmark og være erindret af mange endnu i Holbergs yngre Aar. Dette lyder dog ret usandsynligt. Holbergs Kilde er iøvrigt Biedermanns Utopia.

Imidlertid denne Uro var i Landet Klef [ɔ: Cleve], var der mange som flygtede hid, iblandt andet en rig Jøde førte sig og sit ind i Nijmegen. En Stund efter [kom] En, som havde Mod paa denne Jøde at betrække[1]), saasom han fandt ham ikke i Klef. Hvad sker her? Denne Person med tvende Underhavende indfandt sig udi den franske Ambassadeur *Colberts* Gaard, som var folkeøde af Aarsag, *Colbert* var flyttet skraas overfor ind i den Gaard, som hans Medkollega, Comte *d'Avaux* før havde iboet. Bemeldte Person havde Bud efter Husværten; da han kom, bad [han] ham lukke op, han vilde bese Værelserne, om han havde Lyst at leje Gaarden bort paa nogen Tid; foregav han var Fyrsten af Holstens Hofmester: „Han kommer selv hid til Staden noget mærkværdigt at forrette."

Efter de vare accorderede, sagde han: „Vil I betro mig Nøglerne, jeg maa være alene, thi jeg skal strax skrive min Fyrste til, han er paa Vejen hid fra Wesel." Manden gik bort til sit. Dernæst sagde han [ɔ: Bedrageren] til de to Knægte, som han havde med sig: „Du skal gaa bort i Isenboen og købe mig Jærnlænker 2 à 3 som Grimer, Kramper, Hængelaase og en Hammer strax." Til den anden sagde han „Du: skal gaa bort til den Jøde, som er hidflyttet fra Klef [Cleve], han skal bo i den og den Gade, og bed ham strax komme hid til mig og sig: Fyrsten af Holstens Hofmester er her, hvorfor han skal med sig tage saa mange Juveler og Guld, som han haver, saasom Fyrsten vil købslage med ham og tilvexle sig Guldet af ham."

[1]) Betrække = bedrage. (Kalkar.)

Dette gik for sig, saasom der var ingen udi bemeldte Gaard end Mesteren for dette Værk og saa den Knægt, som havde hentet Jærnlænkerne. Da Jøden nu kom med glubende Tanker i Mening, at her var Vand paa hans Mølle ved Profit at trække Fyrsten op, naar han kom, blev han ført ind i et Gemak inde i Gaarden, hvilket var afdelt med Bindingsværk. Der var et Bord, hvorpaa Jøden fremlagde sit Liggendefæ af Juveler og Guld. De to Knægte vare i næste Gemak, hvilke han [ɔ: Bedrageren] indraaber, hvor da den ene af dem havde forborgen hos sig et Par ladte Pistoler. Da sagde Mesteren til Jøden: „Hør nu, har Du ingen Sølvmønt og Smaapenge hjemme?“ Jøden fik da en anden Tro og blev gruelig altereret, svarede nej og vilde tage sin Skat til sig igen. „O nej,“ sagde Mesteren, „Du skal ikke røre den!“ Da ved et Vink kom Pistolerne for en Dag og et andet Par af Sadelen og blev lagt paa Bordet, og Jøden maatte ej komme det nær. Saa kom Blæk og Papir herfrem, Pistolerne blev delt i 4 Hænder; da truede han Jøden, at han strax skulde skrive hjem til sin Qvinde, at forskaffe al den Sølvmønt, de havde. Jøden, som saa ingen anden Redning at frelse sit Liv, skrev, men det var hans Modersmaal; men han maatte omskrive det paa Tydsk ved Tvang. Hvorpaa den ene Knægt sprang hen til Jødinden og kom igen med nogle hundrede Gylden, hvilke hun godvillig leverede, saasom hun ej vidste, hvor det tilstod med Manden. Der Pengene kom paa Bordet, blev Jøden af disse 3 Karle paagreben og Lænkerne

tilhobe fæstede med Hængelaas, og naar han vilde skrige, blev Pistolen sat op seet[?][1]) for hans Hjærte og maatte derfor tie. Saa førte de ham hen til Væggen af Bindingsværket, slog ham saa fast med disse store Kramper i Væggen. Saa tog Mesteren Juvelerne, Guldet og Pengene til sig, satte sig saa

Belvederet i Nijmegen.

paa sin Hest, tog den ene Knægt med sig, som og var til Hest. Men den anden Knægt havde ingen Hest, han blev tilsagt saaledes: han gik i vestre Gemak frem og tilbage lige som de havde været der ude endnu, hviskede og snakkede som tvende, saa og ind paa Klem af Døren iblandt til Jøden, indtil de andre kunde være langt borte fra Byen. Omsider sprang han efter.

[1]) Der staar muligvis „seet", det er „sigtet", altsaa sigtet mod hans Hjærte.

Der nu Jøden fornam, at alting var stille, begyndte han at arbejde sig løs, saasom han da af Bitterhed kunde have dobbelt Styrke; langt omsider brast Fængslet for ham, (thi Raab kunde ikke høres, førend han kom ud om Porten), da gik det an med Sprang, Raab og Skrig, forbi den svenske Ambassadeur *Olievenkrantz*, den pavelige, vores og den engelske Ambassadeur *Tempels* Gaard med Jærnlænkerne, som slængte omkring ham, og op til Burggreven paa Slottet, hvilken foranstaltede strax, at Byens Tjenere iførte [sig] deres Liberi og red ud ad hver sin Port at opsøge disse Karle. Jøden var en kort, korpulent og svart Mand, hans Raab, da han sprang, var med store Skrig: Tyve og Mordere! Tyve og Mordere! Jeg, saavelsom mange andre Anskuere tænkte, han var galen. Jøden, som syntes sin timelige Velfærd var i Vove, havde udtrykkelig forklaret Stadstjenerne disse Røveres Tallie, Postur og Klædedragt, hvilke omsider ertappede den Knægt, som var tilfods en Yr[1]) eller halv Mil fra Nijmegen, men de andre tvende ikke. Hvorfor Jøden ej alene skrev til alle omliggende Stæder, ja til Hamborg og Amsterdam, hvor han vidste Jøder var, men endog lod Efterspørgslen udi Trykken i alle Adviser udgaa med videre etc.

Den ene ertappede Karl var en licenteret Soldat og luthersk, havde graa Kjole med gult Foer og Opslag, samt gule Buxer; han blev sat i Bolt og Jærn til Nijmegen, omsider dømt af samme Steds Magistrat at hænges, endskøndt endnu Hopman-

[1]) Yr = Ur = Time, se Side 20.

den[1]) var ej funden. De brandenburgske Ambassadeurer mente, at Jødens Paatale burde været henvist til den Cleve'ske Ret, som var hans Forum og her ikkun en Fremmed. Alle Ambassadricerne, baade hos de Hollændere og Mediateurerne [søgte?] at løsbede denne christne Fange, foregav det var Synd, at en Christen uden Blod og gjort Mord skulde miste Livet for en Jødes Penge; de Hollændere vilde have deres Ret og Dom usvækket. Endelig blev Hopmanden opspurgt, og var det en Capitajn under den franske [Armé] til Wesel, hvor Jøden begærede Arrest paa ham. Der Ambassadricerne det fornam, søgte de den franske Ambassadeur ogsaa, og recommanderede den christne Fanges Frelse som her var, hvorpaa han og insinuerede sin Konge denne Sags Beskaffenhed med videre, saa og protesterede imod de Hollændere, at ingen Execution maatte ske, førend Kongen af Frankrig (som da var her i de spanske Nederlande) havde givet sit Jugement herom. Men Hollænderne agtede ingen Snak. Nogle Dage derefter lod de oprejse Galgen paa Torvet til denne Fanges Hængende. Anden Dagen efter den var oprejst, kom der en Ordre fra Kongen af Frankrig til Ambassadeur *Colbert*, saaledes indeholdende: „Dette at være ikkun et Korporals-Puds og en Bagatel at døde nogen for, hvorfor Duc *de Crequis* beordres at tilholde Capitainen at forskaffe Jøden sine Ejendele igen og dermed at være fri, og som det er ikke mere end billigt, at en Tjener gør, hvis

[1]) Hopmanden = Hovedmanden.

hans Herre befaler, altsaa naar Herren er fri, bør og Tjeneren at være fri, hvorfor han [ɔ: Kongen] vil vente, at den hollandske Jurisdiction ej alene indeholder med Executionen over den christne Fange, men endog løsgiver hannem. Imidlertid er dette som en Protest imod Executionen, og i Fald han ej strax løsgives, vil Kongen med den Magt, han har her i Nærværelsen, strax lade ham udtage.“ Her maatte Hollænderne overgive sig tabt, Fangen løs og nertage deres Galge og forvare den igen, thi den var gjort som Bindingsværk, at sætte op, naar de lystede, til Fornødenhed.

Denne fangne Person, som med sig havde sin Søster, der og havde søgt hans Frelse, gik omkring til hver Ambassadeur og det om Middagen, som da var belejligst, naar de skulde gaa ner tilbords, og knæfaldt for dem med underdanig Taksigelse for den Naade, ham var sket, ved deres Tilhjælp til Frelse. Han fik og Drikkepenge hos enhver til ærligere Underholdning.

Denne Proces kortede Kongen af Frankrig med en Hast; den største Aarsag hertil var Damerne, som det bedste recommanderede hos Ambassadeurerne; ja jeg saa, at Madame *Høeg* fældte Taarer, der det var paa det yderste til Extremitet, at en Christen skulde dø for en Jøde. Jøden fik sine Juveler og Guld igen, men Sølvmønten fik han ikke, dem beholdt Capitainen, foregav han havde givet dem ud; foruden dette havde det kostet Jøden en Hob paa alle Kanter, saa han tabte mere end han først havde tænkt at vinde, saa han lovede, han

skal aldrig komme paa saadan Ambassade mere saa længe han lever.

———[1]) Den danske Envoyé *Meiercron* til Paris gjorde flittig Paadrift til Fredens Fuldbyrdelse for sin Konge, saasom det gik for langsomt til dermed i Skaane[2]), hvorpaa d. 24. Augusti Kongen af Frankrig gav en Fuldmagt til sin Minister, den Herre *Pomponne*[3]), som skulde foretage sig denne Forhandling efter den Project, som Kongen af Frankrig forlængst havde forestilt til sin Med-Allieredes fuldkomne Satisfaction. Dette Arbejde gik da saaledes alt for sig, indtil den 2. Septbr 1679 Freds-Tractaterne blev endelig sluttet og underskrevet af disse 2 Ministre til St. Germain i Frankrig mellem Kongen af Frankrig, Sverrig og Danmark.

Her var ej vit jo nær treffen[4]), thi d. $^{2}/_{12}$ September blev Freden ved Ambassadeurerne udi Lund i Skaane sluttet mellem Kongen af Danmark og Sverrig; dog formedelst Kongen af Frankrigs Løfte til Kongen af Sverrigs Skadesløshed, afstod Kongen af Danmark de ved Sværdet vundne Lande, Stæder og Fæstninger til Sverrig igen, nemlig: Marstrand, Odevald [Uddevalla], Bahus Lehn, Helsingborg, Landskrone, Gulland, Lante Rygen, Wismar, Carlsburg, og Svinger Skanse, dog at Hs. Majestæt tog

---

[1]) Nogle Bemærkninger om de politiske Begivenheder i Europa, der tildels er oversatte efter „Tages-Register", er udeladte.

[2]) Fredsforhandlingerne mellem Danmark og Sverrige var begyndt i Lund midt i Juni Maaned.

[3]) Fransk Udenrigsminister Simon Arnauld de Pomponne (1618—99).

[4]) Dette er vistnok en Forvanskning af et Mundheld eller Ordsprog, som ikke kan forklares.

først 10 Stykker Skyts fra hver Ort; saa og beholdt han alle de Orlogsskibe, som han fra Svenskerne i denne Orlog havde erobret.

Her er Udgangen og Frugterne af den Alliance, som Holland har bevist sine Medallierede. Det giver Lærdom en anden Gang, at vogte sig for hans Smigren i Nød. Thi havde Hollænderne ikke fraveget deres Alliance paa en Maaneds Tid, havde det udfaldet til en General-Fred, saa som de Franske fik i de samme Tider, som de sluttede Fred, et stort Nederlag af Prinsen af Oranien, eller og gjort en længere Udhaal[1]), saa som Churfyrsten af Brandenburg ved Greiffswaldes Indtagelse d. 6. Nvbr. 1678 var da Mester af ganske Pommern; havde han da med de andre Med-Allierede udi den nedre-sachsiske Kres conjungeret sig baade med Kejseren og Holland, hvilket han vel forud kunde slutte og derfor hastede med Freden under en utilstrækkelig Prætext, men Øjemærket var indvortes denne: han [ɔ: Holland] vilde vel nødig, at Kongen af Danmark skulde faa igen sin gamle Ret til Sundet. O! Din Forræder! Saa var Dit Arbejde ved Freden mellem Danmark og Sverrig Anno 1659![2]).

Og som intet til Nijmegen mærkværdigt forefaldt, men en efter anden af disse forskellige Ambassadeurer lavede sig til deres Hjem eller bortrejste fra denne Sted igen. I den værende Tid som Anno 1676, 77, 78 og 79 havde denne Stads Ind-

[1]) Udhaal = Udhalen = Forhaling.

[2]) Det ovenstaaende synes uklart, muligvis begrundet paa en Fejlskrift i Manuskriptet.

byggere en stor Aftræk[1]) og Gevinst, hvilket giver mig Anledning noget herom til min Hukommelse at melde om deres Navne, Titel og Depenser:

Liste:

Den pavelige Ambassadeur og Nuntius *Bevilaqua*[2]) førte et temmeligt Hof, gav grønt Liberi med lysegrønne Snore. Pagerne bare Pompbuxer og korte Trøjer, Laquaierne korte Trøjer og grønne Kapper. Til hans Underholdning fik han af Paven maanedlig 370 romerske Kroner af Pave Innocens d. XI.

Kejserlige: Bispen af Gurk[3]), hans Titel var denne: den durchlauchtige og fortræffelige Herre, den Herre *Johan Biskop af Gurk*, det hellige romerske Riges Fyrste, hans hellige kejserlige Majestæts Raad, Ridder etc., var en vakker anseelig Herre, noget korpulent, gik sortklædt, gav brunt Liberi til sit Folk med tarvelige Snore paa, fik af Kejseren til denne Ambassade maanedlig 3400 tyske Gylden. Hr. *François Ulrich*, det hellige romerske Riges Greve *Khinsky* til Rimiza og Tettau[4]), Herre til Klumetz, Hans hellige kejserlige Majestæts Geheimeraad, Kammerherre, kgl. Statholder, Raadsherre [for] det kgl. Hofraad i Provinserne, Præses udi Appellerne, Bestyrer af det kgl. Hof i det Rige

[1]) Aftræk = Afsætning (Kalkar).

[2]) Han kaldes i „Histoire de Negotiations": „Gouverneur de Rome sous Clement IX" og „Patriarche d'Alexandrie". Han og de engelske Afsendinge var Mediatører, de andre Ambassadører og befuldmægtigede Envoyéer.

[3]) Baron Johan de Goes, Biskop af Gurk, Rigshofraad i Wien, Burggraf af Kärnthen (1611—1716) havde højest Rang mellem Ambassadørerne i Nijmegen. Han havde 1657—62 været kejserlig Gesandt i Kbhvn.

[4]) Se Side 51.

Bøhmen, var en vakker, høj, sortlagt Herre, ej tyk, gav ogsaa brunagtig Liberi, ej saa kostbare Snore, fik af Kejseren til Ambassade-Depense 2000 højtyske Gylden maanedlig. *Dierick Althet Henrick à Stratman*[1]) Hans christelige Majestæts Riges Hofraad: en vakker, velvoxen og lærd Herre, bekom til Depenser —[2]).

Engelske: Den durchlauchtige og fortræffelige Herre *Laurenz Heide* [Hyde][3]), Knape, iligemaade vakker og [af] middelmaadig Gevæxt, gav blach[4]) Liberi, havde til Depense 50 Pund Sterling ugenlig, nok 75 Pund til Meubler og Equipage. *Wilhelm Temple*[5]), Baron og Ridder, en vakker høj, stor real Mand, gav grønt Liberi, havde til Depense ugenlig 50 Pd. Sterling, samt 75 Pd. til Eqvipage. *Leolin Jenkins*[6]), Ridder, middelmaadig af Gevæxt, men en klog og flittig [Mand] udi dette Arbejde, gav rødt Liberi, bekom til Ambassade-Depense 50 Pd. Sterling og 75 Pd. til Sølv-Service og Meubler.

Dannemarkske: Hans højgrevelige Excellence, Grev *Anthon*, det hellige romerske Riges Greve, Friherre af Altenburg, Herre til Varel, Kniphausen og Dowtort, Ridder af Elephanten, Hans kgl. Majestæt til Danmark og Norges etc. Geheimeraad og Statholder over Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst etc. Han var en vakker, velskabt Herre, meget gavmild. Han førte Kongens eget Liberi: rødt, og Sølvsnorene lod han derudi gøre

[1]) Se Side 76. [2]) Er ikke udfyldt. [3]) Se Side 51.
[4]) Blach = blakket, musegraa (norsk).
[5]) Se Side 51. [6]) Se Side 43.

JUST HØEG
Stik efter Maleri af Hollænderen J. H. Quiter.

bredere, havde baade af Kongens egne Pager, Trompetere, Laquaier og Staldfolk; de dejligste Heste, som fandtes paa den Sted, var hans. Kongen af Frankrig gav ham 3000 Rigsdaler for et Spand perlefarvede Heste. Fik til Ambassade-Depense—[1]). *Just Høeg*, Hans kgl. Majestæts Etats- og Justitsraad, Herre til Fulletofte, Ridder af Dannebrog, var iligemaade en velskabt Herre af stor Forstand og vidste sine Sprog, gav først rødt Liberi med gule Snore og 2 Rader Sølv udi, siden forandredes Snorene, da han gav nyt igen, med en Rad gult i Midten, dernæst de 2 Rader Sølv bredere og der udenfor igen med rødt, blaat, hvidt og sort i smaa Mønstre. Han fik af Kongen til Depense maanedlig 2000 Rigsdaler, men Hollænderne skriver 6000 Pund, hvad heller er, da kunde det ikke forslaa imod det Hof, han førte par respect. NB. Han vidste alle de Franskes og de Svenskes hemmelige Affairer og det ved Kundskab[2]) saaledes: der var en fransk Laquai paa Secreteriet hos Marschalk *d'Estrades*, denne havde vores Secretairer underkøbt at give Rapport om hvad han fornam. Denne kom altid op for Trappen ved vores Secreteri under den Prætext at tale med mig og undervise mig udi Fransøsk, men jeg meldte ham ikkun an hos Secretairen, hvor han da ej alene fortalte ham, hvad han hørte, men endog altid havde Papirer med og undertiden Breve, som var revne

[1]) Summen er ikke udfyldt, han gjorde nemlig selv Forskud paa sine Udgifter og fik derved en Fordring paa 70000 Rdlr., for hvilken han fik et oldenborgsk Amt i Pant.

[2]) Ved Kundskab forstaaes Spioneri.

i hundrede Stykker og kastede paa Gulvet; disse, naar han saa Lejlighed, opsamlede han og bar dem til os og flyede Secretairen, hvilke han siden med stor Flid maatte samle. *Just Høeg* talte aldrig med denne, men Secretairen skaffede ham altid sin Kundskabs Løn, saa han stedse holdt ved dette Arbejde saa længe vi vare der, og han havde ingen Skade deraf. *Just Høeg* havde og en lejet Fodgænger, som to Dage efter Postens Bortgang kunde ved Genvej indhente den igen, naar nyt var paafærde.

Svenske: Den fortræffelige Herre, Hr. *Benedictus Oxenstierna*[1]), Greve til Korsholm og Wasa, Friherre til Mørby og Lindholm, Herre til Kappuria og Kattila, Kgl. Majestæt til Sverrigs Raad, Præsident til det store Hof i Wismar og øverste Lovgiver af Ingermannland og Kexholm etc., iligemaade en velskabt Herre, gav leverfarvet Liberi med Guld og Sølv, samt røde og sorte Snore i Streger i Slangevis, stod vakkert. Hans Ambassad-Depense fik han daglig af Kongen 100 Rigsdaler.

Den træffelige Herre *Johan Paulin Olivencrantz*[2]), Herre til Ulfholm og Hofmannstorf, Hs. Kgl. Majestæt til Sveriges Cancelliraad og Etatssecretairer og Landsdommer udi Wadbonnæs. En vel conditioneret Herre, var rig paa Latin og talte godt Fransøsk, gav violet Liberi med grønne og brandgule Snore i Mønster. Den Ambassade-Depense af sin Konge var daglig 50 Rigsdaler.

Fransøske: Den durchlauchtige og hel fortræf-

[1]) Se Side 61. [2]) Se Side 61.

felige Herre, Hr. *Godefrid*, Grev *d'Estrades*[1]), Marschalk af Frankrig, Ridder af den Hellig Aands Orden (hængte i et blaat Baand), Hs. hellige allerchristelige Majestæts Under-Konge i America, Gouverneur af den Stæd og Fæstning Dunkerken med alle de der underliggende Pladser. Var en velvoxen Herre, dog temmelig gammel, gav rødt Liberi, men hans Trompetre var kosteligt klædte med røde Fløjls Kjoler og brede Guld-Galoner i Sømmene. Til hans Ambassad-Depense gav hans Konge ham maanedlig 3000 Rigsdaler. *Charles Colbert*, Ridder, Markgreve af *Crossy*[2]), Hs. allerchristelige Majestæts sædvanlige Raad udi begge hans Raadsforsamlinger. Han var en middelmaadig Herre af Statur, gav iligemaade rødt Liberi som hans første og anden Medcollega, dog var enhver for sig udi foranderlige Mønstre og Couleurer. Til hans Depense gav Kongen ham maanedlig 2500 Rigsdaler. *Johan Antoni de Mesmes*[3]), Ridder, Greve af *Avaux*, Hs. allerchristelige kgl. Majestæts Geheimeraad, gav rødt Liberi. Hans Konge gav ham til Depense maanedlig 2500 Rigsdaler. Var ikke stor af Gevæxt; han var religieus.

Spanske: Don *Paulo Spinoza Doria Marquis de los Balbazos.* Han kom hid d. 4. Juni 1677 fra Wien, hvor han havde været Ambassadeur udi 7 Aars Tid, er en høj lang mager Herre af de store Grandes i Spanien, en Sønnesøn af den store og navnkundige *Spinola*[4]), er af stor Rigdom. Hans

[1]) Se Side 50. [2]) Se Side 61. [3]) Se Side 40.
[4]) Den spanske General Ambrosio Spinola, Marchese de los Balbazos.

Gemal er af Italien, er Søster til Connétable *Colonna*, hun var kort og fed, saa at to Cavalierer maatte altid lede hende op ad Trapperne. Deres ældste Datter var gift med en *Spinol*, Hertug af *St. Pieter*, han kaldtes og Duc *de Florence*; formedelst hans store Rigdommes Skyld kom han hid med sin Gemal til Nijmegen at divertere sig paa denne Ambassade. *Balbazos* havde endnu en Datter hos sig, som var gift med Præsidentens Søn af Castilien, navnlig: Marquis *de Quintana*, den han maatte opfinde i Spanien[1]). *Balbazos* havde en eneste Søn, hvilken man kaldte Hertug *del Sesto*.

Denne *los de Balbazos* førte et grueligt stort Hof, gav først rødt Liberi med brede Guldgaloner, siden gav han mørkegrønt Klæde med lysgrønt Silke- og Guldblomster derudi vævet. Til hans første Ankomst-Visit kom han ankørendes med 13 Carosser og 6 Heste for de 6 første. Pagerne kørte og i Carosser, naar han kørte i saadan Stads eller paa General-Conference[2]).

Brandenburgske: Den Herre *Somnitz* døde til Nijmegen d. 25. Februar 1678 udi sin Alders 66 Aar[3]). Den Herre *Blaspil*[4]) var igen, gave begge blaat Liberi.

---

[1]) „Histoire des Negotiations" skriver S. 70: „qu'elle devoit aller trouver en Espagne".

[2]) Her er aaben Plads til tre Navne i Manuskriptet. Navnene skal vistnok være de spanske Ambassadører: Marquis de la Fuente, Don Pedro Ronquillo og Hr. Christin. (Se: St. Didier, Histoire des négotiations de la paix de Nimeque. A la Haye 1697, hvilken Bog Skaanlund har benyttet.)

[3]) Kansler Lorens Christoph Somnitz blev vistnok afløst af Geheimeraad Franz v. Meinders (1630—95).

[4]) Baron Werner Wilhelm Blaspeil (død 1681) var clevisk Regeringsraad og Gesandt i Haag.

Hollandske: *Hieronimus von Beverning*, Herre til Teylingen, Curateur for det Leyden'ske Universitet, Raad og General-Tresorier af de forenede Nederlande. *Wilhelm, Greve af Nassau*, Herre til *Oudijk* og Cortgent[1]), og Repræsenterende af Adelen udi Raadsforsamlingen af Zeeland. Gav rødt Liberi. *Willem van Haeren*[2]), Deputeret Raad udi Forsamlingen af Holland og Zeeland, samt Friesland. Den første og den tredie af de hollandske Ambassadeurs boede i én Gaard og derfor gav ét Liberi, nemlig graat med røde og hvide Silkesnore i smaa Mønstre, parerede ej synderlig, men derimod var deres Carosser iblandt de kosteligste.

NB. Den 24. Ambassadeur var den engelske Mediateur Mylord *Barclay*[3]), hvilken var formedelst stor Alderdom af sin Konge permitteret at gaa hjem, og derfor ej anført hos sine Medcollegaer[4]).

Alle disse 24 Ambassadeurs og 19 Envoyéer holdt sig meget prægtig og stor Hofstat. Den ene vilde ikke eftergive den anden i Prægtighed, saa vel som Damerne, Jomfruer, Cavalierer, foruden den store Mængde af Liberidragere i den hele Stad, hvorover enhver kan vel tænke, hvad store Depenser her maatte tilgaa, samt aabne Tafler, Spil og andre Forlystelser, saa at en Ambassadeur ikke slap med ringere end 2 à 3000 Rigsdaler maanedlig og en Envoyé 6000 Rigsdaler aarlig.

I det første [Aar] var der en stor Stridighed

[1]) Se Side 52. [2]) Se Side 51. [3]) Se Side 44.

[4]) Navnene paa de Envoyéer, der repræsenterede de mange Smaastater paa Kongressen, har mindre Interesse og er udeladte.

imellem alle disse Ambassadeurs anlangende Fuldmagternes Poster, Characterer og Rang, og hvis [hvem] den ikke havde, da bekom de ej den Titel af Excellence, undtagen af deres egne Domestiquer. Hvorover mange fik ej nogen publique Visit eller gav denne contra med al deres store Train og Pomp, som vidtløftig er at opregne.

NB. Hs. Excellence Hr. *Just Høeg* var saa curieux, at han holdt to Bogbindere aarlig, som indbandt alle de Bøger, han tilkøbs kunde overkomme, hvad heller de vare gamle eller nye som rare vare, de lod han om-og indbinde udi fransk Bind egal, forgylde og Titelen bag paa af rødt Safian, og stillede dem op paa Boghylderne, saa at de 4 Vægge vare ganske forgyldt af disse Bøger fra øverst til nederst[1]). Der ovenover, under Loftet, havde han rangeret alle disse forberørte høje Ministres Skilderier med forgyldte Rammer en demi-Portrait- eller Brystbilleder, hvilket var et prydeligt Gemak.

Alt dette jeg hidtil har opskrevet eller annoteret findes adskilligt, som kunde henføres til sin rette Sted udi bedre Egalité, men som dette er skrevet i Hast, saa er det for mig selv godt nok til en Hukommelse, hvor jeg har voren, og er ikkun min egen Curiositet antegnet for Tidsfordriv, og Ørkesløshed at betage, og var der endnu meget tilbage at anføre, hvad der paa denne Sted er passeret, men indeholdes[2]) for Vidtløftigheds Skyld.

[1]) Just Høegs store Bogsamling blev bortsolgt ved Auktion i Kbhvn. 1695, Aaret efter hans Død. De af hans Bøger, der nu findes paa det kgl. Bibliotek, er kendelige ved ensdannede Bind, hans Vaaben bagpaa og hans Navn paa Titelbladet (Werlauff. Efterr. om det store kgl. Bibl. Kbhvn. 1844).

[2]) Indeholde = holde tilbage (Kalkar).

Der nu til Nijmegen intet videre var at forrette ved denne store Forsamlings Ambassade, kaldte enhver Potentat sine Ministres derfra, enten at forføje sig hjem eller at gaa derfra i anden Ambassade, at gøre Complimenter for Fredens Slutning

Medaille over Freden i Nijmegen.

eller anden Affaire. Saasom Hs. Excell. Hr. *Just Høeg* fik Ordre fra Kongen at forføje sig fra Nijmegen til Frankrig en Ambassade, men som han havde noget sit eget angaaende at forrette hjemme i Danmark, fik han efter Ansøgning Forlov at rejse først hjem som snarest, hvorpaa han skilte sig af med sine Domestiquer, undtagen de danske[1]). Der-

[1]) 5. August 1679 giver Just Høeg sin Sekretær Jørgen Burchard Lov til at rejse hjem samt 300 Rdlr. til Betaling af sin Gæld. Han anbefaler ham „eftersom han alt samler til en temmelig Alder, og videre Rejse og fatigue ej vel kan udstaa" og „for hans ufortrødne og fast ubeskrivelige Møje til et lidet Stykke Brød igen at belønne".

paa lavede vi os til Hjemrejsen og begyndte at pakke ind Sølvtaffel, Bibliothek, Tapeter, Spejler og Carosser m. v. Der det var klart, da d. 23. Aug. 1679, rejste Hs. Excellence, Ambassadricen, Jomfru *Anna Juel*, hans Søsterdatter, med Copister, Pager; Cammertjenere, Cammerpiger, Laquaier med videre herfra Nijmegen tillands i Jesu Navn[1]).

Grev *Antonis* Legationssecretair Monsieur *Pauli*[2]) (var Doctor *Simmon Paulis* Søn) blev betroet at føre til Danmark alle disse kostbare Meubler tilvands, som alt var indskibet; med samme fulgte og Copist *Jessen*, Vinskænkeren *Hans Hansen*, jeg og nogle flere. Paa bemeldte Dag begav vi os fra Nijmegen og kom ved Dort[3]) første Nat.

D. 25. dito da vi kom til Rotterdam, hvor os blev en Arrest ankyndiget paa Skib og Gods af de Husejere, som Hs. Excellence havde lejet Gaarden af, under den Prætext, at han var dem endnu Husleje skyldig, og naar alting var overvejet, havde han købt Husene formedelst den store Leje, de aarlig fik i saa lang Tid[4]), og som *Jessen* Dagen

[1]) Bittert skuffet over det sørgelige Resultat af Kongressen, som den svigefulde Optræden af Danmarks Allierede bar Skylden for, forlod Just Høeg Nijmegen. I Decbr. rejste han som Ambassadør til Paris, blev Aaret efter Geheimeraad og Ridder af Elefanten og 1681 afløst fra sin Post af Meyercrone. 1682 blev Just Høeg Vicestatholder i Norge og Stiftsbefalingsmand paa Akershus, hvor han førte et stort Hus med Pager, mange Tjenestefolk, Bibliothekar osv. Han døde 26. Septbr. 1694 og hans barnløse Enke Karen Krabbe overlevede ham til 1702.

[2]) Den kgl. Historiograf Jacob Henrik Paulli (1637—c. 1717) fulgte fra 1669 som kgl. Sekretær med forskellige Gesandtskaber til Udlandet for at bistaa Gesandtskaberne med sine Kundskaber. 1684 blev han Assessor i Pinneberg og var Danmarks hemmelige Agent i Hamborg, 1690—98 var han ansat ved Gesandtskabet i England, og blev derefter adlet med Navnet Rosenschild.

[3]) Er vel en Forkortelse af Dordrecht.

[4]) Der menes vel, at alt vel overvejet havde han kunnet købe Husene for den Leje, han gav.

tilforn var bleven syg, maatte jeg med Breve fra *Pauli* tvende Gange rejse ad den Haag til Envoyé *Christian Lente*[1]), hvilken var kommen did fra England, hvor han var alt mens Krigen varede, udi *Meiercrones*[2]) Sted, (hans Broder *Hugo Lente* var Envoyé til Regensburg i Lejren) anlangende dette arresterede Skib og Gods. Men der jeg kom den anden Gang med Breve tilbage, blev vi strax relaxeret, og som Svagheden med *Jessen* havde imidlertid tiltaget, tilraadte vi ham at blive tilbage, men han var ikke dertil at formaa.

Altsaa d. 2. September gik vi da i Guds Navn tilskibs fra Rotterdam. D. 3. dito sejlede vi fra den Bril [Brielle] i Holland. D. 7. dito døde *Jessen* paa Skibet. Han laa strax ved mig, med sine Fødder imod mit Hoved tvert ud for Masten. Skibsfolket vilde strax [have] kastet ham omborde, men vi bad for ham paa nogle Dages Tid, men formedelst den flyendes Storm og Modvind vi havde, kom vi under Norge d. 8. dito i en Havn, kaldes Skottevig[3]), 2 Mile fra Christiansand. D. 9. dito begrov vi hannem paa Landet, sang et Par Psalmer over hannem og

[1]) Diplomaten Christian v. Lente (1649—1725) blev strax efter Fredskongressen i Nijmegen Resident i Holland og Aaret efter Gesandt i England. Han blev Overkrigssekretær (ɔ: Krigsminister) 1699, Medlem af Statsraadet, Ridder af Elefanten. Hans Broder Johan Hugo v. Lente (1640—1716) blev 1700 Kansler i Hertugdømmerne.

[2]) Henning Meyercrone (1645—1707), Søn af Hofapotheker Samuel Meier, blev 1674 Gesandt i Paris, kgl. Raad og adlet under Navnet Meyercrone. 1675 blev han Gesandt i Haag og tog som saadan ivrig Del i Forhandlingerne i Nijmegen. Efter Danmarks diplomatiske Nederlag blev han sendt til Paris for at forhandle om Separat-Fred med Frankrig, men var her meget uheldig. Han var senere Gesandt i Paris 1681—1706 og døde som Stiftamtmand i Aalborg og Geheimeraad.

[3]) Skottevig i Nes Herred, Mandal Amt, er næppe tilgængelig for større Skibe.

satte et Kors over Graven. Saa skrev *Pauli* fra Christiansand, (hvor han rejste hen) og videre til Christiania, hvor han [ɔ: *Jessen*] var født[1]).

D. 24. dito sejlede vi fra Norge igen og kom d. 25. under Skagen. Imod Natten maatte vi gaa i Søen igen imod Storm og hart Vejr og mistede derover et Anker. D. 26. dito satte vi vor Kaas imod Norge igen, og som vi intet Land fik i Sigte, maatte vi gaa i Søen igen mod Natten. Den 27. dito gik vi imod Norge igen, fik endelig Landet i Sigte og kom samme Aften i en Havn, kaldes Langesund, 2 Mile fra Skeen. Dér havde *Pauli* en Broder boende, hvilken han rejste hen at besøge, men som Vorherre lod os ikke ligge saa længe dér som i Skottevig, fik vi god Bør, og den 30. dito sejlede [vi] derfra og lod *Pauli* blive i Skeen. D. $^{3}/_{13}$ October kom vi til Sundet og den 4. dito til Kjøbenhavn. Vores Skib kaldtes „Junkeren".

Og som jeg var nogle Gange i Amsterdam, mens jeg var i Nijmegen, saa og tvende Gange til den Haag fra Rotterdam, kan jeg nok regne det og denne vidtløftige Sørejse til 156 Mil.

Der vi nu Gud ske Lov var kommen lykkelig til Kjøbenhavn, forefandt vi dér Ambassadeuren; hans Broder, Oberstlieutenant *Jørgen Høeg*[2]), var der og, og lod hjælpe ved sine Folk at udlosse

---

[1]) Begge Volmar Jessens Forældre var imidlertid døde. Faderen, Præsten Jesse Matzen i Skien, døde 1678, altsaa medens Sønnen var i Nijmegen.

[2]) Jørgen Høeg til Skiersø, født c. 1630, deltog i Slaget ved Nyborg 1659 som Major, var 1673 Major ved jyske Rostjeneste og nævnes 1678 som Oberstlieutenant. Han var gift med Lisbeth Nielsdatter Parsberg, og da han 1678 mister en ung Søn, raader hans Broder, Ambassadøren i Nijmegen, ham til at forlade Krigstjenesten og søge en civil Bestilling i Jylland.

Skibet, som laa tvert ud for Fru *Karen Marsvins*, Moder til Ambassadricen[1]).

Imedens vi var til Nijmegen, anlagde jeg min Tid, naar Lejligheden mig det tilstedte, og øvede mig udi Hollandsk, Højtydsk og Fransøsk at læse, tale og skrive, som mine Bøger og Skrifter skal udvise.

Denne min første udenlands Rejse, samt al den Fornøjelse og Herlighed jeg saa, vilde jeg ikke undvære for meget godt, endog jeg har lidet skrevet derom.

D. 19. October rejste jeg over til Skaane og Lund til mit Fødested, at se hvorledes dér stod til. Da var min Moder død og min Fader havde og giftet sig igen med *Sidsel Pedersdatter*, og avlet med hende en Søn, navnlig *Peder*. Et halvt Aar derefter døde og min Fader. Hus og Gaard var afbrændt, saa vel som den hele By af General *Arenstorff* 1677, saa der saa slet ud. Det lille, som de efterlod, gav jeg til min Søster og til denne Halvbroders Opdragelse, saa som jeg trængte intet dertil, thi jeg havde lagt mig bra Penge til, mens jeg var udenlands, hvilke jeg mest havde omvexlet i Guld, og som jeg her havde set denne store Forandring og Forstyrrelse, rejste jeg tilbage igen den 31. dito fra Lund til Malmø og den 1. November til Kjøbenhavn igen. NB. Og naar jeg extraherer de foranførte Rejser, jeg har gjort al min Tid, da beløber det sig til 1679 Aars Udgang: 801 Mil.

[1]) Karen Marsvin (1610—80) til Dybæk, var Enke efter Statholder i Norge Iver Krabbe til Jordbjerg. Marsvinernes Gaard laa paa Hjørnet af Højbroplads og Ved Stranden, nu Nr. 21 (Plougs Gaard).

Der jeg nu havde været Laquai hos Hr. *Just Høeg*, og jeg fornam, at min første Herre Mons. *Borch* [ɔ: Jørgen Burchard] blev i denne Maaned antagen til Hofmester for Grevinde *Samsøes* [og] Kongens naturlige og ældste Søn, Hans Høje Excellence den højbaarne Herre Grev *Christian Guldenlew*[1]), syntes jeg dér at erlange en bedre Forfremmelse end at rejse ud igen med Hr. *Just Høeg*, og derfor anholdt at blive Cammertjener hos denne unge Herre, saasom jeg kunde temmelig mine Sprog og i andre Maader kendte mig duelig dertil, hvorpaa mig og blev gjort halv Forsikring (og *Just Høeg* rejste in December Maaned bort). Men som denne unge Herre havde en Fontenelle paa sin Arm[2]), vilde de helst have en, der forstod Balber-Kunsten til at være Cammertjener, hvortil blev

[1]) Christian Gyldenløve (1674—1703) var ældste Søn af Christian V og hans Maitresse Sophie Amalie Moth (se Indledningen). Han og hans Broder, Ulrik Christian, kom meget tidlig i Huset hos deres Farbroder, Statholderen Ulrik Frederik Gyldenløve, med hvis nyfødte Datter Charlotte Amalie Danneskiold-Laurvig (1682—99) han blev forlovet, da han var 8 Aar gammel. Samme Aar blev han for sin Opdragelses Skyld sendt til Udlandet, hvorom der nedenfor fortælles. For at skaffe Midler til at lade ham optræde paa en fyrstelig Maade lod Kongen ham faa rigelige Indtægter af forskellige Embeder: 4 Aar gammel blev han saaledes Stiftamtmand i Bergen og i sit 7de Aar Generalpostmester i Norge, hvilket Embede 1685 blev overladt hans Broder, mod at han selv fik de langt større Indtægter af det danske Postvæsen. 1691—94 var han i fransk Krigstjeneste i Flandern og Spanien og kommanderede sit eget Regiment „Royal danois". Ved sin Hjemkomst blev han Generallieutenant i den norske Hær, som han fra nu af næsten hvert Aar inspicerer. 1697 blev han Feltmarskalklieutenant. 1696 blev han, 22 Aar gammel, gift med sin 14-aarige Fæstemø, og da hun døde 1699, blev han 1701 gift med Generaladmiral Jens Juels Enke Dorothea Krag (1675—1754). S. A. overtog han Kommandoen over et dansk Hjælpekorps i Kejserens Tjeneste. Han var en kundskabsrig, begavet og elskværdig ung Mand, der var højt elsket af sin Fader og af sin Halvbroder og Barndoms-Kammerat, Kong Frederik IV. Christian Gyldenløves pludselige Død i Odense 1703 gjorde Ende paa de store Forventninger, der næredes til ham.

[2]) Fontanelle, et lille kunstigt fremkaldt Saar, der stadig blev holdt aabent for at lede Legemets Vædsker dertil, et Middel, som Nutidens Læger ikke mere bruger.

CHRISTIAN GYLDENLØVE
Stik efter Maleri af Hyacinth Rigand.

antagen *Morten* paa Toldbodens Broder *Erich Matzen*, dog ikke før end sidst i Juli 1680, men jeg antog Laquai-Tjenesten hos denne dejlige unge Herre d. 1. Januar 1680 i Tanken at naa det andet med Tiden.

Altsaa vil jeg nu slutte denne min Antegnelses første Bog til 1679 Aars Udgang og den anden at tage Begyndelse 1680 og saa længe Gud sparer mig Liv og Helse videre anføre mit Levneds Fremdragelse.

Ende paa første Bog.

Kjøbenhafn d. 31. December 1679.

MATHIES SCHAANLUND

ANDEN BOG.

OM MIN LYKKE OG LEVNEDS FREMFART I VERDEN

Anno 1680.

Den første Januari blev jeg antagen for Laquai hos Hans Høje Excellence, Højbaarne Herre, Grev *Christian Guldenlew* (hvilken vi ej gav anden Titel eller Svar, naar han kaldte paa os end „Hr. Greve"). Hos hannem fik [jeg] mine aarlige skønne Liberier med desforuden skønne nye Hatte med brede Sølvgaloner, Sko, Strømper, skønne Baand og Garniturer, som brugeligt og Moden var, item bekom jeg aarlig i Løn hertil 50 slette Dlr., samt havde fri Kammer, Kost og anden Behør; altsaa kunde jeg med de Drikkepenge, der kunde falde, lægge mig noget tilgode.

Annal og Journal.

Den 21. Febr. udgik en kgl. Forordning om en Prinsesse-Styr[1]).

D. 3. April holdt den svenske Ambassadeur og Rigens Raad *Gyldenstierne*[2]) en meget prægtig Indtog i Kjøbenhavn med en stor Del kgl. danske og

[1]) I Anledning af det forestaaende Bryllup.

[2]) Carl XI's mægtige Yndling Johan Gyllenstierna (1635—80) var fra 1679 General-Guvernør over Skaane. Han døde faa Maaneder efter Formælingen.

svenske Carosser, hver med 6 Heste, han havde for sig 12 svenske Herremænd tilhest med blaa baldyrede Klæder. Liberiet af Pager, Laquaier og flere, var det kgl. svenske: blaat Klæde med Sølv- og Guld-Galoner. Efter hans Audience hos det kgl. Hus kørte han til sit Logement, som var paa Amagertorv. Han var en hel stor, fed Mand. Statholder *Guldenlew* tilbød ham tydsk Confect, som rejste sig par respect af Skaalerne. Hans Ærinde var at afhente den kgl. tilsagte Brud til sin Konge.

D. 11. April fulgte herpaa en usigelig skøn og kostbar Caroussel, den kgl. Prinsesse *Ulrica Eleonora*[1]), som skulde være Dronning i Sverrig, til Ære. Det kgl. Parti og Suite var røde med tvende grønne Herolder foran, alle baldyrede af Guld og Sølv paa Romanske, deres Cachetter[2]) med Plumager og Hestenes Hoveder ligedan, Chabraquerne af samme Baldyring og Kostbarhed. Prins *Jørgens* Parti var blaa med to røde Herolder, alle med romansk Dragt og samme Baldyring.

Nu præsenterede disse to Partier paa Ridebanen for hver sin Ende, og var den tillukket og med Vagt forvaret, at ingen kom derind uden de Svenske og hver Herres Liberi, som hertil hørte, hvilke vare af en stor Mængde og i ligemaade kostelig klædte. Dronningen, Prinsesser og Damer af det kgl. Hus stode paa den ene Altan tvert ud for Ringen og des [ɔ: dens] Pyramider. Den svenske Ambassadeur med Prinser, Grever og andre store

[1]) Se Side 11.
[2]) Casquet = lave Huer, Barretter.

Ministre, som vare gamle og Marqueurs[1]) og ej adret til den Divertissement, stode der tvert imod paa den anden Altan og anskuede dette. Min Herre med sin Moder og Søstre, samt flere af den Familie stode i Vinduerne hos Fru Cancelliraadske[2]), og ellers alle de Huse omkring Ridebanen vare ganske fuldpakkede med Anskuere, men endog alle Plankeværk og Tage vare fulde af Folk, ja de afreve mange af Tagstenene for at se denne Herlighed[3]), hvilket nu saaledes angik:

Ved Trompeters og Herpukkers Lyd red begge disse Partier fra deres Ort i stor Pomp og Train og mødte hinanden midt for Ringen og Pyramiderne, som stode midt paa Pladsen; saadan Tour gjorde de tre Gange og det med Ceremonier i Mødelsen.

Dernæst rendte Kongen fra sin Ort i fuld Galop imod Ringen (men Trompeter og Herpukker holdt

---

[1]) Daae har udeladt Ordet „Marqueurs", Markører, der her betyder det samme som Kampdommer. Se nedenfor Side 106.

[2]) Sophie Amalie Moth stod dengang paa Toppunktet af sin Lykke, hun var 1677 blevet ophøjet til Grevinde af Samsøe, og Kongen havde Aaret før med Navnet Gyldenløve legitimeret de fem Børn, hun havde født ham, samtidig med de Prinser og Prinsesser, Dronningen havde bragt til Verden. De fire af Grevinde Samsøes Børn — Ulrik Christian var vel endnu for lille, de andre i en Alder fra 4 til 8 Aar — stod hos hende i Vinduet i Broderens Bolig paa Slotsholmen sammen med hendes Moder Ida Burennæa (1624—84), som havde ført Datteren i Kongens Arme og nu nød sin Løn derfor. Broderen, Matthias Moth (1647—1719), var Aaret forud blevet adlet og nu samme Aar blevet Kancelliraad og Kammersekretær for de norske Sager. 1688 blev han Oversekretær i Kancelliet og fik i rigeligt Maal Udmærkelser og Tillidshverv, som faldt i hans Lod, ikke alene paa Grund af Slægtskabsforholdet, men ogsaa fordi han var en kundskabsrig og fremragende dygtig Personlighed. Han var 1676 bleven gift med Kirstine Aagaard, der døde 1696.

[3]) Ridebanen ved Slottet indtog den nordøstlige Del af den nuværende Ridebane mellem Springvandet og Kolonaden. Den nordlige og vestlige Del af Slotsholmen var dengang bebygget, og her laa ogsaa Matthias Moths Gaard tæt ved Stormbroen, der dog først blev opført 1682, efter at den gamle Løngang var blevet nedbrudt allerede 1668. (Meddelt af Slotsforvalter Bering Liisberg.)

op i Rendingen) med sin skønne laxerede[1]) og forgyldte Lanse. Dernæst tumlede [han] med Hesten for Enden nogle Gange og rendte til igen med Chevelinen[2]) og kastede den i den staaende af Pap gjorte fuldkommen Morian. Dernæst red Prins *Jørgen* for sin Sted og den Ende lige paa samme Maade, og saa fremdeles en efter anden fra hver Ende indtil de 12 Par af hver Sort havde fuldbyrdet sit indtil den sidste. Ved Pyramiden stod en Laquai fra hver Herre naar han rendte, tog Langsetten af Handen og i en Hast og Reningen[3]) og flyede ham Chevelinen [ɔ: Javelinen] igen og forføjede sig strax fra det Rum.

Siden red Kongen i fuld Furie med dragen Kaarde til Ringen og strax derpaa i samme Rend hug Hovedet af Morianen, vendte tilbage og tog Hovedet i Rendingen med Kaarden op paa Spidsen. Dette blev fuldført fra den første til sidste af begge Partier om hinanden. Alt mens Rendingen varede, hørte man hverken Herpukker eller Trompeter uden saa snart nogen fik Ringen, halshuggede Morianen, eller tog Hovedet op med Kaarden eller rammede den med Chevalinen [Javelinen] og Livkarlen, som stod ved Pyramiden og Ringen, gav han Tegn og maatte anvise Ringen for de Herrer Marqueurs, som holdt Bog herover, [og] antegnede paa hvad Sted Ringen var træffet, i Midten eller paa Siden med videre, de antegnede om Morianen og Hovedet. Da hørtes Lydet[4]).

[1]) Laxerede = lakerede.

[2]) Skal være Javelinen, et lille Spyd,

[3]) Reningen betyder vel Rendingen, Løbet, Ridtet. Den hele Fremstilling er noget uklar.

[4]) Lyden af Musikken.

Siden red en og en imod hinanden og saa i Tummel, havende hver sit malede Skjold paa Ryggen og Lommen fuld af brændte Lerkugler og slog dermed hver efter sin Mand til Omvexling med Kuglerne paa Skjoldene og det fra den første til den sidste, som var iligemaade fornøjeligt at anse. Kongen, Prinsen og alle Herrerne, som var i denne Forlystelse, havde ej alene 3—4 à 5 Handheste til Omvexling, alle med kostelig Mundering foruden de nye kostelige Liberier, som deres Pager, Laquaier og Domestiquer førte.

Til denne Forlystelse var opsat kostbare Priser af Guld og Juveler, Kongen vandt selv den største Pris, Statholder *Guldenlew* vandt en Sølv-Skjold, samt en Guldring med Diamanter besat, stor som Ringen mellem Pyramiderne, som de brugte til Ringrendingen. Denne Divertissements Udredning[1]) kunde ingen Herre komme ud med til sin romanske Klædning, Liberier og deslige, foruden sine kostbare Heste, end 3—4 à 500 Rigsdaler, mange par respect tog sig temmelig nær.

Den anden Act siden blev en Del af Kongens Staldkarle udstoppede i Skindklæder i et helt Stykke fra Fod til Haand, en stoppet Spand paa Hovedet med Hul nær for Øjnene, at de kunde se igennem. Saa blev de satte paa raske Heste uden Sadel, og disse, en imod en, skulde med Lanser og Puld[2]) for Enden rende imod hinanden og støde hinanden fra Hesten; undertiden rammede de fejl,

[1]) Udredning = Udstyr.

[2]) Puld betyder vel det samme som Duppen, f. Eks. paa Spidsen af en Floret. En Puls er en Stage med en flad Træskive paa Enden.

ULRIK FREDERIK GYLDENLØVE
Maleri af Mieris paa Kunstmuseet i København.

undertiden blev en afstødt og undertiden begge, og hvem som [faldt] paa Jorden, den kunde ikke røre sig af Rummet, men de dertil bestilte maatte bære ham bort igen eller og om han skulde ride igen[1]).

Der dette var tilende, gik alle bort til de beskikkede Stilladser og Trapper efter Anstalt[2]). Da blev paa Banen udslept[3]) Bjørne, Hunde, Tigere, Grævlinger, Tyre og Hunde, hvert Parti med Hundene at kæmpes. Denne Lyst varede fra Klokken 9 à 10 til om Aftenen. Siden forærede Hr. Statholder *Guldenlew* sine tvende romanske Klædninger til de franske Comediant-Spillere. Hans Eqvipage og Udredning, samt det kostbare Liberi kom over 2000 Rigsdaler at staa.

Denne Maaneds Udgang blev saaledes tilbragt med kostbare Festins, Masquerader, Comedier, Balletter, Fyrværk og mange andre Forlystelser[4]).

D. 1. Maj blev denne kgl. Brud under Ledsagelse af begge deres Majestæter, Dronningerne, Prinsesserne, det ganske kgl. Hus, menige Ridderskab og Adel, samt Damer og Cavalierer, ført af Kjøbenhavn, hvor Militsen tilhest og -fods, samt Borgerskabet stod i Gevær i alle Gader lige fra

---

[1]) Der findes en „Relation was bei dem von Ihr Königl. Maytt. zu Dennemarck etc. angeordneten Carrousel — — auff der Königl. Reitbahne vorgegangen in Copenhagen den 21. April, An. 1680. Gedruckt bey Sl. Corfitz Lufften nachgelassener Witwen", men denne Beskrivelse er ligesaa utilfredsstillende som Skaanlunds. — I Rigsarkivet findes et smukt Manuskript med udmærkede Illustrationer vedrørende et Par af Christian V's Karuseller.

[2]) Anstalt = Foranstaltning. (Kalkar.)

[3]) Udslept = sluppet ud.

[4]) Nogle af disse Fester omtales i svenske Relationer til Stockholm og er ligesaa morsomme som betegnende for det spændte Forhold mellem Danske og Svenske. Danske Samlinger 2 R. 5 B. S. 79.

Slotspladsen til Nørreport, og saasnart hun var udkommen af Porten, blev alle Stykkerne løsnede af Voldene, Castellet og Flaaden. Siden til Fridrichsborg Slot med stor pompeus Pragt og Følge saavelsom den svenske Ambassadeur og hans Suite, tillige med mange fra Sverige, som her var ovre at anse dette. Kongen gav hende 9 Carosser, hver med 1 Spand Heste, hvoriblandt var 4 Carosser, som Grev *Anton* og Hr. *Just Høeg* havde paa den nijmegenske Ambassade. Kongen gav *Just Høeg* for den ene, med ringe Heste derhos, 3000 Rigsdaler[1]).

D. 3. Maji blev hun ført fra Fridrichsborg til Croneborg[2]). D. 4. dito blev hun ført ved en prægtig Galej derfra udi Medfølge af hendes Søster *Hertuginden af Holsten-Gottorp* ad Helsingborg til, men saa snart hun var kommen ud fra Sjællands Landet, begyndte Stykkerne af Croneborg Slot at tordne, saa vel som af 12 beskikkede Orlogsskibe, der laa paa Strømmen, og der hun kom til Helsingborg, kom Enkedronningen af Sverige hende i Møde og undfangede hende. Adelen, Gejstligheden og Borgerskabet vare og paa Steden at beneventere hende.

Strax derefter, udi begge deres Majestæters Navn af Danmark, kom til sædvanlig Complimentering fra Croneborg til Helsingborg Hs. høje Excellence Hr. Statholder *Guldenlew* lige paa den Tid, som den kgl. Brud tilligemed den svenske Enkedron-

[1]) Se om denne Fest: O. Nielsen, Kbhvns. Historie V, S. 311 flg.

[2]) Resten af Bryllupsfærden, fra den 4. til den 6. Maj, er oversat efter „Tages-Register".

ning og begge de danske Ambassadeurs, Grev *Anton* og Baron *Jens Juel*, saa og Baron *Gyldenstierne* og andre svenske Herrer, holdt Taffel, og efter holdende Taffel forføjede han sig strax derfra igen til Croneborg.

D. 6. Maji indhentede Kong Carl XI den kgl. Brud *Ulrica Eleonora* paa den adelige Herregaard Skotterup [Skottorp] ved Halmstad, som den svenske Ambassadeur *Ørested* var tilhørende[1]), hvor hun sammesteds blev Hans Majestæt af højbemeldte Hr. Grev *Anton[i] af Altenburg* og Baron *Jens Juel* overleveret, og derpaa samme Aften skete Bilageret med stor Solennitet; dernæst skete hendes Indtog til Stockholm d. 24. November.

D. 7. Juni rejste Kongen, Dronningen, Hans høje Excellence Statholder *Guldenlew* samt hans Gemal, hendes høje Naade[2]), til Holsten og siden Oldenburg. D. 9. Juni flyttede min Herre Greven fra hans Fru Moder udi Statholder *Guldenlews* Palais[3]), og havde de da ej større Suite end Hofmesteren *Borch*, min Kammerat, *Christopher Ditlofsen Fris*, og mig. Dér blev vi tvende Laquaier vel trakterede, den Mad, som kom fra hans Bord og Hofmesters fik vi tvende og Rhinskvin hver Maaltid; vi blev opvartede af Statholderens Folk.

D. 26. Juli kom Dronningen og hendes høje

[1]) Hofkansler, Statssekretær Frantz Juel Ørnestedt (1624—85).

[2]) Statholderen Ulrik Frederik Gyldenløves Gemalinde (se Side 42) havde Titlen „Hendes høje Naade".

[3]) Ulrik Frederik Gyldenløve fik 1669 Skøde paa den Grund, hvor han byggede sit Palais (Charlottenborg). Grundstenen blev lagt 1672, men det var ikke helt færdigt før 1683. Da Gyldenløve efter Kongens Død 1699 livstræt nedlagde sine Værdigheder og bosatte sig i Hamburg, blev hans Palais købt til Enkesæde for Enkedronning Charlotte Amalie og fik Navn efter hende.

Naade og d. 27. dito Kongen og Hans høje Excellence fra Holsten igen. D. 26. September fik vi nyt Liberi.

D. 27. October døde Grev *Antoni af Altenburg* til Oldenburg. Det er mærkeligt, at den Nat var der en skrækkelig Allarm i *Gyldenløves*[1]) Palais fra Rustkammeret ner ad den store Trappe med Heste, Redskab, Kufferter og deslige; der laa Narren næst ved Rustkammeret; han stod op og syntes, at denne Allarm var dernere, men saa intet. Hendes høje Naade lod Kammerpigen gaa ud paa Trappen og fornemme hvad der larmede saa deroppe (saasom hendes Værelser var det mellemste Lofts Højde)[2]), men hun saa aldeles intet, thi da var det stilt, og naar de havde lagt sig, da larmede det ligedan igen. Men faa Dage derefter kom der en Expres fra Oldenburg og havde Tidender, at Hendes høje Naades Fader Grev *Antoni* var død, og strax maatte drages ner for Trapperne Hestetøjet og Kofferter, lige som forhen advaret[3]) var, saa at den 2. December rejste Hs. høje Excellence og hun til Oldenburg.

Og som min Herre Greven alt efter Aarenes Tiltagelse blev tilholdt adskillige Exercitser og Øvelser, saasom efter han var iklædt og gjort sin Morgenbøn og havde faaet Frokost, siden studerede, dernæst havde han sine visse Timer om Dagen, saasom 1) Syngemester, 2) Fægtemester, 3) Dansemester, 4) Sprogmester, 5) Herpukkenslager 6) Skri-

[1]) Navnet er ellers altid stavet Guldenlew.
[2]) Lofthøjde = Loft, Stokværk, Etage.
[3]) Advaret = varslet.

vemester, 7) Ridseren var *Jens Hedemark*, 8) Fendriksvinger[1]) 9) (denne skulde staa først) Capitain *Fridrich Monchgaard* under Garden tilfods[2]) kom hver Dag til Herren, og lærte Herren at exercere hannem med Musquet og Pique, til hvilken Ende Hofmesteren købte og lod gøre hannem et Regiment tilhest og et tilfods af Bly[3]), derudi øvede Capitainen ham at exercere først Corporalskaber, siden Compagnier og saa Regimenter paa alle optænkelige Maader, hvortil og var smaa Messing-Stykker som Nøgler med Lavetter med og alt Behør.

Imidlertid kom der og til os, som var befalet, en af samme Compagni, Capitain d'armes[4]) at lære mig og min Cammerat at exercere med Musquet og Pique, indtil vi var perfect, saa han undertiden exercerede os og vi Herren igen, og ved Berømmelse blev han mere animeret. Ligeledes lod Herren os lære at fægte, dog vi, min Cammerat og jeg, gik hen paa Fægteskolen, og begyndte vi først at fægte d. 20. December 1680. Jeg blev fremdeles ved, men min Cammerat havde ingen Lyst dertil, thi

---

[1]) Ved festlige Lejligheder marcherede Fændrikken foran og udførte de mærkeligste og i høj Grad kunstfærdige Svingninger med sin Fane. Paa Ridderakademierne i Sorø og senere i Kbhvn. fandtes Kasten med Piker (Spyd) og Fanesvingning mellem de adelige Lærefag.

[2]) Kaptajn i Livregimentet (Garden til Fods) Frederik Munchgaard havde udmærket sig i Krigen og blev haardt saaret ved Christianstad 1676. Han fik 1681 Vaabenbrev og blev Hofjunker og Kaptain, Aaret efter Major og gik 1689 som Oberstlieutenant med Hjælpetropperne til Irland, hvor han 1690 blev Oberst og Chef for Prins Frederiks Regiment, men Aaret efter den 12. Juli dræbt af en Kanonkugle i Slaget ved Schreagh (Agrim). Han blev 1685 gift med Birgitte Schøller, Datter af Vicelagmand i Trondhjem Christopher Schøller til Gjølmø, se nedenfor.

[3]) Tinsoldater eller Signaturer af Metal, hvormed Datidens indviklede Exercits, Evolutioner og Formationer indøvedes.

[4]) En Underofficer af højere Rang, Vaabenmester eller Oversergent.

da han havde gaaet der i et halvt Aars Tid, forlod han Fægtningen, og tog i den Sted den Time og lærte at ride og det paa sin egen Bekostning.

Anno 1681.

Den 8. Januari kom Hs. høje Excellence fra Oldenburg[1]). D. 18. April rejste Kongen, Dronningen og H. H. Excellence til Holsten og Oldenburg. D. 11. Maji rejste Dronningen og Hendes høje Naade til Cassel. D. 19. Maji kom Kongen igen fra Holsten. D. 24. dito kom H. H. Excellence derfra; samme Dag var Greven, min Herre, hos Hs. kgl. Højhed første Gang.

Den 28. dito blev min Herre Soldat under Kronprinsens Kompagni, hvilket var hel artigt, Kronprinsen var Kapitajn, Prins *Christian* Lieutenant[2]), Grev *Reventlow*[3]) Fændrik; siden var de under Gevær: Baroner, Geheimeraads- Generals- til Oberstlieutenants Sønner, smaa og fast alle af én Stør-

---

[1]) Kongens mange Rejser til Holsten foranlediges af mangfoldige politiske Forhold, f. Ex. Ordningen af de gottorpske og oldenburgske Forhold samt Inspektion af Hæren o. s. v. Dronningen besøger sin Moder, Enke-Landgrevinde Hedvig Sophie i Cassel, der døde 1683, og Badet Pyrmont.

[2]) Christian Gyldenløve var 7 Aar gammel og kommer fra nu af meget sammen med de kongelige Prinser. Den ældste af disse, den senere Kong Frederik IV, som var 10 Aar gammel, vedblev at være hans gode Ven og Kammerat. Prins Christian, der døde 1695, var kun 5 Aar gammel. Det omtalte Kompagni var dels oprettet for at more Drengene med at lege Soldat, dels for fra Barnsben at indpode dem den militære Aand. Dette Drengekorps er det egentlige Ophav til det senere Landkadetkorps. (Se P. Fr. Rist, Støvlettiden, Kbhvn. 1884, S. 68.)

[3]) Overjægermester Grev Conrad Reventlows Søn Grev Christian Ditlev (1671—1738) var Kongens Gudsøn og blev forlovet med hans Datter Anna Christiane Gyldenløve (1676—89). Han blev 1709 Overgeneral over den danske Hær.

Gyldenløwes Palais (nuv. Charlottenborg) ud til Haven.
Efter Maleri paa Frederiksborg af Jacob Coning.

relse, rødklædte med gult Foer under. Deres Musketter, smaa Messingpiber, Patrontasker og alt Behør; de exercerede hel net, og hver Lørdag maatte de indfinde sig paa Slottet paa Riddersalen at exercere, de havde og unge Hobois, men af privat Folk.

D. 2. Juli kom hendes høje Naade igen, og d. 10. dito kom Dronningen derfra [fra Cassel] til Kolding, dér var Kongen; d. 29. Juni rejste Kongen paa 1 Dag til Kolding. D. 24. dito rejste min Herre Greven til Kronprinsen paa Fridrichsborg, d. 26. kom vi hjem igen.

D. 2. Augusti rejste Kongen fra Kolding til Oldenburg for at bese den ny Fæstning Christiansburg, d. 9. dito kom Kongen igen til Kjøbenhavn. D. 13. dito fik vi nyt Liberi. D. 27. dito blev min Herre Corporal under bemeldte Compagni.

Anno 1682.

D. 7. Januari blev min Herre Sergent under Hs. kgl. Højheds Compagni og indfandt sig med sit Korsgevær[1]) iblandt de andre paa Riddersalen under samme Commando.

D. 8. Maji rejste Dronningen og hendes høje Naade til Holsten, og d. 14. dito rejste Kongen og H. H. Excellence til Holsten, hvor de d. 5. Juni til Itzehou blev besøgt af Churfyrsten og Chur-

[1]) Korsgevær, egentlig Kortgevær, en Hellebard, hvormed Officererne var bevæbnede.

fyrstinden af Brandenburg, samt Churprinsen og Churprinsessen[1]).

D. 18. dito rejste Grevinde *Samsøe* til Richsdorf udi Holsten[2]).

D. 15. Juni rejste min Herre til Kronprinsen paa Fridrichsborg, d. 17. dito kom vi igen. Samme Dag kom Dronningen og hendes høje Naade fra Holsten hjem.

D. 23. dito kom Kongen og Hs. høje Excellence igen fra Holsten, d. 28. dito kom Grevinde *Samsøe* fra Holsten igen. Ellers var Enkedronningen og i Holsten paa den Tid.

D. 14. Juli rejste Kongen og Hs. høje Excellence til Holsten og Oldenborg. D. 15. dito blev Dronningen forløst med en Prinsesse, død i Fødslen. D. 23. dito kom Kongen igen, men Hs. høje Excellence ikke. D. 28. dito rejste Kongen til Kolding[3]), og d. 5. Augusti kom Kongen og Hs. høje Excellence fra Kolding.

NB. Saasom det allernaadigst har behaget H. K. Majestæt, at Hs. høje Excellence Greven min Herre skal rejse udenlands, saa kan jeg ikke antegne noget om det kgl. Hus eller Danmark, men begynder med at antegne om vores Rejser og saa videre, hvad paa de Tider og Steder forefalde kan,

---

[1]) Det var ikke alene et politisk Besøg af den store Kurfyrste Friederich Wilhelm (1620—88) og hans Gemalinde Dorothea af Holstein-Glücksborg, thi Kurprinsen, den senere Kong Frederik I af Preussen (1657—1713) var gift med den danske Dronnings Søster Elisabeth Henriette (1661—83). Biskop Jens Bircherod fortæller i sine Dagbøger, at de ankom til Itzehoe med en Suite af 230 Personer og 700 Heste „og holdt med skiøn proces deres Indtog".

[2]) Grevinde Samsøe købte d. A. Godserne Schönweide og Rixdorff, en Mils Vej Nord for Pløen.

[3]) Til den store Troppesamling.

CHARLOTTA AMALIA
Stik efter Maleri af Hollænderen J. Gole.

CHRISTIAN V
Engelsk Stik efter Maleri af D. Loggan.

saa længe Gud behager, hvortil den barmhjærtige Gud give denne dejlige unge Herre Naade, Lykke, Helsen og Velsignelse.

Og som jeg nu erindrer en dangereux Passage han var udi Anno 1680 midt om Sommertid. Saa som den unge Herre ikke i det første skulde mistrøste sig over, at han skulde være for længe fra hans Fru Moder, siden han blev fra Fruentimret afsondret og kom under Hofmester og fik Domestiquer, blev ham alligevel tilladt at besøge sin Fru Moder tvende Gange om Ugen, nemlig Søndag og Onsdag Eftermiddag og saa forblive til Aftensmaaltid og i blandt andet at divertere sig med sine Frøkner Søstre[1]).

Nu hændte det sig en Søndag Aften, at han skulde køre hjem til Statholders[2]), bad Kusken, at Forrideren skulde spænde for og køre Herren. Denne havde glemt Tømmespændet paa den venstre Side. Herren kom ud og satte sig i Carossen, og Hofmesteren frem for ham. Saa snart vi kom ud om Porten, drog Kusken mest paa Tømmen af den højre Hest, saa at Carossen kom ud paa Kanten af Canalen og tog en lang Stok[3]) af Bolværket, som laa oven paa Kanten jævnt med Gaden, [og som] kom mellem Hjulene og [blev] ført tvert ud paa Gaden. Saa maatte Kusken lade Hestene raade,

[1]) Kongen havde tre Døtre med Sophie Amalie Moth: Christiane Gyldenløve (1672—89), der blev gift med Frederik Ahlefeldt, Sophie Christiane (1675—84), der var forlovet med Christian Ditlev Rantzau, men døde som Barn, og Anna Christiane (1676—89), der som nævnt ligeledes var forlovet, men døde 13 Aar gammel.

[2]) Sofie Amalie Moth boede „Bag Børsen" (nu Slotsholmsgade) i den senere saakaldte Lerches Gaard" (nu Ministeriumsbygning), der dengang laa mellem Feltherreinde Schacks og Ahlefeldts Gaard.

[3]) Stok, Tømmerstok.

og [de] blev løbske. Men der han kom for Enden af Canalen ved Børsen, drog han i den højre Tøjle og tvang dem til Muren af Nedgangen fra Børsen, saa Stangen tørnede mod Muren i Løbet, at der udvæltede 9 store Stene, Carossen sprang i Vejret og Kusken faldt af. Der var ingen Folk i Vejen, som kunde hjælpe, vi ikke heller, thi min Cammerat[1]) gik langt foran med et lidet Voxbillede med [G]las for og jeg stod paa Carossen, dog sprang af, men dette var altfor hastigt gjort. I det samme vendte Hestene og vendte sig mod Slottet. Strax resolverede Hofmesteren (som Tiden var kort) og lukkede Carosdøren op, tog den unge Herre i sine Arme og kastede sig baglænds af Carossen ud, [og] faldt saa just paa en Fejelse-Bunke fra Boldhuset, og fik Herren ingen Skade, alene at i Faldet gled hans Hoved over Axlen, saa at lidt Hud af Panden paa Herren blev skavet[2]), som dog ikke var af nogen Betydenhed. Hestene med Carossen foer lige i fuld Galop over Slotspladsen. Den Capitain, som da Vagten havde, fik strax Soldaterne ud og [de] sprang i en Linie fra Slotsporten og over til Cancelliet[3]), Hestene vendte sig strax og i fuld Galop tog deres Vej hjemad, men der var saa kort Tid paa at gøre, at de nær havde kommet paa os igen ved Børsen og Boldhuset, hvorfra kom adskillige fra Kælderne[4]) og vilde give Herren Vin,

[1]) Denne Kammerat er Christopher Ditlofsen Friis.

[2]) Skave = skrabe. (Kalkar.)

[3]) Cancelliet var en Bygning med et Taarn, som laa paa Slotsholmen tilvenstre for Højbro, Vagthuset laa ud for Højbro.

[4]) Der havde kort før været en Vinkælder „Frederiks Kælder" i Boldhuset, den nuværende Kancellibygning, men den var flyttet til Nabohuset.

KØBENHAVNS SLOT OG OMGIVELSER VED MIDTEN AF 1600-TALLET (Rekonstr. af afd. Conservator C. CHR. ANDERSEN).

Børsen. Sophie Moths Gaard. Boldhuset.

Holmens Bro. Slottet.

Renteriet.

menende, at han var bleven altereret, men han smagte intet. Saa tog jeg min Herre paa Armene og bar ham hjem, Hofmesteren fulgte med. I Vejen holdt han [ɔ: den unge Herre] idelig paa og spørge mig, hvad det skulde betyde og hvad det var, jeg sagde, det var kun Lystighed af Hestene, „de ere kaade og vilde springe“ med videre, [at] jeg kunde føre ham af frygtsomme Tanker. Der vi kom mod Gaarden[1]), stod Grevinden, hendes Søster[2]) og Pigerne udi Vinduerne, kom saa ud og tog imod ham og det med Jammer og Graad, hvorover han blev perplex og altereret, endskønt han havde Gud ske Lov ingen Fare eller Skade faaet. Dog var det Gud at takke, at Carossen med dem ikke væltede ud i Canalen, da havde Livet været nærmere i Vouve[3]). Et Par Timer derefter maatte den anden Kusk køre ham hjem og *Moht* fulgte med[4]). Gud bevare hannem fremdeles fra slig og anden Farlighed.

Nu vil jeg igen begynde at erindre mig til Antegnelse om den før ermeldte Rejses Foretagelse m. v. Først blev Hovmesteren *Borch* [Burchardt] benaadet at være tillige extraordinaire Envoyé i Holland samt Cancelliraad. Hans Søstersøn, *Gert Düsseldorph*[5]), som før var Staldmester hos *Just Høeg* paa Ambassaden, blev nogen Tid før Herrens Informator og Underhofmester, saa var og

[1]) Altsaa tilbage til Grevindens Hus.

[2]) Det kan ikke afgøres, hvilken af hendes tre Søstre, som alle var gifte, der paa den Tid opholdt sig hos hende.

[3]) Vouve = Vove = Vaade. (Kalkar.)

[4]) Ved Moth forstaaes Moderen, Grevinden. [5]) Se S. 33.

Erik Madsen Cammertjener; til Rejsen blev Pager antagen: *Christian Brøgmand*[1]) og *Anders Moht*[2]); Jeg, *Christopher*[3]) og *Christian* Laquaier, — dette var hans Rejse-Suite.

Anno 1682 d. 20. Augusti var Greven min Herre oppe paa Slottet hos Kongen Formiddag fra Klokken var 11 til 1. Samme Dag rejste Kongen om Eftermiddagen til Fridrichsborg. D. 25. dito tog min Herre Afsked med Prinserne paa Slottet. D. 26. dito Klokken 3 om Eftermiddagen rejste min Herre fra Kjøbenhavn til Fridrichsborg. Hans høje Excellence Statholder *Guldenlew* tog imod ham $1^1/_2$ Mil derfra, kom did Kl. $7^1/_2$. D. 27. var Herren i Kirken med Kongen og det kongelige Hus, og efter holden Maaltid gjorde Herren sin Afskeds-Visit hos Hans prinselige Højhed Prins *Jørgen*[4]). Kl. 5 tog Herren Afsked med Hs. kgl. Majestæt. Imidlertid og naar vi var der [ɔ: i Frederiksborg], logerede vi Domestiques enten hos *Spistrup* eller ved *Polat* i Byen.

Den 28. dito rejste vi derfra ad Skjoldnæsholm[5]), og Hs. høje Excellence Hr. Statholder *Guldenlew*

[1]) Christian Brügmann (født c. 1667), om hvem der iøvrigt intet vides, var en Søn af Etatsraad Nicolaus Brügmann til Ulriksholm og Østergaard, Regeringsraad i Glückstadt, og hans første Hustru, Statholderen Ulrik Frederik Gyldenløves Halvsøster, Gesilla Hausmann (1649—72).

[2]) Anders Moth var en Søn af Sophie Amalie Moths Søster, Beate Ingeborg (1646—97) i hendes første Ægteskab med Sognepræsten til Førslev og Sneslev, Provst Jens Andersen Hals (død 1675). Sønnen antog Moderens Navn, blev 1692 Kaptajn ved Biegens Dragoner, blev kommanderet med Hjælpetropperne til Ungarn 1692—93 og døde ugift c. 1695.

[3]) Christopher Ditlofsen Friis.

[4]) Kongens Broder, Prins Georg (1653—1708), gift 1683 med den senere Dronning Anna af Storbritanien, 1689 Hertug af Cumberland.

[5]) Skjoldnæsholm i Sorø Amt blev 1683 af Kongen mageskiftet til Ulrik Frederik Gyldenløve, der senere skænkede det i Medgift til sin Svigersøn Christian Gyldenløve.

og Oberstaldmester *Haxthuusen*[1]) fulgte med. Vi havde Regnvejr fra Fridrichsborg og mens vi kørte en Fjerdingvej. Vi kom til Slangerup Kl. 10, maatte saa bie efter Heste paa Torvet til Kl. 11, kom til Roskilde Kl. 3, hvor vi besaa alle de kgl. kostelige Begravelser i Kirken. Klokken $3^1/_2$ rejste vi derfra og kom saa til Skjoldenæsholm Kl. $7^1/_2$.

Den 30. dito Kl. 9 rejste vi derfra, hvor Hs. høje Excellence, hendes høje Naade og hendes Søstre Frøkener fulgte os en halv Mil paa Vejen og dér tog Afsked, kom saa til Soer Kl. 12, bestilte der Maaltid hos Gæstgiveren *Holstes*, imidlertid besaa det kgl. Academies Værelser m. v. Kørte saa derfra Kl. 3 og kom til Slagelse Kl. $6^1/_2$, fik friske Heste og Vogne hos *Anne sl. Daniel Vintappers* og begav os derfra Kl. 7 og kom Kl. 10 til Korsør, logerede hos Borgmester *Hans Andersens*, som holdt Herberg, hvor der strax blev ordineret 2 Underofficerer for Herrens Kammer og 4 Gemene udenfor. Den Dag godt Vejr.

Den 31. dito Kl. 8 sejlede vi derfra over til Nyborg i Fyen, kom der Kl. 11, logerede hos Postmesteren *Casper Kock*. Efter Spisning rejste vi derfra til Odense, kom der Kl. $6^1/_4$, logerede hos *Hendrik Hønne*. Den Dag godt Vejr.

Den 1. September kørte vi fra Odense Kl. 9 og kom til Assens Kl. 2, tog ind til Postmesteren

[1]) Overstaldmester Anton Wolf Haxthausen (1647—94) blev 1692 Overlanddrost i Oldenburg og Delmenhorst. Han og hans Hustru, Dorothea Justina Grevinde Aldenburg, en Søster til Ulrik Frederik Gyldenløves Gemalinde, hørte til Herskabernes intimeste Venner, og det var Haxthausen, der arrangerede Kongens talrige Karusseller og „Hesteballetter".

Tommes Phers i Strandgade[1]). Drog tilvands derfra Kl. 3 over til Færgestedet og kom ikke dér førend Kl. var 9 om Aftenen til *Poul Haarmans.* Den Dag godt Vejr undtagen Regn et Quarters Tid fra Odense. D. 2. dito Kl. $7^1/_2$ kørte vi fra Færgestedet og kom til Haderslev Kl. 9 og fik strax Heste uden for Porten, kørte og kom til Toldstedet Kl. 12, hører Fyrsten til. Spiste hos *Christopher Ormkiels [Arnkiel?]*, kørte derfra Kl. 3 og kom til Flensborg Kl. 8, logerede hos Postmesteren *Giort Timmermands* [ɔ: *Georg Zimmermann*] Enke. Den Dag Solskin og Regn om hinanden.

D. 3. dito kørte vi fra Flensborg Kl. 8, kom til Sko[v]by Kl. 12, spiste hos Gastgieberen Major *Peter Wolchenberg,* drog derfra Kl. 2 og kom til Rendsborg Kl. $6^1/_2$. Formiddag Regn og Eftermiddag Solskin, logerede i den hvide Hest hos *Ejlers* Enke. Den rige Grev *Rantzau* af Breitenburg[2]) var til Rendsborg ankommen, kom strax og gav Herren Visite. Efter hans Bortgang kom Commandanten *Elsberg*[3]) og andre Officerer og gjorde min Herre Opvartning. Der kom og strax en Fændrik med 2 Sergenter, som blev sat for Herrens Kammerdør og 12 Gemene for Gadedøren.

[1]) Skaanlund tager det ikke saa nøje med Navnene. Postmesteren i Nyborg hed dengang Carsten Wulf og i Assens Thomas Iversen, der fra 1682—94 ogsaa var Borgmester og døde 1698. (Medd. af Landsarkivar G. L. Wad.)

[2]) Statholderen i Hertugdømmerne Ditlev Rantzau til Breitenburg, Drage, m. m. (1644—97) var den rigeste Jorddrot paa den Tid i Landet. Han var gift med den for sin Skønhed og Dannelse berømte Cathrine Hedevig Brockdorff.

[3]) Johan Anton Elnberger (1637—95) havde tjent sig op fra menig Soldat og blev 1682 Kommandant i Rensborg. Han udmærkede sig senere i Flandern som Generalmajor og Chef for det danske Infanteri, men overgav sig 1695 med Garnisonen i Dixmuyden til Franskmændene af ganske uforklarlige Grunde. Efter Krigsretsdom blev den gamle hidtil saa brave Officer henrettet med Sværdet.

D. 4. dito kom Commandanten igen om Morgenen og førte Herren op paa Voldene m. v. at hannem bese[1]), som er en kostelig stærk Fæstning. Drog Kl. 9 derfra og kom Kl. 12 til et Dorp, kaldet Wadsted; dér var Grev *Rantzau* og havde dér ladet anrette Maaltid for Herren og tog dér venlig imod hannem. Efter Taffel kørte han Kl. 2 derfra med Grev *Rantzau* udi hans Caros til hans Residence og Herregaard Drag, og kom dér Kl. halvgaaende 4. Den Dag godt Vejr. Strax vi kom der, førte han Herren i sin skønne Dyrehave, hvor vi saa hans Bøfler, Dyr og Vildsvin. Denne Herre *Rantzau* kan jeg ikke noksom berømme hvad stor Ære han beviste min Herre, og vi, som Tjenere vare, bleve ej forglemt, fik Herre-Logementer, kostelig Tractamenter, ej andet end Rhinskvin at drikke og [blev] opvartet af hans Laquaier med stor Reverence.

Den 5. Septbr. besaa vi Vandkunsten, var og atter i Dyrehaven. Hans Grevinde var af de *Brockdorpher*, ej alene en dejlig, men enddog en mere ydmyg end hoffærdig Dame. Den 6. var de paa Jagt at fælde et Dyr til min Herres Plaisier, men det mislingede[2]). Altsaa efter holden Taffel Kl. $2^1/_2$ tog Greven Afsked derfra og rejste til Itzehov og Grev *Rantzau* gelejdede hannem alt til Itzehov-Porten, dér tog han Afsked og rejste tilbage. Vi kom did Kl. tre qvart til 4, logerede ind til Landdrost og Raad *Brögmann*. Hans Frue

[1]) Meningen er: for at han kunde bese det.

[2]) Da Christian Gyldenløve kun var $8^1/_2$ Aar gammel, var Jagt ham endnu lidet kendt.

er Halvsøster til Statholder *Guldenlew,* Sønnen er Page hos os. Dér kom strax Gehejmeraad *Buchwaldt*[1]), Ridder af Elefanten, og aflagde sin Visite for min Herre. Godt Vejr i Dag.

D. 7. dito forlystede Herren sig og under Geleid af Raad *Brögmann* og hans Frue. Kl. 3 kørte vi hen til Glückstadt og besaa den skønne Fæstning, Slot og Volde, derfra Kl. 6 til det Grevskab Hirtzhorn, som tilhører Hs. høje Excell. Statholder *Guldenlew.* Strax derfra, og kom igennem Krempe Kl. 7 og til Itzehov igen Kl. 9. Den Dag godt Vejr.

D. 8. dito rejste vi fra Itzehov Kl. 10 ad Ytters [Uetersen] til Geheimeraad *Buchwaldt* paa hans Invitation til Gæst. To Mil derfra mødte hans Heste og Carosse til Herrens Tjeneste, nemlig Horst. Vi kom til Ytters [Uetersen], som er et Jomfrukloster, Kl. 2. Godt Vejr Eftermiddag. Den 9. dito Kl. 9 rejste vi derfra (alle Jomfruerne saa Herren og en Del spiste med ham og *Buchwaldt*). Herren kørte med *Buchwaldts* Carosse og Heste til Hamborg og kom der Kl. 12. *Buchwaldt* kom efter. Herren logerede først hos *Lobsten* i 2 Dage, men Envoyéen [Burchard] hos *Rouchon.* D. 11. dito flyttede vi og derind, samme Dag rejste *Buchwaldt* tilbage igen. Imidlertid besaa Herren (og vi nød det samme) alt som synværdigt var, Kirkerne, Voldene, Situationen, Portene og der

---

[1]) Geheimeraad Godske v. Buchwaldt (1624—1700), der var Klosterprovst i Uetersen og Verbitter for Klosteret i Itzehoe, var en meget anvendt Diplomat. Efter en Sendelse til England for at ordne Giftermaalet mellem Prins Jørgen og Prinssesse Anna var han bleven Ridder af Elefanten. Han var anset som en højt begavet Mand.

udenfor Glaspusteriet til Altona, der blæste han adskilligt; den slibede Tasse [ɔ: den slebne Kop] fik han der, som jeg førte paa Rejsen til og fra Holland, siden forærede han mig den.

Den 18. September Kl. 1 quart til 4 rejste vi fra Hamborg over Elven [Elben] til Harburg, kom der Kl. 6, logerede hos Postmesteren *Ludolf Krebs*. Der sammesteds ligger Castellet eller Citadellet tæt til Elven og er bra fast og Byen ved den anden Side og paa den eller Landsiden ej fast, Gravene ere gamle og tørre, en liden Part derved er Sandbjerge, dernæst Skov. Regnvejr havde vi den ganske Dag.

Den 19. dito Kl. $8^1/_2$ rejste vi fra Harburg. Har kun én Kirke og den med et Spir, og kom til Kloster Kl. 12, hører Lüneborg til og hænger derfor en Tavle ud ved Vandmøllen[1]), som er Grænsemærke imellem Lüneborg og Stift Bremen, som er $1^1/_2$ Mil fra Harburg, og Buxtehude ligger et Musketskud derfra paa den højre Haand, det hører og Svensken eller Stiftet Bremen til. Dér spiste Herren udi et Bondehus, kørte derfra Kl. 2 og kom til Klosterzeven Kl. 8, logerede hos *Johan Burger Plat*, er en Bondeby. Den Dag godt Vejr.

D. 20. dito Kl. 7, rejste vi fra Klosterzeven og kom til Ottersberg, det er et gammelt fast Slot af 2 Fløje eller Længder og staar i et Morads. Der holdes Garnison og stærk Vagt, hvor man angiver

[1]) Forf. fortæller senere, at Grænsemærkerne mellem disse Lande betegnes ved, at der hænger en Haand paa en Tavle. Navnene er for en stor Del fejlt stavede, men her rettede.

sig og fremviser Pas ved de der udenfor liggende Huse, hvor Tolden ydes. Dér kørte vi fra og kom til Arhem [Achim] Kl. halvgaaen 1, og efter Herren havde spist, kørte vi vor Vej derfra Kl. halvgaaen 4 og kunde ej komme ind i Bremen om Aftenen, men maatte logere i Forstaden hos Gæstgiveren *Rehens.* Formiddag Taage, Eftermiddag Solskin.

D. 21. September Kl. 9 kørte vi ind i Bremen og logerede hos *Johan Henrik Brœmer* i „Vindruen".

Denne Stad Bremen ligger ved den Flod eller Strøm Weseren, paa den Side ved Elben er murede Volde og staar i Vandet. Byen deles i tvende Parter, gammel og ny Stad [og] er en kejserlig fri Rigsstad, var vel bekendt Ao. 139?, har mange Kirker og hele Staden er reformert, undtagen Domkirken og dens Sogn er luthersk, hvor og Biskoppen over hele Stiftet residerer, nemlig Dr. *Johan Ernst,* som tilforn havde været Professor og Procancellarius til Lund i Skaane, men formedelst Biskoppen til Lund Dr. *Peder Winstrup* ej kunde stemme sig med ham, blev han hid forflyttet[1]). Hans Fru Bispinde var Søster til Dr. *Christian Foss,* af den Aarsag var jeg hos dem og aflagde min Respect. Magistraten forsømte sig ikke, men saa snart de fornam min Herres Ankomst, lod de ved deres Deputerede aflægge for

[1]) Dette er, som Daae har bemærket, ikke rigtigt. Det var ikke en Dr. Ernst, men Professor Bernhard Oelreich (Berent Ulrich) (1626—86), som havde været Præst i Lund Stift og fra 1665 Lunds Universitets højt agtede første Prokansler, der paa Grund af Biskop Vinstrups Avind og Uvillie fortrak fra sit Embede og 1672 modtog Udnævnelsen til General-Superintendent i Bremen. Han var 1660 anden Gang gift med Maren Foss, hvis Søster Ingeborg var gift med Burchards Broder, Præsten paa Samsø, se Side 8.

Herren deres Compliment og derhos sendte 12 høje Tinkander af Rhinsk- og anden Slags rare Vine, samt Confiturer og yndelig Frugt til hans Forfriskelse, og tilbød ham et Gæstebud, men det afslog han.

D. 22. dito udkørte Herren og besaa i Staden alt det, som var synværdigt, baade Kirken, Volde, Raadhuset m. v.; og staar der udenfor Raadhuset den vidtberømte Roland udi et højst stort Billede, ligesom i andre kejserlige frie Rigsstæder.

D. 23. dito rejste vi fra denne Stad Bremen Kl. 10 og kom til Delmenhorst, det grænser ej langt med dets Grund fra Bremen. Commandanten sammesteds kom strax og gjorde Herren sin Opvartning, han vilde havt ham op paa Slottet, men Herren vilde ikke; alene besaa den skønne Have, og efter han havde spist i „Svanen", rejste vi derfra Kl. 2 og kom til Wiltzhusen [Wildeshausen] Kl. 5, det er en liden slet By, dog laa der et Compagnie Soldater udi, henhører til Stift Bremen. Vi logerede udi „Prinsen af Oranien". Den Dag godt Vejr. Vi var og i Oldenburg, der saa vi det rare Horn.[1])

D. 24. dito Kl. 6 rejste vi fra Wiltzhusen og kom til Kloppenborg Kl. $10^1/_2$, kørte derfra Kl. 1 og kom Kl. $5^1/_2$ til Löningen. Formiddagen godt Vejr, men Eftermiddag, alt mens vi kørte 2 Mil, regnede og stormede det. D. 25. dito rejste vi fra Löningen (Kl. 8), som er en ringe Flæk, kørte

[1]) Det bekendte oldenborgske Horn, som nu findes i Rosenborg-Samlingen, kom i Frederik IIIs Besiddelse, da Grevskabet Oldenburg tilfaldt ham 1671, men først 1690 kom det til Kunstkammeret i Kbhvn.

forbi Hasselyn 2 Mil derfra og kom til en Bondeby kaldet Bahewinchel [Bawinkel], spiste dér og kørte saa forbi Lingen (som er en bra By), og Færgestedet ligger der strax ved, hvor vi kom Kl. 5. Den Dag godt Vejr.

Den 26. dito blev vi Kl. $6^1/_2$ sat over Emsstrømmen og forbi Laan [Lohne] Kloster. Vi kørte vel 2 Mil i lutter Vand, siden kørte vi igennem den Flæk Felthusen, her er Kirke med idel Graasten og et firkantet Taarn, kom til Nyhusen [Neuenhaus] Kl. 12, som er en Flæk med en Bindingsværks Kirke uden Spir. Vi spiste i „Svols [Zwolle] Vaaben" paa Torvet. Kl. 2 rejste vi derfra og kom igennem Ölsen [Ülsen], her er en bra Graastens Kirke med højt Spir. Imellem hver af disse Stæder eller Byer er ikkun $^1/_2$ Mil mellem hveranden. Vi kom til Harenberg [Hardenberg] Kl. 8 og logerede i „Amsterdam Vaaben" lige ud for Kirken uden Spir; en Flæk. Den Dag godt Vejr.

D. 27. dito Kl. 7 rejste vi fra Harenberg, spiste undervejs i et enkelt Bondehus, hvor Kranen[1]) udhængte, rejste derfra Kl. 2 og kom Kl. 5 til Svol [Zwolle], som er en skøn Stad, hvilken de Franske havde indtaget Anno 73. Vi logerede „In de wette wan" paa Torvet. Den Dag meget godt Vejr. D. 28. dito rejste vi fra Svol [Zwolle] Kl. 9 og blev ført over den Strøm Iser]Ijssel], en $^1/_2$ Mil fra Svol ligger Edam [?], hvor vi kørte igennem; det har været en fast Stad og er nu fordærvet og

[1]) Kran = Trane (Kalkar).

sløjfet. Den halve Dag kørte vi igennem lutter Heide [Hede] og saa ingen Byer, kom saa til et Bondehus, som staar paa Heden, dér spiste vi og hedder Suler [?], og da vi kørte derfra kom vi igennem en Bondeby, hedder Elspet, har et højt Kirkespir og kom om Aftenen Kl. 9 til Forthusen [Vorthuizen] og logerede i „Moriannen"; der er kun det ene Herberg, saasom det er en Bondeby, har en Kirke med et højt Spir. Den Dag kørte vi $4^1/_2$ Mil og lutter Heide. Den Dag godt Vejr.

Den 29. dito Kl. $7^1/_2$ rejste vi derfra og kom til den brave Stad Ammersfort Kl. 11 og spiste der i „Den hvide Svane". Kørte derfra Kl. $1^1/_2$, kom Kl. 8 til den skønne Stad Narden [Naarden], hvilken Fransken havde havt inde i sidste Krig. Vi logerede i „Hoff von Holland". Den ganske Dag Taage og mørkt usundt Vejr.

D. 30. dito Kl. $8^1/_2$ rejste vi fra Narden og kom igennem Möyen [Muiden] og til den store berømte Stad Amsterdam Kl. 12 og logerede i det store Herre-Logement. Den Dag Taage.

D. 1. October var vi udi Jødekirken at bese deres Ceremonier. D. 2. dito saa vi Løven, Lossen, Tigeren og Hesten med de 8 Fødder, hvilken med sin højre Fremfod klampede [for] at betegne hvad Klokken var, hvor [mange?] Pletter der var paa et Kortblad, hvor mange Gylden i en Ducaton, hvormange Styver, der var i en Gylden eller Skilling m. v., alt som var at beskue mærkværdigt.

(Var i Medfølge af Kongens Consul til Amsterdam Hr. *Aabo*[1]), som strax ved Grevens Ankomst gjorde sin Opvartning m. m., gjorde Anvisning). Om Eftermiddagen gik min Herre med sin hele Suite tilfods paa Gaderne til Raadhuset og som han var af en usigelig dejlig Skabning, item af Alder 8 og $^3/_4$ Aar, havde en rød Skarlagens baldyret Kjole, Kaarden med Diamanter besat, Alonge-Peruque m. v., etc., blev der et grueligt Tilløb fra alle Gader og Stræder, som anstødte til Torvet, af gemene Peuple i mange hundrede Tal i et Øjeblik, saa at vi neppe kunde komme over Torvet til Raadhuset. Iblandt andet med stor Forundring spurgte de os Domestiquer: „Ei Lieve, watt is datt voor een een moyd heer?“ („Hvad er det for en dejlig Herre?“) Jeg, som tilforn sammesteds Sproget var bevant, svarede: „Dat is dee jonge Konig van Island“. („Det er den unge Konge fra Island.“)

Der vi nu kom til dette dejlige og mageløse Raadhus, var der saa meget at beskue udi alle Gemakker under og oven, som altfor vidtløftigt ej i Pennen kunde forfattes eller annoteres uden rum Tid dertil. Iblandt andet var der ovenpaa Gevær [ɔ: Vaaben] til over 100000 Mand tilhest og tilfods, om Fornødenhed det skulde udkræve, hvortil var beskikket Smede, som dette Gevær Aar ud og Aar ind skulde holde rent og beobagte alt, hvis dertil hørte. Imidlertid vi var der, sendte Mons. *Aabo* Bud hjem efter sin Caros, som min

[1]) Johan Nicolaj Abo, 1683 dansk Konsul og Kommissarius i Amsterdam, død c. 1695.

Herre derfra førte, paa det han af dette uvittige Folk ikke skulde blive incommoderet; derfra til Comedien.

D. 3. October. Min Herre Hs. høje Excellence om Aftenen var han til Gæst hos *van der Meide.* D. 4. dito Kl. 12 gik vi fra Amsterdam med Trækskøjten og kom igennem den skønne Stad Haarlem Kl. 3. Iblandt andet fik vi dér at se i „Prinzen-Hoff" adskillige Malinger, hvoriblandt var et mærkværdigt Epitaphium paa en Metal-Bordplade, derudi blev presenteret en Mand ved Navn *Didrich Janson Blesser,* som udi hans 111' Aar havde sit første Bryllup med et Fruentimmer af 22 Aar, levede med hende i 22 Aar og avlede med hende en Datter; var saa, da han døde, 133 Aar.

Klokken 4 rejste vi fra Haarlem og kom til Leyden Kl. 8 og logerede i „Guld-Løven". Den Dag godt Vejr.

Envoyé *Borch* [Burchard], som var af Begyndelsen Herrens første Hofmester og fremdeles hermed hans Overmester, og var derfor denne fromme Herres første Udenlandsrejse Aarsag [i], at han blev Cancelliraad og extraordinair Envoyé til den Haag udi Holland.

Vi kørte lige fra Hamborg og til Amsterdam med 2 Carosser og Forspand for hver. Paa den ganske Rejse havde jeg i Forvaring Koldkøkkenet og Flaskeforet, hvor fornødent gjordes, og forsynede [det] igen, hvor der var at bekomme i de store Stæder. Men der vi kom nu til Leyden, leverede jeg fra mig, hvad mig var betroet og

iblandt andet den Chrystal-Tasse, som Herren blev foræret paa Glaspusteriet i Altenau [Altona] og han brugte at drikke af paa Rejsen; da sagde min naadige Herre til mig: „Den maa Du beholde til en Amindelse, efterdi Du tog saa vel vare paa den paa Rejsen".

Den 6. Octbr. Kl. 11 reiste Envoyéen fra os til den Haag. Den 7. dito Kl. 8 om Aftenen kom han til Leyden igen. Den 8. dito Kl. 9 rejste Envoyéen til Amsterdam. Den 9. dito Kl. 5 kom han igen, og imedens vi var paa Comedien, rejste han strax til den Haag igen. Den 14. dito Kl. 5 Eftermiddag kom Envoyéen fra den Haag. D. 15. dito Kl. $2^1/_2$ drog han bort igen.

D. 23. dito var vi paa den Burg, paa Bibliothequet og paa Anatomi-Huset og besaa alting, som var meget, ellers iblandt andet paa det sidste var en stor Krukke[1]), hvorudi var Asken af et Quindfolk, som var bleven brændt dér; uden paa var fastgjort et Stykke af hendes Hud og beredt, var skaaren fra Navlen og ner over hendes Hemmelighed, hel stort og bredt, derpaa sad det tykke Haar, gulbrunt, og det var saa langt som et Menneskes Hovedhaar. De mangfoldige Benrade, sammenhæftede Mennesker, indsalvede ostindiske Kongelig, 5 Quarter langt, firføddede Dyr af alle Slags, desligeste Hvalfiske og andre Slags Fiske, hvorover paa hver Sort er Register med dessen Omstændigheder.

Dette er en dejlig By, hvor der holdes Højskole.

[1]) Texten har: „Krug-Kroche", kan vel betyde en stor buet eller krummet Krukke.

Den 26. October Formiddag var Hs. høje Excellence paa det leydiske Academi, saa og anhørte dér en Doktorgrad. Om Eftermiddagen red han af Staden at divertere sig første Gang.

Den 3. November halvgaaen 1 maatte jeg rejse til den Haag med Trækskøjten at indhente Beskeen af Aarsag, der var kommen Sygdom i Huset. Kom der Kl. $4^1/_2$, rejste derfra igen Kl. $6^1/_2$ og kom til Leyden igen Kl. $9^1/_2$. Den ganske Dag Regn. D. 4. dito Kl. $10^1/_2$ gik jeg igen med Trækskøjten til den Haag, kom der Kl. $1^1/_2$, tog fra Envoyéen Kl. $2^1/_2$ og kom til Leyden igen Kl. $5^1/_2$. Den Dag godt Vejr.

D. 5. dito Kl. 11 rejste vi alle fra Leyden[1]). Greven, samt Hofmesteren *Dysseldorph* og jeg kørte derfra i én Vogn til den Haag, de andre gik med Trækskøjten did. Vi kom der Kl. 12. Denne halve Dag var stærk Taage, raat Vejr, samt Storm og Regn, hvorover alle Lugerne paa Vognen var tilspændte, og som jeg sad derinde hos dem baglængs og vendte Ryggen til Vognmanden, hvilket jeg ikke kunde taale, raabte derfor paa Vognmanden, [at] han skulde spænde op foran, jeg vilde ud og sidde hos ham. Da spurgte min Herre, hvad mig fejlede. Jeg svarede, jeg vilde hellere være tilskibs i Dag end sidde her baglængs i dette Mørke. Da lo han og sagde til *Dysseldorph:* „Nu havde det nær gaaet *Mathies*, som det gik Eder over Beltet til Nyborg". Thi da

[1]) Rimeligvis altsaa paa Grund af Sygdommen i Huset, som ogsaa lader til at have angrebet Forf.

var *Dysseldorph* hel søsyg og madede Krabben[1]), men Herren, der sad i Skeisen [ɔ: Chaisen], som stod paa Skibet eller Smakken, havde sin Lyst deraf, thi han var frisk. Vores Vært til Leyden i „Løven" var en fransk Kok og Qvinden hollandsk, de drak sig daglig fulde, han ude og hun hjemme. Hun var altid hans Mester, thi hun fik Pigerne til Hjælp, hvorover han undertiden skyede Huset 3 à 4 Dage. Ved dette havde vi som Tjenere ingen Mangel paa Vin og Livs-Ophold.

Følger nu Fortegnelse paa de Provinser og Lande vi ved denne Reise er igennem passerede og hvem de tilhøre, som efterskrevet staar.[2])

Ende paa vores lykkelige Rejses Opskrivelse fra Kjøbenhavn til den Haag her i Holland, hvorpaa skal følge, hvad her passerer, som enfoldigst af mig antegnes og observeres.

Da kan jeg aldrig fuldkommelig takke Gud, at den Tid jeg var udrejst med Ambassadeur *Just Høeg*, som jeg tjente Anno 1679—77—78 og 79, havde jeg aldrig den ringeste Svagheds Tilfælde, men nu, siden vi kom til den Haag fra Leyden, blev jeg angrebet af en *Plures*[3]) under det højre Bryst. Aarsagen dertil var, at jeg rejste meget i denne Efterhøst i Regn, Taage og stedse usundt Vejr, og særlig Rejserne imellem Leyden og den Haag. Siden kom flittigere Opvartning paa, og Lejestedet var vel et vakkert Kammer, men ingen Varme, hvorfor Svagheden dagligen tiltog indtil

[1]) At give Krabber Mad = at kaste op af Søsyge. (Kalkar.)
[2]) Denne Fortegnelse er udeladt.
[3]) Pleuresis, Sidesting.

den $^{19}/_{9}$ November om Aftenen Kl. 4 til 5 ad 6, saa jeg næppe kunde tage min Aande og var da nær hastig død, hvorfor min naadige Herre, som havde altid stor Naade for mig, sagde til Hofmesteren, at det var bedst strax at sende Bud efter Doctoren, som og skete. Imidlertid som de saa, at Døden var ej langt borte, og jeg sad for en Ild udi Underværelset, blev resolveret, at Herrens Cammertjener *Erich Matzen* skulde aabne en Aare paa min Arm. Idet han havde Bindelen [ɔ: Forbindingen] ombunden, kom Doctoren ner til mig, der de andre stode omkring og min Herre Greven med Hofmesteren stod oven for Trappen og saa ner, hvorledes det vilde afgaa. Da spurgte Doctoren de andre, hvor jeg havde ondt. De sagde: paa den højre Side. Da sagde Doctoren til Cammertjeneren: „O, løs strax op, thi han skal aarelades paa den venstre Arm", som og skete. Jeg kunde ikke tale, men vel høre. Da sagde Doctoren til mig paa Højtysk: „Saa fremt I vil se Eders Fædreneland igen, saa maa I hoste stærkt saa meget muligt er", hvilket jeg og gjorde, og ved hver Hosten sprang Blodet over Fadet. Siden blev jeg bortkørt i Carosse til et andet Logement, dér gav Doctoren mig et Pulver ind, der jeg var kommen tilsengs, og ordinerede om Morgenen, da han kom igen, hvad som til min Sundheds Befordring kunde tjene, nemlig hver Morgen og Aften at indtage en Dosis Pulver, dernæst en Pæl varmt Øl, 2 Skefulde Olie og en Skefuld Jomfruhonning og stødt Safran derudi,

hvorefter jeg dagligen ophostede Blodstorker[1]). Han foreskrev mig Diæten, hvorefter jeg maatte rette mig, den jeg og holdt. Han besøgte mig hver Dag. Efter denne Sygdoms Attaque blev jeg paa en 8 à 9 Dage (Gud ske Lov) frisk igen. NB. Der er fast intet usundere Land til end Holland, særlig for Danske, Norske og Svenske, som er født nordlig for dem.

D. $^{20}/_{10}$ December fik vi nyt Liberi, samme Dag kørte min Herre Greven udi Forhoutet[2]) at gøre sin første Tour à la mode. Han træffede i Turen og kom til at hilse Prinsen af Oranien 5 ad 6 Gange[3]), han hilsede igen, dog begge medens de sad hver i sin Caros, dog holdt han stille hver Gang til Prinsen var forbi, hvilket er Turens Compliment mod ham af alle. Dette eller denne Forlystelse holdes hver Dag, naar det er godt Vejr, af hvem der lyster og har Raad dertil. Denne Promenade begyndes Formiddag fra 10—11 til Kl. 12 og om Eftermiddagen 3 à 4, indtil de køre til Comedien eller Assemblé. Andre Folk spaserer inde i Forhoutet. Dette Forhout er en stor Skov fast midt i Byen, forvaret uden om og rundten omkring med Tømmerstokke, liggende paa Stolper og er ikkun en halv Mandshøjde, saa der under er aabent, paa det ingen skal køre eller

[1]) Blodstorker. At storkne betyder styrkne, altsaa: styrknet Blod, Blodklumper.

[2]) Voorhouden, holl. = presentere sig, vise sig.

[3]) Prins Vilhelm af Oranien (1650—1702) var, efterat have reddet Holland fra Frankrigs Vold, bleven Arvestatholder i Nederlandene 1674. 1677 ægtede han Prinsesse Marie af England. Ved Freden i Nijmegen led Holland intet Tab. 1689 blev han Konge af Storbritanien.

ride derind, men der er rundt omkring lutter store grundmurede Gaarde og ligger ikke langt fra det prinselige Palads.

Dette var den første Gang at Prinsen og min Herre saa hinanden.

Anno 1683.

Den 10. Januarius, ny Stil, (som nu herefter af mig skal bruges) var hans høje Excellence, min Herre, Grev *Christian Guldenlew* den første Gang paa Slottet, Palais'et eller Hoffet fra Kl. 7 til 9 og dér aflagde sin Visite først hos *Prinsen af Oranien* og siden hos hans Gemal, Prinsesse *Maria* som var *Jacobs*, Hertugen af Yorks, Datter, eller at sige Kong Carl den 2. af Storbritaniens Broderdatter. Hun var en meget dejlig Prinsesse.

D. 26. Martij var Greven i Losdun [Loosduinen] eller Losdeöye, som den her kaldes, er en Time fra den Haag og ikkun en Flæk, men der er noget rart at se, nemlig: dér har Anno 1276 været Grev *Flores* Datter af Holland ved Navn *Margreta*, var gift med Grev *Henneberg*, hun fødte paa en Langfredag 364 Børn, Halvparten Drenge og Halvparten Piger, og som de alle levede, [bleve] alle døbte, Drengene kaldet *Johannes* og Pigerne *Elisabet*, men efter Daaben døde de alle, og er endnu ret i samme Kirke midt paa Væggen paa den venstre Side af Alteret og en Stentavle for dem, derpaa er udhuggen paa Latin Miraklets Indhold, og over Stenen er ind-

muret tvende store Messing-Bækkener, hvorudi hvert Sort Barn blev døbt. Kirkeværgen kunde forklare os, at et af disse Bækkener var for rum Tid siden bortstollen, hvorfor et andet blev gjort i Steden igen, og vel paa et stort Sted mulig at findes, som vel er trolig, thi paa vores Konges Raritetskammer har jeg set, da min Herre var deroppe, et af disse samme smaa Børn hængendes udi en Guldkæde i en liden Flaske, langt som Ledet af en Finger, sort, intet hvidt at se uden de smaa Negler[1]).

Jeg nævnede vel Alteret her, men her til min Erindring, da hos de Calvinske overalt, som og disse 7 hollandske Provinser ere calvinske, hvorfor de ikke har noget Alter i deres Kirker af Forskel om Sacramentets Behandling, som jeg siden skal forklare, hvad jeg har set og hørt ved dessen Ceremoni. Men her i denne Loosdöynes Kirke er et Alter blevet uberørt bestaaende fra de Catholskes Tider af, formedelst forberørte Mirakler, hvorover de priviligerede Catholske her i Districten giver rundelig til Kirken for at faa deres Hendøde i dens Jord begravet, hvorover den er meget rig af Indkomst, ihvorvel den er liden af Størrelse som i en Bondekirke i Danmark.

Derfra kørte min Herre Greven hen til den Sted (efter Anvisning), hvor disse mange Børn var født og Forældrene, Greven og Grevinden boede, nemlig mod Søen imellem bemeldte Loos-

[1]) Se om dette Sagn K. Nyrop, Grevinden med de 365 Børn, Kbh. 1909, samt Pers. Tidsskr. III, 4, S. 134. Om det omtalte Misfoster, der fandtes paa Kunstkammeret i Kbhvn., og som Hannibal Sehested havde hjembragt fra Holland, se Bering Liisberg, Kunstkammeret, Kbh. 1897, S. 59 og 184.

döynen og Skiæflingen [ɔ: Scheveningen], men der fandtes aldrig noget Hus, hvor Herresædet havde staaet, eller Toft at se, thi alting var øde og borte. Siden 1276 og 1683 var 400 Aar siden. Aarsagen til dette gudgjorde Mirakel forklares, at en fattig Qvinde i Dyrtid kom for denne Grevindes Port med 3 à 4 smaa Børn og bad i Guds Navn om Nødtørft for [ɔ: hos] Grevinden selv. Hvorpaa Grevinden gjorde hende en ubarmhjertig Afvisning med disse Ord, at Landet er fuldt af saadanne Horer, som lader sig gøre en Horeunge efter den anden, og siden gaar omkring med dem og trygler. Fattigqvinden svarede: „O, retfærdige Gud, giv mig saa mange Børn som der er Dage i Aaret til, om jeg har havt nogen Tid med en anden Karls-Person Omgængelse end med min egen Ægtemand, og den samme Gud lade ske Tegn derpaa imellem Eder, som er rig, og mig, som er fattig". Frugten af denne Samtale ses her ovenfor.

Derfra kørte min Herre til Skæflingen [ɔ: Scheveningen] ved Stranden, derfra en halv Time til den Haag, en dejlig Allé lagt med Mursten er bred til 3 Carosser jævnsides og alle Slags Træer paa begge Sider, Gran deriblandt, og er meget dejligt, Lysthaver paa Siderne uden for, og alle de som ved Forlystelse vil passere denne Promenade-Vej maa give en liden Vej-Penge, som dertil er ordineret.

Derfra til den Haag igen.

D. 25. April rejste min Herre til Delft, som er en Time fra den Haag, hvor alle Prinser [af]

Oranien, Grever af Holland med deres Gemaler og Familie-Begravelser er at se. Iblandt andet ligger der udi Alabast Prins —[1]) og neden for hans Fødder ligger hans Hund iligemaade i Alabast, hvilken skønne Herre, der han skulde gaa ner ad Stentrappen i den Haag (hvilken jeg har gaaet op og ned mangen Gang) stod der en Skælm paa Trappen under det Skin af en Supplique, havde hemmelig en poignard, og stak Prinsen under Hjærtet, saa han døde. [Han] blev siden opført paa Gemakket, indtil Begravelsens Tid kunde udfalde, hans Hund laa stedse under Liget og [den] aldrig aad siden, men svalt der ihjel, hvorover han iligemaade blev udhugget i Alabast som meldt.

Ligeledes ansaa vi alting hvad Maade de bruger at gøre Postelin til Delft, som er vidtløftig at antegne, men dog glemmer jeg det ikke. Staden er lille, men hel dejlig.

Den 27. dito rejste min Herre til Rotterdam, alting dér at bese. Grunden kan ej bære Hovedkirken, hvorfor Taarnet er aftaget. Rasmus Rotterdam staar i Kobber paa Torvet med sin Bog paa Hænderne og vender Ryggen til Canalen. Dette er en stor Handelsstad, ligger 3 Timer fra den Haag. Den 6. Maji var min Herre ude paa Prinsens Lystgaard, som ligger i Dyrehaven, samme Skov er tæt til Byens Grave her i Haag. Den 10. dito var min Herre første Gang tilbords hos

[1]) Navnet er ikke tilføjet, men Forf. hentyder til Huset Nassau-Oraniens Gravkapel i Delft.

Prinsen af Oranien. Samme Dag var den første Markedsdag, hvor da Borgerskabet tregte[1]) med fuld Gevær og var meget prægtig udstafferet.

☞ Da vi først kom til den Haag havde Envoyé *Borch* [Burchard] lejet en Gaard for sig og en anden Gaard skraas over Gaden for min Herre og hans Suite (unødvendig), og vi spiste samtlig hos Envoyéen. Vores Værts Navn var *Montegnés*, var Cornet under Garden.

D. 31. Maji flyttede Hs. høje Excellence samt Envoyéen med begge deres Domestiquer udi Greven af *Warwesies*[2]) store Gaard, hvor endda en stor Herre kunde have logeret.

D. 27. Juni var min Herre paa Prinsen af Oraniens Lystslot Hangslerdirck [ɔ: Honslaerdyk], 2 Mil eller Timer fra den Haag, til og omkring Slottet dejlige Alleer og Plantager og udenfor Skov, hvor min Herre rejste hen Kl. 3 at gøre Prinsen og Prinsessen en Visite. Der er usigelig dejlige Haver samt Springvand m. v. samt Fiskedamme. Paa et Sted i en Have var der rare Dyr at se, saasom ostindiske Køer, de er spættede og have ganske kort Haar, en Pukkel paa Ryggen som en Camel og en lang Strube under Halsen hænger og dingler som en Kallun, store, brede Horn og smalle stakkede Rumper. Vi saa og smaa Stenbukke af Couleur brunblakket, var omtrent 3 Quarter høj og smalle, havde smaa takkede Horn dannede som andre Hjortes, item en ganske stor

[1]) Tregte = traadte op.
[2]) Navnet er muligvis forvansket.

ostindisk Fugl, har Haar i Stedet for Fjer, var sortebrun, han havde et bredt stort Næb, og naar de vilde give ham noget, gabede han og Oppasseren kastede Kobberpenge i Halsen paa ham, kaldtes —[1]). Der var og en Sø-Pelikan, var lys Isabel, dobbel saa stor som en Svane, korte Fødder som en Gaas, et langt, bredt, stort Næb, en lang Hals, fra Enden af Næbbet til Kroppen var en lang stor Pung eller Krou [ɔ: Kro], og de gav ham, som vi saa, store Sudere og Gedder at opsluge; der var og mange andre Fugle, saa som ostindiske Ænder og Gæs, Paafugle, Fasaner, med meget, som sent er at opregne ved Pennen. Kl. 9 kom vi hjem igen.

NB. Paa Markedet, Kiermes eller Carneval saa vi adskilligt, baade store og smaa Folk, der lod sig se for Penge, saa vel som Vanskabte. Der var en ung dejlig Dreng af hvidt Ansigt (paa 12 à 14 Aar), sort kruset Haar, men hans ganske Krop sort som en Morian, og var saa knortret paa Kroppen overalt som et stort Rivejærn eller Vorter ganske tæt, at der ikke var Rum at sætte en Finger paa. Gøglere, Taskenspillere og andet sligt var der nok af.

D. 28. dito holdt Prinsen en Revue, Mønstring og Exercits udenfor den Haag, samme Dag betjente min Herre sig af sin ny Carosse første Gang, og kørte der ud til Prinsen og [tog] samme [ɔ: Revuen] i Øjesyn; var smukt at se. Hvert Compagni af Garden havde hver sin Couleur af

[1]) Navnet ikke udfyldt, rimeligvis en Kasuar eller Struds.

Heste, saasom et hvide, et sorte, et andet brune og saa fremdeles, men overalt var en egal Mundering: blaa, og foruden Klæderne vare alle de Gemenes Skaberaker og Pistolhylstre, Kapper beprydet med brede Sølvgaloner. I Almindelighed gav Prinsen alle sine Liberidragere af Pager, Laquaier, Drabanter, Kuske og Staldfolk blaat Liberi med brede Sølvgaloner.

Denne Prins, naar han ordinair spiste til Middags, var hverken Prinsessen eller noget Fruentimmer tilbords med ham, alene store Herrer. Da var Tractementerne af mange fransøske Retter, og som han havde sit eget dejlige store sorte Haar, sad han med sin Hat paa, og alle de, som vare tilbords med ham, lige saa, og naar de drak Sundheder, maatte ingen tage sin Hat af, alene bukke og med flad Haand trykke paa Hatteskyggen. Af Statur var han en middelmaadig Herre, havde en stor puklet Næse. [Han] var en brav Krigshelt, men mest ulykkelig[1]); dog havde han paa det sidste alle Kongen af Frankrigs Krigs-Practicer opnaaet[2]), at han vidste dem vel at forebygge.

Jeg vender mig tilbords igen. Om Aftenen spiste han med sin Prinsesse og de havde aldrig mere end 3 Retter Mad, men hvad Slags fik ingen at se mellem Køkkenet og Gemakket, som var ovenpaa, thi naar de gik forbi os med de 3 Retter igennem Drabantgemakket, var Fadene overdækket.

[1]) Ved ulykkelig menes uheldig.
[2]) Opnaa = indhente. (Kalkar.)

Min Herre, som var meget dejlig og vidste sin cour à la mode og derfor meget vel lidt af Damerne, maatte mest hver Aften spille à la Bassette med Prinsessen og de andre Damer. Saa længe til Maden blev opbaaren, blev Spillet ophævet. Og enhver gjorde sin Reverence og kørte hjem til sit.

D. 22. Augusti var min Herre og Envoyéen til Gæst i Kejsers Hoff, men Hofmesteren *Dysseldorph* var hjemme.

I dette Aar stod det yderste paa Tapetet til en Krig imellem Frankrig og Holland samt moxen[1]) England, og det var saa hemmelig under et halvt Forræderi, som siden blev aabenbaret ved Prinsen af Oraniens klogsindige Kundskab. Imidlertid havde Frankrigs Konge sendt en Flaade til Danmark, saasom mellem disse begge Potentater var sluttet en Alliance paa 10 Aars Tid fra 1680. Men Gud ske Lov, det kom ej til nogen Extremitet, thi vor Konge vidste neppe, hvad den franske Ambassadeur her i Holland og den Haag, Comte *d'Avaux* havde opspundet, hvorom siden nærmere og kortelig skal meldes om vores herværende Envoyé *Borchs* [Burchard] Efterladenhed i slige Sager af saa stor Consequence, hvilket siden end mere geraadede til hans Ruin, Despect, kgl. Unaade og høj reputerlige Charges Forlis.

Imidlertid kom her mange høje Herrer til den Haag fra England, som havde gelejdet Prins *Jørgen* fra Danmark i Juli Maaned til England, hvor hans

[1]) Moxen = næsten, sandsynligvis. (Kalkar.)

Bilager skulde holdes med Duc de Yorks anden Datter ved Navn *Anna*[1]), og vare de samme: Grev *Ahlefeldt*[2]), logerede i Kejsers Hoff paa Plainen, *Godske von Buchwaldt*, logerede sammesteds, Envoyé *Mogens Skeel*[3]), logerede i Dulen, *von Støcken*[4]) logerede hos os.

D. 22. Augusti var min Herre til Gæst hos dem tilligemed Envoyéen [Burchard] i Kejsers Hoff, men *Dysseldorph* blev hjemme. D. 25. dito kom Monsieur *Johan Didrichsen* fra Spier [Speyer] hid til Haag. Siden blev min Herre og dér tracteret hos den franske Ambassadeur, ligeledes blev min Herre og der tracteret af den engelske Envoyé. Siden rejste de herfra og til Danmark igen. In October anrettede den engelske Envoyé et Bal for Prinsessen[5]), hvor min Herre og iligemaade indfandt sig. In November var min Herre til Gæst hos en af Staterne, *Opdam*. Men Envoyé *Borch*

---

[1]) Efter forskellige mislykkede Ægteskabsplaner blev Prins Jørgen, Enkedronningens Yndlingssøn gift i London 28. Juli 1683 med Prinsesse Anna af York, der blev Dronning efter Vilhelm af Oraniens Død 1702. Han kom ikke til at spille nogen Rolle i England, hvor han blev betragtet som ret ubetydelig og ringe begavet. Brylluppet blev fremskyndet af engelske politiske Grunde og Prinsens pragtfulde Følge af danske Adelsmænd forlod hurtigt Landet.

[2]) Grev Frederik Ahlefeldt (1662—1708), Storkanslerens Søn, var den Gang Chef for Prins Jørgens Regiment og Landraad, men blev Aaret efter Vicestatholder i Hertugdømmerne.

[3]) Mogens Skeel (1650—94) havde i Udlandet været knyttet til Prins Jørgen og tjent i Prinsen af Oraniens Hær, han var nu Aaret før i Unaade kaldt fra sin Gesandtskabspost i Sverige paa Grund af hans Svigerfaders, Oluf Rosenkrantz's, bekendte Skrift. Ogsaa fra Prinsens Følge ved Brylluppet blev han kaldt tilbage i Unaade som Følge af hans skriftlige Ytringer om sit Ophold i England. (Se Danske Saml., II R. 3. B., S. 190.) Han blev senere Stiftsbefalingsmand i Jylland, og er Forfatter til den berømte Satire „Grevens og Friherrens Komedie".

[4]) Prins Jørgens Kammerjunker Kaj Borchard v. Støchen, Assessor i Kammerkollegiet 1681—85.

[5]) Arvestatholderens Gemalinde, der var den nyformælede Prinsesse Annas ældre Søster.

kom der ikke, thi han begyndte da sin Nedergang paa Unaadens Trapper at betragte.

Denne Vinter 1683 og 1684 var uhørlig kold, at ingen kunde mindes dens Lige her[1]). Ikke des mindre kørte Prinsessen med sin store og prægtige Suitte udi Ring trende Gange udi denne Vinter. Endskøndt det var hel koldt, havde jeg mit for mig og oversatte to smaa tyske Bøger ud paa Dansk til mig selv, og som der var ingen Skorsten i det Kammer, fordi jeg vilde være alene, mens jeg skrev et Qvarter eller et halvt Qvarter, maatte jeg hvert Øjeblik blæse og tø Pennen op; det fortrød jeg ikke paa.

Jeg erindrer, at i Sommer, da blev der ved Bækkenslag efterspurgt en fra Prinsessen bortkommen Kaninhund og at hvem, som kunde fremskaffe den igen, skulde nyde hos Udraaberen i Recompence 10 Ducatonner. Nu var der en dansk Cadet[2]), som ofte opvartede Greven, der forærede min Herre Hunden; der den blev efterspurgt, fik jeg Ordre at befordre den til Prinsessen igen, gav en Soldat en Dubbeltje[3]), som bar den for mig til Slotstrappen, dér tog jeg den i Armen og bar den op til Forgemakket; med Anmelding kom Prinsessens Kammertjener ud, til hvilken jeg sagde, at min Herre havde en Tispe, hvorover at Hunden er kommen did, og skulde min Herre sendt den strax, i Fald han havde vidst dens Ejer.

[1]) Den haarde Vinter 1683—84 var dette Aarhundredes strængeste Vinter, Rhinen var tilfrossen, Zuydersøen tillagt, og Foraaret blev raat og koldt.

[2]) En dansk Kadet betyder her en yngre dansk Adelsmand, der opholdt sig i Haag.

[3]) Der staar vistnok Dubbeltje, hvilket er en Mønt af 2 Sous's Værdi.

Han bød mig bie, mens han gik ind til Prinsessen, som sad tilbords, saa kom han ud og gav mig 3 Ducater og 1 Rosenobel i Guld, som var mig meget kærkommen, endskøndt det var mindre [end] Udraaberen lovede.

Nu kommer jeg til vores Envoyées Husholdning igen. Han fik af Kongen om Aaret 6000 Rigsdl. og en Slump, men det forslog intet, thi hans unyttige Ødselhed er stor at beskrive tillige med hans fordristelige Negligence udi hans magtpaaliggende Charge, det de noksom vel vidste i Danmark, som vel en Del skrev om, foruden hvad de Herrer her var, kunde relatere det mærkværdigste.

1. Først: i den Sted der skulde holdes et Hof med den unge Herre, saa lejede han 2de Gaarde for store Penge, i den Sted de begge kunde have faaet Rum nok i den Gaard han boede udi, kortelig at melde, han lejede en Gaard til sig og Domestiquer fra den Tid han kom til den Haag, og til vi flyttede udi Graf *von Warwesies* Gaard for store Penge, dernæst lejede han et stort Logement for min Herre og hans Suitte, der de dog begge kunde have været udi én Gaard, saasom Dug og Disk holdtes hos ham for os alle.

2. Han lejede en Carosse for sig, indtil han fik sin færdig, og holdt 2 Heste og brugte dem ikke, og da han paa nogle Maaneder fik sin Carosse færdig, saa den første Søndag han kørte til den lutherske Kirke, da under Prædiken havde Kusken bundet Tømmerne for kort, saa at Hestene, som

Kusken ej var hos dem, rykkede tilbage og denne ny Carosse ud over i Burgvalden [Borgvolden] eller Canalen og Hestene efter. Denne Ulykke blev nu doubleret, idet den ene Hest udi Graven traadte et Stykke af en Stukat[1]) et Qvarter langt op i Bagfoden, saa at samme med stor Møje kom paa Gaden igen og kom hjem. Hvorefter han bekostede i lang Tid at lade Hesten curere, lejede saa Caros og Heste igen og fødte sine egne Heste, der ingen Tjeneste gjorde, i den Sted han enten kunde solgt den for sit Værd eller skudt den ihjel og købt strax en anden igen, hvilket havde været mindre Skade.

3. Han lejede iligemaade ugenlig en Carosse og Heste til min Herre fra d. 5. November 1682, da vi kom til den Haag og til d. 28. Juni 1683, da han kørte første Gang i sin ny Carosse, der dog min Herre havde ikkun et lidet Stykke over Gaden til ham, naar han skulde spise, og mangen Gang ej blev paafordret, naar det var ondt Vejr; og Lejen gik lige fort.

4. Han lejede en Fjerdingvej udenfor Byen en mægtig stor Have med sine Afdelinger af kostelige Frugter, Blomster og Urter, gav aarlig derfor i Leje 1500 Gylden og alligevel lod købe paa Torvet alt, hvis som til Køkken til Fortæring og Retter kunde behøves, alene min Herre og han kunde køre derud til Forlystelse, naar Frugten var moden; anden Nytte havde han ej deraf, men der var en

[1]) Skal vel være Stakit eller Stacade (Estacade), en Slags Palisade i en Havn eller Flod.

Købmandsenke, hun havde al Fordelen af denne kostelige Have, saa mangen fortrød denne slette Oeconomie.

5. Udi Grev *Warwesies* Hus var og en smuk Urtehave, den blev ej brugt, men brugte samme Methode.

6. Han havde en Cammertjener og 2 Copister, de spaserede mer end de skrev, thi de havde eller fik intet at gøre af belang[1]).

7. Han lønnede og havde en Intendant eller som halv Hofmester eller Køkkenskriver, var en Engelskmand og derfor bedre lidt end en Dansk, hvorover han ingen Respect fik af os, men vi foragtede ham og kaldte ham *Tønnes*, en hæslig Knægt og Fuxsvandser, alt til sin egen Fordel.

8. Han antog ogsaa et Par Ægtefolk i Brød og Tjeneste. Manden var en Hollænder og havde været Auctionsdirecteur der, men kasseret for hans store Forseelse; denne skulde være Portner og Qvinden *Johanna*, som var dansk, skulde vadske Klæder og rede Senge.

9. Han havde dobbelt saa mange Laquaier, som min Herre Greven, hvilke han gav Silkesnore-Liberi, men min Herres Liberidragere gav han uldne Camel-Snorer[2]). Saa i mangfoldige Ting var hans Gouvernements-Myndighed til forgævelig store Penge spildte, som vidtløftig skulde være at opregne.

10. Men dette var det allerværste for hannem, at

[1]) Belange = angaaende, vedkommer osv. (Kalkar).
[2]) Snorer af Kamelgarn.

som Conjuncturerne forestillede ved Hemmelighed en stor Farlighed til en ny Krigsflamme mellem Frankrig, Spanien, Holland, England, og Danmark kunde kommet i Snaren med, alt dette uagtet, — endskøndt Prinsen af Oranien lod udgaa paa Trykken den franske Ambassadeurs Couriers til Frankrig herfra den Haag førende farlige Breve, som han tvende Gange lod ertappe — lod vores Envoyé sig [dette] aldeles være uanfægtet eller angelegen, søgte lidet Hoffet, langt mindre lod sig være angelegen om nogen Kundskab at lade sin Konge vide om saadan Tilstand eller andet. Ja, det som værre var, Posten gik herfra 2 Gange om Ugen og [han] var dog saa negligence, at det kunde være 14 Dage à 3 Uger imellem, at han skrev sin Konge til, hvilket var en stor Ørkesløsheds Fordristelse i slige højvigtige Tilfælde, og var dette hans Levnedsmaade: han gik mest dagligen og spadserede paa sit Gemak, undertiden kunde han køre ud for Byen at forlyste sig eller at besøge den engelske Envoyé, som var hans forrige Cammerat, da de begge vare til Nijmegen, hver sin Konges Legationssecretaire ved den derværende store og langvarige Ambassade.

Det hedder: Du skalt ikke fordriste Dig formeget paa Herregunst, hvorover oftbemeldte gode Cancelliraad, Envoyé og min Herres Overhofmester *Jørgen Borch* [Burchard] blev casseret fra sin Charge, høje Dignitet og Værdighed af Kongen for disse forberørte og mange andre Mis-Hand-

linger og store unyttige Penge-Ødselheder m. v.[1]). Hvorfor og Kongen hidsendte, som og ankom her til den Haag sidst paa Aaret, Baron *Jens Juel*[2]) og Baron *Friderich Krag*[3]), den første som Ambassadeur anlangende de før ermeldte vigtige Affairer, den anden at betræde Envoyé *Borchs* Envoyé-Charge igen.

Begge disse Herrer med alle deres Domestiquer logerede udi samme Gaard som Envoyé

[1]) Jørgen Burchard blev beskyldt for i høj Grad at have overskredet de Summer, som var fastsat for Christian Gyldenløves Ophold i Holland, og maatte derfor forlade det lille Hof og rejse hjem. Johan Diriksen (Didrichsen) (død 1698), der fra 1668 havde været Sekretær i danske Cancelli og nu var Sekretær hos Ulr. Fr. Gyldenløve, rejste 29. Jan. 1684 fra Kbhvn. til Haag for at bringe de pekuniære Sager i Orden for Christian Gyldenløve og ledsage ham hjem. Hans Regnskaber foreligger. Det ses bl. a., at Pagerne Moth og Brügmann havde en fransk Sprogmester Rogissart, en Dansemester Grand Jean, en Gardesergent i Vaabenøvelser og at deres Præceptor hedder Johan Henrik Koenc [Kiøn?]. Der gøres Akkord med Købmændene og Leverandørerne i Holland, der nedsætter deres Fordringer, og det lader til, at Burchard mere har været uordenlig og skødesløs i Pengesager, end at han har villet berige sig. I Kbhvn. indsender han Redegørelser til Kongen om sit til Rentekammeret leverede Regnskab, hvori der forekommer Udgifter som f. Ex. til Komedianter, hvor Hs. høje Excellence havde sin egen Loge, til Spillepenge med Prinsessen af Oranien og andre fornemme Personer, til hans Kontrafej osv. osv. Den vidtløftige Sag ender 1690 med at Burchard ved Kongens Naade eftergives sin Gæld og oven i Købet faar en Fordring betalt.

1689 bliver Burchard Viceamtmand over Rugaard Amt i Fyen med Expektance efter Amtmanden over Nyborg og Tranekær Amter, Jørgen Kaas, og da denne dør 1692, bliver han vel hans Eftermand, men allerede s. A. 15. Oktbr. bliver han Amtmand over Lister og Mandal Amter i Norge. Her kom han imidlertid atter i Ulykke. Hans Kreditorer piner ham, og han bønfalder stadig om Hjælp. 1698 taler han om sin Nød og Elendighed, sin høje Alder (64 Aar), sin „strænge Melankoli". I Marts 1699 lægger Rettens Folk Beslag paa hans Hus; men da han er Embedsmand, nægter Byfogden at gøre Arrest i hans Person. Han maa vistnok s. A. være afskediget eller død, da hans Efterfølger bliver udnævnt i August.

[2]) Geheimeraad Baron Jens Juel (1631—1700) var fra Febr. 1684 til Maj 1685 Gesandt i Nederlandene, dels for at afslutte en Handelstraktat, dels for at søge at afbryde Forbindelsen mellem Generalstaterne og Sverige.

[3]) Baron Frederik Krag (se Side 32) havde 1683 ægtet Jens Juels Datter, hvorved han fik Barontitlen; han fulgte sin Svigerfader til Holland, og da denne rejste hjem, forblev han dér som Gesandt til 1688. Hans Hustru døde 1685, hvorefter han 1690 blev gift med Griffenfeldts eneste Datter, Charlotte Amalie til Stensballegaard. Han blev Stiftsbefalingsmand i Viborg 1695, og Vicestatholder i Norge 1713—21.

Borch fraflyttede og hen i Graf *Warwesies* Gaard, for at lade se en Prøve paa hans Menage. *Borch* var ikke heller den, at han nogen Tid til den Haag tracterede nogen af alle de forbenævnte Herrer fra Danmark, da de vare her.

Ellers den ganske Tid vi var her til den Haag, anlagde min Herre Greven sin Tid ligesom i Kjøbenhavn med adskillige Exercitier om Formiddagen, besøgte og undertiden det her nylig anrettede adelige Academie. Men om Eftermiddagen anlagde han sin Besøgelse hos de fornemste Damer her i Staden, og om Aftenen med Kortenspil hos Prinsessen eller og paa Comedien. Og naar vi var paa Comedien, som og Prinsen og Prinsessen ordinaire var, gav jeg Agt, at det var hel sjeldent, at Prinsen saa paa Comediantspillerne, (men hun vel), alene han sad paa Logen og vendte Ryggen til den og Ansigtet til Anskuerne.

Vores allernaadigste Konges Forsæt var, at min Herre skulde til Foraaret rejse herfra og over til England og andre Steder, førend vi kom hjem til Danmark igen, men formedelst den store Forandring som Envoyé *Borch* foraarsagede, mislingede det.

Anno 1684

D. 17. Februari (gl. Stil), som nu herefter af mig skal bruges, kom Secretaire Monsieur *Johan Didrichsen* hid fra Kjøbenhavn at afhente og geleide min Herre her fra Holland og til Danmark

igen. Efter nogle Dages Forløb rejste *Didrichsen*, og jeg fulgte med herfra til Amsterdam for at hente Penge at betale, for saa vidt min Herre paa sin Part kunde være en eller anden skyldig; da vi kom igen, kunde det ikke forslaa, og maatte jeg atter igen alene rejse til Amsterdam igen efter flere. Imidlertid tarderede det længe, førend det (som stod i saa stor Confusion) kom til Rigtighed, saa som alting var tilsammen blandet og forværret med Gælden; thi hvad min Herre, Envoyéen, Hofmesteren, Cammertjenerne, ja, kort at sige overalt af Domestiquerne paa begge Sider var tilsammen mænget under et, hvad de havde bekommet eller var bestilt hos Købmænd, Kræmmere, Skræddere, Skomagere, Smedde og andre, inden det blev uddraget og separeret, hvad min Herre og hans Suite betræffet, indtil alting blev klart og afbetalt.

D. 9. Marti (gl. Stil) tog min Herre, Hans høje Excellence, Afsked med Prinsessen *Maria*, saasom Prinsen af Oranien var rejst til Breda. Den 11. dito tog han Afsked med alle Herrer og de fornemste Damer i den Haag, saasom Frk. *Bredero*, Madame *Opdam*, *Ouwerkerch*, *Pompe*, *Pultshug*, *Oudijk*, *Somerdijk*, *Scravenmoor*, *Hoorn* og flere[1]). D. 12. dito tog han Afsked med den franske Ambassadeur, comte *d'Avaux*.

D. 13. Marti rejste min Herre atter til Delft til en nærmere Erindring at tage udi Øjesyn det, han dér tilforn havde set. Den 15. dito gav den

[1]) Disse Navne er næppe alle rigtigt gengivne af Forf.

franske Ambassadeur Contravisit til min Herres Rejses Lykønskning, som varede $^1/_2$ Times Tid.

D. 17. dito rejste jeg alene Kl. 4 fra den Haag med al vores Bagage paa Natskøjten til Amsterdam, og kom dér den 18. om Morgenen Kl. 6. Tøjet leverede jeg til Consul *Abo* til Forvaring, hvornæst jeg efter Ordre gik bort til Herberget „Den Listesfelske Bibel", og der bestilte Logement for min Herre og hans Suite og blev dér, til han kom. Den 22. dito Kl. 8 er min Herre rejst fra den Haag og kom Kl. 8 om Aftenen til Amsterdam og logerede i samme Logement, jeg havde bestilt. Imidlertid vi var dér, kom Baron *Jens Juel* og tog atter Afsked med min Herre dér, endskøndt de tilforn havde taget Afsked med hverandre i den Haag. Greven besaa alt, hvad som synværdigt var.

D. 29. dito Kl. 12 rejste Greven med *Didrichsen, Dysseldorph* og Cammertjeneren *Erich Matzen* fra Amsterdam tillands ad Svol [Zwoll], og vi andre rejste Kl. 6 tilskibs over Zuydersøen, nemlig *Brygmand, Andreas Moht*, deres Præceptor *Kiön*, jeg, *Christopher* og *Christian*. Paa samme Fartøj var en af de smaa holstenske Fyrster, var Oberstlieutenant, gift og boede til Svold [Zwolle]. Han tog denne Rejselejlighed med os i Henseende det var hannem berettet, at min Herre vilde selv være med tilsøs, derved at gøre sig en Connaissance med min Herre, og derfor havde vel forsynet sig med lækker kold Køkken i sin Madkiste og skønne Vine i hans Flaskefoder, hvormed han da tracterede os og var usigelig høflig mod os, ligesom vi

næsten skulde have været hans Jævnlige. Kom dér den 30. dito om Aftenen Kl. $6^1/_2$. Den Nat og Dag godt Vejr og Vind. 4 Timer derfra ligger en Bondeby, kaldet Geelmuyden [Genemuiden]; dér maatte vi betjene os med en Baad formedelst flad Grund, at lade os ro til Svol [Zwolle]. Tvert ud for benævnte Bondeby ligger det stærke Castel Svartsleöys [Zwartsluis], for hvilket blev tabt meget Folk i den sidste franske Krig. Paa Siden af samme Bondeby ligger Hasselt, som og er helt fast, der ligger og i denne Passage Campen.

D. 31. dito Kl. 8 kom min Herre Greven til Svol [Zwolle]. Vi logerede alle i „De 7 Provinser". Taarnet paa Svols [Zwolles] Kirke var nedblæst, siden vi var her sidst den 28. September 1682.

Vi var i de Tanker, at [1]) *Lewendal*, Halvbroder til *Waldemar Lewendal*, skulde have været med, men han kom ikke, førend vi var i Hamborg. Han var Hs. høje Excellence Statholder *Uldrick Friderich Guldenlews* Søn. Det højre Øje havde han i sin Ungdom af Uforsigtighed udskudt paa sig selv. Han var en høj real Cavalier, større end

[1]) Aabent Rum til „Carl". Ulrik Frederik Gyldenløve fik i sit ikke anerkendte Ægteskab med Sophie Urne 1659 et Par Tvillingsønner: Carl og Ulrik Frederik Valdemar, som først 1682 blev erkendt som adelige og fik friherrelig Rang. Carl, som der her er Tale om, var en Æventyrer, tjente en Tid paa den hollandske Flaade, men naaede ikke frem og kom i Nød og Trang. Tilsidst gik han i dansk-ostindisk Kompagnis Tjeneste, men paa Rejsen til Ostindien med en Eskadre, der hærgedes af Storme og Sygdomme, dræbte han sig selv 25. September 1689. Broderen Valdemar (1660—1740) blev en berømt Kriger i dansk og fremmed Tjeneste og blev 1710 General og Statholder i Norge, men 1712 forlod han denne høje Stilling for at blive Overhofmarskalk hos Kurfyrst August i Sachsen.

Der hersker iøvrigt Uoverensstemmelse i de ret vage Oplysninger om disse Brødres Afstamning, og selv medens de levede, er der ikke absolut Sikkerhed for, at de var Tvillingsønner af Sophie Urne. Skaanlund kalder dem Halvbrødre. Den falske Løvendals Fremtræden støtter sig paa denne Usikkerhed.

Waldemar, tjente Hollænderne for Søcapitajn, havde været i Ostindien, Vestindien, Smerna [Smyrna], Spanien og andre Steder, men han maatte ikke, formedelst højt magtpaaliggende Aarsager, komme til Danmark. Aarsagerne tør jeg ikke betro min Pen. Han opvartede min Herre nogle Gange, mens vi var i Amsterdam, siden i Hamborg.

☞ Envoyé *Borch* strax efter eller i min Herres Bortrejse endtviget han hemmelig en anden Vej fra den Haag uden nogen tagen Afsked med nogen, formedelst den store Gæld og kongelige Unaade, han stod udi, og saa vi ham ikke førend langt omsider i Kjøbenhavn.

D. 1. April Kl. $8^1/_2$ rejste vi fra Svol [Zwolle], kom Kl. 12 til et enligt Hus paa Heden, efter vi dér havde hvilet noget, drog vi strax derfra og kom Kl. 4 til Hardenberg, blev dér om Natten til Vognmesterens paa hin Side tvert ud for Kirken. Den Dag et dejligt skønt Vejr. D. 2. dito Kl. $6^1/_2$ rejste vi derfra og kom til Nyhusen [Neuenhaus] Kl. $11^1/_2$, og da vi dér havde spist i „Grev Benteims Vaaben", kørte vi derfra og Kl. 2 til Lingen. Den Dag havde vi godt Vejr undtagen et Quarters Tid om Eftermiddagen havde vi Regn, Storm og Hagl fra vi kom til Færgestedet og saa til Lie, som ikke er fast; dog var Porten lukket. Vi kom alligevel derind, og logerede hos Postmesterenken. Den 3. dito Kl. $7^1/_2$ rejste vi derfra udi Regn og slemt Vejr, som continuerede 2 Mils Vej, indtil vi kom til Hazelyne [Haselünne] Kl. 10, og efter

vi dér havde spist udi et Bondehus, rejste vi derfra Kl. 12 og kom Kl. 4 til Löningen, fik strax Heste og Vogne derfra og kom Kl. 8 til Kloppenborg og logerede til Postmesterens; den Eftermiddag godt Vejr.

Den 4. dito Kl. 10 rejste vi derfra til Oldenburg og kom for Porten Kl. 6, hvor vi maatte bie $^1/_2$ Time, førend vi kom ind, og da vi kom derind, var Herbergene betagne, maatte vi tage Nattehvile udi et à part nyt Hus, hvor da Commandanten ankom og aflagde sin Compliment for min Herre og strax derpaa beskikkede han Vagt for min Herres Logement. Den 5. dito Kl. 8 rejste vi derfra, og efter at min Herre sig dér noget havde beseet, fulgte Commandanten med saa vidt, at han iblandt andet anviste min Herre det Sandbjerg, hvor en Jomfru kom ud af og præsenterede den tørstlidende Greve af Oldenburg, som var paa Jagt, et Guldhorn med en Lædskedrik udi; han tog Hornet af eller fra hende og stak sin Hest med Sporen, slog Drikken bag over sig og beholdt Hornet. Men saa vidt som Drikken kom paa Hesten gik Hud og Haar af, hun skrækkelig gav et Skrig og saa forsvandtes. Hornet er endnu til Amindelse udi Kongen af Danmarks Eje[1]).

Vi rejste videre fort til en Bondeby, kaldes Dingsted, Kl. 1, derfra kørte vi Kl. 2 og kom Kl. 3 til Delmenhorst, vi som rejste for i Vejen. Derfra blev *Christian* og *Didrichsens* Tjener *Mikkel* skikkede foran til Bremen at lade opholde

[1]) Beretningen vedrører Sagnet om det Side 125 omtalte Horn.

Portlukkelsen en Stund, men der Greven kom til Delmenhorst, maatte vi blive dér om Natten formedelst min Herres Vogn var gaaet i Stykker mellem Oldenborg og her. Vi logerede i „Engelen". Den ganske Dag Regnvejr.

D. 6. dito rejste *Brygmann*, *Kiøn* og jeg foran til den kejserlig fri Rigstad Bremen. Vi kom der Kl. 7 og bestilte dér Vogne. Den ganske Dag regnede det, men Greven kom Kl. 11 og havde godt Vejr. Vi spiste i „Svanen". Der kom en Del af Magistraten og complimenterede min Herre nu som før og lod ham presentere rare Vine og Confect. Førend Greven kom, var vi omkring i Byen og saa os om.

Vi rejste fra Bremen Kl. 12 og kom til Ottersberg Kl. 6 og logerede i det ny Herberg. Den hele Eftermiddag godt Solskin. Bremen er stor med mange Kirker, murede Volde for Elben, som stryger derind paa. Der er skønt Laxefiskeri.

D. 7. dito Kl. $6^1/_2$ rejste vi fra Ottersberg, kom Kl. 11 til Klosterseven, rejste derfra Kl. $1^1/_2$ og kom Kl. 8 til Boxtehou [Buxtehude], logerede i „Svanen", Regn Formiddag og Solskin Eftermiddag. D. 8. dito Kl. 9 gik vi derfra over Elben og Kl. 12 kom vi til Altona og logerede til Præsidentens, den Formiddag godt Vejr. D. 9. dito Kl. 10 kom den Ridder af Elephanten og Prior for Ytters [Uetersen] Kloster *Godske von Buchwaldt* fra Hamborg til Altona at geleide og hente min Herre ind i Hamborg, hvor Hs. høje Excellence Hr. Statholder *Guldenlew* var for at geleide min Herre

til Danmark, men han var syg af Podagra og logerede hos *Lobsten*, men min Herre blev ført ind til Logement i „Kongen af Frankrig“ hos *Ratmounts* strax hos.

Imedens vi var i Hamborg, forlystede min Herre Greven sig nogle Gange paa Operaen, hvor og Fyrsten af Holsten *Christian Albrecht* med sin Fyrstinde Kongens Søster *Friderica Amalia* med deres begge Sønner[1]) — — —[2]) Oxe-Jagter og andre Forlystelser ansaa min Herre med, desforuden kørte han mest hver Dag ud om Staden for Lyst.

Den rette *Lewendal*[3]) kom strax efter os hid til Hamborg for at tale med sin Hr. Fader, Statholder *Guldenlew*, og kort førend vi kom hid, havde den falske *Lewendal* været her i Hamborg, men som der falder mig[4]) om hannnem at skrive, hvad Bedrifter han hidtil har begaaet, vil jeg lade det bero, indtil jeg faar samlet noget mere, og hvad Ende det vil faa med hannem.

---

[1]) Mellem Hertug Christian Albrecht af Holsten-Gottorp (1641—94), der var gift med Kongens Søster Frederike Amalie (1649—1704), og Kongen kom det 1675 til et fuldstændigt Brud. Hertugen maatte ved en forsmædelig Overenskomst udlevere sine Fæstninger og give Afkald paa Suveræniteten, men da han sluttede sig til Danmarks Fjender, tog Kongen hans Land i Besiddelse, som han dog atter ved Freden 1679 maatte afgive. Stridighederne ulmede dog stadig og 1684 erklærede Kongen de gottorpske Dele af Sønderjylland indlemmede i de kongelige. Hertugen tyede til Hamborg, og efter lange Forhandlinger maatte Kongen give efter for den almindelige Pression og ved Forliget i Altona 1689 fik Christian Albrecht sit Land tilbage. Hadet mellem de to Modstandere blev deres Efterkommere en skæbnesvanger Arv.

[2]) Nogle Ord bortskaaret ved Manuskriptets Indbinding.

[3]) Ved den rette Løvendal maa her forstaaes Valdemar, der netop var traadt i dansk Tjeneste.

[4]) „Falder mig“ betyder omtrent: da jeg vil komme til at skrive om ham. Som man vil se, opfylder Skaanlund ikke sit Løfte om at give fuld Besked om denne mystiske Bedrager.

Den 19. dito Kl. $10^3/_4$ rejste vi fra Hamborg og kunde ikke oppebie Statholder *Guldenlews*[1]) Opkomst fra hans Svaghed, og kom til Elmshorn Kl. $1^1/_2$, var dér en Time og tog saa derfra og kom til Itzehou Kl. $5^3/_4$. Greven logerede hos Landdrosten *Brøgmand* og vi andre i „Hamborg Herberg". Denne Dag var det varmt og godt Vejr. Den 20. dito Kl. $9^3/_4$ rejste vi til Rensborg, men Greven rejste til Drage, dér at spise til Middags hos Grev *Rantzau* af Bredenborg. Vi kom til Rensborg Kl. $5^1/_2$, vi logerede i Posthuset hos *Rothberch.* En Time efter os kom Greven did, strax kom Commandanten Comte *du Roy* og complimenterede min Herre tilligemed mange andre Officerer; der kom og en beordret Lieutenant med 24 Soldater for vort Logement og 2 Sergenter for Herrens Kammerdør. Godt Vejr. Den 21. dito Kl. $8^1/_2$, efter min Herre der havde set sig om, rejste vi derfra, spiste i Skovby og kom til Flensborg Kl. $5^1/_2$, logerede i „Prinsen", den Dag godt Vejr med. Den 22. dito Kl. $7^1/_2$ rejste vi fra Flensborg, spiste Middagen i Toldstedet, kom saa Kl. 5 til Hadersløf, fik der friske Heste og Vogne til Færgestedet, kom did Kl. 8. Den Dag godt Vejr. Den 23. dito Kl. 8 sejlede vi derfra og kom over til Assens Kl. $9^1/_2$, spiste til Borgmesterens, fik saa Heste og Vogne derfra til Odense og kom der Kl. 5, logerede til *Hendrich Hønnes.* Godt Vejr.

1) Uagtet Ulrik Frederik Gyldenløve efter Krigen bosatte sig i Kbhvn., hvor han havde en mægtig Indflydelse hos Kongen, vedblev han dog herfra at styre Norge, hvor Just Høeg fra 1682 var Vicestatholder og Gustav Vilhelm Wedel som Generalfeltmarskalklieutenant havde den militære Kommando.

Den 24. dito havde jeg om Aftenen før faaet Ordre at rejse om Morgenen fra Odense til Nyborg, dér at bestille en Smakke for Herren og hele Suiten over til Korsør. Da Herren havde spist om Aftenen i Odense, gik jeg ind til de andre, hvor vi skulde spise, og sagde til de andre, hvad Ordre jeg havde faaet, og derhos: „Det var brav, nu skal jeg i Morgen se og tale med den falske *Lewendal*, som sidder fast til Nyborg, hvilken var ertappet og didført". „O", sagde *Moth*, en af Pagerne, „lav det saa, at jeg kan komme med, thi jeg har stor Lyst at se ham". Jeg sagde: „Det kan vel ske." Saa gik jeg ind til Herren og Hofmesteren og sagde: „Vognlejen er det samme, jeg kunde for Menage tage en af Pagerne og en Kuffert eller noget med til Nyborg". Derpaa fik jeg Ja til Svar. Om Morgenen Kl. $6^1/_2$ kørte vi tvende til Nyborg, kom der Kl. 10, bestilte Smakken og Middagsmaaltid for min Herre hos Postmesteren *Caspar Koch*. Imidlertid gik vi hen til den Gaard, hvor denne falske *Lewendal* var vel med Vagt forvaret, og der vi kom did og lod os anmelde hos ham, fik vi til Gensvar fra ham, at han laa og var ej veltilpas, hvorfor vi gik vor Vej igen. Men der vi var kommen et Par hundrede Skridt derfra, kom to af Skildvagten løbendes efter os og bad at vi vilde komme tilbage igen, thi Baronen forlanger nok at tale med os. Vi vendte om og gik did. Han havde udenfor Døren en Hoben Soldater, som holdt stærk Vagt over ham, 2 Underofficerer stod nere for Trappen til

Opgangen med et Par ladte Pistoler ved Bæltet. Der var ikkun én Dør paa hans Cammer; der var ogsaa 2 Underofficerer inde hos [ham] med ligedan skarp Gevær; og da vi kom derind, bad han dem gaa ud for Døren, som de og gjorde. Hans Seng stod ved den højre Haand af Døren med grønne Sperlagen for, og i Vinduet var Jærnsprinkel og vel forvaret. Der saa vi hans blide Ansigt og hilsede ham, han bukkede igen. Han skulde være omtrent 22 à 23 Aar, liden af Statur, gik frem og tilbage og spaserede udi en hvid[1]) blommet Silke-Slobrok, havde en hvid Paryk med sorte virede Baand udi. Saa begyndte han at tiltale os om min Herres Rejse, hvor vidt vi var kommen med den, han talte godt Fransøsk og Højtysk til os som en Indfødt, og han fik Svar igen paa samme Sprog. Endelig begyndte han at fortælle os om hans store Herkomst og Extraction, som varede fast en Times Tid, og fortalte, hvor uskyldig han var kommen udi denne fortrydelige Anholdelse, men det skulde dog faa en reputerlig Udgang. Jeg var forundret over hans runddristige[2]) Tale, og derfor endnu ikke vil melde noget om samme, førend man faar videre [at] spørge og høre hans Væsen og hvad Udgang det vil faa med ham. Ellers fortalte han alle sine Rejser med Liv og Levned, og naar han stod for os og talte, blinkede han altid med det højre Øje, som han havde taget Plasteret af i Vognen, siden han blev

[1]) Muligvis skal Textens „huid" forstaaes som „vid", rummelig.

[2]) Vistnok „rumdristige", rum betyder fri, aaben, rumtalende = aaben mundet. (Kalkar.)

SOPHIE AMALIE MOTH, Grevinde af Samsøe.
Efter det eneste bevarede Billede paa Frederiksborg.

paagreben, og som hans Discours varede for længe, tog vi Afsked. Da bad han os, at vi vilde bede Mons. *Didrichsen,* at han vilde komme til ham, naar han kørte ner til Stranden og Fartøjet. Jeg annoterede strax ved Lejlighed til min egen Efterretlighed i Længden, hvad jeg saa og hørte af ham, efter jeg var kommen i Logementet, hvilket var højformastelige Ting. Vi forføjede os som sagt fra ham, og efter vi var hjemkommen til Herberget og alting var bestilt, kom min Herre og alle de andre til Logementet Kl. 12, og imidlertid de spiste, fortalte jeg min Herre, at jeg havde været hos ham, men ikke det grove, item den Hilsen til *Didrichsen* fra ham, hvorpaa han svarede: „Gid Djævelen besøge ham, den Skælm", ellers alle i Byen kaldte og titulerede ham Baron.

Efter Maaltid kørte min Herre ner til Vandet og Smakken, hvor han og vi maatte bie dernere i 2 Timer formedelst Skipperens Skødesløsheds Skyld; kom omsider alt i Smakken, og vi sejlede med en god og føjelig Vind over til Korsør paa $2^1/_2$ Time, bekom strax Vogne ved Vandet og kørte til Slagelse og kom dér Kl. 7, logerede til Enkens[1]). Den [Dag] godt Vejr og Blæst.

Den 25. April Kl. 9 kørte vi derfra og kom til Ringsted Kl. $12^1/_2$, og efter vi dér havde spist til Postmesterens, begav vi os derfra og kom til Roskilde Kl. $3^3/_4$ og kom dér Kl. 9 og logerede til Graverens. Den Dag godt Vejr med Blæst. Den 26. dito Kl. $11^1/_2$ rejste vi fra Roskilde og kom

[1]) Det er hos Anne Daniel Vintappers, se Side 119.

til Kjøbenhavn Kl. 5. Den Dag godt Vejr. Vi logerede ind nu som før til Hans høje Excellence Hr. Statholder *Guldenlew*, hvor min Herre *Christian Guldenlew* forefandt sin kære Broder *Uldrich Christian Guldenlew*[1]), [der] lod sig betjene med Logement udi samme Palais. Og har vi nu Gudskelov fuldendet vores lykkelige Rejse fra Kjøbenhavn og til Holland og derfra tilbage hid igen, og regner jeg nu lige saa mange Mil derfra og hid, som der var herfra og did, nemlig 111 Mil, foruden det jeg à part rejste i Holland mellem Stederne.

Den 28. dito kørte min Herre Greven op paa Slottet Kl. 11. Kl. 1 kørte han derfra og til Grev *Reventlou* at spise[2]). Den 29. dito aflagde han sin Visitte hos Kronprinsen, Hans kgl. Højhed Prins *Friderich* og Prins *Christian*[3]), og siden var han hos alle de andre Fornemste i Kjøbenhavn.

Den 5. Maji blev gjort et stort Gæstebud af Kongen i Rosenborg, hvor Kongen gjorde Efterskrevne til Riddere af Dannebrog og samme end ydermere ziret med en Laurbærkrans paa Brystet, hvor udi stod: Pietate et Justitia[4]).

Den 8. Maji blev gjort et stort Gæstebud hos Enkedronningen. Den 9. dito rejste Kongen til

---

[1]) Ulrik Christian Gyldenløve, Greve af Samsøe, (1678—1719) blev uddannet til Søofficer og blev, 19 Aar gammel, Generaladmirallieutenant og Præsident i Admiralitetet. Han var ligesom Broderen en begavet og elskværdig Personlighed, men kom ikke til at spille nogen fremragende Rolle i sin høje Stilling.

[2]) Overjægermester, Geheimeraad, Grev Conrad Reventlow (1644—1708) styrede som første Minister begge Kancellierne til Kongens Død 1699, da han blev Storkansler. [3]) Se Side 112.

[4]) Navnene udelades, da Listen over dem findes andre Steder, f. Ex. Tages-Register S. 175.

Holsten[1]). Den 12. dito rejste Grevinde *Samsøe* til Holsten. Den 13. dito blev min Herre og hans Broder syg af Mæslinger. Den 21. dito rejste Dronningen til Holsten. Den 26. dito døde Hs. høje Excellence *Gyldenlews* Datter og Frøken[2]), som var forlovet med *Uldrich Christian Guldenlew;* samme Dag kom Hs. høje Exc. Hr. Statholder *Guldenlew* fra Hamborg igen efter sin langvarige Svaghed dér, som var net[3]) en Maaneds Dag efter vi var hjemkommen. Den 29. dito rejste begge Prinserne til Fridrichsborg.

Efter Hs. høje Exc. Hr. Statholder *Guldenlew* var nu hjemkommen, kom der et Fartøj fra Nyborg hid til Kjøbenhavn med den falske *Lewendal,* og blev han da vel forvaret og ført ud i Stokhuset. Overborde hørte jeg hver Dag nye Historier om ham. Iblandt andet sagde Statholderen, han maatte gerne vide, hvorledes han saa ud, med videre. Da saa min Herre sig om efter mig og sagde: „Han har set og talt med ham.“ Da maatte jeg forklare hans Statur ved en Lignelse paa en anden; men aldrig turde jeg nævne, hvad han i Nyborg for mig havde forklaret, thi det træffede store Personer. Jeg annoterede alt, hvad jeg idelig hørte om ham, enten der taltes Fransk eller Tydsk. Han fik ogsaa Besøgelse af *von Osten* og *Hartmann* i Stokhuset, men dem skuregled[4]) han elendig af.

---

[1]) I Anledning af de gottorpske Stridigheder opholdt Kongen sig et Fjerdingaar i Hertugdømmerne. Hæren var samlet paa Krop Hede ved Dannevirke.

[2]) Ulrica Augusta, født 13. Januar 1684, døde 26. Maj s. A.

[3]) Net = lige, netop (Kalkar).

[4]) Ordet utydeligt.

Den 8. Juni fik vi nyt Liberi. Den 11. dito rejste min Herre ad Friderichsborg til Prinserne. Den 18. var Greven og den unge *Reventlau*[1]) ved St. Helenæ Kilde. Den 19. dito rejste jeg til Kjøbenhavn efter min Herres Klæder, samme Dag rejste Hr. Statholder til Friderichsborg. Den 20. dito var begge Prinserne, min Herre og Hs. høje Exc. ude paa en liden Lystgaard 1 Mil fra Friderichsborg, tilhørte *Anse Nansen* og blev der af hannem tracteret[2]). Den 21. dito rejste Hs. høje Exc. Statholder til Kjøbenhavn igen. Den 23. dito Kl. 3 Eftermiddag rejste Prinserne og min Herre til Kjøbenhavn igen og spiste først paa Jægersborg, der var Snogen [?][3]) under mig. Den 24. dito blev Prinserne af Hs. høje Exc. her tracterede. Den 26. dito blev min Herre og Hs. høje Exc. af Prinserne tracterede paa Amager. Den 29. dito rejste Hr. Statholder *Gyldenlew* til Holsten.

Den 8. Julij døde min Herres yngste Søster. Den 13. dito fik min Herre en Feber, den 22. dito forlod den ham igen.

Den 9. kom Grevinde *Samsøe* fra Holsten igen. Den 12. dito kom Kongen, Dronningen og Statholder *Gyldenlew* fra Holsten. Den 19. dito var Kongen her og besaa min Herre efter sin Svaghed. Jeg var og bleven syg af den gangbare Blodsot. Den 31. dito kørte min Herre ud efter hans Svaghed.

[1]) Se Side 112. [2]) Der kan næppe være Tvivl om, at der her menes Lystgaarden Lystrupgaard, som den bekendte Borgmester Hans Nansen fik tilskødet af Kongen efter 1660 for Tilgodehavende, og som efter hans Død var i Sønnens Præsident Hans Nansens Eje fra 1666 til 1699. (Se Trap II, S. 148, og Hist. Tidsskr. III, 1. S. 236).

[3]) Ulæseligt Ord.

Jeg fulgte med efter min Sygdom, som varede ikkun 14 Dage, saasom Dr. *Olle Borch*[1]) ved sin Tilsyn og Medicamenter hjalp mig.

September bleve begge min Herres døde Frøkner Søstre begravet. Den ældste var født 1675 og døde d. 18. Aug. 1684, den yngste var født 1682 og døde d. 8. Juli 1684[2]). Den 25. September døde Grevinde *Samsøes* Moder Fru *Kirsten* Dr. *Mohts*[3]). Den 26. dito var den kostelige Masquerade i Gyldenlund[4]).

I dette Aar blev den falske *Lewendal* ført tilskibs ad Trondhjem og sat i Forvar paa dets Castel Munkholm, der *Skomakerus* sidder[5]).

Den 26. December havde Frøken *Charlotta Altenburg* (Grev *Antonis* Datter) Bryllup med Oberste

---

[1]) Den berømte Videnskabsmand, Professor Ole Borch (1626—90).

[2]) Den yngste af disse Søstre findes ellers ikke nævnt mellem Kongens og Grevinde Samsøes Børn. Den ældste, Sophie Christiane, var kun 9 Aar gammel og forlovet med den 14aarige Christian Ditlev Rantzau-Breitenburg (1670—1721), den senere Vicestatholder i Hertugdømmerne, der blev myrdet paa sin Broders Foranstaltning.

[3]) Ida Burennæa (1624—84), Enken efter den kgl. Livlæge Poul Moth (1601—70), havde kort før sin Død faaet Rang med Geheimeraadinder. Det er en Fejl, naar Skaanlund kalder hende Kirsten. I kort Tid mistede saaledes Grevinde Samsøe sin Moder og 3 Børn.

[4]) Gyldenlund, det nuværende Charlottenlund ved Strandvejen, havde Ulr. Fr. Gyldenløve 1683 mageskiftet til Kongen mod Skjoldnæsholm.

[5]) Efterat denne Bedrager er kommen indenfor Munkholmens Mure, vides intet om ham. Carl Løvendals Skæbne er fuldt oplyst, se A. P. Tuxen, Pers. Tidsskr. III, 6, S. 77. Prof. Daae er ganske paa Vildspor, og betragter Carl Løvendal og den falske Løvendal som identiske, (se Hist. Arkiv, VI, S. 107), uagtet der, trods den mystiske Taage, der hviler over „den falske Løvendal", ikke kan være Tvivl om at han er en Bedrager, der har udklædt sig som den enøjede Carl Løvendal. Blandt de sparsomme Oplysninger om ham findes følgende i et ældre Manuskript, der ejes af Cand. pharm. O. Rahbek: „En gav sig ud for denne Løvendal, og rejste til Fyen til Grevinde Wedel, som købte ham af. Siden kom denne Bedrager til Norge, og da Plastret blev taget af Øjet, befandtes Bedrageriet, og Karlen blev hængt i Norge efter Gyldenløves Ordre udi sine blommede Fløjls Buxer, som var hans Kærestes forrige Mands." — Ved „Skomakerus" paa Munkholmen menes naturligvis Griffenfeld.

Christopher Bielche[1]) udi Statholder *Guldenlews* Palais, hvor Kongen, Dronningen og meget Herskab havde deres Forlystelse til Kl. 3 om Morgenen.

Anno 1685.

Den 6. Januari var Grevinde *Samsøe* her udi et kosteligt Bal, som Statholder *Guldenlew* havde anrettet. Samme Aften stjal Drengene min Cassac[2]). Den 4. Februar var min Herre og hans Broder første Gang oppe paa Slottet og gjorde deres Opvartning hos Dronningen, den anden Uge dernæst var hans Søster[3]) der oppe paa Slottet og gjorde det samme, vel imodtagen.

Den 20. Februar døde Enkedronningen *Sophia Amalia*. Den 1. Martii fik vi nye Sørgeklæder. Den 26. dito blev Dronningens Lig ført til Roskilde om Aftenen med stor Stads. Den 1. April gjorde Hs. Majestæt en fire Dages Rejse til Lolland og Falster. Den 19. Maji rejste Kongen fra Kjøbenhavn for at besøge Norge[4]).

---

[1]) Oberst Christopher Bielke, Rigsadmiralen Henrik Bielkes Søn (1654—1704) blev gift med Grev Anton af Aldenburgs Datter Louise Charlotte (1664—1730) og kom derved i Slægt med U. F. Gyldenløve. Han blev 1685 Chef for Drabantgarden, og 1691 fulgte han den unge Christian Gyldenløve i fransk Krigstjeneste. Han blev 1699 Brigader og faldt i Slaget ved Höchstedt 1704.

[2]) Cassaque, en kort Ride- eller Rejse-Overkjole (Kasseking).

[3]) Det maa have været den ældste Søster Christiane, der nu var 13 Aar gammel, der tilligemed Brødrene — Slegfredbørnene — virkelig blev fremstillede for den legitime Dronning og „vel imodtagne", som Forf. skriver. Dronning Charlotte Amalie var i høj Grad æret og agtet for sin ædle, brave og taalsomme Karakter, og har fra nu af, som det vil ses, fundet sig i, at Maitressens Børn kom til Hove og havde intim Omgang med hendes egne jævnaldrende Børn.

[4]) Beretningen om Kongens Rejse til Norge 1685, som andetsteds er vidtløftig beskrevet, udelades.

Den 24. Julij kom Kongen igen lykkelig til Kjøbenhavn, efter han udi 9 Uger og 3 Dage havde rejst over 600 Mil.

NB. Samme Aar, Dag derefter, lod Kongen anstalte et stort Gæstebud, til hvilket han havde ladet didkalde Hr. Statholder *Guldenlew* og de fornemste Herrer, som havde været med udi hans Rejsesuite udi Norge, samt en Del af de fornemste Herrer, som den Tid var bleven hjemme, hvor da Kongen lod fremkalde og iskænke en stor og ny Guld-Pokal af Vægt 4000 Ducater af Kongen selv inventeret[1]); ovenpaa Laaget stod en Fama med en Trompet at gøre kundbar Kongens store Fornøjelse, oven omkring Dækket stod Kongens Ciffer, de 3 danske Løver, den norske Løve og de 3 Kroner, imellem disse 4 Ting stod Friderichshald, Aggershus, Kongsvinger og Friderichstad. Alt dette var støbt; inden i Dækkelet var blaa Amelering [Emaillering]; med sorte Bogstaver var af Biskop *Kingo* gjort efterskrevne Vers:

Saa kneyser [Norge] med de himmelhøye fielde,
Udaf huis afgrundsbug Guld og Sølvaarer vælde!
Haff, Elve, Skou, Bergfisk, Fugle, Frugt og Fæ,
Ja, Kiøbmands Handel groer af gran og fyr[r]etræ.
Huor ey Naturen dig har given Kampe-Volde,
Din væbned Løve der med Skanse-Klo vil holde,
og giøre sikker Værn, dog est du fastest, huor
Du fant Kong *Christian* den Femtes Fodespor.
Syv Uger, Dage 3 hand reiste Dig til Ende,
og lod sin Naade, flid og omhu for dig kiende.
Mens Laurvig har Vand og Dovrefield kan staa
Skal derfor Kongens Navn og Roes om Verden gaa.

---

[1]) Beretningen om Pokalen er kun tildels oversat efter Tages-Register.

Uden om Pokalen i sig selv iligemaade støbt stod Throndhjem, Bergen, Christianssand, Christiansfjeld, Mansø, Gilleaasen og Rønbo Bakke. Denne samme Pokal staar paa et Figentræ[1]), om hvilket den norske Løve med sin kronede Hellebard; Pokalens Fod er som et Bjærgværk med sine Arbejdere, lige saa betegnes dér Agerø, Næss, Basmo og Skagnes, men ingen gav agt paa, hvad der stod omkring Kanten af Foden, thi det var hel smaat. Da de nu alle havde drukket deraf, spurgte Kongen, om de alle havde betragtet og læst, hvad derpaa stod, de svarede alle ja. „Nej, ingenlunde," sagde Kongen. Da viste Kongen Statholder *Guldenlew*, hvad om Kanden stod paa Foden, hvilket var saaledes:

„Kong Christian den Femte forærede denne Velkom til sin Statholder og General-Felt-Marschalk *Uldrich Friderich Güldenlew* for den gode Fornøjelse, Kongen fant for sig udi Norge 1685." Der nu *Guldenlew* havde læst dette og gjort sin dybe Reverens, lod han strax skænke Pokalen fuld og drak paa ny Kongens Skaal, hvilket alle de andre maatte gøre ham efter. Der gik udi mere end en halv Kande Vin. Den var forsynet med et forgyldt Foderal, og *Jørgen Pedersen*, som var *Guldenlews* Taffeldækker og Sølvpop, havde den tilligemed Sølvtaffelet i sin Bevaring. Den kom sjelden frem, uden der var store Fremmede eller Ambassadeurs, ellers drak jeg mangen Gang af den, naar vi kunde være for os selv.

NB. Gæstebuddet skete udi Gyldenlund.

[1]) Skal være Fyrretræ. Skaanlund har oversat „Fichtenbaum" ved Figentræ.

Nu begynder jeg igen dér jeg slap før Kongens Rejse.

Den 21. Maji rejste Grevinde *Samsøe* til Egede[1]). Den 25. dito rejste min Herre Grev *Christian Gyldenlew* til Egede. Den 26. dito døde *Dysseldorphs* Moder. Den 15. August blev Kongen og Herskabet tracteret af Statholder *Guldenlew*. Den 5. October rejste Kongen til Jylland og Holsten[2]). Den 23. dito kom Kongen hjem igen. Den 14. Novbr. Kl. 12 om Natten var en stor Ildebrand i Badstustræde. Den 15. dito fik vi nyt Liberi. Den 10. December var første Gang Bal paa Slottet efter [Enke] Dronningens Død, udi hvilket Bal min Herre og hans Søster *Christiana* var, og dansede med Kongen, Dronningen og Prinserne, og det var den første Gang de dansede med Herskabet paa Slottet. Den 17. gjorde Grevinde *Samsøe* et kosteligt Bal. Den 25. dito gjorde Statholder *Guldenlew* et herligt Bal, udi hvilket Kongen, Dronningen, Prinserne var tillige med alle de Fornemste; deslige har jeg endnu ikke set saa skønt.

Anno 1686.

Den 1. Januar til Nytaarsgave blev min Herre *Christian Guldenlew* Cammerherre og General-Postmester over Danmark.

Den 5. dito Kl. 11 rejste jeg over til Skaane, kom til Malmø Kl. 2. Den 6. dito rejste jeg til

[1]) Grevinden havde 1674 købt Jomfruens Egede i Præstø Amt af Overjægermester V. J. Hahn. Her boede hun efter Kongens Død Resten af sit Liv til 1719.

[2]) Nærmest for at mønstre Tropperne.

Lund. Den 7. dito Kl. 12 rejste jeg fra Lund og tog min lille Halvbroder, *Peder*, med mig, kom til Skabersø Kl. 5, var 3 Nætter og Dage hos Hr. *Jacob*[1]). Den 10. dito Kl. 9 rejste jeg derfra til Malmø, kom dér Kl. 11. Den 11. dito Kl. 9 gik vi tilbaads fra Malmø, samme Nat frøs det hel stærkt. Om Middagen var vi ud for Saltholmen, fik Contravind og kom imod Landscrone, maatte gaa derfra igen og laa om Natten ved Køge Bugt. Den 12. dito Kl. 11 kom vi til Kjøbenhavn.

Den 13. Januari blev Frøken *Ulrica Antonetta* født[2]). Den 4. Febr. blev Kongen tracteret her af Statholder *Guldenlew*, og var det den første Gang, at min Herre Grev *Christian* og hans Broder *Uldrich Christian Guldenlew*, spiste med Kongen. D. 14. Martii blev den franske Ambassadeur Marquis *de Chivernis*[3]) indført her i Kjøbenhavn fra Papegøjestangen, hvor et Telt var opslagen. Han havde 9 af Kongens Carosser med sex Heste for hver og 14 Carosser af Ministrenes, og selv havde han tre Carosser, hvilke kiørte næst Kongens, siden de tre *Guldenløvers*, de to unge havde Rangen for Statholderens[4]); *Marcus Giøe* og Ober-

[1]) Jakob Faxe (1659—1725) blev 1682 Præst til Skabersjø og Tørringe.

[2]) Ulrica Antoinette Danneskiold (1686—1755) blev i en ung Alder forlovet med den forhadte Vicestatholder Christian Ditlev Rantzau (se Side 165), som brød Forlovelsen og derfor blev idømt en Bøde paa 30,000 Specier. Hun blev gift 1702 med Overstaldmester, Grev Carl Ahlefeldt til Langeland og Rixingen (1670—1722), Storkanslerens Søn, der 1711 blev Statholder i Slesvig og Holsten.

[3]) Marquis Louis de Clermont-Gallerande de Cheverny, conseiller d'Etat og Guvernør for Regentens Søn, død 1717.

[4]) Papegøje- eller Fuglestangen stod uden for Nørreport ved Tagenshus, hvor det danske Kompagni havde Skydebane. — De unge Gyldenløver havde Rang forud for Statholderen U. Fr. Gyldenløve, da de var Sønner af den regerende Konge.

ceremonimester *Gerstorff* sad hos ham; de førte ham ind i *Mette Rudes* Gaard i Højbrostrædet[1]), dér blev han ej alene herlig tracteret i 3 Dage, men endog opvartet af den kgl. Hofstat og Liberi.

Den 17. dito blev han af Baron *Juel* ført op paa Slottet, fik først Audients af Kongen, siden af Dronningen og Prinserne. Den 22. dito var han hos min Herre *Christian Guldenlew* med 6 Heste. Den 23. dito gav min Herre ham Contra-Visit.

Den 1. Juni blev Kongen her tracteret af Statholder *Guldenlew*. Den 3. dito kom min Halvbroder *Peder* til min Søster *Inger*. Den 17. dito rejste Kongen fra Kjøbenhavn til Gottorp[2]). Den 23. dito derfra om Fridrichstad, Tønningen, Meldorp, Glückstad, Itzehoe, Pinneberg og Altona.

Den 19. Juni rejste Grevinde *Samsøe* til Holsten.

---

[1]) Mette Rhode „Kbhvns. anseligste Gæstgiverske" blev c. 1658 Enke efter Morten Pletius og ægtede senere Jacob de Popeliere. Hun tog mod fornemme Gæster og Gesandtskaber, som blev indlogerede og bespiste hos hende paa Kongens Bekostning i hendes Gaard i Højbrostræde paa det nuv. Højbroplads.

[2]) Hele den kgl. Familie begiver sig nu til Holsten, der skal være Skuepladsen for store Begivenheder. Det er de gamle højst indviklede Stridigheder med Hansestaden Hamburg, der nægter den danske Konge Højhedsret, som der skal gøres Ende paa. I den Anledning samler Kongen en hel lille Hær paa 14,000 Mand ved Gottorp, hvor der indledes diplomatiske Forhandlinger med Hamburgs indbyrdes splidagtige Regering og med Afsendinge fra alle Tydsklands Fyrster, der støtter den rige Handelsstad. Samtidig har Hoffet Besøg af fyrstelige Slægtninge, og der leves nu et broget Liv mellem Diplomater og Krigere; der afholdtes glimrende Revuer, arrangeredes pragtfulde Fester, foretoges Bombardement og Angreb paa Hamburgs Forskansninger, derefter atter Forhandlinger uden Resultat — det hele gør Indtryk af vistnok mere at være et Udslag af Kongens og Hoffets Lyst til Krig og Anspændelse, end nogetsomhelst andet. Af Overfaldet paa Hamburg har A. P. Tuxen givet en Fremstilling i Hist. Tidsskr. VI, 4.

Skaanlunds Optegnelser derom er i det, der ikke vedrører ham selv og hans unge Herre, mest Uddrag af „Tages-Register" og forbigaaes for Størstedelen her. Som man vil se, opholder Grevinde Samsøe sig stadig i Hoffets Nærhed, som oftest paa sine Godser; hendes Børn optages derimod ved Hoffet og bevæger sig mellem de kongelige og kurfyrstelige Børn.

Den 22. dito Kl. 4 rejste jeg[1]) foran med 2 kgl. Rejsepas for min Herre og hans Broder til Holsten at bestille frie Heste, Spisning og Natte-Herberg, samt Fartøj, hvor fornødent gjordes. Kom til Roskilde Kl. 9 og derfra Kl. 10. Kom til Ringsted om Natten, og hvor jeg var den ene Dag; der kom min Herre efter den anden Dag. Den 23. dito rejste jeg derfra Kl. 5 og kom til Slagelse Kl. 10, rejste derfra Kl. 12 og kom Kl. 2 til Korsør; Kl. 5 sejlede vi derfra til Nyborg, kom der Kl. 11, men maatte blive derudenfor om Natten. Den 24. dito Kl. 5 om Eftermiddagen rejste jeg derfra og kom til Odensøe Kl. 9; dér blev jeg, til min Herre kom. Den 25. dito Kl. 9 om Aftenen kom min Herre til Odensøe, samme Aften Kl. 11 rejste jeg derfra og kom Kl. 4 til Assens. Den 26. dito Kl. 6 sejlede vi derfra og kom til Færgestedet Kl. 8. Jeg rejste strax derfra og kom til Hadersløf Kl. 11 og min Herre kom dér om Aftenen Kl. 7. Den 27. dito Kl. 4 rejste jeg derfra og kom til Bollersløf Kl. 8, fik dér strax Vogne og kom til Flensborg Kl. 12, rejste strax derfra og kom til Slesvig Kl. 6, rejste derfra og kom om Natten uden for Rensborg. Den 28. dito kørte jeg ind i Rensborg Kl. 4, rejste derfra igen Kl. 6 og kom Kl. 12 til Kiel, drog derfra Kl. 2 og biede i 2 Timer i Pretz, som er 2 Mil fra Kiel og 1 Mil fra Rixdorf. Den 29. dito om Aftenen Kl. 7 kom min Herre til Rixdorff.

---

[1]) Skaanlunds Rejse med de unge Grever angiver nøjagtig en Datidens Rejserute.

Den 1. Juli rejste Kongen gennem Oldeslo og Pløn. Den 2. dito kom Kongen dér til Rixdorf, hvor Grevinde *Samsøe* var Kl. 4; og Kl. 8 kom Hs. høje Excellence til Rixdorff. Den 3. dito rejste han derfra og lige til Slesvig, thi han kom fra Pinneberg. Den 4. dito til Gottorp, hvor Dronningen den 5. ankom. Den 7. dito døde Groskansler Grev *Friderich Ahlefeldt.* Den 13. Juli Kl. 3 om Eftermiddagen red jeg til Pløn for at bestille Heste og Vogne for min Herres Rejse [til] Slesvig; der var ingen at bekomme, maatte saa rejse derfra tilbage igen og bestille dem i Pretz.

Den 14. dito Kl. 3 om Morgenen rejste jeg foran til Slesvig, kom til Kiel Kl. 8 og tog derfra igen Kl. 9 og kom til Eckernförde Kl. 12, derfra igen Kl. 1 og kom Kl. 4 til Slesvig og min Herre kom der om Aftenen Kl. 7; dog havde han sit Logement à part næst op til Statholder *Guldenlews*[1]). Denne Formiddag kom Churfyrstinderne med deres fyrstelige Børn til Slesvig, nemlig *Anna Sophia*, Churfyrstinde til Sachsen, *Wilhelmina Ernesta*, Churfyrstinde til Pfaltz-Heidelberg, Chur-Prins til Sachsen *Johan Georg*, hans Broder Prins *Friderich August*[2]).

— — Den 19. dito kom Geheimeraad *Liliencron*

[1]) De unge Gyldenløver forlader altsaa Moderen for at tage til Gottorp, rimeligvis forat være til Selskab for de unge Kurprinser.

[2]) Christian V's ældste Søster Anna Sophie (1647—1717) blev 1663 gift med Kurprinds, fra 1680 Kurfyrste, Johan Georg III af Sachsen (1647—91). Deres ældste Søn Kurprinds Johan Georg (IV) døde som Kurfyrste allerede 1694, 26 Aar gammel, og den yngste Prins, Frederik August (1670—1733) er den bekendte Kurfyrste af Sachsen, Konge af Polen, August den Stærke. — Christian V's Søster Vilhelmine Ernestine (1650—1706) var i Maj Maaned blevet Enke efter Kurfyrst Carl af Pfalz, med hvem hun siden 1671 havde levet et ulykkeligt Ægteskab. Hun skal have været ligesaa ubetydelig og hoffærdig som Søsteren var elskværdig og god.

ind i Hamburg[1]). Til dette Anslag, at Hamburg skulde paa en lettere Maade vindes, havde Dr. *Simon Paulis* Søn *Johan Jacob Pauli*[2]) (hvilken havde været Legationssekretær hos Grev *Antoni* paa den store nijmegenske Ambassade) for bedre Lejligheds Skyld sit Logement hos en Enke i Hamborg og imidlertid holdt hemmelig Correspondance med nogle ved Skrifter imellem og mundtlig om Natten. Han havde gjort dem store Løfter, at Kongen skulde gøre dem til store Mænd og videre Belønnning. Derpaa blev sluttet en vis Nat, at Nøglerne til Porten skulde være ved Anstalt[3]), at de skulde aabnes. Nu kom dito *Pauli* igen, og jeg tillige med mange andre, der kendte ham, saa ham paa Gottorps Slot, da han gik til Kongen. Men hans Anslag vanlykkedes, idet at nogle havde mærkelig Mistanke om ham, hvad han skulde ligge i Hamborg efter saa længe. Hvorfor de forføjede sig til denne Enke og fristede og udforskede af hende, om hun ikke vidste, hvad hans Haandtering var. Hun undskyldte sig og sagde, han havde det Skab tillaans til sit Tøj, hvilket de brød op og fandt Breve, som han havde forglemt; var saa tilstrækkelig, at *Snedker*, *Jastrup* og *N* bleve halshugne[4]).

[1]) Rigsfriherre Andreas Pauli v. Liliencron (1630—1700), Søn af en slesvigsk Købmand Paul Martens, blev 1654 adlet af den tydske Kejser med Navnet v. Liliencron og naturaliseret 1665. Han blev 1683 Geheimeraad og 1684 Amtmand i Segeberg. Han var en stærkt benyttet dansk Diplomat og fik nu Ordre til at forhandle med Hamborgerne.

[2]) Se om ham Side 95. Han hed Jacob Henrik, ikke Johan Jacob, Paulli (Rosenschild).

[3]) Anstalt = Foranstaltning. (Kalkar).

[4]) Gennem sin hemmelige Agent Kancelliraad Jacob Henrik Paulli havde Kongen i disse Aar søgt at vinde Indflydelse i Hamburg hos det ene af de splidagtige Borgerpartier, der lededes af de rige Borgere Cordt Jastram og Hieronymus Snitger. Sagen mislykkedes i August 1686, de nævnte Borgere henrettedes og en Borgmester Schlüter døde i Fængslet.

Videre hvad der passerede:

Anno 1683, da Kongen af Frankrig havde forjaget alle Huguenotterne af sit Rige, som ikke vilde antage den catholske Religion, flygtede de hen, hvor den calvinske Religion fandtes. Der var en Del, [som] begav sig til Kjøbenhavn formedelst Dronningen, *Charlotta Amalie*, var reformert, deriblandt var en fransk General, Greve *Roy*[1]). Denne paa sin Rejse besøgte min Herre udi den Haag i Holland, da vi var dér. Men der han kom til Kjøbenhavn, blev han antagen til at være Feltmarschalk og gjort til Ridder af Elephanten og tre[n]gte[2]) mange Penge. Nu gaves Lejlighed ved denne Handel om Hamborg at blive af med ham igen. Da han nu gjorde sin Opvartning hos Kongen paa Gottorps Slot, gav Kongen sit Anslag tilkende, og at han vilde have endnu en Feltmarschalk til ham, enten Hertugen af Pløen eller Statholder *Guldenlew*, hvortil han [ɔ: *Greve de Roy*] underdanigst svarede, han har før været en General-Feltmarschalk, nu var det venteligt, at ingen af dem kunde tillade ham Preferencen udi Commando-Sager, ikke heller kunde han antage deres Befalinger. Han antog sin Dimission, som og skete. Ikke desmindre holdt han sig tilhove som ordinaire, og *Guldenlew* blev Chef for Armeen[3]).

Den 26. Juli om Eftermiddagen kom Grevinde

[1]) Det var efter haard Modstand, at Dronningen ved Reskript af $^{3}/_{1}$ 1685 endelig opnaaede fri Religionsøvelse for sine reformerte Trosfæller; det siges, at hun udvirkede det ved at gaa ind paa at modtage Kongens Frilles, Sophie Amalie Moths, Børn ved Hove.

[2]) Der skal vistnok staa: trengte = have Brug for.

[3]) Frederic Charles de la Rochefoucauld, comte de Roye et de Roucy, en fornem fransk Adelsmand og bekendt Officer, gik 1683 tilligemed flere andre huguenottiske Officerer i dansk Tjeneste, da det saa ud til Krig med Sverige

Samsøe til Slesvig. Den 28. dito var min Herre oppe paa Gottorp Slot og aflagde sin Visite hos Churfyrstinden af Sachsen, ligedan den 30. dito hos Churfyrstinden af Pfalz-Heidelberg, ligeledes i efterfølgende Dage hos Hertug *Ernst Gynter* af Sønderborg[1]) og hans Fyrstinde, *Hertugen af Pløen*[2]), ja baade før og siden hos Prinsen af Sachsen. Men Herres Broder gjorde ligeledes derefter.

Den 15. August Kl. 9 kom Churprinsen af Sachsen til Gottorp, samme Dag fik vi nyt Liberi, og min Herre kørte til Hove med alt Statholderens Liberi[3]), saasom han var svag selv af Podagra.

Den 16. dito skete Revuen paa Kroper Heide, som min Herre var did at bese Tropperne; om Natten fik de Ordre at marchere. Den 17. dito var min Herre paa Slottet og aflagde sin Visite hos Churprinsen af Sachsen, samme Dag fik Grev *Roy* sin congé eller Afsked. Den 18. dito rejste Statholderen tidlig til Armeen. Den 19. dito rejste Kongen iligemaade derhen[4]). — —

i Anledning af det gottorpske Spørgsmaal. Han blev strax Generalfeltmarskalk og sat i Spidsen for Hæren i Holsten. Han var en Tid i høj Yndest ved Hoffet, især hos Dronningen for Religionens Skyld, men havde mange Uvenner ved Hæren, der ved Hofintriger paavirkede Kongen saaledes, at Grev de Roy ikke fik Kommandoen ved Overfaldet paa Hamburg, hvorfor han tog Afsked. Han døde i engelsk Tjeneste som irsk Pair under Navn af Jarl af Lifford.

[1]) Den gamle Hertug Ernst Günther af Sønderborg-Augustenborg (1609–89), gift med Hertuginde Augusta af Glücksborg, var Guvernør paa Als og en hyppig Gæst ved Hoffet.

[2]) Den danske Overfeltmarskalk Hertug Hans Adolph af Pløen (1634–1704), der havde spillet en saa mægtig Rolle under den skaanske Fejde efter Griffenfelds Fald.

[3]) Liberi = Tjenerskab.

[4]) Skaanlund følger dernæst „Tages-Registers" Beretning, der her udelades. — Den 20. August slog Hæren Lejr vest for Altona, og fra den 22. til den 26. blev de hamburgske Skanser bombarderet og der blev ført en ret haardnakket Kamp med Tab paa begge Sider, indtil Kongen af de fremmede Magter blev tvungen til at indstille Angrebet og den 6. September at hæve Belejringen. Se iøvrigt Tuxen, anf. Sted Side 36 flg.

Den 23. September bekom Churprinsen af Sachsen Elephant-Ordenen. Den 24. dito bekom Broderen Prins *Friderich August* ligeledes. Samme Dag blev holden en kostbar Carousel, som endte sig med et dejligt Fyrværk. Kongen og Churprinsen imod hinanden[1]), Prins *Friderich August* og Statholder *Guldenlew*; men denne sidste, endskøndt han var den andens maistre derudi, saa gjorde han af Forsæt adskilllige Fauter, saa den anden kunde faa den Pris, som opsat var. De andre Carousel-Herrer er vidtløftig at opregne, samt den Lystigheds mange Afdelinger. Dronningen, Churfyrstinderne og Damerne stod paa en Altan tvert udfor Ringpyramiden. Der tvert udfor stod gamle Prinser og Grever, samt unge Herrer, som ikke var bequemme til saadan Exercitie, paa den anden Altan, de skrev op hvad hver treffet, og hver Gang gik Herpukker og Trompeter; Livkarlen passede paa Ringen at isætte. Paa denne Ridebane indslap alle Liberier at gøre Tjeneste med Langsetter, Javeliner at imodtage m. v. 3 Beridere maatte gøre deres Exercitie med 2 spanske Heste og en Springer, denne sidste havde et fast utaaleligt Arbejde.

Den 27. September forlystede sig Dronningen, Churfyrstinderne og alle Damerne med Ringrending paa forgyldte Triumph-Vogne. [Paa en Line] fra Slotsspiret over Slottet og Gravene og ned paa Ridebane-Jorden fæstet stiv, var der en Italiener, som gik op paa Taarnet og lagde sig paa Bugen paa Rebet, strakte ud fra sig Hænder og Fødder

[1]) Det vil sige, at de anførte hver sit Parti i Karussellen.

og lod sig glide ned til Jorden. Ved Enden paa Jorden laa der Bolster, der stod Vagt derved at tage imod ham, han havde et Bryststykke af Puntlæder, saa han paa ingen Del skulde faa Skade.

Den 28. dito rejste den franske Grev *Roy* fra Hove. Samme Aften var der Bal hos Statholder *Guldenlew*. Den 29. dito var der Masquerade paa Gottorps Slot, og min Herre var klædt udi norsk Bondedragt. Der var i værende Tid saa megen Forlystelse daglig, at det vilde falde vidtløftigt at beskrive.

Den 30. dito rejste Churfyrstinderne og Chur-Prinserne fra Gottorp og Statholder *Guldenlew* gelejdede dem til Hamborg. Den 31. dito kom Kongen til Itzehoe og mødte dette fremmede Herskab igen dér, de rejste derfra ad Pinneberg, og Kongen til Glückstad og hjem[1]).

Den 1. Oktober rejste Dronningen fra Gottorp ad Kjøbenhavn. Den 4. dito kom Kongen til Kjøbenhavn. Den 5. dito kom Statholder *Guldenlew* igen. Den 7. dito Kl. 1 rejste jeg atter lige som før og Forbud[2]) fra Gottorp paa Hjemvejen, kom til Flensborg Kl. 6, rejste derfra igen Kl. 9 og kom om Natten Kl. 1 til Toldstedet, fik friske Heste og Vogne og kom til Hadersløf om Morgenen Kl. 5. Den 8. dito rejste min Herre om Eftermiddagen fra Slesvig. Fra Hadersløf rejste jeg Kl. 9 og kom til Kolding Kl. 2, rejste derfra og kom til Medel-

[1]) Noget af det her anførte er taget fra „Tages-Register", saaledes ogsaa den mærkelige Dato: den 31. September.

[2]) Han rejser forud for sit Herskab og gør Kvarter, rekvirerer Forspand og tilsiger Færger m. v.

fart Kl. 7, var slemt Vejr den Aften. Den 9. October rejste jeg fra Medelfart, fik Heste og Vogne ved Røgaard [Rugaard] og kom til Odense Kl. 2. Den 10. dito Kl. 5 rejste jeg derfra og kom til Korsør Kl. $11^1/_2$, fik strax Heste og Vogn og kom til Slagelse Kl. 2, blev saa der om Natten. Den 11. dito Kl. 5 rejste jeg derfra, fik Vogn ved Soer og kom Kl. 11 til Ringsted. Efter Spisning rejste jeg fra Ringsted og kom til Roskilde Kl. 6 om Aftenen. Den 12. dito Kl. 6 om Morgenen var jeg i Kjøbenhavn. Den 14. dito kom min Herre og hendes høje Naade til Kjøbenhavn[1]). — —

Den 8. November Klokken 9 om Aftenen havde min Herres Søster, Frøken *Christiana* sin Vielse med Grev *Ahlefeldt* udi hendes Moders Hus. De vare begge hel kostelig klædt, saa vel som alle de Store, som der var, dog der [var] hverken Spisning, Spil eller Dans, men der Vielsen var sket af Dr. *Lassenius*, da kørte Brudgommen hjem i Kallebo og Grev *Reventlow* sad hos ham. Lidet derefter kørte Bruden did med, og hun sad over sin Moder[2]). Min Herre og Hs. høje Excellence Statholder *Guldenlew* sad hos i samme Caros, siden kørte alle de andre efter, og da de kom der, bleve de alle der en $^1/_2$ Times Tid, saa kørte hver

[1]) En tabellarisk Oversigt over Mileantallet fra Kbhvn. til Plöen og tilbage igen forbigaaes tilligemed nogle Uddrag af „Tages-Register".

[2]) Grev Frederik Ahlefeldts Forbindelse med Sophie Amalie Moths trettenaarige Datter (1672—89) havde af Hensyn til Dronningen ikke været hans Fader, Storkansleren, behagelig. Da denne imidlertid døde d. 7. Juli, fandt paa Grund af Familiesorgen Brylluppet Sted i al Stilhed i Grevinde Moths Hus bag Børsen. — Det er rimeligvis Overjægermesteren, den senere Storkansler, Conrad Reventlow, der kører Brudgommen til hans Hjem i Kalleboderne. Naar Bruden i Vognen sidder „over" sin Moder, vil det sige tilhøjre for hende.

hjem til sit. Den 9. dito blev de begge beden til Gæst af Dronningen, og spiste de med Kongen og Dronningen. Den 1. December bleve de tracterede af Statholder *Guldenlew*. Den 13. dito havde Frøken *Beata Ingeborg Moth* Bryllup med Landsdommer *Parsberg*[1]).

Anno 1687.

Den 21. Febr. blev Prins Wilhelm født[2]). —

Den 15. dito blev 2 Soldater halshuggen for de vanhelligede en Hostie[3]).

Den 19. Maji Kl. 4 arriverede Kongen lykkelig til Kjøbenhavn efter en stor udstaaende Storm, dér han taget i Øjesyn den nybyggede Fæstning Christiansøe ved Bornholm. Den 4. Maji rejste han did, var rejst igennem Falster, Møen og Lolland, det var Modvind og Storm, som opholdt ham. Strax efter hans Hjemkomst blev han syg af en Feber, hvilket var Aarsag, at Kongen ikke kunde rejse ud til Holsten at tage imod Prins *Jørgen*, men Statholder *Guldenlew* rejste til Glückstad at tage imod ham den 8. Juni[4]).

Den 13. Juni kørte Kongen ud første Gang efter

[1]) Beate Ingeborg Moth (1646—97), Sophie Amalia Moths Søster, der blev gift med Landsdommer, Højesteretsassessor, senere Etatsraad Holger Parsberg (1636—92), var Enke efter Provst Jens Hals og efter Etatsraad Frederik Mechlenborg.

[2]) Denne Prins døde allerede 23. November 1705.

[3]) Den ene af disse Soldater angav sig selv og sin Kammerat for at have taget Oblaten ud af Munden og gemt den i sit Tørklæde for at bruge den til „Djævels Kunster", nemlig „til at skyde vis", „til at gøre sig fast" og „til Kærligheds Tønder". (Zwergius, D. sjell. Cleresie, S. 715.)

[4]) Dette med saa megen Pragt og Glæde fejrede Besøg af Prins Jørgen var det eneste, han gjorde i sit Fædreland, siden sit Giftermaal med den engelske Prinsesse.

sin Svaghed. Den 17. dito rejste Kongen og den 18. dito Dronningen til Friderichsborg at forvente Prins *Jørgen*. Den 22. dito kom Prins *Jørgen* an til Glückstad. Den 27. dito kom han til Skjoldnæsholm i Sjælland, *Guldenlews* Gaard. Den 28. dito blev han imodtagen glædelig til Friderichsborg.

Den 4. Juli kom han til Kjøbenhavn. Den 5. dito aflagde min Herre sin Visite hos hannem. Den 9. dito kom Statholder *Guldenlew* fra Holsten, Aarsagen var hans Sygdom. Der Prinsen kom til Glückstad, maatte de bære ham [ɔ: Gyldenløve] ner til Vandet for at tage imod Prinsen. Den 12. dito fik vi nyt Liberi. Den 19. dito kørte hendes høje Naade *Christiana Guldenlew*[1]) ud efter hendes langvarige Svaghed. Den 25. dito skete Svanejagten; samme Dag ad Aften klædte alt Herskabet sig udi Amagerbønder-Klæder eller Dragt, og Kongen tracterede udi Amalienborg, og var dette den første Gang, at min Herre spiste med Kongen og Dronningen. Den 29. dito skete den kostelige Masquerade udi den regerende Dronnings Have[2]), og var dengang min Herre klædt som en Grenadier og prydet med Juveler for mange tusinde Rigsdaler.

Den 31. dito gjorde Statholder et overmaade kosteligt Bal hos sig, hvis Lige jeg endnu ikke har set. Det ganske kgl. Hus var der med alle de Fornemste. Efter Spisning var Dans og Lystighed,

[1]) Grevinde Ahlefeldt.

[2]) Dronningens Have strakte sig sydpaa over det Terræn, som nu indtages af Amaliegade og Bredgade.

som varede langt over Midnat. Dansen holdtes oppe paa den store Galleri-Sal, hvilken var prydet med 3 Glas-Kroner og derudi Mængde af tændte Voxlys, ligeledes udi Vægpladerne, paa Væggene var 8 store forgyldte Spejler, som gav Genskin fra sig, saa det var lyst lige som om Dagen. Oppe omkring Galleriet stod Instrumentisterne og mange bevilgede Anskuere. Paa begge Ender af denne Sal var 2 Gemakker for hver; paa den ene Ende var de 2 Gemakker prydet, det ene med Sølvtaflet og mere rart, det andet med rare Glas, og de Lys, som var derinde kunde ingen Drømme sige det. Mellem disse 2 Gemakker var der et grønt som Pommerans-Hus (var mørkt), derudi var et Vandspring trukket fra Canalen igennem de underste Gemakker og der op i, der var en Invention, at Vandet gik ner igen uden at væde Gulvet. [I] den anden Ende var iligemaade 2 Gemakker, hvor de kunde have anden Fornøjelse; dér var ej heller nogen Lysfattelse, saa der var vel gaaet til den Nat nogle hundrede Voxlys, hvilket var en stor Bekostning for et Maaltids Skyld. Som jeg for Vidtløftigheds Skyld ikke vilde optegne alt det de vidste at gøre Prinsen til Fornøjelse.

Den 1. August rejste Prins *Jørgen* til Fridrichsborg. Den 3. dito tog han dér sin Afsked ad England, først til Glückstad, og Statholder *Guldenlew* geleidede hannem til Glückstad. Den 7. dito rejste Hendes høje Naade Statholders til Fridrichsborg. Den 16. dito kom Statholderen igen fra Glückstad til Skjoldnæsholm. Den 17. dito til Fridrichsborg

igen og den 20. dito til Kjøbenhavn. Den 22. dito rejste han til Fridrichsborg igen, den 24. dito var Hendes høje Naade her igen, men kørte strax igen. Den 27. dito kom Kongen, Statholderen og Frøkener fra Fridrichsborg. Den 28. dito gav Kongen den moskovitiske Gesandt Audience. Den 29. dito rejste Kongen og Statholderen til Fridrichsborg igen. Den 30. dito rejste min Herre og hans Broder til Fridrichsborg.

Den 9. September rejste Hoffet samt alle de andre fra Fridrichsborg. Den 19. dito rejste Kongen og Statholderen til Holsten, men Dronningen og hendes høje Naade til Skjoldnæsholm. Den 20. dito kom disse to sidste til Kjøbenhavn. Den 29. dito rejste Dronningen og hendes høje Naade til Giorslev[1]).

Den 1. October var min Herre, hans Broder og Frøkener til Fridrichsborg. Den 7. dito kom Dronningen og hendes høje Naade fra Gjorslev. Den 15. dito kom Kongen fra Holsten, og Statholderen blev igen tilbage, men den 17. dito kom Statholderen igen fra Holsten, og *Ehrenschildt* blev skikket derud igen anlangende de ambassadiske Affærer[2]). Den 19. dito rejste Kongen til Falster, Møen og Lolland, og den 25. kom han igen.

Den 9. November rejste *Anne Sabine* til *Niels Heidemark* i Norge.

---

[1]) Dronningen havde købt Gjorslev 1678.

[2]) Geheimeraad, Landdrost i Pinneberg, Conrad Biermann v. Ehrenschildt (1629—98) var en meget erfaren og meget benyttet Diplomat, især i de gottorpske Stridigheder. Han repræsenterede Danmark paa Kongressen i Altona, der samledes i Efteraaret 1687 for at gøre Ende paa dem, hvilket først skete i Sommeren 1687 med en fuldstændig Sejr for Hertugen.

Hermed endes denne min anden Journal-Bog, og som min Herre Grev *Christian Guldenlew* agter at rejse sin anden Udenlands-Tog tilkommende Aar, saa skal jeg hernæst, om Gud [vil] jeg lever, forfatte min 3die Journal-Part mig til Fornøjelse.

TREDIE BOG.

Anno 1688.

Den 15. Febr. rejste Kongen og Hs. høje Excellence Hr. Statholder *Guldenlew* geheim til Holsten. Den 17. dito rejste Grevinde *Samsøe*, Datteren og Grev *Ahlefeldt* til Egede. Den 27. dito kom de igen. Den 28. dito kom Kongen uformodendes fra Holsten.

Den 14. Martij var Hs. høje Excellence min Herre, første Gang til Alters, blev betjent af Dr. *Lassenius* i den tyske Kirke[1]), ellers forhen vartede han min Herre op ofte forinden, og som hans Udenlandsrejse forestod, forærede han min Herre en trykt Bog, en skreven do. af Betydenhed. Den 28. dito trede [traadte] Monsieur *Walter*[2]) i sin Tjeneste, som var antagen til min Herres Hofmester at rejse med ham udenlands, og *Dysseldorph* maatte træde af, blev siden President i Bergen. Cammertjener *Erich Matzen*, der vidste

[1]) Den berømte Theolog og Forfatter Johannes Lassenius (1636—92) fra Pommern var efter et æventyrligt Liv landet 1676 som Sognepræst til Petri Kirke i Kbhvn., hvor han vakte stor Opsigt ved sin mægtige Veltalenhed og originale Personlighed. Hans her berørte Forbindelser med Familien Moth gør Anekdoten om, at han fra Prædikestolen talte om Kongens og Frillens Forhold, ret usandsynlig.

[2]) Hofjunker Frederik Walter (1649—1718) var en meget rejseerfaren Mand, da han 1688 blev Hofmester for Christian Gyldenløve paa dennes Udenlandsrejse. Han blev 1702 Overhofmester hos Dronning Louise, senere hos Prins Christian og 1710 Geheimeraad. Han var Frederik IV's Yndling og en letlevende Verdensmand.

ej andet end han stod paa[1]) og beredte sig til denne Udenlandsrejse, han blev forflyttet til Cammertjener hos Broderen *Uldrich Christian Guldenlew*, og *Bolt* kom i hans Sted, og min Cammerat (siden 1680)[2]) blev staaendes. Baade min Herre og *Walter* vilde heller havt mig med, thi jeg kunde bestille et Ærinde, enten det var hollandsk, højtydsk eller fransøsk. Men jeg fik bede mig af med Aarsag at jeg var ikke ret stærk, thi min Herre vidste vel, hvor syg jeg var engang sidst jeg var ude med ham[3]).

Den 3. April blev vi fri, endskøndt *Walter* vilde aftale[4]) mig til Medblivelse. Den 8. dito fik de (som dertil Rejsen af den Sort) nyt Rejseliberi. Den 13. dito blev min Herre tracteret af Morbroderen *Moht*[5]), og den 15. do. af Grev *Reventlow*, paa begge Steder var han ej alene. Den 18. dito tog min Herre Afsked med Kongen, Dronningen, Prinserne og det hele Hof. Den 19. rejste han til Skioldnæsholm i Medfølge af Hs. høje Excellence Statholder *Guldenlew*, hans Gemal og Frøkener, og kom dér Kl. 9 om Aftenen. Jeg efter min gamle Tjeners Pligt fulgte did med min Opvartning.

Den 20. dito havde jeg den Naade at tage Afsked med hannem udi Sengkammeret alene, (imidlertid Statholderen og *Walter* gik udi Haven og

---

1) Stod for Tur.
2) Christopher Ditlofsen Friis (se Side 109).
3) Se Side 132f.
4) Aftale = overtale.
5) Oversekretæren Matthias Moth, se Noten Side 104.

havde havt Samtale tilsammen). Da sagde jeg til min Herre: „Jeg haver nu tjent Eder paa 9. Aar med al Flid og Troskab, som jeg underdanigst takker for, og recommanderer mig derudi fremdeles og ønsker af Hjærtet, at den allerhøjeste Gud i alle Tilfælde vil holde sin Haand over Eder med Beskærmelse, at I med al Glæde og Fornøjelse maa se alt, hvad kært er ved Hjemkomsten".

Ved megen Samtale maatte jeg sige: „En Ting fortryder [jeg], ej at maatte nyde det, som en, der tjener ringere Herre paa kortere Tid nyder: deres Kjolesølvknapper, de har i Liberiet baaret, men til Hofmester *Dysseldorph* maatte jeg levere igen de Sølvknapper, jeg i saa mange Aar havde opvartet med. Han sagde: „Det skal vel blive godt, Du har Kongens Naade," (han sagde ej Du til nogen anden), „og det er aftalt, at den første Bestilling, som bliver vacant i Danmark eller Norge, som Du nogenlunde kan forestaa, bliver Du nærmest", og derpaa: il me baissa deux fois!

[Samme Dag] var han paa Jagt og —[2]) en Hjort. Jeg gjorde min Opvartning baade ved Borde og hvad kunde forefalde.

Den 21. dito var hans Rejses Fortsættelse fra Skjoldnæsholm, hvor jeg da continuerede min Opvartning. Jeg vidste af ingenting, kommer Hofmesteren *Walter* og kaster i min Hat 50 Croner sigende: „Her forærer Eders fromme Herre Eder igen Sølvknapperne med Løfte, at I bliver ihu-

[1]) Ordet utydeligt, vistnok: nedlagde.

kommen, naar noget forefalder". Efter den Taksigelse jeg gjorde, vartede jeg endda op ved Borde. Efter Maatid og Afsked var tagen, fulgte Statholderen, hendes høje Naade og Frøken Søstrene[1]) hannem $^1/_2$ Mil; dér skiltes dem ad, og da vi kom til Skjoldnæsholm igen, sagde Hs. høje Excellence Statholderen til mig: „I følger med til Kjøbenhavn, og i mit Hof skal I have Ophold, til noget forefalder". Efter underdanigste Reverence derfor fulgte jeg med, og da vi kom til Kjøbenhavn, sagde han til mig samme naadige Ord.

Den 8. Juli, en Søndag, regnede der her i Kjøbenhavn den ganske Formiddag, (endskøndt det havde regnet Nat og Dag før), saa stærkt, at ingen kan mindes, ja, Formiddagen med Torden og Hagel, hvilke var saa store som Muskatter, og øste Vand ner forunderligt og udi 3 Kvarter til Tolv[2]) varede Haglen. Samme Nat imellem 11 og 12 blev hendes høje Naade *Guldenlews* forløst med en Søn[3]).

Jeg havde udi Hs. høje Excellence Statholder *Guldenlews* Hof Frihed og gode Dage, men jeg vidste at skikke mig derudi og var derfor Gud ske Lov udi den fromme Greves store Naade, thi det var[4]) undertiden, at han bad min Herre ved Borde, om han vilde laane mig sig et Ærinde

[1]) Ved Søstrene skal enten forstaaes Statholderens tre Døtre, af hvilke den ældste, Charlotte Amalie, var hans sexaarige Brud og blev hans Gemalinde 1696, eller hans egne tre Søstre: Grevinde Ahlefeldt, Sophie Christiane og Anne Christiane (se Side 115).

[2]) Altsaa fra Kl. $11^1/_4$.

[3]) Den senere Geheimekonferensraad, Overstaldmester Ferdinand Anton Greve Danneskjold-Laurwigen (1688—1754).

[4]) „Var" betyder her: „havde været".

at bestille, det blev med Bukken samtykket. Saa talte han altid ved sligt Fransøsk til mig, enten det var til den franske Ambassadeur, Grev *Reventlow,* Comte *du Roy* eller andre, at hengaa at bestille noget, som de andre ikke forstode; de andre var skævøjede derover, ikke desmindre gav jeg udi samme Sprog Svar tilbage.

Nu var Kongens Tanke, at de 2de unge *Gyldenløver* skulde øves udi det, som var til Landsens Bedste i Fremtiden, saasom min Herre *Christian Guldenlew* tillands og hans Broder *Uldrich Christian* tilvands, og naar denne sidste var saa undervist ved en Soubinac (ɔ: Schoubynacht), som ham lærte, at han vidste Navn paa alt det, som var paa et Orlogsskib og derfor forærede ham en Fregat, navnlig: Pak an. Den 13. Juli sejlede han med samme derpaa værende Capitajn[1]); hans Hofmester *Bartholomæus Hansen* og flere af hans Domestiquer og jeg var med ner til Helsingør. Den 14. dito om Aftenen kom vi igen fra Helsingør. Han var klædt ligesom paa Skibs-Vis, Capitajnen havde adskillige Lystigheder for ham, han fik ham til at stikke an et Stykke, siden tog Capitajnen Lunten fra ham, da han saa en Fiskerbaad og sagde: „Den maa vi skyde ner". „O nej", sagde den unge Herre, „gør det ikke." Endskjøndt han [ɔ: Kaptajnen] vidste bedre, saa tændte han Stykket an og gik net en Alen frem

---

[1]) Kaptajnen paa „Pak an" var 1689 Normanden Kaptajn Carsten Niebuhr (Nybuhr) (1654—1713), der døde som Indrulleringschef i Christanssand. — Ulrik Christian Gyldenløve var dengang 10 Aar gammel.

for Baaden, med videre Smaalystigheder. Vi havde ingen Nød for Vin, Øl og Mad.

Den 11. Augusti fik jeg Ordre af Hs. høje Excellence Statholder *Guldenlew* at rejse tilbaads til Kjøge med Tapeter, Spejler, Stole, Vin, Confect og andet. Paa Raadhuset skulde de tracteres, hvor jeg af Magistra[ten] fik Hjælp dér at lave alting vel, hvor de skulde spise; Sukkerbageren Gaaving [ɔ: Gauffin?] og Kokken, begge gik tillands. Hs. høje Excellence rejste længer at imodtage dette høje Herskab. Imidlertid havde jeg Tid at anstalte alting vel, fik ferske [friske] Frugter af *Skøllers* Have, naar Tid var, samt Potetter[1]), da Forbudet[2]) kom af Magistraten til Domestiquen.

Den 16. dito ankom til Kjøge begge Søstrene, Churfyrstinderne af Sachsen og Heidelberg, samt Churprinsen af Sachsen, som skulde have vores Prinsesse[3]). De blev dér om Natten. Den 17. dito rejste de fra Kjøge, og vi med. De blev herlig imodtagne udenfor Kjøbenhavn af Kongen, Dronningen, Prinserne og alle de Store; Stykkernes Knald af Voldene blev ej sparede. Den 26. dito rejste det hele Herskab til Fridrichsborg.

Den 4. September fik jeg Bud fra Obersecretaire *Moht* at komme til ham. Da jeg kom, sagde han: „Forstaar I den norske Lov?" Jeg svarede: „Jeg forstaar hverken den danske eller norske Lov,

[1]) Kartoffeldyrkning blev først almindelig herhjemme i Slutningen af det 18. Aarh. — Etatsraad Caspar Schøller ejede Lellinge og Spanager i Nærheden af Køge.

[2]) Forbud = Furer, se ogsaa Side 178.

[3]) Christian V's ældste Datter Sophie Hedvig (1677—1735) blev som Barn forlovet med sin Moders Søstersøn Kurprins Johan Georg (se Side 173) og Brylluppet blev i det her omtalte Møde fastsat til 1691, men da Brudgommen s. A. blev Kurfyrste, hævede han Forlovelsen til sin Moders og det danske Hofs store Sorg. Prinsessen forblev ugift.

thi jeg har ikke lagt nogen Vind derpaa, saasom jeg ikke vidste, hvad af mig kunde blive i Verden, noget lidet kan jeg regne og skrive."

„Ja," han sagde, „I kan nu faa en Sorenskriver-Bestilling i Norge i den Dødes Sted."[1]). Jeg spurgte, hvad det var. Han sagde: „Her i Danmark er der en Herredsfoged og en Herredsskriver, men i Norge betjener en Sorenskriver dem begge, at skrive og dømme. I kan holde en Fuldmægtig, til I bliver erfaren derudi paa et Aars Tid." Jeg ydmygst recommenderede mig til det bedste. Han sagde: „Ja, jeg rejser nu i Eftermiddag til Kongen, som er paa Fridrichsborg, sæt op en Supplique til Kongen strax!" Jeg spurgte om jeg skulde melde, hvem jeg havde tjent og hvorlænge? Han sagde: „Nej, I er i Tanker før, gaa strax hen og køb stemplet Papir, imidlertid skal *Jacob Lerche* opsætte en Concept kortelig, at den er død, og I begærer det igen". Da jeg kom igen med Papiret, var Concepten som korteligst færdig, og jeg strax renskrev den og overleverede ham den. Han sagde: „Kom igen paa Lørdag." Da jeg kom igen og talte med ham, sagde han: „*Jacob*, er Kongeseglet undersat?" Han svarede nej. „Ja, saa bestil det til paa Mandag!" Jeg fik det, og var af Kongen underskrevet den 6. September.

Den 10. dito kom Herskabet fra Fridrichsborg til Kjøbenhavn. Den 25. dito holdtes en dejlig

[1]) Det omtalte Embede var Sorenskriver-Bestillingen i Ørkedals Fogderi i Trondhjems Stift. Sorenskriveren Otto Gram blev nemlig den 14. Juni borte i Elven, Hesten snublede med ham, da han red over Ekli til sin Gaard Tronvold, og Liget fandtes ikke før den 20. Oktober.

Masquerade paa Slottet. Den 27. dito rejste Churfyrstinderne fra Kjøbenhavn, og Kongen og Statholder *Guldenlew* geleidede dem til Nykjøbing.

Den 5. October kom Hs. høje Excellence igen.

Imidlertid, forhen var jeg paa Cancelliet at høre om mit Kongebrev, gik derfra paa Slotspladsen, kom en Person til mig, da jeg vilde gaa til Børsen, han spurgte mig om jeg var den, der skulde have Ørkedals Skriveri. „Hvorfor spør I derom?" Han sagde: „I har tjent saa stor en Herre, at [I] havde vel faaet en bedre Condition, thi Arveskifterne, som var det bedste, er dem fragaaede, og behager I, saa vil jeg dog give Eder 300 Rdlr. i Opladelse[1]); I faar altid bedre Lejlighed". Jeg svarede: „Jeg har ingen Kongens Naade at bortsælge." Da vendte jeg tilbage og gik bort til *Christian Giertzen* og bad, at han vilde lade mig se den ny norske Lovbog[2]). Dér fandt jeg det, ligesom denne Person, en nordlandsk Handelsskriver, havde sagt; gik strax til Obersecretaire *Moht.* Han spurgte om jeg ikke var klar, jeg svarede: „Gud véd hvad fattigt Stykke Brød det er, som jeg nu fornemmer?" „Ja," sagde han, „hvorledes?" Jeg svarede: „Det bedste, nemlig Arveskifterne, er dem betaget." Han raabte: „*Jacob Lerche*, tag mig den norske Lovbog ner!" Da fandt han det saaledes.

„Ja," sagde han, „hils Stiftamtmand Kaas[3]) fra mig, bed ham lade Eder paa sine Vegne forrette

[1]) Opladelse = Afstaaelse. (Kalkar.)

[2]) Den kendte Boghandler Christian Gertsen. — Den nye norske Lov-Bog blev publiceret den 14. April 1688.

[3]) Hans Kaas (c. 1640—1700) var Amtmand i Smaalenenes og Frederiksstads Amter fra 1673 til 1687, da han blev Stiftamtmand i Trondhjems Stift.

[Arveskifterne] indtil videre." Og [jeg] stolede derpaa, hvorfor jeg den 6. October om Aftenen gjorde min Opvartning hos ham [ɔ: Moth] og bar frem et Tallerken Spise for ham og var længe hos ham. Iblandt andet sagde han: „Ørkedalen er den vakreste Egn, som er nordenfjelds, og smukke Folk."

Da forklarede jeg ham, hvad Naade min Herre havde bevist mig foruden min Løn, forstaa: om Sølvknapperne som bemeldt, item om Grevinde *Samsøe*, hun forærede mig til mit Kongebrev 20 Rdlr. Det hændte sig saaledes (som jeg ikke forklarede ham): imod[1]) jeg var klar og bestilt mig Skipperfart til Christiania fra Kjøbenhavn, passede jeg paa en Fredag, da hun kom fra den tydske Kirke og hjem, stod jeg ved Stentrappen, hvor jeg da gjorde min underdanige Taksigelse og Lykønskning for al beviste Naade. Hun sagde: „Ja, lad mig se I skikker Eder vel, saa kan det vel blive bedre i Fremtiden," og gik dermed ind. Jeg gik hen og tog Afsked med mine Kammerater og Bekendte i Gaarden. Jeg fik Bud at tale med Jomfru *Stuart*[2]). Jeg kom til hende, hun spurgte mig, naar jeg skulde rejse, jeg svarede: „Om faa Dage med et Skib til Christiania, alene jeg gaar nu hen til Cancelliet at løse mit Kongebrev paa Bestillingen." Hun sagde: „Skal I ikke have det frit?" „Nej, jeg ikke mere end andre." Da sagde hun: „Ja bi lidet, Grevinden vil have Bud med

[1]) Det vil sige: henimod den Tid.

[2]) Margrethe Elisabeth Stuart (1653—1723) skal have været en Slægtning af Sophie Amalie Moth; hun blev i hvert Tilfælde gift fra hendes Hus 1691 med Major Laurence Boysset, der døde som Generallieutenant og Ejer af Basnæs 1728.

Eder, hvor meget skal det koste?" Jeg sagde: „20 Rigsdaler." Strax kom hun ud igen og kastede 20 Rigsdaler i min Hat og sagde: „Dem forærer Grevinden Eder til Eders Bestalling." Jeg gjorde min ydmyge Taksigelse-Reverence derfor og gik min Vej fornøjelig.

Nu bliver jeg ved mit forrige til Statholder *Guldenlew.* Han spurgte, naar jeg skulde rejse. Jeg sagde: „Skipperens Ordre er, at jeg skal indfinde mig paa Skibet i Morgen." Han sagde: „Ja, jeg vil have et Brev med til *Zacarias Lemfort*[1]), han skal sende mig noget Øl fra Christiania som sædvanligt." Ydermere sagde den naadige Herre: „Sig til Secretaire *Wilken*[2]), at han skriver Eder et Pas paa to Heste, som I kan betjene Eder med, naar I kommer paa de norske Grænser, men I maa ingen sige det her i Staden, thi da skulde jeg faa for megen Overløb, helst efterdi at fri Fodringskab er forbøden i Norge." Jeg underdanigst takkede.

Den 7. October om Morgenen, da han gik i Haven i sin Slobrok og saa sig om, gik [jeg] der udi til hannem med min underdanige Respect, berettede, at jeg havde nu faaet Brevet og Rejsepasset, som jeg underdanigst takkede for, og om han endnu havde videre at befale, og derhos underdanigst recommenderede mig fremdeles udi hans stedseværende Naade. Han sagde: „Ja, skikker Eder vel, saa bliver I vel betænkt med noget bedre." Derpaa bukkede jeg mig og gik ud af Haven.

[1]) Se Side 48f. [2]) Se Side 33.

Samme Dag forføjede jeg mig ud til Toldboden, efter jeg havde taget Afsked med Bekendte der i Hoffet. Da jeg kom did, forefandt jeg der 4 Kendinge, nemlig: Cammertjener *Erich Matzen*[1]) hos sin Broder *Søren*, som var Toldskriver paa Toldboden, samt *Poul Brødensen Tange*[2]), *Guldenlews* Kældermester og Skænk, født i Helsingborg; vi vare Landsmænd. Han havde foræret mig en stor Vie- [Vidie] Kurv med alle Slags Vine og Brændevin, hvilken Dagen før var tilligemed mine Kofferter alt befordret tillige med mit andet Tøj i Skibet. Paa Toldboden drak vi føy[3]), tog Afsked og forføjede mig til Skibet med alle de andre, som skulde være med til Christiania.

Den 8. October sejlede vi fra Kjøbenhavn ner til Sundet; formedelst Modvind kunde vi i nogle Dage [ikke] komme [videre], men laa utaalmodig dér, havde [intet] videre at fordrive Tiden med end Capitajn *Claus Ehmhus*, Skipperen, og jeg sad og spillede Kort og prøvede af min store Kurvs Bouteiller, min Madkiste sparede jeg ikke. Endelig raadførtes Capitainen og jeg, at det var tjenligst for os at rejse tillands ad Christiania. Begge var dertil resolveret. Jeg tog i min valis[4]) det bedste.

[1]) Kammertjener Erik Madsen blev 1692 Stiftamtskriver i Trondhjem efter Præsident Peter Kaasbøll og gift med Præsten Ole Tønders Datter sstds., Gidsken Tønder. Broderen Søren kaldes ogsaa Morten, Side 101.

[2]) Rimeligvis den Poul Brøddesen, der 1695 blev Toldkontrollør og 1703 norsk Postmester i Helsingør. Død 1710.

[3]) Føj = Afsked, Vale! En dansk Vise trykt i Stralsund 1679 har til Titel: „De Svenskes Farvel eller Føj fra Tyskland, drukket paa Usedom.“ „At drikke føien sammen“ betyder „at traktere dem, som ligger paa sin reise til afskeden“ (Moth).

[4]) Valis = Vadsæk.

Den 13. October fik vi Baad fra Skibet over til Helsingborg, logerede hos min gamle Bekendt *Brødde Poulsen.* Da begyndte det at fryse.

Den 14. dito Kl. 5 kørte vi derfra til Engelholm, Laholm og til Halmstad til midt paa Hallands [Aas], der skiller Skaane og Halland ad, Aasen er en hel Mil bred og strækker sig fra Enden af Søen, som man kører nær ved, og er langt ad Christianstad lutter store Bjærge, ja Bjærg og Dal med Skov, men Vejen er vel repareret. [I] Engelholm er ikke et Hus med Tegltag og er liden for den søndre Part. Der har været en liden Skanse; der neden for ligger Aaen tæt til Byen, som løber ud i Søen, og nu med igendreven af Sand, har Kæmners Privilegier. Kullen ligger strax ved samme Fjord, har en liden slet Kirke uden Klokke.

Laholm har været en smuk liden By i forrige Tider. Søen har gaaet i gamle Dage ind til Byen paa et Par Bøsseskud nær, men er nu igengroet og stoppet. Denne lille By har en liden Kirke og [et] lidet Taarn. Ved den nordre Side løber en stærk Aa, og tæt ved den har staaet et Slot.

Den 15. dito rejste vi fra Halmstad; er fast paa den søndre Side med Mure og en stor Aa løber ved Muren; der løber Skibe ind og paa den anden Side er [en] Jordvold og et stort Bjærg, er højt, ligger tæt til Staden, er ikke meget stærk paa den Side. Slottet ligger i Byen, der er stort Torv, smukke Huse, reale og lige Gader. Falkenberg er en liden Flække, Søen løber og dertil, har en liden Kirke.

Den 16. dito rejste vi fra Varberg, som er en liden Stad og har et fast Slot. Tog Skifte i Rogelund, som er Gæstgivergaard, og kom til Kongsbakke, hvilken Stad er liden og ligger tæt ved Søen. Den 17. October rejste vi derfra til Mandal. Her maatte vi begynde at ride, og som Capitainen havde en Tjener med, saa bandt vi hver 2 à 3 Bouteiller Vin ved hver Side af Sadlen, og naar en Buttel var tom, satte vi den igen ved Vejen; og er en $^1/_2$ Mil til Gothenborg, som ligger ner paa Sletten eller i Dalen, og Elven kommer fra [?] forbi Bahus og er hel fast. Ner i Sønder ligger en Skanse, og paa den nordre Side ligger en dito, paa en Klippe begge. Tre Fjerdinger fra Gothenborg kommer man over Elven; dér endes gamle Sverige ved den Bro, og saa kommer man udi Bahus Len. Bahus ligger paa en Klippe og er hel stærk; Byen, som ligger neden under, kaldes Kongshel. Elven deler sig i 3 Parter rundt om Slottet.

Den 18. dito rejste vi fra Hobylunde igennem Odevald [Uddevalla], som er en liden By, men udenfor i Elven har været et Blokhus paa en Klippe. Fra Harrestad til Qvistrum, derfra til Svinesund. Her har Bahuslen tilende, som tilforn udi *Christian IV's* Tid tilhørte Norge. Fra Svinesund begyndes nu Norge, og en halv Mil fra Elven ligger Fosby; der blev vi om Natten. Her begyndte jeg at betjene mig min hele Rejse af højbaarne Hr. Statholder *Guldenlews* Pas, og hjalp Capitain *Emhus* med den ene Hest til Christiania.

Den 21. October rejste vi derfra til Sannesund. Den 22. dito rejste vi derfra, en Fjerding derfra, Gammelby[1]), og lidet derfra ligger Elven Sarp. Vi roede Elven opad til Lillehool, som er 2 Mil, og roede paa samme den ganske Dag, drog ind til den gamle Foged, Hr. *Jens Biering*, en smuk gammel Mand. —

Den 24. dito til Christiania, logerede hos Kobberslagerens Enke. Endda var Skibet ej kommet, som mit Tøj var med.

Her gjorde jeg min Opvartning hos min gamle fromme Herre, *Just Høeg*, som jeg tjente, da han var Ambassadeur. Lod ham nu se mit Kongebrev, i det samme kom Fruen. Da sagde han: „Hjærte, kender Du denne Person?" Hun sagde: „Ansigtet kender jeg". Da nævnede han mit Navn og sagde: „Han skal nu være Sorenskriver udi Trondhjems Stift i Ørkedals Fogderi". Hun sagde: „Ja vist kender jeg ham nu, Vor Herre give Eder Lykke". Saa tog den smukke Herre mig alene bort til et Vindu, gav mig et Glas Aquavit og spurgte mig adskilligt, saa og særlig om Monsieur *Borch*, som paa den store Ambassade havde været hans Legationssecretaire og siden min Herre *Guldenlews* Hofmester, samt Cancelliraad og Envoyé i Holland, om hans Vanlykke og Forseelse, hvorom han af ingen kunde faa ret Videnskab: hvorfor samme Dignitet og Charge[2]). Derom gav jeg ham grun-

[1]) Sarpsborgs Ruiner.

[2]) Meningen maa vel være: hvorfor han overhovedet havde faaet den „Dignitet og Charge" som Hofmester og Envoyé. Vicestatholderen fik vel iøvrigt god Besked om Burchard, der jo 1692 blev Amtmand i Norge. Se Side 149.

delig Underretning udi alt med videre, saa han forundrede sig. Hvornæst, da jeg vilde tage Afsked, sagde Hs. Excellence *Just Høeg*, om jeg vilde, saa vilde han paa Hs. høje Excellences naadige Behag give mig et frit Rejsepas til Trondhjem. Jeg takkede og viste ham højbaarne Hr. Statholder *Guldenlews* Fri-Pas, han uden Begæring gav mig udi Kjøbenhavn. Han sagde: „Det er mig kært, kan jeg hernæst gøre nogen Velgefald[1]) saa skri[v derom]".

Efter jeg nu derfor havde takket, recommenderede jeg mig udi hans høje Gunst og tog dermed Afsked. Siden gik jeg bort til Generalauditeur *Zacarias Lemfort*[2]) med Brevet fra Hr. Statholder *Guldenlew*, og da jeg havde talt en Stund med hannem, bød han mig om jeg vilde have et Pas paa fri Skyds til Trondhjem, saa vilde han forskaffe mig et fra Hr. Feltmarschalk *Wedel*[3]). Jeg takkede og sagde, Hs. høje Excellence havde uden min Begær naadigst givet mig et. Saa tog jeg Afsked fra ham.

Imidlertid jeg laa nu og biede efter Skibet i nogle Dage, hvor mit Tøj var paa, blev jeg henbuden hver Dag paa et Sted af mine gamle Medtjenere og Cammerater, Cammertjener *Jacob From* og *Hans Hansen*, *Just Høegs* Vinskænker[4]), hvilke

[1]) Velgefald = til Behag. (Kalkar.)

[2]) Krigsraad Zacharias Lemfort ejede en stor Gaard i Chria.

[3]) Feltmarskalk Grev Gustav Vilhelm Wedel (1641—1717) var fra 1681 kommanderende General i Norge under U. Fr. Gyldenløves Fraværelse og oprettede 1683 Grevskabet Jarlsberg. 1692 blev han Guvernør over Oldenburg og Delmenhorst og 1699 atter komm. General i Norge.

[4]) Hans Hansen (Side 96) og Jacob From (Side 34) er altsaa bleven i Just Høegs Tjeneste.

tracterede vel med Drikkevarer. Imidlertid var jeg og tilbords hos min gamle Velynder, *Frederik Mercher*[1]).

Den 28. dito kom vores Skib, der Godset var paa, efter de 2de Gange havde været under Norge formedelst Modvind. Jeg gav Skipperen efter Begær 2 Rdlr. for mine 2 Kufferter og Landkort, og saa den 29. dito rejste jeg fra Christiania til Byaas. Den 30. dito til Ulleri, derfra til Eidsvold. Den 31. dito derfra til Frangstaa, derfra til Næs. Den 1. November derfra til Ringsager, derfra til Lillehammer. Man kan gaa tilbaads, om man vil. Den 2. dito til Øjer, derfra til Stav. Denne Øjer Præst, Hr. *Frederik Monrad*[2]), der han saa min Kløv[3]), spurgte han, hvad det lange var, jeg sagde: fire Landkort. Jeg slap ham ikke, førend jeg maatte løse dem op i hans Studerecammer, han vilde endelig bytte med mig og give mig imellem, thi saasom min Herre Hs. høje Excellence *Christian Guldenlew* har foræret mig dem, saa pakkede jeg dem ind, og vi gik ind tilbords efter hans Begær. Iblandt andet sagde han til sin Kæreste: „Denne Mand har fire skønne store Landkort, jeg vilde gerne, at han vilde oplade[4]) dem for mig, men han er ikke dertil at formaa, jeg tvivler at han aldrig hører Gøgen[5])". Jeg svarede: „Det kan lige

[1]) Frederik Mercker havde været Kammertjener og senere Bogholder hos Ulrik Frederik Gyldenløve. Han blev 1684 Landkommissarius i Norge, 1696 Overkrigskommissær, 1700 Justitsraad, 1708—11 Generalauditør. Han døde 1716.

[2]) Frederik Monrad (1643—1712) Præst i Øjer i Aggershus Stift, senere Provst i Gudbrandsdalen. Gift med Birgitte Cold.

[3]) Kløv = Oppakning, Paksadel. (Kalkar.)

[4]) Oplade = overdrage. (Kalkar.)

[5]) „Aldrig høre Gøgen" vil vel sige, at han ikke vil opleve Foraaret.

saa snart træffe en Spaamand". Da lo han til Gensvar. Iblandt andet spurgte jeg ham, om han ikke havde en Broder ved Navn *Christian Monrad.* Han sagde: „Jo, hvorledes kender I ham?" Jeg sagde: „Ja vist, thi da han var en Student, hel skikkelig, blev han udvalgt til at rejse udenlands med Fru *Mette Rosenkrantz* paa Hikkeberg i Skaane hendes Søn *Anders Bilde,* hvilken forhen var en af de 12 Cavalierer ved Hs. Excell. Hr. *Just Høegs* Hof paa den store Ambassade til Nijmegen 1676—77—78 og 79 og efter hans Hjemkomst til Kjøbenhavn og siden [til] sin Moder i Skaane igen, da blev Eders Broder som bemeldt for hannem antagen [at] udrejse igen, men efter deres Hjemkomst igen blev Eders Broder gift med *Anders Bildes* Halvsøster *Helvig Krabbe* og fik Herregaard og stor Ejendel med hende, samt nobiliteret; hun tilforn var forlovet med *Tage Thott,* man af sær Raison blev der intet af[1])".

Den hele Passage fortalte jeg ham, men nu vidtløftig at skrive. Han sagde: „Det er i alle Maader sandt, jeg ønskede, I var hos mig otte Dage og længere, om I behagede". Jeg sagde: „Hvorom ikke til Gøgen gol?" „Nu", sagde han, „I er artig at observere, i det ringeste bliver I Natten over." Jeg takkede skyldigst: „Min Lejlighed var ikke, og man ser, Hestene bier efter mig". „De er her strax hos og kan komme igen i Mor-

[1]) Til Johan (ikke Christian) Monrad og hans Giftermaal med Mette Sophie (ikke Helvig) Krabbe, der vakte saa megen Opsigt, er hentydet foran Side 10f. Se iøvrigt Johan Monrads bekendte Selvbiografi udgivet af S. Birket-Smith. Kbhvn. 1888.

gen.“ Jeg tog Afsked og rejste til Stav. Jeg tænkte, overlever jeg ham, skal jeg ihukomme Gøgen.

Den 3. November rejste jeg fra Stav til Fogstuen, der hvilede jeg mig. Den 6. dito fra Fogstuen til Drivstuen forbi Holled[1]) og Jerkin. Jeg spurgte paa Drivstuen, hvor Lensmanden boede og hvad han hedder. De sagde: *Ole Rise*, to Mil herfra, tag af paa den højre Haand. Jeg rejste fra Kløven foran[2]) og mistog den lille afsides Vej og der forbi. Der jeg nu var i Kongsvejen forbi *Rise*, indnaaede jeg en Del Bønder med Bøsser i Flokketal, dér 3, dér 6, 8, 4, 2. Jeg sagde: „Hvor skal I hen med de Bøsser?“ De sagde: „Der skal i Dag og i Morgen holdes Vaaben- og Skattething“. „Hvad skal det betyde, er der noget galt paafærde?“ „Nej“, sagde de, „det holdes engang om Aaret“. „Vel, hvad hedder Eders Præst?“ De sagde: „Hr. *Hans Bernhoft*; er gammel og derfor er hans Søn Hr. *Anders*, som gør mest Tjenesten.“[3]) „Hvad hedder Eders Foged?“ De sagde: „*Anders Mortensen*, han er vel nu paa Skjørstad“. „Hvad hedder Eders Dommer eller Sorenskriver?“ De svarede: „Vi har ingen, ellers var hans Navn *Otte Gram*, han blev i Ørkedalselven i Sommer“. „Hvem skal I faa igen?“ De sagde: „Det maa Gud vide, han var en bra Mand, ellers lidet hastig undertiden. Gud give vi skulde

[1]) Holled = Hullet, det nuværende Kongsvold.

[2]) Betyder vel: forud for Kløven.

[3]) Hans Andersen Bernhoft (1634—89), Sognepræst til Opdal. Præstegaarden var et Hospitium for alle Rejsende og havde derfor Frihed for Skatter. Sønnen Anders Hansen Bernhoft (1661—95) var Kapellan fra 1684 og fik Kaldet efter Faderen.

faa en god igen.“ „Hvem mener I, at I faar?“ „De spaar, vi faar vel en Jute[1]), ja, give at han bliver god, farvel.“

Da jeg nu kom til Skjørstad, var Fogden i Præstegaarden tilbords, og var ikkun Lensmanden *Ole Rise* og den ringere Tjener, navnlig *Mathies*, paa Tinget.

Jeg sagde til Lensmanden: „Hvor er Fogden?“ Han sagde: „I Præstegaarden og spiser“, item: „Hvor kommer den gode Ven fra, maaske fra Christiania?“ Jeg sagde: „Ja, og jeg maa have 2 Heste til næste Skifte uden Betaling efter Pas“. Han, som var en gammel graa Mand og gav sig [i] Tale med mig, var vant med mange Rejsende, fik Gensvar af mig, men jeg nævnede ikke, hvem jeg var. Omsider sagde han til bemeldte *Mathies* saa sagte, (det jeg hørte som de ikke gav Agt paa mig): „Uden Tvivl maa denne Rejsende være den ny Skrivers Tjener, eller han er det selv, dog ser han ikke ud dertil; gaa strax hen til Fogden og bed ham komme hid, og sig, hvad Du hør og ser“. Fogden kom strax og hans anden Tjener *Lars Ottesen*. Da lod jeg ham se mit Rejsepas[2]). Saa blev der en nærmere Hilsen paa, sigende til Lensmanden: „Her bliver intet Ting denne Gang, lad ikkun Almuen gaa bort, og bestil strax 5 Heste, 2 til denne gode Ven, den ene til Kløv og 3 til mig og Tjenere“. Imidlertid spurgte han mig, om jeg ikke havde den nye norske Lovbog med mig.

[1]) Jute, Jyde var i Sverige og Norge en almindelig Benævnelse paa Danske dengang.

[2]) Rejsepasset, der lød paa Navn, opklarede hvem Skaanlund var.

Jeg svarede: „Ja, men min Kløv kommer strax“. Da den kom, fik han den at se, ledte han efter den Post og fandt, at der staar: „Hvilken Foged, der lader Skatten igenstaa over et halvt Aar, saa haver han ingen Prioritet for andre“. Da nu Hestene var kommen, rejste vi til Sundset, er 3 Mil.

Men først da vi kom til Stuen, en Gæstgivergaard, sagde Manden *Hellu* til Fogden: „Hosbond, hvad er det for en Karl, Du fører med Dig?“ Han svarede: „Det er vores nykomne Skriver“. *Hellu* sagde: „Det kan ikke være, Du gækkes med mig“. Da maatte Fogden sværge derpaa, at det var saa. „Ja, til Lykke“, sagde han med videre og iblandt andet til mig. „I maa ikke forsmaa en Risbit[1]) i Foræring.“ Jeg spurgte Fogden: „Hvad siger han, jeg forstaar ham ikke“. Han sagde: „Han forærer Eder en Buk“. „Hvad! En Gedebuk?“ Han sagde: „Ja, I maa takke ham derfor“. Jeg mente nej og sagde: „Hvad! Skal jeg føre saadant igennem Landet, det gør jeg ikke“. „Jo“, sagde Fogden, „det er Landsens Vis, I maa takke ham, I skal ikke have videre Omsorg derfor.“ Saa takkede jeg, og vi rejste derfra til Sundset til Lensmanden udi Meldalen.

Den 10. dito fra Meldal til Rømme i Ørkedal. Undervejs førte han mig frem paa adskillige Steder; paa Brodset var det ligesaa om Risbiten, hvilket Navn jeg havde forglemt. Da sagde jeg til *Anders Mortensen:* „Siger ikke denne Mand lige som de andre?“ Han sagde: „Ja“. „Nej“, sagde

[1]) Risbit, en aarsgammel Buk eller Vædder.

jeg, „det er ligesom det var overlagt til Optrækkeri, jeg vil ikke have med saadant at bestille.“ „Nu, nu“, sagde han, „kær Jer ikke derefter, men tak Manden, jeg skal give Eder Penge derfor, ja, det kan jeg have Forstand paa.“. Jeg takkede og vi rejste. Paa Kobberværkets Grube førte han mig, hvor jeg fandt for mig en meget smuk Mand og hans Kvinde, han [hed] *Hans Hendriksen*, hun *Mette*[1]). Dog forinden var vi om Formiddagen i Præstegaarden, men Præsten Hr. *Melchior*[2]) var ej hjemme, men henne og berettede et sygt Menneske. Vi rejste fra Gruben til det Sted, hvor de smelter Kobber[3]), der var og en brav Mand, nemlig *Friderich Jockums* [og] og hans Kvinde *Elisabeth*. Strax vi kom, tracterede han os med Mød og Brændevin og udspurgte „hvad I var for en Person?“ Da Fogden det sagde, vilde ingen tro det, førend siden. Da spurgte hun saa sagte Fogden, hvor gammel jeg var. Han sagde: „Jeg véd saa sandelig ikke“. Da sagde hun sagte: „Spørg ham“. Han sagde til mig: „Denne gode Matrone vilde gerne vide Eders Navn og Alder“. Jeg svarede Navnet, og „hvad min Alder angaar, da er jeg ikkun 15 Aar, nogle Maaneder, Uger, Timer og Minutter, jeg kan ikke regne det saa ret“.[4]) Hun troede dette, (men kunde ikke begribe, at der var

[1]) Han var Berg- eller Grubeskriver ved Løkkens Kobberværk. (Pers. Tidsskr. III, 3. Reg.).

[2]) Melchior Augustinussen (1642—1707) blev Kapellan i Meldalen Sogn 1669, Sognepræst 1680 og tillige Provst i Dalerne 1692. Gift 1671 med Ellen Steensdatter Meldal.

[3]) Løkkens Kobberværk blev begyndt 1657 og havde sin Smeltehytte paa Svarkmo i Ørkedalen. Det er nu nedlagt.

[4]) Skaanlund var den Gang 31 Aar.

noget udi), gik strax op paa Skolen og fik sine Drengebørn ned i Køkkenet og pyntede dem, sigende: „En, som er Skriver og er kun 15 Aar gammel, han har ikke været saa skødesløs som I, i den Sted I flyer og spøger mere end I er paa Skolen og lærer noget, at der kunde blive noget af Eder i Fremtiden, som I nu skal se ham". Dette ved min Spasering hørte jeg uformærkt; saa kom de ind og bukkede sig, og en Stund derefter rejste vi derfra.

Imidlertid havde *Anders Mortensen* mig uformærkt sendt sin lille Tjener foran til Rømme, at gøre vores Ankomst bekendt, og sagde til mig, da vi kom ud for Rømmegaarden: „Kom herind!" (thi da var det mørkt). „Jeg maa endelig herind og tale med Lensmanden som snarest." Jeg vægrede mig derudi og sagde: „Det er ikkun Ophold, vi drager ind i saa mange Gaarde, og jeg taaler ikke at drikke paa den Maade." Han: „Vi skal strax komme ud igen." Jeg tog med Troen[1]) og gik ind, da sad hans Kæreste[2]) ved Kakkelovnen. Vi hilsedes samtlig, da siger jeg til Fogden: „Jo, I skal have Tak for Lensmandsgaarden, jeg ser nu hvorledes jeg er faren, og jeg træffer Lykken at udvælge det bedste til denne Nats Rolighed, til Kløven kommer."

Der var al Ting tillavet, Dugen bredt og to Lys paa Bordet, iblandt andet kom der en Pige ind med Tallerken og videre til Bords-Fornødenhed.

[1]) Tillid, Paalidelighed. (Kalkar).

[2]) Anders Mortensens Kone Kirsten Olsdatter Schwartz var en Søster til Skaanlunds tilkommende Svigerfader.

Da tænkte jeg paa *Riborg, Kaj Veiers*, hvad hun sagde til mig, da vi var tilsammen paa Skibet i Sundet: „Den Foged udi Ørkedalen er en bra og velholden Mand, har ikkun en eneste Datter, og jeg fornemmer, at I er uforlovet, at I tør vel fæste Eders Tanker til samme Hus," med videre Gækkeri.

Den 12. dito rejste jeg tillands til Trondhjem, er 3 Mil, og logerede udi et Cabaret, nemlig hos *Christen And.* Hvor jeg da fremviste min Bestalling for Hr. Justitsraad, Stiftsbefalingsmand *Hans Kaas*, samt mit Rejsepas med derforuden Hilsen fra Obersecretair *Moht*, Arveskifterne angaaende, hvor han da bankede paa Væggen: „*Hans Uldrik*! er Brevet borte til *Niels Olsen Vind*?" (Var Sorenskriver paa Inderøen, han skulde forrette Skiftet efter min sal. Formand og et paa Ustad). Han svarede: „Nej, det er her endnu." Da sagde han: „Ja, saa lad kun blive, thi nu er Manden her selv," sigende til mig: „I skal forrette Skifterne paa mine Vegne, ellers er I saa god og spiser hos mig i Morgen." Jeg takkede og gik derfra hen til Assistenceraad, Laugmand *Peter Dreyer*[1]), aflagde min Compliment og recommenderede mig til det bedste, efterdi jeg var fremmed, hvorpaa han gjorde Løfter med videre, som paafølge kunde. Med [det] samme viste jeg ham mit Kongebrev og Rejsepas, tog Afsked og gik ud at bese mig udi Staden.

[1]) Peter Carstensen Dreyer var først Rektor for Vordingborg Skole fra 1656 til 1664, da han blev Sekretær i Kancelliet og anvendt i diplomatiske Sendelser. Som Petkums Redskab tog han aktiv Del i Leonore Christina Ulfeldts Fængsling i England og førte hende til Kbhvn. 1671 blev han Vicelagmand i Trondhjem, og efterhaanden Lagmand, Assistensraad, Hofretsassessor, Kancelliraad m. m. Han blev senere forarmet ved Processer og døde 1703 som Bestyrer af en Herregaard i Sønderjylland.

Den 15. November rejste jeg fra Trondhjem til Rømme igen. Nu var jeg mest en peine for at bekomme mig et Logement nogensteds for Betaling, saasom jeg ikke vilde ligge den gode Mand Fogden til Incommodation. Han var selv saa god og gelejdede mig ned til Ørkedalsøren[1]), at hjelpe mig tilrette, ansøgte hos Proviantskriveren *Tor Olsen*, som dog holdt et lidet Værtshus, item hos *Niels Michelsen*, et Værtshus, *Niels Stensen*, samme Sort, og et Par andre, men enhver undskyldte sig især, den det, den det. Saa gik Fogden og jeg op til Rømme igen. Iblandt anden Tale sagde han: „I faar nu have Taalmodighed og blive her, til I forhører Eder hos en brav Bonde, der kan have en Sengestue og skikkelige Folk," men jeg kunde ingen Lejlighed faa.

Der jeg nu mindst tænkte andet end Amtmandens Løfte skulde staa fast om Skifterne at forrette, da kom *Niels Olsen Vind* her ud med Præsident *Peter Kaasbøll*[2]), at holde Skifte efter *Otte Gram*, hvilket var Præsidentens Værk for egennyttige Kravs Skyld. Jeg vilde ingenlunde følge det, men *Anders Mortensen* endelig overtalte mig, at jeg resolverede mig dertil, at se Omgangen. Den 19. dito gik Forretningen for sig. *Peter Kaasbøl* var

---

[1]) Ørkedalsøren er en lille Strandby ved Orklaelvens Udløb i Trondhjemsfjorden.

[2]) Peder Nielsen Kaasbøl blev 1672 Foged i Ørkedalen, 1677 Stiftamtskriver og 1686 tillige Præsident i Trondhjem. Han var Spekulant i Jordegods, men mistede alt og blev for Kassemangel afsat 1692. Han døde i Arrest i Kbhvn. 1693. Han var gift med Mille Schøller, (1675—1711) Datter af Overhofretsassessor Ejler Caspersen Schøller til Kirkesæter (1628—1705), der ligeledes døde forarmet.

Bøxelherre[1]) til Skrivergaarden Tronvold og havde der meget at fordre; imidlertid (som jeg før ej var betænkt paa førend jeg hørte Tolden nævne) bekom jeg efter Paastand en liden Andel deraf til 12 Rdlr., blev udlagt til mig Dr. Brochmands Huspostil in Folio; den salig Mands Slæde var mig tjenlig, og videre. Jeg rejste derfra igen til Rømme.

Den 23. og 24. dito blev holdt Ting paa Ekli i Ørkedalen. Den 28. dito holdtes Elvebruds-Besigtelse i Klingen.

Den 1. December blev Tienden tagen i Ørkedalen, d. 4. i Meldalen, og d. 6. dito i Rennebo, derfra rejste vi til Opdal og 7. dito holdt Ting, den 11. dito i Rennebo og d. 13. dito i Meldal. Paa hvert Sted blev mit Kongebrev publiceret. D. 15. dito kom vi til Rømme igen.

NB. Fra Christiania til $2^1/_2$ Mil fra Eidsvold, dér begyndes Hedemarken, og til $^1/_2$ Mil sønden fra Lillehammer, dér begyndes Gudbrandsdalen og strækker sig midt paa Dovrefjæld, hvor Pyramiden staar med Ⓒ til Ihukommelse, som red tilhest over dette forfærdelige høje og lange Fjeld[2]). Da jeg kom her til Taarnet, tænkte jeg med Glæde: nu er Du kommen paa Din egen Boldgade, som Districtet strækker sig fra Taarnet til Ørkedalsøren.

[1]) Bøxelherre = Bygselherre, Fæster.

[2]) Pyramiden paa Dovrefjeld blev af Generalmajor Johan Vibe rejst 19. Juni 1685 til Minde om, at Christian V var den første Konge, der havde vovet at rejse ad denne Vej.

Anno 1689.

— — Den 29. Maji rejste jeg til Vaabentingene i hele Fogderiet.

Den 9. Juni kom jeg igen. Le 28tieme beuve je la fraternelleté aveque Madsl. *Mette Sophi*, le mesme jour, et le landemain, je la demande pour mariage, mais elle me refusa[1]).

NB. Den 12. Maji rejste min Halvbroder *Peder* fra Kjøbenhavn; var 8 Dage i Byen og kom til Øren den 18. Juni. Den 25. dito kom han i min Fraværelse, mig uvidende, til Rømme. Ellers da han kom til Øren, var *Anders Mortensen* og jeg hos *Niels Michelsen*[2]); efter deres Forlangende

Note. Skaanlunds Optegnelser bliver fra nu af mindre og mindre indholdsrige. De bestaar for en stor Del ikke af andet end korte og tørre Notitser om hans Embedsrejser, Datoerne for disse og Vejlængderne; de maa derfor betragtes som gennemgaaende uden Interesse og meddeles kun i Brudstykker. Det ensformige Liv i det barske Land har vel ikke givet ham Lyst eller Anledning til at føre sin Journal, hvilket han ogsaa et Sted bebrejder sig selv, og der findes Perioder, hvor denne kun frembyder tomme Sider. Endnu 1729, da han er 72 Aar gammel, fortæller han om et Ulykkestilfælde paa en Embedsrejse og sin paafølgende Sygdom, men agter alligevel gammel, syg og sengeliggende at fortsætte sine Optegnelser — saa tier de midt i en Sætning.

[1]) Skaanlund lader ikke til at have havt Lyst til paa Dansk at meddele, at hans tilkommende Kone først gav ham en Kurv.

[2]) Værtshusholderen, se Side 192.

kom han endelig ind, hvor jeg da spurgte ham adskilligt om hans og catholske samt calvinske Relioner, hvorpaa han gjorde en fornøjelig Forklaring, desligeste om Verdens Delinger, samt alle de Puissancer udi Europa, hvad deres Navne og Relion var, deres Residence-Stad, saa vel Republiquerne og Churfyrsterne m. v., saa de forundrede sig. Han var ung, født 1679. Efter mine Udenlandsrejsers Hjemkomst tog jeg ham til mig.

— — Den 6. September som var Aarsdagen imod jeg fik min allernaadigste Bestilling, blev jeg forlovet med den gudelskende Madselle *Mette Sophia Schwartz* paa Rømme, barnefødt ved Frederikstad den 26. October 1669, hendes Fader, Lieutenant sl. *Svend Olsen Schwartz*, Moderen *Kirsten Torbjørnsdatter.* Hendes Faster *Kirsten Olsdatter* var Fogdens Kæreste, og endskøndt hun havde intet noget, saa faldt mine Tanker mere til hende (for Flittighed og Husholdningens Skyld, grovt og fint) frem for Datteren, der var uartig; samme 6. dito blev mit Skøde paa begge Follogaardene, dateret udi Amsterdam af Marselius[1]). — —

Den 4. October blev vi trolovede paa Rømme af Hr. *Axel Lind*[2]) udi honnette Folks Nærværelse,

[1]) Follogaarden laa i Ørkedals Præstegjæld i Dalens Østside og var en af dens bedste og smukkeste Gaarde, den hørte til Bakke Klosters Gods. Fra 1689 og endnu 1723 ejedes den af Skaanlund, 1740 af en Kaptajn Rossin og 1755 af dennes Enke. I den nyere Tid har den været ejet af den Proprietær Svend Busck, som omtales i Clausen og Rist, Memoirer og Breve XVI. Den rige Familie Marselis havde Pantegods i Ørkedals og Guledals Fogderier, saasom Løkkens Jærnværk, Bakke Klosters Gods m. m.

[2]) Axel Hansen Lind blev 1684 Sognepræst i Ørkedalen og afskediget 1691 for Sygdom og Blindhed. Han døde 1692.

saasom Madame, sal. Vice-Laugmand *Schøllers*[1]), Madselle *Ellen* og *Maren Schøller*, Bergraad *Marselis*, Præsident *Peter Kaasbøl* og mange brave Folk. Le landemain je aurois sa pucelage.

Den 10. Novbr. stod vores Bryllupsvielse udi Ørkedals Kirke ved Hr. *Axel Hansen Lind*, thi jeg vilde gerne have det efter gammel Skik som Fædrene og mine — (ja, jeg ligeledes ser en Del lægges i Ligkiste med Paryk; jeg ingenlunde, ja om jeg skulde blive graa vil jeg ikke have den Mode, men ligge i Ligkiste med mit eget Haar). *Anders Mortensen* gjorde Brylluppet paa Rømme, Bruden blev smykket af Madame *Mille*, Præsident Peter Kaasbøl[s] og Madselle *Ellen Schøller*. Brudgomsmænd: Stiftsskriveren Mess. *Ole Knudsen Hammer*[2]) og Byfogden (min gamle Medtjener) *Svend Olsen Højsager*[3]), nærværende mange fornemme brave Folk af begge Køn. Spil var der og i Kirken.

Den 24. dito rejste jeg til Trondhjem, hvor iligemaade skulde møde alle Fogder, Sorenskriveren, Lensmænd og otte Mænd af hvert Tinglag, samt en Capitain fra hvert Compagni. Alle Fogderne og Sorenskriverne maatte stedse sidde ved Bordet og en Capitain at svare til sin District, siden afløst. Saa blev da indkaldt en Lensmand ad Gangen med sine 8 laugrett[4]) for Commissionen,

[1]) Christopher Caspersen Schøller (1630—81) til Gjølmø og meget Jordegods i Trondhjems Amt blev 1675 Vicelagmand i Trondhjem. Gift 1660 med Maren Andersdatter Olufsen (1633—1701). Af deres nævnte Døtre døde Ellen ugift 1741 og Maren gift med Købmand Vincents Meints.

[2]) Stiftsskriveren Ole Knudsen Hammer døde 1703 paa sin Gaard Edjen i Ørkedalen.

[3]) Byfoged i Trondhjem Svend Olsen Højsager døde 1711 og var gift med Susanne Dorothea Tønder, Datter af Præsten Ole Tønder til Inderøen.

[4]) Daae skriver: Lagret.

og Præses var Stiftamtmanden og Oberste *Schultz*[1]), hvor da den ny Lægdsrulle blev indrettet.

Den 8. December rejste jeg til Tiendebytterne. Den 14. dito kom jeg igen. Den 19. dito flyttede vi da i Jesu Navn fra Rømme til min Odelsgaard Follo.

Haver jeg saa rejst i dette Aar sum: $219^1/_2$ Mil.

Anno 1690. Den 1. Jan. efter Prædiken rejste jeg et Stykke op efter med min Hustru i Henseende min Told[2]) i Skriveriet at annamme og med samme Tingene at betjene. Den 26. dito kom vi igen.

Den 11. Februari blev *Jacob Clemmedsen*, Foged over Ørkedalen opladt[3]) for ham af *Anders Mortensen*, blev med [det] samme forlovet med hans eneste Datter, samme som var Sødskendebarn med min Kæreste[4]). — —

Den 5. April drog min Broder *Peder* os vidende herfra. —

Den 25. Septbr. stod *Jacob Clemmedsens* Brylup med *Anna Andersdatter.* — —

APPENDIX.

Her faar jeg i dette Aar Anledning at anmærke noget om Arveskifternes Forvaltning, som mig gik glip den 19. Novbr. 1688. Jeg forsømte mig ikke, men skrev ner til Obersecretaire *Moht*, samt Statholders Secretaire *Wilchen*, ja, jeg skrev lige til min Herre, som var til Turin udi Italien[5]), om

[1]) Oberst Georg Christian Schultz (1632—1715) var 1680—89 Kommandant i Trondhjem og Chef for trondhjemske Regiment. 1708 Generalmajor, 1711 Afsked.

[2]) Ved Told forstaas det, der svares, Afgift, her altsaa Gage.

[3]) Oplade = overdrage, afstaa. (Kalkar).

[4]) Hende, der var uartig, se Side 211.

[5]) Christian Gyldenløve opholdt sig paa den Tid ved Akademiet i Turin og vendte tilbage til Kbhvn. i Juli 1690. (Masius. Traur-Rede S. 71).

des Beskaffenhed og des Behandling. [Han] skrev mig til fra Turin igen, bad, jeg skulde brænde Brevet, jeg bliver vel hjulpen, men jeg har det endnu. Jeg fik og Brev fra *Wilchen.* 1689 kom der en Befaling til alle Sorenskriverne fra Amtmand *Kaas*, de skulde forføje sig ind til Byen og lade forfatte Skifteprotocoller i Anledning udi [af?] *Moths* Memorial til Amtmanden, som os enhver blev sendt Copie: han vilde behage at lade Sorenskriverne forfatte sig Skifteprotocoller, saasom jeg fornemmer, det bliver Hs. Majestæts Villie, at de nyder Arveskifterne fremdeles. Jeg rejste derfor ind; da var Sorenskriveren *Villem Knudsen* og jeg udi ét Logement. Han sagde: „Jeg bekoster ingen Protocol paa saadan en Seddel," men jeg lod gøre mig en Skifteprotokol. 1690 den 31. Maji kom der en kgl. Befaling til Statholder *Guldenlew*, [der] skal foranstalte at Arveskifterne skal herefter forrettes af Sorenskriverne.

— — —

Anno 1693. Den 4. Marti kom min gamle Medtjener *Erich Matz[en]* til Trondhjem, som var bleven Stiftamtskriver i Præsident *Kaasbølls* Sted. Den 6. dito var Fru Oberstinde *Munckgaard* her[1]).

— — Den 28. April rejste min Værmoder[2]) herfra, jeg gjorde hende ej videre tilgode end jeg gav hende en Sølvske, en Kobberkedel og andet

[1]) Oberstinde Birgitte Munckgaard født Schøller (se Side 111) levede i 40 Aar som Enke i Trondhjem til 1731. I Slægtebogs-Optegnelser om Familien Schøller (Pers. Tidsskr. II. 5) siges: „Om hendes Fataliteter og Ulykkeligheder kunde en Hob fortælles, som er for sensibel at opregne og derfor med Stiltienhed forbigaaes".

[2]) Værmoder = Svigermoder.

smaat. — Den 13. dito [ɔ: Juni] rejste jeg til Meldal *Jacob Clemmedsen[s]* Restants anlangende udi Cautionisternes, *Christen And* og *Ebbe Carstensens* Navn. — Den 27. dito skiltes jeg fra *Jacob Clemmedsen* udi Opdal, endel han havde selv paa egen Haand berammet Tingene, endel jeg ikke vilde attere[1]) hans Urigtighed med Almuen; siden saa jeg ham aldrig. —

Den 10. dito [ɔ: Juli] rømte *Jacob Clemmedsen* fra Byen, der han dog forhen entvigede sin Arrest fra Værket[2]). Jeg fortrød ofte hans Urolighed med Drik og Spil, lagde sig ud i Ubillig med Stiftamtmanden og en Del Proprietarier, han var vel min Svoger, thi han havde min Kones Søskendebarn, men jeg kunde ikke hjælpe ham, han ruinerede sig selv, sin Værfader (som afstod Fogderiet for ham) og begge Cautionisterne.

Den 12. dito var jeg paa Markegang[3]) i Snøsen og rejste derfra, om Natten laa jeg paa Valstad. Han [Clemmedsen], som havde rejst Skougleds og Mark[4]), red igennem Valstadgaard om Natten. Ingen vidste af hverandre, thi havde han vidst, at jeg havde været dér, havde [han] gjort Ulykke. Jeg maatte engang flygte for ham fra Kalstad nu i Vinter og kjørte min Hjemvej, og da jeg fornam, at han lod spænde for og vilde haste efter mig, kørte jeg fast, og vendte om til Berg og blev dér om Natten, men han kørte ligefrem og mig forbi.

[1]) Attere = aptere, hjælpe til.

[2]) Texten har: Verched, Daae gengiver det ved Veret. Der menes vistnok Kobberværket.

[3]) Markegang = Syn over Gærder. (Kalkar).

[4]) Skougleds og Mark = gennem Skov og Mark. (Kalkar).

Den 16. Juli rømte han hjemmefra til Opdal over Fjeldet ad Danmark til. — — Den 30. Novbr. døde *Jacob Clemmedsen* i Kjøge. — — —

— — *Anno 1695.* Den 20. dito [ɔ: Juli] rejste jeg til Garberg imod min forrige Herre Hs. høje Excellence Grev *Christian Guldenlew*[1]). Den 21. dito i min Fraværelse var Stiftamtmand *Kaas*, Cammerjunker *Arenfelt*[2]), Capitajn *Wincens Budde*[3]), *Matz Tybring*[4]) og flere paa Follo og bleve fornøjelige i Hast accomoderede, saasom de iligemaade tillige med Værkets Betjente, der alle ligeledes agtede sig til Garberg, at tage imod denne store Herre. Den 23. dito rejste denne Suite til Tyset i Surendalen $^1/_2$ Mil fra Garberg, hvor Herren da kom om Eftermiddagen, saa red alle med ham og tog Vejen ad Mosbrønd over Elven og saa over til Løkkens Grube; da han dér havde beset Gruberne, red han derfra til Svorkmo og blev dér om Natten. Imidlertid havde jeg (som han hel vel kendte) den Naade og talte med ham, gav ham Svar paa Spørgsmaal i Grube-Bakken og paa Gruben, thi han red ej anderledes end i

---

[1]) Christian Gyldenløve, som 20 Aar gammel, den 15. Decbr. 1694, var blevet Generallieutenant i den norske Hær, foretog efter kgl. Ordre en Rejse til Norge fra Juni til Septbr. 1695 for at efterse alt, hvad der henhørte til Armeen. Skaanlunds Beretning om denne Rejse stemmer nogenlunde overens med den Journal over hans Inspektionsrejse, som er forfattet af H. J. Bruun og trykt i Norske Samlinger II, Side 91 ff.

[2]) Rimeligvis Hans Nielsen Arenfeldt til Knivholt (1633—1702), Ritmester 1664, Hofjægermester 1669, der fra 1670 til 73 var Overinspektør over Kunstkammeret og 1671 blev Kammerjunker hos Kongen.

[3]) Vincens Budde (1660—1729) blev 1688 Kaptajn i Løvendals Dragonregiment. Han udmærkede sig senere i den store nordiske Krig især mod Karl XII i Norge og blev kommanderende General nordenfjelds 1716.

[4]) Mads Sørensen Tybring (1655—c. 1721) blev 1685 Foged i Strinden og Selbo og ejede Gaarden Lillebraa fra 1692 til 1714.

fuld Galop. Ellers havde jeg min meste Tale med min gamle Ven Monsieur *Molck*[1]).

Der vi nu kom over Elven ved Svorkmo, var L. *Søren Sten* tilhest paa Klevebakken, skød et Skud, derpaa løsnede de andre Vagter deres Gevær lige ner til Fandrems Lejr[2]). Der han nu med sin store Suite nylig havde sat sig tilbords, kom (efter den Skud-Varsel) Generalmajor *Wibe* did og spiste med. Jeg red for ham al Vej fra Quam og i begge Dage lige til Øren. Og som der altid laa en Tvistighed imellem Generalmajor *Wibe*[3]) og Stiftamtmand *Kaas*, lagde *Guldenlew* sig der imellem og fik dem venlig forligt, før de skiltes ad.

Den 24. dito rejste han fra Svorkmo til Fandrems Lejr, forrettede alting dér med Tropperne som vedburde. Samme Dag rejste han derfra tillands lige til Byen [Trondhjem], men Generalen, Stiftamtmanden og flere rejste tilvands. Jeg fulgte den Suite, men Herren kom 2 Timer førend de kom til Byen, hvorover han glædede sig, at han vandt.

(NB. Onsdagen, som var 8 Dage før, rejste han fra Bergen.)

Den 25. dito tracterede Generalen ham, ihvor-

[1]) Rimeligvis Hofjunker, Kaptajn Caspar Gottlob Moltke (1688—1728), der en Aarrække var Generaladjutant hos Chr. Gyldenløve og 1700 tog sin Afsked som Oberstlieutenant. Han blev 1703 Amtmand paa Møen, 1708 Etatsraad.

[2]) Fandreimseide ved Ørkedals Kirke.

[3]) Johan Vibe (c. 1634—1710), en uægte Søn af Diplomaten Peter Vibe, blev adlet 1671, deltog i „Gyldenløvefejden" som Oberstlieutenant, blev 1682 Generalmajor og Aaret efter kommanderende General nordenfjelds. 1700 Generallieutenant og 1708 Geheimeraad og Vicestatholder i Norge. Han havde købt den bekendte Gaard Lade paa Strinden ved Trondhjem, hvor han opførte en stor Hovedbygning og det var vel der, han trakterede Christian Gyldenløve.

vel han logerede dér. Den 26. dito tracterede Stiftamtmanden ham. Den 27. dito tracterede Stiftamtskriveren *Erich Matzen*[1]) ham. Den 28. dito tracterede Biskoppen, Dr. *Peder Krog* ham[2]). Den 29. havde jeg den Naade og tog Afsked med ham, hvor han beviste mig stor Naade samme at nyde fremdeles. Bemeldte Dag mynstrede han Rytteriet, rejste saa fra Byen ind i Bøygden at bese Tropperne. — Den 31. dito rejste jeg hjem. — — —

Anno 1697. Den 23. Januari rejste jeg med Fogden og hans Kæreste til Byen. Vi kom dér den 24. dito, var imidlertid til Gæst hos Stiftamtmanden, Laugmanden, Amtskriveren og Fogden *Jørgen Pedersen.* Jeg logerede hos angemeldte. Den 28. dito rejste jeg hjem. — — Den 15. Martii rejste jeg til Byen Korn at købe. Spiste hos Amtskriveren, Byfogden og *Jørgen Pedersen.* — Den 19. dito hjem igen til Baads. — Den 7. Juli kom *Peder* Broder *Skaanlund* hid fra Laugmanden. —

Anno 1699[3]). Den 14. Februari gjorde jeg Velbaarne Hr. Stiftbefalingsmand *Hans Kaas* Geleide til Drivstuen, da han skulde rejse til Kjøbenhavn. Hans Haandskriver *Olle* døde undervejs førend de kom did, og Stiftamtmanden døde i Kjøbenhavn.

— — Den 7. Decembri kom Hans høje Excel-

[1]) Om Erik Madsen, der jo havde været Lakaj hos Christian Gyldenløve og nu var hans Vært, se Side 195.

[2]) Dr. theol. Biskop Krog (1654—1731) skal have været i Familie med Sophie Amalie Moth og blev 1681 Sognepræst og Provst paa Samsø og Biskop i Trondhjem 1689, Han laa i idelige Processer med sine Standsbrødre og efterlod sig ikke noget godt Rygte efter i 44 Aar at have beklædt sit Embede.

[3]) For Anno 1698 findes kun Aarstallet anført og et Par blanke Sider. Chr. Gyldenløves Besøg i Trondhjem ved Nytaarstid er saaledes ikke omtalt.

lence til Trondhjem. Den 14. dito kom han til Ørkedalen, spiste til Middags hos Hr. *Evert*[1]) og om Aftenen paa Værket, hvor han paa begge Steder befalede at jeg skulde spise med, hvor jeg da tog mit Sæde næst hos gamle Ven *Molck*. Iblandt andet sagde General *Wibe*: „Deres Naade var i stor Fare i Dag udi Sundli-Bakken; thi Hesten blev løbsk og taalte ikke den Bidsel". Da hviskede jeg til *Molck* og sagde: „Jeg véd vel den Tid han var i større Fare udi hans 6te Aar". Da sagde Herren til mig: „Hvorledes var det?" Da maatte jeg fortælle den ganske Passage[2]). — — — Den Relation anhørte han med alle de, som ved Bordet var, med Fornøjelse paa Svarkmo. Den 15. dito rejste han fra Værket til Surendalen og siden til Opdal og Christiania. — — —

Anno 1703. Den 6. Marti Kl. 8 Formiddag blev min Datter *Margrete Kirstine* født og døbt den 11. dito. Fadderne: Mag. *Evert, Lauritz Mortensen*[3]), *Christen Jacobsen*, de andre: Mad. *Magdalena Sybilla Hammers*[4]), Capitajn *Tønders* Fru Kæreste, *Marit Bremers* og *Anna Klingenberg*.

Den 15. Juli døde af Smaakopper til Odense i Fyen min prisværdigste Salig Herre, Hans høje Excellence Grev *Christian Guldenlew*. Han var født 1674. Gud glæde den fromme Sjæl til Evig-

[1]) Edvard Meyer (1647—1716) blev 1691 Kapellan hos den blinde Sognepræst i Ørkedalen Axel Lind og 1692 hans Efterfølger. Han blev Magister 1702 og Provst 1707.

[2]) Skaanlund gentager her den samme Historie om Uheldet paa Slotspladsen en Sommeraften 1680, som er fortalt Side 115 ff.

[3]) Lauritz Mortensen var afskediget Tolder. (Pers. Tidsskt. V, S. 91.)

[4]) Stiftskriverens Hustru. Manden døde April s. A., se Side 212.

hed i sit himmelske Rige for hver Dag, jeg tjente ham og nød idelig stor Naade hos ham![1]) — —

Anno 1704. Den 28. April rejste Moder med vor Søn *Christian*[2]) og satte ham i Skole hos *Olle Gundersen.* Den 2. Maj hjem. — Den 17. Juli rejste Moder til Byen at se til vores lille Søn *Christian,* som laa i Smaakopper hos angemeldte.

Den 24. dito rejste jeg til Garberg mod Kongens Ankomst[3]). Den 25. dito kom han dér og fik friske Heste til Værket. Den 26. dito derfra og spiste paa Ekli, derfra til Ørkedalsøren med Fartøj til Byen, men der han kom lidet mod Fla[?]k formedelst en ganske liden Kulings Skyld, vendte han tilbage og kom i Land ved Sundet. Dér talte jeg med min Herres Broder Admiral *Uldrich Christian* Grev *Guldenlew,* imedens de fik Cariolerne og videre Tøj af Baadene. Jeg var og did tilbaads, men siden red jeg foran for Vice-Statholder *Gabel*[4]) og de flere. En Fjerding derfra kom Fogden *Matz*

[1]) Christian Gyldenløve havde 1696 ægtet sin Barndoms Forlovede, der døde 1699, og 1701 giftede han sig paany med Fru Dorothea Krag, Jens Juels Enke. 1697 blev han Feltmarskalk. Efter sin Faders, Kongens, Død 1699 sluttede han et varmt og fortroligt Venskab med sin Halvbroder og Barndomskammerat Frederik IV og overtog 1701 Kommandoen over det danske Hjælpekorps, der i Nord-Italien deltog i den spanske Arvefølgekrig. Aaret efter sin Hjemkomst blev han paa en Rejse med Kongen angrebet af Smaakopper og maatte blive tilbage i Odense, hvor han døde Natten til den 16. Juli 1703, kun 29 Aar gammel. Der blev saaledes gjort en brat Ende paa de berettigede Forventninger man nærede om, at han vilde komme til at spille en betydningsfuld Rolle i Landets Historie.

[2]) Denne Søns Fødsel er mærkelig nok ikke omtalt i Skaanlunds Optegnelser.

[3]) Kong Frederik IV's Rejse i Norge fra Maj til Septbr. 1704 er beskreven af Generaladmiral Ulrik Christian Gyldenløve og holdt i en meget lystig og morsom Stil, se: „Dag-Register over H. K. M. Kong Frederik den Fjerdes Rejse i Norge 1704, holden og sammenskreven udi det franske Sprog af H. h. Exc. Gen.-Admiral Güldenlowe og nu i det Danske oversat af C. Engelstrup, Premierlieutenant i Infanteriet. Chria. 1770".

[4]) Frederik Gabel blev kort efter Christian V's Død 1699 Vicestatholder i Norge og beholdt denne Stilling til sin Død 1708.

Tybring fra Byen igen, der han først havde været ved Sundet. Et Stykke derfra kom Stiftamtmand *v. Ahnen*[1]) [og] overhec[r?]kede[2]) *Matz Tybring* gruelig for han havde forladt sin Post ved Sundet i Frygt af Hestemangel. Jeg maatte da sige, der var ingen Fattelse for Heste, men vel tilovers med videre, thi alle mente saa vel som Stiftamtmanden, at Kongen skulde kommet til Bratøren, hvor der var gjort en Æreport. Og da man kom mod Stenberget, kom Generalmajor *Wibe* paa en galant Hest, red for Kongen, og geleidede ham ind i sin Gaard, hvor Kongens Logement skulde være. Kongen, imedens han var dér, besaa han alt hvad synsværdigt var, antog naadig alle Solicitanters Suppliquer. Ligesaa var der et stort Indløb i det Gemak, hvor han spiste, for at se ham, hvilket han ikke lod forbyde. Vi samtlige Sorenskrivere gjorde vores Memorial, som jeg baade renskrev og overleverede. Og som man fornam noget om Kongens Bortrejse fra Trondhjem igen, altsaa den 2. Augusti, rejste jeg fra Byen og hjem.

Den 3.[3]) dito rejste jeg hjemme fra til Sundset, hvor Kongens Kokke, Bagere m. fl. var komne dér, som skulde lave Middagsmaaltid til, var og oprettet uden for Gaarden dertil. Men imod Morgenen kom en Expres, at Kongen vilde spise til Middags paa Bjerkager, hvorover vi alle over

[1]) Amtmand i Romsdalen Iver v. Ahnen blev 1700 konst. Stiftamtmand i Trondhjem ved Hans Kaas's Rejse til Kbhvn. og beholdt Embedet efter hans Død s. A. 1717 Konferensraad. Han blev 1705 gift med Vicestatholder Gabels Datter og 1719 med Vicestatholder Johan Vibes Datter.

[2]) Utydeligt i Texten, Daae skriver: overheglede.

[3]) Datoerne stemmer ikke ganske overens med det omtalte Dag-Register.

Hals og Hoved maatte forføje os med Hast til Bjerkager, og enhver skyndte sig med sin Handtering. Jeg ordinerede og udvalgte Bønder og Heste at anskaffe alt Behør til en Løvsal. Imidlertid jeg var dermed i Værk, ankom der mange, en efter anden, af Riddere og Herrer og skyndte paa, at det kunde snart blive færdigt, førend Kongen kommer. Alle spaaede, det gik ikke an. Jo, jeg havde baade set og været med i saadan Handel.

Endelig blev alting i Betids klar, dernæst Bordet dækket. Da Kongen kom, var Liberiet strax færdig og bar Maden paa Bordet, og alt var fornøjeligt. Dér fik han og se det Horn fra Hooll, som salig Kong Ⓒ havde givet Guld paa[1]), hvorover Kongen i lige Maade allernaadigst ved Livkarlen *Hartmann* gav hele Spetz [Specie]-Penge dertil[2]). Suive encore.

Den 5. dito rejste Kongen fra Byen til Støren. Den 6. dito derfra og spiste som bemeldt, og Aftenen til Opdal. Samme Aften befalede Stiftamtmanden mig, at jeg strax skulde ride til Drivstuen og se til at alting var i Beredskab med Heste, saa ingen skulde tage nogen, uden dem, som burde til Kongen staa ledige. Jeg havde med Sergent *Anders Mul* med Soldater til [at tilse][3]) at Sundalingerne eller Opdalingerne ikke skulde rømme.

[1]) Paa Gaarden Hoel i Rennebo Annex var forvaret et gammelt Drikkehorn, der hviler paa en Trefod af Sølv og er forsynet med Guld- og Sølvplader, hvorpaa de Kongers Navne er indridset, der har drukket af Hornet og som til dets Forskønnelse har skænket nogle Dukater.

[2]) Kongens Livkarl Julius Henrik Hartmann blev 1719 Slotsforvalter paa Rosenborg og samtidig Oberstlieutenant af Kavalleriet. 1720 fik han Navn af Kommandant paa Rosenborg. Død 1729.

[3]) Manuskriptet beskadiget.

Den 5. Aug. kom Moder hjem fra Byen.

Den 7. dito kom Kongen til Drivstuen og spiste dér til Middags, rejste saa derfra over Fjeldet. Jeg fulgte med til Taarnet, dog forinden, da han kom ved Vaarbakken, turde han ikke sidde i Cariolen, men gik udfor og gav sig til med *Guldenlew* og *Eichstedt*[1]) at kaste [Sten] i Driven, hvem længst kunde kaste. Og, der han kom til Holled [Hullet], nu Kongsvolden, var det pudserligt med *Erik Holled*, han havde sine Toldbreve under Trøj[en], hans Tanke var at faa dem confirmeret. Iblandt andet sagde jeg, at Hr. Statholder *Guldenlew* har naadigst anordnet dette Sted for alle Rejsendes Bekvemmelighed, efterdi det var for langt imellem de andre Fjældstuer[2]). „Det er sandt", sagde Generalmajor *Wibe*, „jeg var Fændrik den Tid." Da sagde Kongen: „I kan fly ham dem;" det samme sagde *Wibe*. Det droges længe, imedens de spændte for, endda sagde Kongen: „Fly *Wibe* dem, saa skal det blive." Han [ɔ: *Erik Hullet*] sagde: „O, Du naadige Konge!" saa og til *Wibe:* „Dok hi mykkje at dragas me og mang Brev kjem ihop, saa kjem mit uti Skippel[?][3])." Saa flyede han General

---

[1]) Kammerherre, Generaladjudant, Oberst Valentin Eickstedt (1669—1718) blev 1708 Generalmajor, 1710 Geheimeraad og Overkrigssekretær. Han var i høj Yndest hos Kongen. Da han 1717 tog Afsked, blev han Amtmand over Frederiksborg og Kronborg Amter.

[2]) Passagen over Vaarstien, der førte over Dovre mellem Hullet og Drivstuen var meget farlig og besværlig. Christian V og hans Følge, som paa hans Rejse 1685 var ridende, stod af Hestene ligesom Frederik IV af Kariolen. Hullet, som var en Fjeldstue, anlagt for de Vejfarendes Skyld, fik nu efter hans Besøg Navnet Kongsvold. Fra gammel Tid svarede nogle Bygder Told eller Afgift til Fjeldstuerne paa Dovre, som nu er overtaget af Staten, og det er vel disse „Toldbreve", Erik Hullet møder med.

[3]) Dialekt-Sætningen er gengivet overensstemmende med Daaes Uddrag.

Wibe dem og sagde: „Du skal være min Mand," hvorover Kongen havde sin Fornøjelse over hans Frygtagtighed for hans Velfærds Breve.

Da Kongen havde nu faaet friske Heste, satte han sig i Cariolen og kørte saa sagte. Saa tog General *Wibe*, som havde Vin i Beredskab, skænkede og drak den Lakaj til, som efter skulde følge. Jeg fik et Glas med. Fra Taarnet red jeg til Præstegaarden; dér var Stiftamtmanden og Fogden *Jørgen Pedersen*, som jeg gav denne Rapport.

Jeg fulgte den 9. [August] med Amtmanden og den 10. dito kom jeg hjem om Aftenen[1]).

1711. Juni døde *Mette Hans Hendrichsens* og den 15. Juni begravet[2]). Samme Tider kom jeg rejsendes fra Opdal til Rennebo, hvor jeg da hørte, at der var kommen et Bud fra Meldal til Rennebo efter en Husmand, som skulde komme derner og gøre dem Underretning om Begravelserne i samme Kirke og oplede et Sted til *Mette Hans Hendrichsens*, og at de, udi en muret Grav som Capitainen og hans Frue laa, befandt, at han laa nøgen oven paa hans Hustrus Kiste og hans var tom*).

Dette var en Søndag og jeg kom til Meldal, var

*) Skaanlunds Note:

„Anno 1693 den 22. April døde Capitain Jacob Friedrichsen, Tostrup udi Meldalen. Siden døde hans Fru Hustru."

[1]) Fra 1704 standser Optegnelserne. Manuskriptets sidste Blade indeholder de følgende Notitser. [2]) Se Side 205.

dér efter Prædiken tilbords. Under Maaltidet spurgte jeg Hr. *Ole Tønder*[1]) om det var saaledes. Han svarede: „Det kan ikke være andet end Vand har saaledes gjort det.“ Efter Maaltid begærede jeg af Hr. *Ole* Nøglen til Kirken og en Dreng med; jeg havde Lyst til at se om det forholdt sig saaledes, dette blev bevilliget. Da fulgte med: *Ellen* Hr. *Melchiors, Anne Augustines Datter, Lisbeth* Hr. *Oles, Ole Meldal, Ole Christopher* og flere smaa Børn at se dette. Da gik Drengen og jeg ner i Graven og besaa alting. Saa stod hendes Ligkiste paa den højre Side, og Bunden til hans Ligkiste stod tæt op til hendes Ligkiste rejst paa langs og Capitainen laa ganske nøgen paa Bugen oven paa hendes Kiste med den højre Haand tvert under Maven og den venste Haand langs ner efter Laaret. Da sagde Drengen: „O, han har intet Hoved!“ Saa raabte jeg op til Ungfolket, at række mig min Kaarde. Der jeg fik den, skrabede jeg derover, fandt at det, som havde ligget paa Bunden, var Hø og Urter og saa Parykken. Videre saa løftede jeg med Kaarden paa hans Fødder om han var tung. Det gik ikke saa vel an, tog jeg Handsker paa og løftede med Hænderne, han var ganske let, stiv som en Pind og svart som et Klæde. Dernæst gik vi op og alle ind i Præstegaarden igen og fortalte Hr. *Ole Tønder* Beskaffenheden. Dernæst sendte Præsten Bud til Værsønnen[2]),

[1]) Ole Tønder (1663—1725) blev 1689 Kapellan i Meldalen, hvor Melchior Augustinussøn var Sognepræst. 1695 blev han gift med dennes Datter Elisabeth (1679—1716) og blev 1707 Svigerfaderens Efterfølger i Embedet.

[2]) Svigersønnen.

Jørgen Quam og befalede, at han strax om Morgenen skulde kaste Graven igen med Jord, som og skete.

Jeg finder et mærkeligt Misgreb at indsnige sig hos Menneskene udi deres Forsæt, at Enden er Begyndelsen ikke lig, hvilket jeg her finder hos mig udi dette mit lille begyndte Tidsfordrivs Skrift og Journal, udi hvilket har indsneget sig dette nu fortrydelige Mishag, hvorved Tankerne har taget Overmagten, nemlig: her er god Tid til i Morgen eller i den anden Uge, ja, om et Par Maaneder, og til det ene Aar er gaaet bort efter det andet alt herudi til 1704 og Chartecherne[1]) til Dato ligger igen i Tanker jeg med Tiden skulde indføre dem, lige som de forrige af Begyndelsen.

Men hvad sker her! Anden Paaskedag, som var den 18. April 1729, skulde jeg køre til Svarkmo Kirke, og der jeg kom strax ved Moe, var der et stort Naskiøn[2]) i Alfarvejen; der brast Isen i Stykker, Hest og Slæde væltede om paa venstre Side. Dér laa jeg alt op til Axlen, og Skytsdrengen var for liden at hjælpe mig saa hastig. Endelig med stor Nød strefte[3]) jeg om til den anden Side og kom med stor Besværing til Moe, blev dér omklædt og noget tørket. Siden kørte jeg til Klingen og blev der om Natten bedre optørket. Den tredie Dagen kom jeg med stor Møje hjem, hvorover jeg siden fik en mærkelig Svaghed, som

1) Hermed hentyder Forf. til sine Notitsbøger og Smaahæfter.
2) Ordet kan ikke tydes.
3) o: stræbede, arbejdede.

jo mer og mer tiltog, saa jeg paa det sidste maatte begive mig tilsengs, og den 14. Juni blev jeg af Hr. *Torald Rasch*[1]) her paa Sengen berettet, og Svagheden mer tilvoxede efter St. Hans Dag.

Saa dog, endskøndt her har faldet lidet for her i Fogderiet at anføre, ikke desmindre kan jeg ikke efterlade her paa Sengen at antegne nogle faa Linier som ere mærkværdige. Nemlig — — — —

Her ender Skaanlunds Optegnelser.

---

[1]) Torald Ross (1684—1748), Sognepræst til Ørkedalen 1716, Provst over Dalerne 1741.

REGISTER

Abo, Joh. Nic., Konsul, 128, 152.
Adam, Skolemester, 6.
Ahlefeldt, Carl, Statholder, 170. — Christiane, f. Gyldenløve, Grevinde, 115, 179 ff., 188. — Frederik, Storkansler, Greve, 16, 173, 179. — Frederik, Vicestatholder, Greve, 143, 179, 185. — Ulrica Antoinette, f. Danneskiold, 170.
v. Ahnen, Iver, Stiftamtm., 221.
And, Christen, Gæstgiver, 207, 215.
Andersen, Hans, Borgmester, 119.
Anna, Dronning af England, 118, 143. — Anna Sophie, Kurfyrstinde af Sachsen, 173, 176 f., 190, 192. — Anna Sabine, 183. — Anne, sl. Daniel Vintappers, 119, 161.
Anton, Greve af Aldenburg, Statholder, III, 30 f., 45, 51, 59, 88, 108 ff. — Günther, Greve af Oldenburg, 30.
Arenfeldt, Hans Nielsen, Kmjkr., 210.
Arenstorff, Fr., Gen., 14 f., 99.
Augusta, Hertuginde af Sønderb.-Augustenb., 176.
Augustinussen, Ellen, f. Stensdatter Meldal, 205, 225. — Melchior, Præst, 205.
d'Avaux, Jean Antoine de Mesmes, Gesandt, 40, 50, 53 f., 64, 70 f., 73 f., 78 f., 91, 142, 151 f.
Bager, Marie Larsdatter, 4. — Ole, Rektor, 4, 7.
de los Balbazos, Paulo Spinola Doria, Marquis 54 ff., 61, 73 f., 91. — Ambrosio Spinola, Marquis, sp. General, 91.
Berkeley, John, Lord, 44, 51, 93.
Bernhoft, Anders, Præst, 202. — Hans, Præst, 202.
Beverningk, Hieronimus, holl. Diplomat, 51, 63 ff., 70—73, 93.
Bevilaqua, pavelig Nuntius, Gesandt, 75, 87.

Bielke, Christ., Ob., 35, 166. — Henr., Rigsadm., 35, 166. Louise Charl., f. Komtesse af Aldenburg, 165 f.
Biering, Jens, Foged, 198.
Bille, Anders, 32 f., 46, 201. — Beate Margr., f. Henriksdatter Bielke, 18. — Erik, 13.
v. Blaspeil, Werner Wilh., Baron, 92.
Blesser, Didr. Janson, 129.
Bolt, Kammertjener, 186.
Borch, se Borchardsen.
Borch, Ole, Prof., 165.
Borchardsen, Anna Cath., f. Brod, 7. — Jens, Præst, 8, 10 f. — Hans, Biskop, 7, 13. — Ingeborg, f. Foss, 8, 124. — Joh., Raadm., 4. — (Borch, Burchardi), Cancelliraad, Amtm., I f., 7—12, 17, 20, 33, 46, 95, 100, 109, 116 f., 122, 129 f., 133, 139, 142, 145—150, 154, 198.
Boreel, fr. Envoyé, 66.
de Boysset, Laurence, Genltn., 193. — Margr. Elisab., f. Stuart, 193 f.
Brahe, Niels, sv. Minister, 11.
Bremer, Marit, 219.
Brügmann, Chr., 118, 121 f., 152, 156. — Gesilla, f. Hausmann, 118. — Nic., Etatsr., 118, 121, 158.
Bræmer, Joh. Henr., Gæstgiver 124.
v. Buchwaldt, Godske, Geh.-raad, 122, 156.
Budde, Anne Sofie, f. Juel, 35. — Fr., Obltn., 35, 95. — Vincens, Gen., 216.
Burchardi, se Borchardsen.
Calvo, Jean Salvador, fr. Gen., 44.
Carl XI, Konge af Sverige, 9, 109. — Kurfyrste af Pfalz, 173. — Hertug af Lothringen, 173.
Carstensen, Ebbe, 215.
Charlotte Amalie, Dronning af Danmark, IV, 9, 103, 109, 112 f., 163—169, 175—190. — de la Tremouille, Grevinde af Aldenburg, 30.
de Cheverny, Louis de Clermont-Gallerande, Marquis, 170.
Christian V, Konge af Danmark, II ff., 9—16, 104—115, 149, 157—192, 209, 220, 222, — Christian VI, Konge af Danmark, 185. — Christian, Prins af Danmark, 112, 162 ff. — Christian, Lakaj, 118, 152, 155. — Christian Albrecht, Hertug af Holstein-Gottorp, 157.
Christin, sp. Gesandt, 73, 92.
Claudia, Felicitas, tysk Kejserinde, 60.
Clemmedsen, Anna, f. Andersd. Mortensen, 211, 213. — Jacob, Foged, 218, 215 f.

Colbert, Charles, Marquis de Croissy, 61, 71—76, 83, 91.
de Crequi, Blanchefort, Marquis, fr. Marskalk, 83.
Daa, Chr., 32. — Valdemar, 32.
Daae, Ludvig, Prof., I.
Danneskiold-Laurvigen, Ferd. Anton, Greve, 188.
Didriksen (Diriksen), Joh., Sekretær, 149 ff., 161.
Didrich, Kapt., 18.
Dorothea af Holstein-Glücksborg, Kurfyrstinde af Brandenburg 114.
Dreyer, Peter, Laugmand, 207.
Drubech, Joh., 34.
Dysseldorph, Albrecht, Vinhandler, 13 f., 33. — Albert, Kancelliraad, 33. — Elisab., f. Hansdatter Borchardsen, 13 f., 33. — Elisab., f. Michelbecker, 33, 169. — Gert, Præsident, 33, 117, 131 f., 142, 185 ff.
Ehmhus, Claus, Skipper, 195, 197.
v. Ehrenschildt, Conr. Biermann, Diplomat, 33, 59, 183. — Martin Conr., Etatsr., 32.
Eickstedt, Valentin, Overkrigssekretær, 223.
Ejlers Enke, Gæstgiverske, 120.
Eleonore Magdalena Theresia, tydsk Kejserinde, 60.
Elisabeth Henriette, Dronning af Preussen, 114.
Elnberger, Joh. Anton, Genmaj., 120.
Ernst Günther, Hertug af Sønderborg - Augustenborg, 176.
Ernst, Hans, Mag., 4, 124.
d'Estrades, Godefroy, fr. Marskalk, 50, 53 f., 66, 68 f., 73 f., 77, 89, 91.
Ewert, Raadm., 18.
Fagel, Nikolas, Borgmester, 40.
Feuquieres-Rebenac, Francois de Pas, Greve, fr. Diplomat, 77.
Fogh, Jørgen, Borgm., 14 f.
Foss, Chr., Prof., 8, 124. — Sophie, f. Kaare, 8.
Frederik III, Konge af Danmark, 42. — Frederik IV, Konge af Danmark, 100, 112 ff., 162 ff., 185, 220—224. — Fredrik I, Konge af Preussen, 114.
Frederik August, Kurf. af Sachsen, Konge af Polen, 173, 177.
Frederik Vilhelm, Kurf. af Brandenb., II, 12, 78, 86, 114.
Frederikke Amalie, Hertuginde af Holsten-Gottorp, 108, 157.
Friedrichsen Tostrup, Jacob, Kapt., 224.
Friis, Christ. Ditlofsen, Kammertjener, 109, 116, 118, 152, 186.

From, Jac., Kammertjener, 34, 199.
de Fuenmajor, Balthazar, Marquis af Castel-Moneayo, sp. Gesandt, 56, 74, 92.
Fuiren, Diderik, Baron, 32.
Gabel, Fr., Vicestatholder, 220.
Gemzøe, Hans Danielsen, Pr., 7. — Marie Margr., f. Bager, 7.
Gerstorff, Overceremonimester, 171.
Gertsen, Chr., Boghandler, 192.
Gjøe, Marcus, Geheimeraad, 170.
de Goes, Johan, Biskop af Gurk, kejserlig Gesandt, 74, 87.
Goiske, Henr., Pr., 14. — Karen, f. Hansd. Borchardsen, 14.
Gram, Otto, Sorenskriver, 191, 202, 208.
Grand-Jean, Dansemester, 149.
Griffenfeld, Peter, Storkansler, 14 ff., 165.
de Guitana, Marquise, 56.
Gyldenløve, Anna Christane, 115, 188. — Antoinette Augusta af Aldenburg, 42, 109—113, 119, 175, 179, 182 f., 188. — Charlotte Amalie, f. Danneskiold-Laurvig, 100, 188. — Christian, Gen-Feltmarsk., IV f., 100 ff., 110—189, 213—223. — Dorothea, f. Krag, 100, 220. — Marie, f. Grubbe, 41 f. — Jørgen Ulrik, 3. — Sophie Christiane, 115, 165 f., 169, 188. — Ulrica Augusta, 163. — Ulrik Christian, Admiral, 100, 104, 162 f., 166, 160 ff., 186, 189, 220. — Ulrik Frederik, Statholder, IV, 41 f., 100—122. 149, 153, 157—194, 199 f., 214, 219, 223.
Gyllenstierna, Joh., sv. Gesandt, 102 f., 109.
Haarman, Poul, Gæstgiver, 120.
v. Haeren, Will., holl. Diplomat, 51, 70 ff., 93.
Hahn, Vincents Joach., Overjægermester, 169.
Hals, Jens Andersen, Præst, 118, 180.
Hammer, Magdl. Sybilla, 219. — Ole Knudsen, Stiftskriver, 212.
Hans Adolph, Hertug af Pløen, 176.
Hansen, Bartholomæus, Hovmester, 17, 34, 189. — Hans, Vinskænk, 96, 199.
Harrebo, Jens, Skolemester, 5.
Hartmann, Jul. Henr., Obltn., 222. — Hofmester, 33.
Haxthausen, Anton Wolff, Overstaldmester, 119. — Dorothea Justina, Grevinde Aldenburg, 119.

Hedemark, Jens, Tegnelærer, 111.
Hedevig Eleonora, Dronning af Sverige, 9, 108.
Heidemark, Niels, 183.
Hellu, Gæstgiver, 204.
Helt, Vilh., Konfraad, 17, 34.
Hendriksen, Hans, Grubeskriver, 205. — Mette, 205, 224.
Holst, Gæstgiver, 119.
Hyde, Laurence, eng. Diplomat, 51, 88.
Høeg, Anne Marie, f. Grubbe, 41. — Just, Vicestatholder, II f., 16—32, 37—63, 77, 89 f., 94, 98 ff., 108, 117, 132, 158, 198 f., 201. — Jørgen, Obltn., 98 — Karen, f. Iversdatter Krabbe, 17, 19, 35, 46 f., 61, 84, 95, 198. — Lisbeth, f. Nielsd. Parsberg, 98. — Stygge, Landsdommer, 33, 41 ff., 49.
Højsager, Svend Olsen, Byfoged, 212. — Susanne Dorothea, f. Tønder, 212.
Hønne, Hendrik, Købm., 119. 158.
Jacobsen, Christen, 219.
Jastram, Cordt, hamb. Borger, 174.
Jenkins, Leoline, Lord., 73, 50, 74, 88.
Jensen, Inger Jacobsdatter, 3. — Matthias, Degn, 3.
Jersin, Adelheid (Alhed), f. Borchardsen, 11, 14. — Jac., Pr., 11, 14.
Jessen, Volmer, Kopist, 34, 96 ff.
Jockums, Elisabeth, 205 f. — Fr., Grubeskriver, 205 f.
Johan Georg III, Kurfyrste af Sachen, 173, 176, 190. — Johan Georg IV, Kurfyrste af Sachsen, 173, 177.
Joseph I, tysk Kejser, 60.
Juel, Anne Sofie, se Budde. — Dorothea, f. Krag, se Gyldenløve. — Henr., 35. — Jens, Baron, 59, 109, 149, 152, 171. — Sofie, f. Høeg, 35.
Iversen, Thomas, Postmester, 120.
Jørgen, Prins af Danmark, 103, 105, 118, 142 f, 180 ff.
Kaare, Jens Nielsen, Borgm., 8.
Kaas, Hans, Stiftamtm., 192, 214 f., 217 f., 221 f., 224. — Jørgen, Amtm., 149.
Kaasbøl, Mille, f. Schøller, 208, 212. — Peder, Præsident, 208, 212, 214.
Kingo, Thomas, Biskop, 167.
Kinsky, Franz Ulrich, Greve, 51, 60, 74, 87.
Kiøn, Præceptor, 152, 156.
v. Klingenberg, Anna, 219. — Paul, Konfraad, 33. — Paul, Etatsr., 33.
Knudsen, Villem, 214.
Kock, Casper, Postm., 119, 159.

Krabbe, Iver, Statholder, 99. — Jytte, f. Thott, 13, 57, 59. — Jørgen, Baron, 13, 57 ff. — Karen, f. Marsvin, 99. — Mette, f. Holgersd. Rosenkrantz, 13, 18, 201. — Mette Sophie, se Monrad. — Niels, 13.
Krag, Charlotte Amalie, f. Griffenfeld, 149. — Erik, Gehraad, 32. — Fredrik, Baron, Vicestatholder, 32, 149. — Niels, Gehraad, 32. — Otto, 32. — Palle, Gnltn., Gehraad, 32.
Krebs, Ludolf, Postmester, 123.
Krog, Peder, Biskop, 18, 218.
Lassenius, Johs., Præst, 179, 185.
Laverentzen, Joh., Bogtrykker, V.
Lemfort, Joh., Ob., 45—50. — Zacharias, Gen.auditør, 48 f., 194, 199.
v. Lente, Chr., Overkrigssekretær, 97, — Joh. Hugo, Kansler, 97.
Leopold I, tysk Kejser, 60, 77,
Lerche, Jacob, Kancellist, 191 f. — Vincents, Gehraad, 17.
Lilljecrona, Gustaf, sv. Gesandt, 11.
Liliencron, Andr. Pauli, Rigsfriherre, Gehraad, 174.
Lind, Axel Hansen, Præst, 211 f., 219.
Lindenov, Amalie, 17.
Lobsten, Gæstgiver, 122, 157.
Louise, Dronning af Danmark, 185.
Ludvig XIV, Konge af Frankrig, II, 44, 77, 175.
Løvendal, Carl, 153, 165. — Ulrik Fr. Valdemar, Gen., 153 f., 157. — Den falske Løvendal, 157—165.
Margareta Teresia, tysk Kejserinde, 60.
Margreta, Grevinde af Henneberg, 135 ff.
Marselis, Familien, 211 f.
Marie, Dronning af England, 134 f., 139—151.
Marschalck, Levin, 33.
Martens, Paul, Købm., 174.
Masius, Hector Gotfr., Præst, IV.
Matthies, Tjener, 203.
Mechlenborg, Fr., Etatsr., 180.
Meldal, Ole, 225.
Meid, Joh., 18.
v. d. Meide, 129.
Meyercrone, Henning, Gehrd., 78, 85, 97.
v. Meinders, Franz, Gehraad, brandenb. Diplomat, 78, 92.
Meints, Maren, f. Schøller, 211. — Vincents, Købm., 211.
Mercher, Fr., Generalauditør, 200.
Meyer, Edv., Præst, 219.

Michelsen, Niels, Værtshusholder, 208, 210.
Mikkel, Tjener, 155.
Moltke, Casp. Gottlob, Obltn., Amtm., 217, 219.
Monrad, Birg., f. Cold, 200. — Frederik, Præst, 200 f. — Johan, Etatsr., 10, 18, 201. — Mette Sophie, f. Krabbe, 10, 18, 201.
Montegnés, Kornet, 139.
Mortensen, Anders, Foged, 202 ff,, 206 ff., 210 ff., 215, 218. — Kirsten, f. Olsdatter Schwartz, 206, 211, 214, 218. — Laurits, Tolder, 219.
Moth, Anders, Kapt., 118, 121 f., 152, 159. — Beate Ingeborg, se Parsberg. — Ida, f. Burennæus, 104, 165. — Kirstine, f. Aagaard, 104. — Matthias, Oversekretær, 104, 186, 190—194, 207, 213 f. — Poul, Livlæge, IV, 165. — Sophie Amalie, Grevinde af Samsøe, 100, 104, 114, 117, 162—179, 193 f.
Mul, Anders, Sergent, 222.
Munchgaard, Birgitte, f. Schøller, 111, 214. — Frederik, Oberst, 111.
Nansen, Hans, Borgmester, 164. — Hans, Præsident, 164.
Niebuhr, Carsten, Kapt., 189.
Nielsen, Inger, 4 f. — Niels, 3 f. — Sidsel Hansdatter, 3 f., 4 f. — Sidsel Pedersdatter, 4, 99.
Norby, Christ., Page, 34, 47. — Chr., 34.
Nothelfer, Nicolaus, Præst, 33.
v. Norman, Anton, Page 34, 47. — Hans, 34.
Olivekrantz, Joh. Larsson Paulin, sv. Statsmand, 50, 61, 74, 82, 90.
Oelreich, Bernh., Gen. Superintendant, 124. — Maren, f. Foss, 124.
Olsen, Tor, Proviantskriver, 208.
Ormkiel (Arnkiel?) Christ., Gæstgiver, 120.
v. Osten, 163.
Ottesen, Lars, Tjener, 203.
Oudijk, Wilhelm af Nassau, Greve, 51 f, 54, 66, 68, 93.
Oxenstierna, Bengt, Greve, sv. Statsmand, 51, 61, 74, 90. — Magdalena, f. Stenbock, 61.
Pape, Margrethe, 42.
Parsberg, Beate Ingeborg, f. Moth, 118, 180. — Holger, Etatsr., 180.
Paulli (Rosenschildt), Jac. Henr., Diplomat, 95 ff., 174.
Pedersen, Jørgen, Sølvpop, 168. — Jørgen, Foged, 218, 224.
de Petkum, Simon, Diplomat, III, 21.

Phers, Thomas, Postmester, 120.
de St. Pieter, Hertuginde, 56, 92.
Plat, Johan Burger, Gæstgiver, 123.
v. Platen-Hallermund Franz Ernst, Rigsgreve, 50.
Pletius, Morten, 171.
Polat, Gæstgiver, 118.
de Pomponne, Simon Arnauld, Marquis, fr. Minister, 85.
de Popeliere, Jacob, 171.
Poulsen, Brødde, 13, 196.
Pretz, Major, 18.
Quam, Jørgen, 225 f.
Rammel, Ove, 13, 57.
Randers, Jørgen Henriksen, Pr., 18.
Rantzau, Cath. Hedevig, f. Brockdorff, 120 f. — Chr. Ditlev, Vicestatholder, 115, 165, 170. — Ditlev, Statholder, 120 f., 158. — Frands, 32. — Fredrik, Gehraad, 32. — Ingeborg, f. Seefeld, 32. — Palle, 32, 45—50.
Ratmount, Gæstgiver, 157.
Reenberg, Morten, Pr., 7.
Rehens, Gæstgiver, 124.
Reventlow, Anna Christiane, f. Gyldenløve, 112. — Chr. Ditlev, 112. — Conrad, Overjægerm., Storkansler, 112, 162, 164, 179, 186, 189.
Rhode, Mette, Gæstgiverske, 171.
Riborg, Kaj Vejers, 207.
Rijs (Ruys) Fr., Page, 34 f. — Hellegond, 35. — Jfr., 35.
Rise, Ole, Lensmand, 202 f.
Rogissart, Sprogmester, 149.
Ronquillo, Pedro, sp. Gesandt, 92.
Rosenkrantz, Birg., f. Krabbe, 8, 11 f. — Børge, 12. — Mette, se Krabbe. — Niels, Geh. 16. — Oluf, Gehraad., Baron, 9, 143.
Ross, Torald, Præst, 227.
Rothberch, Postmester, 158.
Rouchon, Gæstgiver, 122.
de Roye, Fr. Charles de la Rochefoucauld, Greve, General, Jarl af Lifford, 158, 175 f., 178, 189.
Ruse, Henr., Baron af Rysensteen, 35.
Scavenius, Peder, Prof., 14.
Schlüter, Borgmester, 174.
Schultz, Geo. Chr., Oberst, Genmaj., 213.
Schwartz, Kirsten Thorbjørnsdatter, 211. — Svend Olsen, Lieutn., 211.
Schøller, Caspar, Gehraad, 190. — Christ., Vicelagmand, 111, 212. — Ejler, Overhofretsass., 208. — Ellen, 212 f. — Maren, f. Andersd. Olufsen, 212.
Sehested, Hannibal, 136. — Øllegaard, f. Thott, 57. — Jfr., 12 f.

Skaanlund, Christian, 220. — Margr. Kirst., 219. — Matthias Nielsen, Lakaj, Sorenskriver, I—VII, 2—227. — Mette Sophie, f. Schwartz, 210 ff., 223. — Peder Nielsen, 4 f., 99, 170 f., 210, 218.
Skade, Frederik, 3.
Skeel, Christen, 17. — Jørgen, Kmjkr., 18, 32, 46. — Mogens, Stiftsbefalingsm., 143.
Snitger, Hieronymus, hamb. Borger, 174.
Somnitz, Lorenz Christ., Kansler, 92.
Sophie Amalie, Dronning af Danmark, IV, 11, 162, 166, 169.
Sophie Hedvig, Prinsesse af Danmark, 190.
Sperling, Jørgen, sv. Genltn., 57.
Spistrup, Gæstgiver, 118.
Sten, Søren, 217.
Stensen, Niels, Værtshusholder, 208.
v. Stratmann, Theo. Hendr., Hofraad, kejserlig Gesandt, 74, 76, 88.
Suertfeger, Ditlev Joh., Gen.-krigskomm., 34.
v. Støcken, Kaj Borchard, Assessor, 143.
Tange, Poul Brøddesen, Postmester, 195.
Temple, Will., eng. Statsmand, 51, 65 ff., 70, 77. 82, 88.
Thott, Dorthe, f. Rosenkrantz, 13. — Hedvig, f. Rosenkrantz, 8, 11. — Holger, 7, 10, 13, 57. — Knud, 10, 57. — Otte, Rigsraad, 8. — Ove, 13. — Petra Sophie, f. Reedtz, 10. — Tage, 7, 10, 13, 57, 201.
Tybring, Mads Sørensen, Foged, 216, 220 f.
Tønder, Elisab., f. Melchiorsd. Augustinussen, 225. — Ole, Præst, 212, 225. — Kaptajn, 219
Ulfeldt, Leonora Christine, Grevinde, IV, 31, 207.
Ulrica Eleonora, Dronning af Sverige, 11, 103, 107 ff.
Urne, Sofie, 42, 153.
Valkendorf, Christ., 3, 57.
Walter, Fr., Gehraad, 185 f., 187.
Vandal, Iver, Pr. Prof., 7, 13 f., — Kirstine, f. Hansdatter Borchardsen, 7, 14.
Warwesie, Greve, 139, 145 ff., 150.
Wedel, Gustav Vilh., Gen.-feltmarskltn., 158, 199.
Werner (Wørner) Henr., 14.
Vibe, Joh., Genmaj., 209, 217, 219, 221, 223 f.
Wilcken, Christ., Sekretær, 33, 194, 213 f.
Wilhelm, Prins af Danmark, 180. — Vilhelm, Prins af

Oranien, Konge af England, 66, 69, 86, 134—150.
Vilhelmine Ernestine, Kurfyrstinde af Pfalz, 173, 176 f., 190, 192.
Vind, Holger, Vicekansler, 32. — Jørgen, Obltn., 32. — Niels, 13. — Niels Olsen, Sorenskriver, 207 f.
Vinstrup, Peder, Biskop, 5, 124.
Witt, Jean, Page. 34 f.
Wolchenberg, Peter, Major, Gæstgiver, 120.
Wulf, Carsten, Postmester, 120.
Zedelhyber, Daniel, Page, 35.
Zimmermann, Georg, Postmester, 120.
Ørnestedt, Franz Joel, sv. Statssekretær, 109.